

Analiza perspektywicznego rynku docelowego – azjatyckiego (Bliski i Daleki Wschód) wraz z analizą określenia potencjalnych partnerów handlowych

Opracowano przez **DC CENTRUM sp. z o.o.**

Poznań, 10 kwietnia 2020 r.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. Analiza rynku wybranych krajów docelowych	5
1.1. Mocne i słabe strony gospodarek	5
1.2. Szanse i zagrożenia potencjalnej współpracy gospodarczej i inwestycyjnej	20
1.3. Warunki rozwoju na danym rynku dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015- 2020 (RIS3)	23
1.4. Sektory gospodarki z wyszczególnieniem najważniejszych produktów, powiązanie z Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego.....	28
1.5. Handel zagraniczny prezentujący główne kierunki importu globalnego	32
2. Analiza trendów z określeniem perspektyw dla rynku w wybranych krajach	36
2.1. Branże perspektywiczne szczególnie istotne dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego	36
2.2. Wykaz Instytucji Otoczenia Biznesu z danymi kontaktowymi.....	41
3. Aspekty dostępu do rynku wybranych krajów oraz procedury w zakresie podejmowania działalności i inwestycyjnej	50
3.1. Bariery i utrudnienia administracyjne w eksporcie i współpracy gospodarczej	50
3.2. Wymagania dostępu do rynku – dokumentacja eksportowa oraz niezbędne certyfikaty, regulacje standaryzacyjne, normy, pozwolenia	65
3.3. Obowiązujące regulacje celne	87
3.4. Funkcjonujący system podatkowy, opłaty, licencje, wymagane pozwolenia	93
3.5. Dostęp do rynku pracy, świadczenie usług i zatrudnienie obywateli.....	109
3.6. Wykaz najważniejszych wydarzeń targowych właściwych dla Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego wraz z podstawowymi informacjami i zamiarami na organizatora.....	119
4. Analiza konkurencji oraz potencjalnych partnerów handlowych dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015- 2020 (RIS3) na rynkach docelowych	128
4.1. Wykaz kluczowych konkurentów istotnych dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego	128
4.2. Wykaz wyselekcjonowanych potencjalnych partnerów handlowych/ kontrahentów dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego	142
Podsumowanie – rekomendacje i wnioski.....	158
Bibliografia	160
Źródła internetowe:	161
Spis wykresów	162
Spis tabel	162

WSTĘP

Przedmiotem opracowania jest przeprowadzenie analizy perspektywicznego rynku docelowego – azjatyckiego (Bliski i Daleki Wschód), wraz z analizą określenia potencjalnych partnerów handlowych. Opracowanie stanowić będzie źródło informacji dla przedsiębiorstw z powiatu pilskiego na temat warunków eksportu oraz prowadzenia działalności gospodarczej na rynku azjatyckim (Bliski i Daleki Wschód). Opracowanie analizy jest odpowiedzią na potrzeby w zakresie konieczności pogłębienia wiedzy na temat rynków zagranicznych, niezbędnej do zdobycia rynków oraz pozyskania partnerów/ inwestorów. Opracowanie pogłębionej analizy perspektywicznego rynku docelowego – azjatyckiego (Bliski i Daleki Wschód) umożliwi maksymalizację szans rozwoju gospodarczego i inwestycyjnego powiatu pilskiego na wskazanym rynku.

Zakres analizy pn. „Analiza perspektywicznego rynku docelowego - azjatyckiego (Bliski i Daleki Wschód) wraz z analizą określenia potencjalnych partnerów handlowych” obejmuje określenie uwarunkowań gospodarczych prowadzenia działalności eksportowej i inwestycyjnej dla przedsiębiorstw z powiatu pilskiego, w tym w szczególności prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015-2020 (RIS3), na następujących rynkach azjatyckich (Bliski i Daleki Wschód): Arabia Saudyjska, Chińska Republika Ludowa, Indie, Japonia, Katar, Kazachstan, Turcja, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie.

Przyjęto następujący schemat badania:

Wstęp

1. Analiza rynku wybranych krajów docelowych – Arabia Saudyjska, Chińska Republika Ludowa, Indie, Japonia, Katar, Kazachstan, Turcja, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie.
 - 1.1. Mocne i słabe strony gospodarek
 - 1.2. Szanse i zagrożenia potencjalnej współpracy gospodarczej i inwestycyjnej
 - 1.3. Warunki rozwoju na danym rynku dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015- 2020 (RIS3)
 - 1.4. Sektory gospodarki z wyszczególnieniem najważniejszych produktów, powiązanie z Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego
 - 1.5. Handel zagraniczny prezentujący główne kierunki importu globalnego
2. Analiza trendów z określeniem perspektyw dla rynku w wybranych krajach - Arabia Saudyjska, Chińska Republika Ludowa, Indie, Japonia, Katar, Kazachstan, Turcja, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie.
 - 2.1. Branże perspektywiczne szczególnie istotne dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego
 - 2.2. Wykaz Instytucji Otoczenia Biznesu z danymi kontaktowymi
3. Aspekty dostępu do rynku wybranych krajów - Arabia Saudyjska, Chińska Republika Ludowa, Indie, Japonia, Katar, Kazachstan, Turcja, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz procedury w zakresie podejmowania działalności i inwestycyjnej
 - 3.1. Bariery i utrudnienia administracyjne w eksporcie i współpracy gospodarczej
 - 3.2. Wymagania dostępu do rynku – dokumentacja eksportowa oraz niezbędne certyfikaty, regulacje standaryzacyjne, normy, pozwolenia

- 3.3. Obowiązujące regulacje celne
- 3.4. Funkcjonujący system podatkowy, opłaty, licencje, wymagane pozwolenia
- 3.5. Dostęp do rynku pracy, świadczenie usług i zatrudnienie obywateli
- 3.6. Wykaz najważniejszych wydarzeń targowych właściwych dla Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego wraz z podstawowymi informacjami i zamiarami na organizatora
- 4. Analiza konkurencji oraz potencjalnych partnerów handlowych/ kontrahentów dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015- 2020 (RIS3) na rynkach docelowych
 - 4.1. Wykaz kluczowych konkurentów istotnych dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego
 - 4.2. Wykaz wyselekcjonowanych potencjalnych partnerów handlowych/ kontrahentów dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego

Podsumowanie – rekomendacje i wnioski

Analiza została przeprowadzona w oparciu o najnowsze dostępne dane źródłowe, z uwzględnieniem zarówno danych ze źródeł krajowych jak i zagranicznych, pochodzących od instytucji, organizacji i firm konsultingowych.

1. ANALIZA RYNKU WYBRANYCH KRAJÓW DOCELOWYCH

1.1. Mocne i słabe strony gospodarek

Arabia Saudyjska

Arabia Saudyjska jest zdecydowanie największym krajem regionu Zatoki Perskiej, z rosnącą populacją (2% rocznie) liczącą już ponad 34 mln mieszkańców oraz PKB nominalnym w roku 2019 na poziomie blisko 785 mld USD¹. To największa gospodarka na Bliskim Wschodzie i najbogatszy kraj arabski w regionie. Polityka podejmowania przez władze robót publicznych na dużą skalę, a także bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz solidność systemu bankowego i finansowego pozwoliły temu krajowi stać się gospodarką numer jeden w regionie i jedną z największych na świecie. Zaznacza się jednak, że większość przychodów skarbu państwa związana jest z sektorem wydobywania ropy naftowej i gazu ziemnego. Posiadanie wskazanych zasobów stanowi najsilniejszą stronę gospodarki Arabii Saudyjskiej. Istnienie potwierdzonych ponad 260 miliardów baryłek ropy stanowi szóstą część zasobów globalnych². Kraj przyjmuje wiodącą rolę w OPEC – zgodnie z raportem za rok 2018 posiadał ponad 30% całości wydobywania w ramach organizacji³. Zasoby gazu ziemnego są natomiast piąte co do wielkości na świecie (po Rosji, Iranie, Katarze i Stanach Zjednoczonych)⁴.

Poziom PKB w latach 2018-2019 charakteryzował się względnie stabilnym poziomem z niewielkim przyrostem w roku 2019 (782,48 mld USD w roku 2018 i 785 mld w roku 2019). Podobny poziom ma być osiągnięty również w roku 2020 – według Banku Światowego, mimo spadających cen ropy, poziom wzrostu PKB przewiduje się na ok. 2%, tak jak w roku poprzednim⁵. Związane jest to z dobrymi wynikami sektora poza-naftowego.

Sektor przemysłowy Arabii Saudyjskiej odpowiadał w 2018 roku za 49,5% PKB i zatrudnienie 24,4% siły roboczej. Arabia Saudyjska jest największym eksporterem ropy na świecie i ta działalność wciąż jest zdecydowanym katalizatorem rozwoju kraju. Zgodnie z danymi za rok 2018 przemysł wydobywczy odpowiada za około 41% PKB⁶. Podkreśla to wagę petrochemii, górnictwa zasobów mineralnych i ich eksportu dla gospodarki Arabii Saudyjskiej. W ostatnich latach, rząd podjął jednak starania dywersyfikacji gospodarki, poprzez np. umiarkowaną deregulację, zwiększenie zachęt inwestycyjnych i prywatyzację w wybranych branżach. Arabia Saudyjska dołączyła do WTO w 2005 r., deklaruje plany liberalizacji gospodarki oraz stworzenie bardziej transparentnego systemu inwestycyjnego i handlowego⁷.

Usługi odpowiadały za 52,5% PKB Arabii Saudyjskiej w 2018 roku i zatrudnienie 70,8% siły roboczej. W sektorze tym dominują głównie usługi turystyczne, finansowe i bankowe oraz sektor

¹ <https://pl.tradingeconomics.com/saudi-arabia/gdp>

² <https://www.globalfirepower.com/proven-oil-reserves-by-country.asp>

³ https://www.opec.org/opec_web/en/publications/337.htm

⁴ <https://www.worldometers.info/gas/gas-reserves-by-country/#saudi-arabia>

⁵ <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>

⁶ <https://www.statista.com/statistics/626370/saudi-arabia-gdp-by-economic-activity/#statisticContainer>

⁷ <https://uae.trade.gov.pl/pl/wphi/arabia-saudyjska/154395,elementarz-arabii-saudyjskiej.html>

ubezpieczeń. Turystyka generuje bardzo wysokie przychody, w szczególności dzięki pielgrzymce do Mekki, która odbywa się w ostatnim miesiącu roku islamskiego.

Rolnictwo, ostatni sektor gospodarki, odpowiadał w 2018 roku za 2,2% PKB kraju i zatrudnienie 4,8% aktywnej populacji. Wydajność rolnictwa pozostaje ograniczona w porównaniu z inwestycjami publicznymi finansującymi sektor. Ze względu na ograniczenia geograficzne i klimatyczne (susze), Arabia Saudyjska importuje większość niezbędnych produktów rolnych i spożywczych⁸.

Arabia Saudyjska jest 26 co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i 29 najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI). W 2017 r. Arabia Saudyjska wyeksportowała towary o łącznej wartości 170 mld USD i zaimportowała 96,2 mld USD, co daje dodatnie saldo handlowe w wysokości 74,2 mld USD. Głównym przedmiotem eksportu, zgodnie z wcześniej przedstawionymi informacjami, jest ropa naftowa i inne surowce naturalne. Kierowane są one przede wszystkim na rynek chiński, japoński, indyjski oraz do Korei Południowej i USA. W imporcie dominują natomiast samochody, samoloty i helikoptery. Większość importu pochodzi z Chin, USA, Niemiec, Korei Południowej i Francji⁹.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal Arabia Saudyjska posiada wynik wskaźnika wolności gospodarczej na poziomie 62,4, co czyni ją 83 najbardziej swobodną gospodarką na świecie. Ogólny wynik kraju wzrósł o 1,7 punktu w porównaniu do roku poprzedzającego z powodu udoskonalonych praw własności i poprawie skuteczności sądowej. Arabia Saudyjska zajmuje 9 pozycję wśród 14 krajów w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a jej ogólny wynik jest w przybliżeniu równy średniej regionalnej i światowej. Saudyjska gospodarka była umiarkowanie wolna przez większość ostatnich dwóch dekad. Wzrost PKB był niewielki, jednak względnie stabilny w ciągu ostatnich pięciu lat, częściowo ze względu na skoordynowane cięcia OPEC.

W kwietniu 2016 r. w Arabii Saudyjskiej zatwierdzony został program pn. Vision 2030 mający na celu uniezależnienie państwa od zysków z eksportu ropy w kontekście ograniczonych jej zasobów, które ulegają stopniowemu zużyciu. Ważną rolę w polityce dywersyfikacji rozwoju gospodarczego kraju przy jednoczesnym tworzeniu nowych miejsc pracy odgrywają działania na rzecz ożywienia działalności prywatnego sektora przemysłowego, w szczególności w branży produkcji i zróżnicowania źródeł energii, telekomunikacji, poszukiwania gazu i rozwoju różnych branż petrochemii. Duże znaczenie przywiązuje się do rozbudowy infrastruktury transportowej (nowe autostrady, drogi lokalne oraz połączenia drogowe z krajami sąsiednimi, lotniska krajowe i międzynarodowe, rozbudowa portów morskich i sieci połączeń kolejowych). Obecnie rząd kontynuuje wysiłki na rzecz dywersyfikacji gospodarki z dala od uzależnienia od ropy naftowej, ale tempo jego ambitnego programu Saudi Vision 2030 zostało zmniejszone z uwagi na istniejące problemy polityczne rodziny królewskiej. Jedną z większych potrzeb kraju jest przywrócenie nieco zepsutej reputacji Arabii Saudyjskiej w zakresie rzetelności rządu, co przyczynić ma się do ogólnego umocnienia gospodarki.¹⁰ Podjęte wysiłki w zakresie dywersyfikacji gospodarki, a również zwiększanie jej otwarcia na inwestycje zagraniczne stanowią jednak silny zasób kraju, który powinien

⁸ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/saudi-arabia/economical-context?vider_sticky=oui

⁹ <https://oec.world/en/profile/country/sau/>

¹⁰ <https://www.heritage.org/index/country/saudiarabia>

być rozpatrywany przez potencjalnych inwestorów. Kraj posiada duże zasoby finansowe, a również liczną populację ze znaczącymi potrzebami konsumpcyjnymi, co umacnia jego potencjał.

Chińska Republika Ludowa

Chiny stanowią najludniejszy kraj na świecie oraz trzeci pod względem powierzchni. Jego populacja stanowi niemal 20% populacji światowej. Zgodnie z prognozami liczba ludności kraju w 2020 urośnie o 3 621 000 i osiągnie 1 399 628 000 ludzi w 2021 roku¹¹. Na przestrzeni lat widoczna jest intensywna urbanizacja Chin – w porównaniu do roku 2000 gdzie udział populacji miejskiej wynosił 35,9% w roku 2020 wynosi on już 61%.

Kraj jest podzielony na 22 prowincje, 5 autonomicznych regionów, 4 wydzielone miasta (Pekin, Szanghaj, Tianjin, Chongqing) oraz 2 regiony specjalne (Hong Kong oraz Makao). Rozwój gospodarczy kraju w poszczególnych jednostkach administracyjnych charakteryzuje się nierównomiernością. Na poziomie całego kraju PKB nominalne na koniec 2018 roku wyniosło 13,608 bln USD wykazując wzrost o 6,57% w stosunku do roku 2017. Gospodarka Chin jest obecnie drugą największą gospodarką świata ustępując miejsca wyłącznie Stanom Zjednoczonym (pod względem nominalnym). Od roku 2010 gospodarka wykazuje jednak niewielkie spowolnienie tempa rocznego wzrostu PKB, co związane jest ze stopniowym wykorzystywaniem możliwości rozwojowych kraju. Od roku 2000 dostrzegalny jest intensywny wzrost PKB per capita w kraju, które wzrosło z poziomu 1 768 do 7 753 w roku 2018¹².

Obecny wzrost gospodarczy jest wynikiem reform wprowadzonych w roku 1978 przez chińskiego polityka Deng Xiaoping, uznawanego za faktycznego przywódcę Chin w latach 1978–1989. W okresie od 1978 r., czyli rozpoczęcia reform, do roku 2011 przeciętny roczny wzrost gospodarczy w Chinach sięgał 9,9 %. Kraj z pozycji dziesiątej największych gospodarek świata w roku 1990 wszedł na pozycję drugą w roku 2010, na której znajduje się do dziś. Zgodnie z przewidywaniami chińskich specjalistów chińska gospodarka ma wyprzedzić USA jeszcze przed 2035 rokiem stając się największą gospodarką świata w ujęciu nominalnym¹³.

W ciągu ostatnich kilku dekad chiński handel rozwijał się w zawrotnym tempie. W 1995 r. wartość importu i eksportu towarów w Chinach wyniosła 280,9 mld USD, czyli 3% światowego handlu. Do 2018 r. łączny obrót towarami wzrósł do 4,6 bln USD, czyli 12,4% globalnego handlu, co pozwoliło uplasować się chińskiej gospodarce na pierwszym miejscu. Wyprzedziła ona Stany Zjednoczone z 11,5% całkowitego handlu światowego oraz Niemcy z 7,7% handlu.

Wartość chińskiego eksportu towarów rocznie przewyższa wartość importu. W 2018 r. Chiny wyeksportowały towary o wartości 2,49 biliona USD, a importowały 2,13 biliona USD. Większość nadwyżki w Chinach pochodzi z handlu z USA i Hongkongiem. Pomimo znacznych napięć handlowych między Pekinem a Waszyngtonem, handel Chin z USA wzrósł w 2018 r. w porównaniu do roku 2017, a eksport do USA osiągnął rekordowy poziom. W 2018 roku Chiny wyeksportowały do USA towary o wartości 480 miliardów dolarów (19 procent całego eksportu), ale importowały tylko 156 miliardów dolarów (7,3 procent całego importu). W przypadku Hongkongu Chiny wyeksportowały w 2017 r. 303 mld USD (12,2% całkowitego eksportu) i importowały zaledwie

¹¹ <https://www.populationof.net/pl/china/>

¹² <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

¹³ <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/gdy-chiny-zwalniaja/>

9 mld USD (0,4% całkowitego importu). Handel Chin z resztą świata jest bardziej zrównoważony. Wykluczając handel z USA i Hongkongiem, Chiny wyeksportowały 1,71 bln USD i importowały 1,97 bln USD w 2018 roku. Podstawą chińskiego handlu są towary. Zaznacza się jednak, że w miarę dojrzwania chińskiej gospodarki wzrasta popyt na usługi. W latach 2000–2017 wartość usług importowanych przez Chiny wzrosła z 36 mld USD do 470 mld USD¹⁴.

Chiny to jeden z największych producentów i konsumentów produktów rolnych. Szacuje się, że sektor rolny w roku 2018 zatrudniał 26,5% aktywnej populacji i odpowiadał za 7,1% PKB. Chiny są wiodącym światowym producentem zbóż, ryżu, bawełny, ziemniaków i herbaty. Pod względem zwierząt gospodarskich dominuje także hodowla owiec i wieprzowiny oraz światowa produkcja ryb. Ponadto kraj jest bogaty w zasoby naturalne, w szczególności węgla (główne źródło energii w kraju), ropy naftowej i gazu, będąc jednocześnie liderem w produkcji niektórych rud (cyny, żelaza, złota, fosforanów, cynku i tytanu).

Sektor przemysłu odpowiadał natomiast w roku 2018 za około 40,6% chińskiego PKB i zatrudnienie 28,2% populacji. Chiny stały się jednym z najbardziej preferowanych miejsc docelowych dla outsourcingu globalnych jednostek produkcyjnych dzięki wciąż taniemu rynkowi pracy. Ostatni z sektorów, usługi, odpowiadał za około 52,1 % PKB i zatrudnienie około 45,1% siły roboczej. Mimo że udział sektora w PKB rośnie w ostatnich latach, cały sektor usługowy, obciążony jest monopolami publicznymi i restrykcyjnymi przepisami. Zaznacza się jednak, że chiński rząd koncentruje się w ostatnim czasie na usługach w zakresie finansów, logistyki, edukacji, opieki zdrowotnej, a także dąży do uzyskania pozycji jednego z najlepszych eksporterów w dziedzinie transportu, turystyki i budownictwa¹⁵.

Na dotychczasowy, intensywny rozwój Chin wpłynęło kilka czynników, w tym tania siła robocza, znaczące inwestycje, w szczególności wydatki na infrastrukturę, eksport wsparty niedowartościowaną walutą, znaczące oszczędności ludności i przedsiębiorstw, transfer technologii z zachodu, a również bezpośrednie inwestycje zagraniczne napływające do Chin, co stanowi silne strony gospodarki. Zalicza się do nich również rezerwy kraju - Chiny przez lata dynamicznego rozwoju zgromadziły największe na świecie rezerwy dewizowe, które na koniec 2019 r. przekroczyły 3,11 biliona USD. Rezerwy kraju w dużej części trzymane są w dolarach amerykańskich, ale od wielu już lat Chińczycy część rezerw trzymają w innych walutach, przede wszystkim w euro, a także skupują złoto.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal Chińska Republika Ludowa posiada wynik wskaźnika wolności gospodarczej na poziomie 59,5, co czyni ją 103 najbardziej swobodną gospodarką na świecie. Ogólny wynik kraju wzrósł o 1,1 punktu w porównaniu z rokiem poprzedzającym ze względu na wzrost wyników w zakresie swobody działalności gospodarczej i praw własności. Chiny zajmują 20 miejsce wśród 42 krajów w regionie Azji i Pacyfiku, a ich ogólny wynik jest niższy od średnich regionalnych i światowych. Wynik w zakresie wolności gospodarczej w Chinach poprawił się w ciągu ostatnich pięciu lat, przy czym większość zysków nastąpiła w obszarach związanych z praworządnością, a ostatnio także regulacjami dotyczącymi biznesu. Ogólny wzrost zysków utrzymuje się przy utrzymującym się wysokim tempie wzrostu PKB. W ostatnich latach nie przeprowadzono poważnych

¹⁴ <https://chinapower.csis.org/trade-partner/>

¹⁵ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/china/economical-context?vider_sticky=oui

reform systemu finansowego, ale istnieje nadzieja, że nowe prawo inwestycyjne, które ma wejść w życie w 2020 r., może poprawić przejrzystość przepisów. Na ogólnym poziomie zauważa się, że chińskiej wolności gospodarczej brakuje głębi i kompleksowości. Konieczne jest zapewnienie przez rząd, aby zmiany polityki sprzyjające biznesowi były zrozumiałe i wdrażane w całym kraju, nie tylko w Pekinie lub głównych centrach handlowych¹⁶.

Wejście na rynek chiński przez polskie przedsiębiorstwa nadal uznawane jest za trudne wyzwanie związane z pozataryfowymi barierami tj. kwoty i licencje, ograniczona przejrzystość regulacji prawnych, reguły certyfikacji i norm technicznych czy wymagania finansowe dla zagranicznych inwestorów. Chiny w ostatnich dziesięcioleciach dążą do rozwoju własnych zdolności wytwórczych przy wykorzystaniu zagranicznych technologii, surowców i kapitału. Co więcej, w branżach priorytetowych jak np. przemysł samochodowy, inwestor zagraniczny nie może posiadać większości kapitału. W sektorze budowlanym konieczne jest posiadanie wieloletniego doświadczenia przy ubieganiu się o realizację projektów. Założenie przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym o profilu handlowym jest bardzo często poprzedzone długą procedurą zatwierdzającą. Czasochłonnością charakteryzują się również procedury dotyczące certyfikacji wyrobów przemysłowych. Należy również pamiętać o występujących zakazach importu szeregu artykułów rolno – spożywczych¹⁷.

Podkreśla się jednocześnie, że mimo ograniczeń prawnych, co stanowi słabą stronę gospodarki chińskiej, kraj charakteryzuje się dużym potencjałem rozwojowym, zapotrzebowaniem w zakresie konsumpcji oraz dobrym poziomem infrastruktury. Wskazane zalety chińskiej gospodarki uzasadniają podejmowanie inwestycji na terenie kraju.

Indie

Gospodarka indyjska znajduje się na ścieżce ożywienia, co potwierdza rosnące PKB kraju. W roku 2019 wyniosło ono 2 800 mld USD zachowując w latach 2017 – 2019 około 3% roczny wzrost¹⁸. Obserwowane jest jednak stopniowe wyhamowywanie tempa wzrostu PKB w porównaniu do wyników z lat 2015-2018. Rozwój gospodarki wspierany jest przez znaczne polepszenie terms-of-trade (w wysokości ok. 2,5% PKB), prawidłowe działania władz oraz obniżoną podatność na szoki zewnętrzne. Napędzanie wzrostu gospodarki przez zróżnicowane, zdywersyfikowane czynniki należy zaliczyć do jednej z silniejszych stron gospodarki kraju. Sektor prywatny charakteryzuje się wydajnością, w szczególności dynamicznie rozwijają się usługi. Na rozwój kraju w dużej mierze wpływają liczne inwestycje zagraniczne w obszarach tj. produkcja odzieży, biżuterii, pojazdów i leków, a również rozwój sektora turystyki.

W roku 2018 pod względem PKB nominalnego Indie znajdowały się na 7 miejscu na świecie. Podkreśla się jednocześnie, że kraj jest drugim najliczniej zamieszkiwanym na świecie ustępując pierwszego miejsca wyłącznie Chinom. Zgodnie z prognozami liczba ludności Indii w 2020 urośnie o 14 460 000 i osiągnie 1 397 423 000 ludzi w 2021 roku¹⁹. Zestawiając PKB kraju i liczbę ludności w formie PKB per capita Indie należy uznać za kraj mało zamożny, znajdujący się na 151 miejscu rankingu wszystkich krajów świata w roku 2018. Podkreśla się jednocześnie znaczące zasoby siły

¹⁶ <https://www.heritage.org/index/country/china>

¹⁷ <http://rig.katowice.pl/files/Wsp%C3%B3lC5%82praca%20Mi%C4%99dzynarodowa/4.%20Chi%C5%84ska%20Republika%20Ludowa.pdf>

¹⁸ <https://pl.tradingeconomics.com/india/gdp>

¹⁹ <https://www.populationof.net/pl/india/>

roboczej z uwagi na młode społeczeństwo kraju (ponad 50% populacji poniżej 25 roku życia) z dobrą znajomością języka angielskiego. Stanowi to mocną stronę gospodarki.

Indie borykają się z bezrobociem związanym z bardzo wysokim udziałem osób w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji (średni wiek mieszkańca w 2019 roku wyniósł 30 lat). Poziom bezrobocia jest jednak na trudnym do oszacowania poziomie w związku z brakiem oficjalnych danych o zatrudnieniu od kilku lat. Aby możliwe było jednak nadążenie za dynamicznym wzrostem liczby ludności w wieku produkcyjnym, co roku musi powstawać tam 10 mln nowych miejsc pracy. Według nieoficjalnych szacunków bezrobocie w Indiach może być najwyższe od 45 lat. Dane indyjskiego Urzędu Pracy wskazują zaledwie na 5% bezrobocia w roku fiskalnym 2015–2016, nie uwzględniając jednak znacznego stopnia ukrytego bezrobocia. Do stałych problemów społecznych zalicza się również utrzymywanie ogromnej liczby osób żyjących poniżej progu ubóstwa (nawet do 30% populacji) oraz bez dostępu do elektrycznością. Widoczny jest również problem bardzo wysokiego zanieczyszczenia środowiska, zwłaszcza rzek i powietrza²⁰.

Indie są czwartą potęgą rolniczą na świecie. Rolnictwo w roku 2018 odpowiadało za około 15% PKB i zatrudnienie 43,2%. Głównymi produktami rolnymi w kraju są pszenica, proso, ryż, kukurydza, trzcina cukrowa, herbata, ziemniaki i bawełna. Indie są również drugim co do wielkości producentem bydła, trzecim co do wielkości producentem owiec i czwartym co do wielkości producentem rybołówstwa na świecie.

Sektor przemysłu zatrudniał w tym samym okresie prawie jedną czwartą siły roboczej odpowiadając za blisko 30% PKB. Węgiel jest głównym źródłem energii w kraju (kraj znajduje się w czołówce światowych producentów). W przemyśle produkcyjnym dominującą rolę odgrywa tkanina. Pod względem wielkości przemysł chemiczny jest drugim co do wielkości sektorem przemysłowym.

Ostatni z sektorów gospodarki, usługi, stanowi najbardziej dynamiczną częścią indyjskiej gospodarki. Odpowiada za ponad połowę PKB i zatrudnienie ponad 30% siły roboczej. Szybko rozwijający się sektor oprogramowania zwiększa eksport usług i unowocześnia indyjską gospodarkę: kraj wykorzystał swoją wykształconą populację anglojęzyczną, aby stać się głównym eksporterem usług IT, usług outsourcingu biznesowego i pracowników oprogramowania²¹.

Na podstawie wyników gospodarczych z 2017 roku Indie są 17 co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i 45. najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika ekonomicznej złożoności (ECI). W roku 2017 Indie wyeksportowały towary o łącznej wartości 292 mld USD importując 417 mld USD, co daje ujemne saldo handlowe w wysokości 125 mld USD²². Niewielki eksport ogranicza możliwości dynamicznego wzrostu gospodarczego.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik Indii za wolność gospodarczą wynosi 56,5, co czyni kraj 120 najbardziej wolną gospodarką w Indeksie 2020. Ogólny wynik kraju wzrósł o 1,3 punktu w porównaniu do roku poprzedzającego, co spowodowało wzrost wyniku swobody działalności gospodarczej. Indie zajmują 28 pozycję wśród 42 krajów w regionie Azji i Pacyfiku, a ich ogólny wynik jest znacznie poniżej średnich regionalnych i światowych. Indyjska gospodarka pogrążyła się

²⁰ Indie. Przewodnik po rynku. PAIH S.A, Warszawa, 2017r.

²¹ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/india/economical-context?vider_sticky=oui

²² <https://oec.world/en/profile/country/ind/>

w środkowym przedziale najmniej wolnych gospodarek od prawie dwóch dekad. Zgodnie z informacjami przedstawionymi we wcześniejszej części opracowania wzrost PKB w ciągu ostatnich pięciu lat był jednak silny. Ponieważ kraj nadal korzysta ze skutków liberalizacji gospodarczej, wzrost gospodarczy napędzany jest wyższą prywatną konsumpcją krajową. Oprócz podjęcia kroków w celu poprawy kondycji fiskalnej Indii rząd musi skorygować niedociągnięcia w przepisach bankowych i rozpocząć prywatyzację banków państwowych w celu zwiększenia swobody finansowej. Inne wskaźniki indeksu prawdopodobnie poprawiłyby się dzięki reformom kodeksu podatkowego, systemu inwestycyjnego i kodeksu pracy.

Japonia

Japonia jest trzecią (poza UE) największą gospodarką świata pod względem nominalnego PKB ustępując miejsca wyłącznie USA oraz Chinom. W roku 2019 szacuje się jego wysokość na poziomie 5 110 mld USD, co przy przeliczeniu na osobę wynosi blisko 49 tysięcy USD²³. Jedną z silniejszych stron kraju jest położenie w dynamicznie rozwijającym się regionie, a również wysoko rozwinięte technologie i zróżnicowany sektor przemysłowy. Gospodarka Japonii uznawana jest za jedną z najbardziej rozwiniętych pod względem technologicznym. Wzrost PKB w latach 2017 – 2019 wynosił jednak średnio niewiele ponad 1 % rocznie. W latach 2012 – 2015 odnotowało natomiast intensywne spadki. Od dwóch dekad Japonia zmaga się ze stagnacją gospodarczą, która przyczyniła się do utraty przez nią dominującej pozycji w Azji. W 2012 roku wdrożono radykalny program ożywienia gospodarki tzw. abenomika (oparty na trzech krokach: stymulacja fiskalnej, łagodzeniu polityki pieniężnej, reformach strukturalnych). W sierpniu 2016 r. rząd premiera Abe zatwierdził ogromny pakiet stymulacyjny, który ma za zadanie ożywić wzrost gospodarczy, w tym poprzez m.in. większe zasiłki dla uboższych obywateli i wydatki infrastrukturalne²⁴.

Choć od kilku już lat Japonia nie doświadczyła recesji, to wzrost gospodarczy pozostaje niewielki, pomimo kolejnych rządowych programów stymulacyjnych i luźnej polityki pieniężnej banku centralnego, który od stycznia 2016 r. utrzymuje ujemne stopy procentowe. Na utrudnione możliwości rozwojowe kraju wpływają m.in. niekorzystne zmiany demograficzne, czyli starzejące się społeczeństwo. Od roku 2011 populacja kraju zmniejsza się każdego roku. Zgodnie z prognozami populacja Japonii w 2020 zmaleje o 411 000 osób i osiągnie poziom 125 039 000 ludzi w roku 2021²⁵.

Kolejnym z problemów kraju wpływającym na recesję jest ogromne zadłużenie - dług publiczny sięga 240% PKB (jest on jednak w 90% własnością lokalnych inwestorów), a cały sektor niefinansowy (uwzględniający również firmy i gospodarstwa domowe) - niemal 380% PKB. Ponadto od dłuższego czasu utrzymuje się bardzo niski poziom inflacji, a niedawny wzrost wartości japońskiego jena wobec głównych walut osłabia konkurencyjność rodzimych firm za granicą. Japonia stoi również w obliczu wyzwań związanych z eskalacją napięć handlowych między Stanami Zjednoczonymi a Chinami, a także konfliktem z Koreą Południową. Przekłada się to bezpośrednio na eksport i negatywnie odbija na gospodarce.

²³ <https://pl.tradingeconomics.com/japan/gdp>

²⁴ JAPONIA. Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską. MINISTERSTWO ROZWOJU. Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Warszawa, 2020.

²⁵ populationof.net/pl/japan/

Mimo że Japonia ma pewne złoża złota, magnezu, węgla i srebra, kraj ma bardzo ograniczone zasoby naturalne ogółem, w wyniku czego jest wysoce zależny od importu, aby zaspokoić swoje potrzeby w zakresie surowców i energii. Z drugiej strony dzięki dużemu obszarowi morskemu kraj jest jednym z największych na świecie producentów produktów rybołówstwa. Biorąc jednak pod uwagę, że tylko 11% powierzchni Japonii nadaje się do uprawy, sektor rolniczy jest w Japonii niewielki. Herbata i ryż to dwie największe uprawy w kraju, chociaż cały sektor jest w wysokim stopniu subsydiowany i chroniony. Rolnictwo nieznacznie buduje PKB kraju (w roku 2018 odpowiadało za 1,2% PKB) i zatrudnienie tylko 3-4% siły roboczej. Drugi z sektorów gospodarki, przemysł, jest bardzo zróżnicowany, wytwarzając produkty od podstawowych towarów (takich jak stal i papier) po zaawansowane technologie. Japonia dominuje w sektorze motoryzacyjnym, robotycznym, biotechnologicznym, nanotechnologicznym i energii odnawialnej. Kraj jest trzecim co do wielkości producentem samochodów na świecie i drugim co do wielkości producentem statków. Jego sektor przemysłowy odpowiada za blisko 30% PKB i zatrudnia prawie jedną czwartą siły roboczej. Ostatni z sektorów gospodarki, usługi, odpowiadał w 2018 roku za ponad 69% PKB i zatrudnienie ponad 70% siły roboczej. Główne usługi w Japonii obejmują bankowość, ubezpieczenia, sprzedaż detaliczną, transport i telekomunikację. Kraj ma również znaczący sektor turystyczny, który odnotował znaczny wzrost w ostatnich latach.

Japońska gospodarka jest otwarta na eksport. Obecnie obowiązują umowa handlowa z UE oraz Partnerstwo Transpacyficzne. Kraj ceniony jest za zachowania korporacyjne w zakresie płatności oraz duże przywiązanie do ustaleń zawartych w toku współpracy biznesowej. Japonia jest czwartą co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI). W 2017 r. Japonia wyeksportowała towary o łącznej wartości 694 mld USD i zaimportowała 632 mld USD, co daje dodatnie saldo handlowe w wysokości 62,4 mld USD. Import dotyczy przede wszystkim surowców produkcyjnych oraz paliw²⁶. Kraj nie posiada licznych złóż surowców mineralnych, dlatego większość produkcji przemysłowych opiera się na surowcach importowanych.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik Japonii w zakresie wolności gospodarczej wynosi 73,3, co czyni gospodarkę 30 najbardziej swobodną w indeksie 2020. Ogólny wynik kraju wzrósł o 1,2 punktu w porównaniu z rokiem poprzedzającym, głównie z powodu poprawy stanu finansów publicznych. Japonia zajmuje 8 miejsce wśród 42 krajów w regionie Azji i Pacyfiku, a jej ogólny wynik znacznie przewyższa średnie regionalne i światowe²⁷.

Japońska gospodarka znajduje się na jednym z dalszych miejsc najbardziej wolnych krajów gospodarczo, co jest związane m.in. z ograniczonym wzrostem PKB od kilku lat. Głównym winowajcą powstrzymującym większą swobodę gospodarczą w Japonii były zbyt duże wydatki rządowe. Aby rozwiązać problemy podatkowe, rząd koncentruje się na obniżeniu kosztów emerytur w starzejącym się społeczeństwie poprzez wprowadzenie reform zabezpieczenia społecznego w celu podniesienia wskaźnika aktywności zawodowej i przedłużenia wieku emerytalnego do 70 lat.

²⁶ <https://oec.world/en/profile/country/jpn/>

²⁷ <https://www.heritage.org/index/country/japan>

Konieczne będą bardziej fundamentalne reformy strukturalne w celu wyeliminowania kumoterstwa i pobudzania przedsiębiorczości.

Katar

Katar jest jednym z najbogatszych krajów na świecie, co powiązane jest z posiadaniem cennych zasobów naturalnych. Główne źródło dochodów Kataru stanowi wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego z upaństwowionych złóż lądowych (Duchan) i podmorskich w Zatoce Perskiej. Obecnie najsilniejszą stroną gospodarki kraju są ogromne rezerwy gazu (3 co do wielkości na świecie) oraz kluczowy dla gospodarki eksport ciekłego gazu ziemnego (LNG). Poziom PKB nominalnego kraju w 2019 r. szacowany jest na 201 mld USD. W latach 2016 – 2019 charakteryzował on się rocznymi wzrostami. Przy populacji Kataru liczącej w 2019 roku 2,744 mln osób PKB per capita wynosił ponad 73 tys. USD²⁸. Lokuje to kraj w pierwszej dziesiątce krajów o najwyższej wysokości wskaźnika na świecie.

Dla PKB Kataru największe znaczenie ma przemysł. Według danych za 2017 rok odpowiadał on za blisko 55% PKB. Wartość usług charakteryzuje się w ostatnich latach znaczącym rozwojem odpowiadając w roku 2017 za ponad 45% PKB. Rolnictwo z uwagi na warunki klimatyczne i terytorialne nie przekraczało natomiast 0,2% PKB²⁹. Przemysł przetwórczy skoncentrowany jest w specjalnej strefie przemysłowej Musajjid (przemysł rafineryjny, hutnictwo, nawozy sztuczne, odsalarnie wody morskiej) oraz w Ad-Dauha (przemysł spożywczy, odzieżowy, cementowy, odsalarnie wody morskiej, elektrownie). Zakłady przetwarzania gazu ziemnego powstały w strefie wokół portu Ras Laffa.

Katar jest 47 co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i 42 najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI). W 2017 r. kraj wyeksportował łącznie towary o wartości 52,3 mld USD i zaimportował 21,6 mld USD, co daje dodatnie saldo handlowe w wysokości 30,7 mld USD. Większość eksportu związana była z posiadanymi surowcami naturalnymi, co podkreśla znaczące uzależnienie od nich sytuacji gospodarczej kraju.

Władze Kataru wprowadzają konsekwentnie reformy gospodarcze mające na celu dywersyfikację źródeł dochodów państwa. Efektem podejmowanych działań ma być niwelowanie wpływu ewentualnych fluktuacji cen węglowodorów na rynkach światowych na sytuację gospodarczą kraju. Państwo dokonuje też znaczących inwestycji rozwijając nowe gałęzie przemysłu, w tym produkcję aluminium, przetwarzanie ropy naftowej i gazu oraz petrochemię. Realizowane są również projekty rozwijające inne sektory, w tym turystyczny i biznesowy poprzez rozbudowę bazy hotelowej, konferencyjnej i targowej. Kraj podejmuje się również organizacji dużych i prestiżowych imprez kongresowych i sportowych, co ma stworzyć jego wizerunek jako miejsca spotkań.

Władze Kataru starają się również liberalizować przepisy prawne zwiększając atrakcyjność kraju dla zagranicznych inwestorów. Wprowadzane są udogodnienia w zakresie prawa podatkowego oraz inwestycyjnego, w tym w zakresie opodatkowania czy możliwości 100% udziału spółek zarejestrowanych w Katarze przez zagraniczne podmioty w wybranych branżach.

²⁸ <https://pl.tradingeconomics.com/qatar/gdp>

²⁹ <https://www.statista.com/statistics/379940/qatar-gdp-distribution-across-economic-sectors/>

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik Karatu w ramach wskaźnik wolności gospodarczej wynosi 72,3, co czyni gospodarkę 31 najbardziej swobodną w Indeksie 2020. Ogólny wynik kraju spadł o 0,3 punktu w porównaniu z rokiem poprzedzającym ze względu na spadek rzetelności rządu. Katar zajmuje 3 miejsce wśród 14 krajów w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a jego ogólny wynik znacznie przewyższa średnie regionalne i światowe.

Kazachstan

Kazachstan zaliczany jest do krajów rozwijających się o znaczącym potencjale gospodarczym. PKD kraju w roku 2019 szacowane jest na poziomie 170,33 mld USD. Wzrost gospodarczy Kazachstanu jest w dużej mierze oparty na dochodach z gazu i ropy (odpowiadają one za 35% PKB oraz 75% eksportu). Surowce te stanowią jedne z najsilniejszych stron gospodarki Kazachstanu. W 2019 r. PKB kraju wzrósł o 3,8% w porównaniu do roku 2018. Aktywność gospodarcza była wspierana przez rosnący popyt wewnętrzny, zwiększone wydatki przedsiębiorstw oraz boom budowlany. Niemniej jednak było to mniej niż wzrost na poziomie 4,1% odnotowany rok wcześniej powiązany z wyższymi przychodami z ropy naftowej. Zgodnie z prognozami PKB Kazachstanu wzrośnie o 3,9% w roku 2020 i o 3,7% w roku 2021. Wzrost jest argumentowany oczekiwaniami silnego wzrostu popytu krajowego³⁰.

Populacja Kazachstanu w ostatnich latach rośnie przekraczając 18 mln osób od 2018 roku. Udział ludności w wieku produkcyjnym jest znaczący, a siła robocza stanowi tym samym kolejny atut kraju. Zestawiając liczbę ludności kraju z PKB widoczny jest wzrost bogactwa kraju na jednego mieszkańca. W roku 2018 PKB per capita wyniosło 9 331 USD³¹. Stopa bezrobocia w Kazachstanie pozostaje na względnie niskim, stabilnym poziomie około 5%. Oczekuje się, że trend ten utrzyma się w latach 2020–2021. Płace rosły od 2010 roku dzięki wzrostowi gospodarczemu. Wskaźniki ubóstwa spadły w ciągu ostatnich kilku lat przy stałym wzroście wynagrodzeń i pomocy społecznej. Sytuacja społeczna jest więc stabilna i nie zagraża potencjalnym inwestycjom o charakterze eksportowym.

Kazachstan korzysta z wielu zasobów naturalnych stanowiących jego atut. Zalicza się do nich głównie złoża ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla, rudy żelaza, manganu, rudy chromu, niklu, kobaltu, miedzi, ołowiu, cynku, boksytu lub uranu. Kraj ma również duży obszar rolny (6 miejsce na świecie), składający się z gruntów ornych i pastwisk³². Sektor ten stanowił w 2018 roku ponad 4% PKB zatrudniając blisko 15% ludności pracującej³³. Mimo dużej roli rolnictwa, jego rozwój jest ograniczony z uwagi na starzejącą się infrastrukturę.

Sektor usług jest głównym sektorem w Kazachstanie charakteryzując się w ostatnich latach wzrostami. Odpowiadał on w 2018 roku za 57,4% PKB i zatrudnienie 63,8% ludności pracującej. Sektor finansowy, transport i technologia to główne usługi wytwarzane w kraju. Sektor turystyczny, choć jeszcze słabo rozwinięty, odnotowuje silny wzrost. Przemysł Kazachstanu rozwijał się w ciągu ostatnich kilku lat odpowiadając w 2018 roku za 33,5% PKB i zatrudniając 21,4% ludności czynnej

³⁰ <https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/kazakhstan/economical-context>

³¹ <https://pl.tradingeconomics.com/kazakhstan/gdp-per-capita>

³² <https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/kazakhstan/economical-context>

³³ <https://www.statista.com/statistics/436156/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-kazakhstan/>

zawodowo. Metalurgia metali żelaznych i nieżelaznych, produkcja węglowodorów, tekstylia, chemikalia i farmaceutyki oraz nawozy są głównymi produktami przemysłowymi³⁴.

Kazachstan należy do ugrupowań międzynarodowych tj. Wspólnota Niepodległych Państw, Euroazjatycka Unia Gospodarcza, Szanghajska Organizacja Współpracy, które mogą być wykorzystane do dywersyfikacji gospodarki i jej stopniowego uniezależniania od ropy i gazu. W grudniu 2015 r. Kazachstan przystąpił do Światowej Organizacji Handlu (WTO), podejmuje również aktywną współpracę z międzynarodowymi organizacjami tj. OECD. Rząd Kazachstanu wdraża politykę gospodarczą ukierunkowaną na dynamiczny rozwój gospodarczy, którego celem ma być wejście do grona 30 najbardziej rozwiniętych gospodarek świata do końca 2050 roku. Ma to miejsce m.in. poprzez kreowanie korzystnych warunków biznesowych tj. relatywnie liberalny system podatkowy, ulgi w specjalnych strefach ekonomicznych czy wsparcie MŚP, a również zrównoważoną współpracę gospodarczą z zagranicą³⁵.

Podkreśla się jednocześnie, że do słabych stron gospodarki Kazachstanu należy zaliczyć nieefektywny system bankowy czy problemy natury administracyjnej i instytucjonalnej: korupcja, opóźnienia administracyjne, niedociągnięcia w postępowaniu zbiorowym i bariery handlowe. Wielu inwestycji wymaga również infrastruktura drogowa, portowa i elektryczna, a również baza produkcyjna.

Kazachstan jest 53 co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i 58. najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI)³⁶. W 2018 roku kraj wyeksportował dobra o łącznej wartości 61 mld USD i zaimportował 32,5 mld USD, co daje dodatnie saldo handlowe w wysokości 28,5 mld USD. Podstawowymi partnerami eksportowymi są kolejno zgodnie z udziałem Włochy, Chiny, Holandia, Francja i Rosja, do których dostarczane są przede wszystkim towary paliwowo-energetyczne oraz metalurgiczne. Import pochodził natomiast w ponad 40% z krajów Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej, w ponad 20% z krajów Unii Europejskiej.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik Kazachstanu w zakresie wolności gospodarczej wynosi 69,6, co czyni jego gospodarkę 39 najbardziej swobodną w Indeksie 2020. Ogólny wynik kraju wzrósł o 4,2 punktu w porównaniu z rokiem poprzedzającym ze względu na poprawę systemu podatkowego. Kazachstan zajmuje 10 miejsce wśród 42 krajów w regionie Azji i Pacyfiku, a jego ogólny wynik znacznie przewyższa średnie regionalne i światowe.

Turcja

Turcja jest jedną z dwudziestu największych gospodarek świata pod względem PKB nominalnego – roku 2018 znalazła się na 19 miejscu według rankingu banku światowego. PKB kraju w roku 2018 wyniosło 766,51 mld USD, szacunki za rok 2019 wskazują natomiast na PKB na poziomie 740 mld USD. Wzrost PKB był silny do 2018 r., kiedy kryzys walutowy i dług doprowadziły gospodarkę do recesji. Wśród przyczyn zjawiska wskazuje się również spadek popytu na tureckie produkty i usługi ze strony krajów Unii Europejskiej, które odpowiadają za ponad połowę eksportu Turcji. PKB per

³⁴ <https://www.statista.com/statistics/436156/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-kazakhstan/>

³⁵ Kazachstan. Przewodnik po rynku. PAIH S.A, Warszawa, 2019r.

³⁶ <https://oec.world/en/profile/country/kaz/>

capita kraju w roku 2018 wynosił 9 311 USD i plasował kraj na 78 miejscu rankingu światowego. Wskaźnik ten spadł w porównaniu do roku 2010³⁷.

Populacja kraju w roku 2020 wynosi ponad 83,8 mln ludzi. Zgodnie z prognozami wzrośnie ona o 874 000 i osiągnie poziom 84 515 000 ludzi w 2021 roku. Silną stroną gospodarki Turcji jest znacząca siła robocza będąca efektem młodego społeczeństwa kraju. Średni wiek jego mieszkańca wynosi niewiele ponad 33 lata³⁸. Obecnie w kraju występuje problem bezrobocia, które według szacunków za rok 2019 wynosiło blisko 14%. Problemem jest również wysoka inflacja wynosząca kilkanaście procent w ostatnich latach. Zgodnie z prognozami zakłada się jednak ograniczenie inflacji już od roku 2020, a również wsparcie popytu wewnętrznego obniżeniem stóp procentowych, co ma się przełożyć na ożywienie gospodarki.

Mocną stroną tureckiej gospodarki jest duża produkcja w ramach przemysłu i szeroka infrastruktura produkcyjna. Przemysł Turcji może stanowić siłę napędową gospodarki poprzez rosnący eksport w ramach unii celnej z UE. Działalności eksportowej sprzyja strategiczna lokalizacja na mapie świata. Produkcja jest główną działalnością przemysłową kraju. Sektor odpowiadał w roku 2019 za ponad 35% PKB i zatrudnienie 26% siły roboczej. Rząd turecki nadaje szczególny priorytet dużym projektom infrastrukturalnym, w tym w sektorze transportu, poprzez model finansowania projektu Build-Operate-Transfer (BOT). Produkcja samochodów i tekstyliów przodują w tureckim przemyśle³⁹. Ograniczeniem przemysłu Turcji jest jednak częściowe uzależnienie od importu środków produkcji.

Sektor usług Turcji podlega szybkiemu rozwojowi od początku XXI wieku. W roku 2019 odpowiadał za blisko 59 % PKB zatrudniając 55% siły roboczej w kraju. Turystyka, jedna z silniejszych stron gospodarki Turcji, stanowi prawie 4% PKB i jest głównym źródłem obcej waluty dla narodu. Branża turystyczna dotknięta atakami terrorystycznymi i niestabilnością regionalną w 2016 r. wciąż się odradza, co jest widoczne we wzroście liczby przyjazdów międzynarodowych w 2019 roku⁴⁰.

Sektor rolny stanowił w 2019 roku ponad 6% PKB Turcji. Pomimo zatrudnienia prawie 19% populacji, sektor nadal cierpi z powodu niskiej wydajności z powodu polegania na małych gospodarstwach. Około 11% terytorium Turcji jest wykorzystywane jako grunty rolne. Pszenica jest główną uprawą w tym kraju, chociaż Turcja jest trzecim co do wielkości eksporterem tytoniu na świecie i największym producentem orzechów laskowych (prawie 70% światowej produkcji). Turcja nadal jest eksporterem netto produktów rolnych (prawie 16,2 mld USD w eksporcie produktów rolnych i spożywczych, w przeciwieństwie do 11,5 mld USD w imporcie w okresie styczeń-listopad 2019 r. według Tureckiej Federacji Stowarzyszeń Przemysłu Spożywczego i Napojów), niemniej jednak import zwierząt gospodarskich rośnie wykładniczo, aby zrekompensować kurczący się sektor hodowli zwierząt. Zasoby mineralne są obfite, ale słabo eksploatowane.

Turcja jest 27 co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i 52 najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI). W 2017 r. Turcja wyeksportowała towary o łącznej wartości 166 mld USD i zaimportowała 214 mld USD, co doprowadziło do ujemnego salda handlowego w wysokości 48,6 mld USD. Głównymi produktami eksportowymi kraju są wytwory

³⁷ <https://pl.tradingeconomics.com/turkey/gdp-per-capita>

³⁸ <https://www.populationof.net/pl/turkey/>

³⁹ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/turkey/economical-context?vider_sticky=oui

⁴⁰ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/turkey/economical-context?vider_sticky=oui

przemysłu tj. samochody i części pojazdów, a również złoto i biżuteria. Kluczowe rynki eksportowe stanowią kolejno Niemcy, Wielka Brytania, Włochy, Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Irak. Najczęściej importowanymi dobrami są natomiast złoto, ropa naftowa, samochody i złom. Najważniejsze źródła importu to Chiny, Niemcy, Rosja, Włochy i Stany Zjednoczone⁴¹.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik Turcji w zakresie wolności gospodarczej wynosi 64,4, co czyni gospodarkę 71 najbardziej swobodną w Indeksie 2020. Ogólny wynik kraju spadł o 0,2 punktu w porównaniu do roku poprzedzającego z powodu niższego wyniku podatkowego. Turcja zajmuje 36 pozycję wśród 45 krajów w regionie Europy, a jej ogólny wynik jest znacznie poniżej średniej regionalnej i powyżej średniej światowej⁴². Poprawienie wyniku będzie wymagało reform, aby rynek pracy był bardziej konkurencyjny. Konieczne będzie aby rząd wzmocnił skuteczność sądownictwa i walkę z korupcją, które zostały nadszarpnięte w następstwie represji po próbie zamachu stanu w 2016 r.

Wietnam

Wietnam jest jednym z najszybciej rozwijających się krajów na świecie. Jego gospodarka wykazała się odpornością na wojny handlowe i zwolnione tempo wzrostu w sąsiednich Chinach. Przyspieszone tempo wzrostu gospodarczego Wietnamu wynika z przesunięcia siły roboczej z rolnictwa na produkcję i usługi, inwestycji prywatnych, silnego sektora turystycznego, wyższych płac i przyspieszonej urbanizacji, co odpowiada silnym stronom gospodarki kraju. Na wzrost gospodarczy przekładają się również wzrost eksportu, napływ inwestycji zagranicznych oraz silny popyt wewnętrzny (przy wzroście konsumpcji i inwestycji). Eksport stanowi coraz większy wkład w PKB Wietnamu, a niektóre sektory, takie jak produkcja przemysłowa, tekstylna, elektroniczna i produkcja owoców morza wykazują szybki wzrost. PKB kraju w roku 2019 zgodnie z szacunkami wynosić ma 255 mld USD osiągając w porównaniu do roku 2010 ponad 2-krotny wzrost. W latach 2017 – 2019 roczne tempo wzrostu PKB wynosiło 6-7%. Prognozuje się, że podobno wzrosty wystąpią również w kolejnych latach⁴³. PKB per capita w roku 2018 wynosiło 2 564 USD, co lokowało kraj na 140 miejscu na świecie według Banku Światowego. Mimo niskiej wartości wskaźnika podkreśla się jednak, że PKB na osobę wzrasta rokrocznie i w porównaniu z rokiem 2010 zwiększyło swój poziom o blisko 50%.

Populacja Wietnamu szacowana jest w roku 2020 na blisko 96,4 mln osób. Wzrasta ona średnio o 1% rocznie. Zgodnie z prognozami liczba ludności Wietnamu w 2020 urośnie o 877 000 i osiągnie 97 205 000 ludzi w 2021 roku⁴⁴. We względnie młodym kraju (średni wiek mieszkańca niecałe 34 lata) mocną stroną stanowi duża siła robocza. Stopa bezrobocia jest szczególnie niska. W roku 2019 osiągnęła poziom 2,2% i oczekuje się, że pozostanie stabilna w kolejnych latach. Wyzwania społeczne obejmują ograniczanie ubóstwa, poprawę poziomu szkolnictwa wyższego i zapewnienie wolności prasy.

⁴¹ <https://oec.world/en/profile/country/tur/>

⁴² <https://www.heritage.org/index/country/turkey>

⁴³ <https://pl.tradingeconomics.com/vietnam/gdp-per-capita>

⁴⁴ <https://www.populationof.net/pl/viet-nam/>

Dynamiczna gospodarka Wietnamu charakteryzująca się jednym z najszybszych wskaźników wzrostu w regionie jest efektem silnych stron gospodarki tj. zróżnicowana struktura handlu, rosnące płace i konsumpcja krajowa oraz wciąż konkurencyjne koszty płacy przyciągające zagraniczne inwestycje. Strategia rozwoju oparta jest na zwiększaniu skali i dywersyfikacji produkcji, co kształtować będzie przyszły wzrost gospodarczy.

Wśród wad gospodarki kraju należy natomiast wyróżnić ograniczenia infrastrukturalne, niedociągnięcia w otoczeniu gospodarczym, trwające reformy sektora publicznego, rosnące nierówności oraz słaby system bankowy. Słabości te są jednak stopniowo eliminowane.

Gospodarka Wietnamu opiera się na dużych państwowych przedsiębiorstwach, w branżach takich jak tekstylia, żywność, meble, tworzywa sztuczne i papier, a także turystyka i telekomunikacja. Rolnictwo w 2018 roku odpowiadało za 14,7% PKB zatrudnienie aż 39,4% całkowitej siły roboczej. Główne uprawy obejmują ryż, kawę, orzechy nerkowca, kukurydzę, pieprz, słodkie ziemniaki, orzeszki ziemne, bawełnę, gumę i herbatę, a także akwakulturę. Przemysł odpowiadał natomiast za 34,2% PKB i zatrudnienie 25,8% całkowitej siły roboczej. Sektor energetyczny przeżywał gwałtowny rozwój w ostatnich latach (węgiel, węglowodory, energia elektryczna, cement, przemysł stalowy), co pozwoliło stać się Wietnamowi trzecim co do wielkości producentem przemysłu naftowego w Azji Południowo-Wschodniej. Kraj zainwestował również w sektory o wysokiej wartości dodanej, takie jak samochody, technologie elektroniczne i komputerowe (oprogramowanie). Produkcja wzrosła o 10,9% w roku 2019 w porównaniu do roku poprzedzającego. Usługi odpowiadały w 2019 roku za 45,5% PKB i zatrudnienie 34,7% całkowitej siły roboczej. Główne usługi obejmują turystykę i telekomunikację⁴⁵.

Wietnam jest 21 co do wielkości gospodarką eksportową na świecie i 83 najbardziej złożoną gospodarką według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI). W 2017 r. kraj wyeksportował dobra o łącznej wartości 220 mld USD i zaimportował 204 mld USD, co daje dodatnie saldo handlowe w wysokości 16 mld USD. Kluczowymi produktami eksportowymi są sprzęt nadawczy, telefoniczny, układy scalone i obuwie. Są one dostarczane przede wszystkim do USA, Chin, Japonii, Korei Południowej oraz Niemiec. Wśród najczęściej importowanych wyróżnia się natomiast ropę naftową czy części elektryczne⁴⁶.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik Wietnamu w zakresie wolności gospodarczej wynosi 58,8, co sprawia, że gospodarka kraju jest 105. najbardziej swobodną w Indeksie 2020. Ogólny wynik kraju wzrósł o 3,5 punktu w porównaniu z rokiem poprzedzającym z powodu znaczącej poprawy stanu finansów publicznych. Wietnam zajmuje 21 pozycję wśród 42 krajów w regionie Azji i Pacyfiku, a jego ogólny wynik jest nieco poniżej średnich regionalnych i światowych. Swoboda gospodarcza zostanie wzmocniona w Wietnamie, jeśli rząd z powodzeniem rozszerzy liberalizację gospodarczą poprzez promowanie handlu międzynarodowego i restrukturyzację przedsiębiorstw państwowych. Poprawa klimatu inwestycyjnego będzie powolna bez poprawy skuteczności sądownictwa i większych wysiłków w walce z korupcją⁴⁷.

⁴⁵ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/vietnam/economical-context?vider_sticky=oui

⁴⁶ <https://oec.world/en/profile/country/vnm/>

⁴⁷ <https://www.heritage.org/index/country/vietnam>

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Zjednoczone Emiraty Arabskie należą do najszybciej rozwijających się i najbogatszych państw Azji Zachodniej. Zgodnie z szacunkami za rok 2019 PKB kraju wyniosło 425 mld USD wzrastając o 2,6% w stosunku do roku 2018. Wzrost poziomu PKB odnotowany jest konsekwentnie od 2017 roku. Mimo niewielkich rozmiarów kraju znalazł się on na 30 miejscu światowego rankingu według PKB nominalnego za rok 2018. PKB per capita w roku 2018 wyniosło 43 005 USD, co plasowało kraj na 21 miejscu w światowym rankingu⁴⁸. W efekcie rosnącego optymizmu biznesowego, bodźców fiskalnych i wyższych inwestycji rządowych i prywatnych PKB ZEA ma wzrosnąć o 2,5% w 2020 roku i 2,7% w 2021 r.⁴⁹

Bogactwo kraju jest związane z zasobami surowców naturalnych, które stanowią jedną z najsilniejszych stron gospodarki – Zjednoczone Emiraty Arabskie stanowią 8 kraj pod względem złóż ropy naftowej. Ich ilość szacowana jest na 97,8 mld baryłek. Stanowi to ponad 8% zasobów wszystkich krajów OPEC⁵⁰. Kraj jest również bogaty w zasoby gazu, które szacowane są na 6 bilionów metrów sześciennych, co stanowi ponad 3% zasobów światowych⁵¹.

Populacja kraju stopniowo się zwiększa – w roku 2020 jest szacowana na poziomie ponad 9,8 mln osób. Zgodnie z prognozami Liczba ludności Zjednoczonych Emiratów w 2020 roku wzrośnie o 131 000 i osiągnie 9 937 000 ludzi w 2021 roku. Średni wiek mieszkańca wynosi niecałe 34 lata⁵². Podkreśla się, że ZEA ma jeden z najwyższych poziomów dochodu na mieszkańca na świecie i wysoko rozwinięty system opieki społecznej. Charakteryzuje się również jednym z najniższych wskaźników bezrobocia na Bliskim Wschodzie (podczas gdy Dubaj cieszy się najniższym poziomem bezrobocia na świecie, wynoszącym około 0,5%) zależąc w dużej mierze od siły roboczej z zagranicy. Podejmowane są działania mające na celu zwiększenie zatrudnienia lokalnej siły roboczej (obywateli kraju), wśród których stopa bezrobocia jest wyższa niż ogółem na poziomie całego kraju.

Wbrew istniejącym stereotypom gospodarka Zjednoczonych Emiratów Arabskich jest zdywersyfikowana i nie opiera się wyłącznie na posiadanych surowcach naturalnych (ropa i gaz). Udział innych sektorów sukcesywnie wzrasta od wielu lat i obecny wzrost gospodarczy opiera się w większości o sektory nie-surowcowe, takie jak transport i logistyka, turystyka (biznesowa i wypoczynkowa), nieruchomości, usługi finansowe, a także coraz bardziej doinwestowany sektor przemysłowo-produkcyjny⁵³. W ostatnich latach kraj stara się zdywersyfikować swoją gospodarkę rozwijając głównie silne sektory finansowe i turystyczne. Abu Zabi zainwestowało w alternatywne formy produkcji energii, a pierwsza elektrownia jądrowa w kraju, elektrownia Barakah, ma zostać otwarta w 2020 r. Dywersyfikacja stanowi jedną z silniejszych stron gospodarki kraju, w szczególności w porównaniu do sąsiadujących krajów Zatoki Perskiej. Kraj uznawany jest za centrum handlowe regionu stanowiąc miejsce spotkań i odbywania się ważnych imprez targowych oraz kongresów, co przyczynia się do jego rozwoju.

⁴⁸ <https://pl.tradingeconomics.com/united-arab-emirates/gdp>

⁴⁹ https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/united-arab-emirates/economical-context?vider_sticky=oui

⁵⁰ <https://www.investopedia.com/terms/o/oil-reserves.asp>

⁵¹ https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/170.htm

⁵² <https://www.populationof.net/pl/united-arab-emirates/>

⁵³ Przewodnik po rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich, PAIH S.A, Warszawa, 2017r.

Według najnowszych danych Banku Światowego na rok 2019 rolnictwo odpowiada za 0,7% PKB i zatrudnia zaledwie 0,4% siły roboczej. Jest to efektem położenia kraju i jego warunków klimatycznych - większość kraju nie nadaje się do rolnictwa i hodowli zwierząt. Wymaga to importowania około 85% żywności. Przemysł odpowiadał natomiast w roku 2019 za 46,8% PKB i zatrudnienie 23% siły roboczej. Część PKB z sektora naftowo-gazowego stopniowo spadała (30% PKB według najnowszych szacunków) z powodu skutecznej polityki dywersyfikacji gospodarczej. Największy rozwój działalności przemysłowej odnotowano w sektorach takich jak obróbka metali, meble, przemysłowe przygotowywanie artykułów spożywczych, produkcja aluminium, materiały budowlane, nawozy, przemysł petrochemiczny, włókno szklane i nieruchomości. Ostatni z sektorów, usługi, odpowiadał w 2019 roku za 52,5% PKB i zatrudnienie prawie trzy czwarte siły roboczej. Główne podsektory to handel międzynarodowy, transport lotniczy, działalność finansowa i turystyka. W szczególności ten ostatni ma całkowity wkład w wysokości około 12% PKB i jest napędzany głównie przez emirat Dubaju⁵⁴.

Zjednoczone Emiraty Arabskie to 32 co do wielkości gospodarka eksportowa na świecie i 54 najbardziej złożona gospodarka według wskaźnika złożoności ekonomicznej (ECI). W 2017 r. Zjednoczone Emiraty Arabskie wyeksportowały towary o łącznej wartości 142 mld USD i zaimportowały 175 mld USD, co spowodowało ujemne saldo handlowe w wysokości 34 mld USD. Wśród najważniejszych produktów eksportowych kraju wyróżnia się ropę naftową, złoto i diamenty. Najbardziej popularne kierunki eksportu to Indie, Japonia, Chiny, Oman i Szwajcaria.

Zgodnie z raportem „Indeks wolności gospodarczej 2020” przygotowanym przez The Heritage Foundation i The Wall Street Journal wynik wskaźnika wolności gospodarczej w Zjednoczonych Emiratach Arabskich wynosi 76,2, co sprawia, że gospodarka zajmuje 18 pozycję w rankingu pod względem wskaźnika 2020. Ogólny wynik kraju spadł o 1,4 punktu w porównaniu do roku poprzedzającego z powodu niższej oceny rzetelności rządowej. Zjednoczone Emiraty Arabskie zajmują 1 miejsce wśród 14 krajów w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a ich ogólny wynik znacznie przewyższa średnie regionalne i światowe⁵⁵.

1.2. Szanse i zagrożenia potencjalnej współpracy gospodarczej i inwestycyjnej Arabia Saudyjska

Szanse	Zagrożenia
- Eksport podzespołów i części zamiennych do przedsiębiorstw produkcyjnych i przetwórczych - Współpraca badawczo- rozwojowa - Współpraca handlowa - Turystyka	- Odmienna kultura biznesu - Gospodarka oparta przede wszystkim na jednej gałęzi przemysłu - ryzyko niedopasowania współpracy - Konflikty zbrojne, radykalizm religijny - utrudnienia w prowadzeniu działalności biznesowej

⁵⁴ <https://www.statista.com/statistics/297777/uae-gross-domestic-product-share-of-economic-sectors/>

⁵⁵ <https://www.heritage.org/index/country/unitedarabemirates>

Chińska Republika Ludowa

Szanse	Zagrożenia
• Prężnie rozwijające się gospodarczo państwo • Możliwość szerokiej współpracy gospodarczej i inwestycyjnej • Chłonny rynek (duża liczba ludności)	• Państwo o ustroju komunistycznym - utrudnienia informacyjne i komunikacyjne, biurokratyzacja, ograniczenia handlowe • Odmienna kultura biznesu- ryzyko niedopasowania

Indie

Szanse	Zagrożenia
• Duży kraj o wysokim potencjale wzrostu • Liczne możliwości współpracy biznesowej- handel, B+R, inwestycje • Chłonny rynek (duża liczba ludności)	• Odmienna kultura biznesu - ryzyko niedopasowania • Kraj o stosunkowo biednym społeczeństwie - bazowanie na taniej sile roboczej jako przewadze konkurencyjnej

Japonia

Szanse	Zagrożenia
• Kraj wysoko rozwinięty o bogatym społeczeństwie • Ogromne możliwości współpracy, w szczególności w sektorach innowacyjnych, przemysłowych i motoryzacyjnych, w wielu obszarach • Turystyka	• Kraj z jednym z najstarszych społeczeństw na świecie - konieczność dopasowania produktów i usług biznesowych • Kraj bogaty i samowystarczalny (wymagający), o wysokim stopniu lokalnego patriotyzmu gospodarczego • Odmienna kultura biznesowa (aczkolwiek dobrze poznana)

Katar

Szanse	Zagrożenia
• Kraj o jednym z najbogatszych społeczeństw na świecie • Możliwość współpracy w zakresie prac B+R oraz eksportu wiedzy np. inżynieryjnej i informatycznej • Turystyka	• Kraj niewielki powierzchniowo i pod względem liczby ludności - ograniczenia handlowe • Gospodarka oparta na jednej gałęzi- ryzyko niedopasowania • Odmienna kultura biznesu (kraj muzułmański) - ryzyko niedopasowania

Kazachstan

Szanse	Zagrożenia
• Kraj dobrze rozwijający się, oparty zarówno na dobrze prosperującym przemyśle, jak również rolnictwie	• Kraj rozległy, jednak o stosunkowo niewielkiej liczbie ludności - ryzyko małego popytu na produkty wśród ludności

• Możliwości współpracy biznesowej w kontekście wymiany doświadczeń w branżach pokrewnych • Turystyka - dynamiczny rozwój	• Odmienna kultura biznesowa - ryzyko niedopasowania
--	--

Turcja

Szanse	Zagrożenia
• Kraj duży i liczny - zwiększone możliwości popytu • Kraj o stabilnym poziomie rozwoju • Dobrze rozwijający się przemysł (dzięki zasobom naturalnym) oraz rolnictwo - duże możliwości współpracy biznesowej • Turystyka - dynamiczny rozwój	• Odmienna kultura biznesowa - ryzyko niedopasowania • Zagrożenia militarne ze strony skonfliktowanych z Turcją krajów

Wietnam

Szanse	Zagrożenia
• Kraj stosunkowo niewielki o stosunkowo dużej liczbie ludności • Kraj o stabilnym poziomie rozwoju, jednak oparty głównie na rolnictwie (kawa), posiadający także złoża naturalne • Turystyka	• Kraj komunistyczny ze wszystkimi tego konsekwencjami • Odmienna kultura biznesowa - ryzyko niedopasowania

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Szanse	Zagrożenia
• Kraj o jednym z najbogatszych społeczeństw na świecie • Możliwość współpracy w zakresie prac B+R oraz eksportu wiedzy np. inżynieryjnej i informatycznej • Turystyka - dynamiczny rozwój	• Kraj niewielki powierzchniowo i pod względem liczby ludności – ograniczenia handlowe • Klient wymagający, szukający wysokiej jakości produktów i usług • Odmienna kultura biznesu - ryzyko niedopasowania

1.3. Warunki rozwoju na danym rynku dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015-2020 (RIS3)

Arabia Saudyjska

Arabia Saudyjska to kraj nastawiony głównie na wydobycie i przetwórstwo ropy naftowej. Rolnictwo stanowi niewielką gałąź gospodarki - jedynie niecałe 2% powierzchni kraju stanowią tereny uprawne. W związku z tym, największą szansą dla inwestorów z województwa wielkopolskiego niewątpliwie będzie RIS: Przemysł jutra, w szczególności ze specjalizacją w wydobyciu i przetwórstwie paliw kopalnych. Niemniej jednak uznać należy, że pomimo ukierunkowania gospodarki Arabii Saudyjskiej na obszar ropy naftowej oraz gazu, daje on ogromne przychody, stawiając ten kraj na liście stosunkowo bogatych państw, w których społeczeństwo nie powinno gustować w kiepskiej jakości produktach. Dodatkowo, warto również zwrócić uwagę na ewentualny transfer wiedzy i procesów biznesowych oraz innych obszarów zarządczych, które z powodzeniem mogą być wykorzystywane jako produkty usługowe w kontaktach biznesowych pomiędzy krajami.

Spośród innych Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego uznać można także, te powiązane z branżą turystyczną - między innymi RIS: Wnętrza przyszłości oraz RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne, które są bezpośrednio powiązane z inwestycjami w turystyce.

Chińska Republika Ludowa

Chińska Republika Ludowa to państwo komunistyczne, jednak zarządzane w sposób bardzo sprawny i efektywny. Przekłada się to na bardzo dynamiczny wzrost tego kraju, który aktualnie zajmuje drugą pozycję na świecie pod względem wielkości gospodarki (w ujęciu nominalnym). Najważniejszą tego determinantą jest dotychczasowa prorozwojowa polityka rządu, liczne inwestycje, w tym infrastrukturalne, bazowanie na taniej sile roboczej oraz wysoki przyrost naturalny, który sprzyja konsumpcji wewnętrznej państwa środka. Niemniej jednak Chiny to również niewątpliwie potęgą eksportowa, dzięki czemu nieustannie od lat utrzymują bardzo wysokie tempo wzrostu. W przypadku gałęzi gospodarki, które można by uznać za potencjalnie dobre źródła inwestycji dla przedsiębiorstw z Wielkopolski, działające w ramach Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego, wymienić należy:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne
- RIS: Rozwój oparty na ICT
- RIS: Nowoczesne technologie medyczne
- RIS: Wnętrza przyszłości

Niemniej jednak również RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów uznać należy za wysoce perspektywiczny.

Jak widać, ChRL to państwo wysoko rozwinięte, dobrze zdywersyfikowane, z praktycznie każdą gałęzią gospodarki sprzyjającą inwestycjom zagranicznym, jak również na polu współpracy biznesowej zorientowanej na wymianę intelektualną (prace B+R, know-how).

Indie

Indie to kraj duży powierzchniowo, jednocześnie z ogromną liczbą ludności, co stanowi dobry prognostyk do prowadzenia działalności handlowej, której sprzyjać może wysoki popyt. Jednocześnie zaznaczyć należy, że nie jest to kraj w którym społeczeństwo zaliczyć należy do zamożnych, co sprzyjać może przede wszystkim bazowaniu przez przedsiębiorców na taniej sile roboczej, jako podstawie konkurencyjności na rynku globalnym, jak również o mniejszej sile nabywczej samych konsumentów na rynku. Biorąc jednak pod uwagę główne sektory gospodarki w powiązaniu z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego, czyli kierunkami ewentualnych inwestycji przedsiębiorstw z województwa wielkopolskiego, o wyższym prawdopodobieństwie sukcesu, wskazać należy w ramach następujących obszarach:

- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów - w kontekście głównej siły gospodarki Indii, czyli rolnictwa
- RIS: Przemysł jutra - w kontekście szybko rozwijającego się sektora usługowego oraz przemysłowego (przerzucanie fabryk z krajów droższych pod względem siły roboczej przez duże przedsiębiorstwa produkcyjne)
- RIS: Wnętrza przyszłości - głównie w kontekście branży turystycznej (wnętrza hoteli, restauracji, ośrodków wypoczynkowych)
- RIS: wyspecjalizowane procesy logistyczne - w kontekście rozległych sieci transportowych na terenie kraju- kraj duży obszarowo wymaga rozległych tras kolejowych, autobusowych i lotniczych

Japonia

Japonia to kraj wysoko rozwinięty, który utrzymuje nieprzerwanie wysokie lokaty w światowych rankingach pod względem najważniejszych kluczowych czynników rozwojowych. Społeczeństwo japońskie uchodzi za długowieczne oraz bardzo tradycyjne w podejściu do życia (również biznesowym), niemniej jednak również bardzo szybko starzejące się. Spośród głównych sektorów gospodarki uznać należy sektor usługowy oraz przemysłowy za wiodące. W kontekście powiązania z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego uznać należy, że najbardziej racjonalne w kontekście inwestycyjnym będą następujące:

- RIS: Przemysł jutra - m.in. w kontekście przemysłu maszynowego, stalowego czy chemicznego
- RIS: Nowoczesne technologie medyczne - w kontekście przemysłu farmaceutycznego
- RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne - w kontekście przemysłu transportowego oraz przede wszystkim motoryzacyjnego
- RIS: Rozwój oparty na ICT - w kontekście przemysłu technologicznego i nowych technologii

Niemniej jednak, jak w przypadku każdego państwa wysoko rozwiniętego, nie należy pomijać również pozostałych Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego

w kontekście ewentualnych decyzji inwestycyjnych czy współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Japonii.

Katar

Katar to bardzo małe państwo, z również stosunkowo niewielką liczbą ludności. Główną gałęzią gospodarki jest wydobywanie i przetwórstwo surowców naturalnych – przede wszystkim ropy naftowej i gazu. Ze względu na niewielką liczbę ludności, przy jednocześnie bardzo dochodowej branży naftowej i gazownictwie, kraj ten uchodzi za jeden z najbogatszych państw na świecie w dochodzie na jednego mieszkańca. Z punktu widzenia potencjalnego inwestora z Polski, uznać należy, że musi on odpowiednio dopasować swoje produkty do tak ograniczonej grupy docelowych odbiorców. Z punktu widzenia powiązania regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego, najbardziej perspektywiczne inwestycyjne wydają się następujące:

- RIS: Przemysł jutra - głównie w kontekście powiązania z branżą paliwową i przetwórczą
- RIS: Wnętrza przyszłości - ze względu na możliwości turystyczne, mieszkaniowe oraz wyszukane gusta bogatego społeczeństwa

Dodatkowo również należy mieć na uwadze fakt, że przedsiębiorstwa z wyżej wymienionych branż muszą liczyć się z dużymi utrudnieniami dostępu, podyktowanymi przede wszystkim odmienną kulturą biznesową panującą w tym niewielkim kraju (księstwo islamskie).

Kazachstan

Bardzo duże powierzchniowo państwo, jednak ze stosunkowo niewielką liczbą ludności oraz niską gęstością zaludnienia. Gospodarczo Kazachstan opiera się na dwóch gałęziach - przemyśle oraz rolnictwie. Kraj ten posiada dość bogate złoża surowców energetycznych oraz innych minerałów kopalnych, które umożliwiają rozwój przemysłu - głównie hutniczego, maszynowego oraz chemicznego. Druga bardzo ważna dla Kazachstanu gałąź gospodarki jaką jest rolnictwo, bazuje przede wszystkim na uprawie roślin przemysłowych na potrzeby przemysłu włókienniczego oraz spożywczego. W kontekście uwarunkowań handlowych pomiędzy Polską a Kazachstanem, ewentualnego potencjału współpracy biznesowej należałoby się spodziewać głównie w następujących Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach Województwa Wielkopolskiego:

- RIS: Przemysł jutra - przede wszystkim w odniesieniu do branż wydobywczych, hutniczych czy maszynowych
- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów - głównie w kontekście współpracy biznesowej przy uprawie, technologii ochrony roślin czy ich rozmnażania na potrzeby przemysłowe

Generalnie uznać należy, że Kazachstan to perspektywiczny rynek w kontekście powiązania z RIS Województwa Wielkopolskiego, w szczególności w przypadku wskazanych wyżej branż docelowych. W kontekście współpracy biznesowej oraz badawczo- rozwojowej, Kazachstan może okazać się optymalnym wyborem dla wielu przedsiębiorstw z Wielkopolski.

Turcja

Turcja jest krajem o dużej liczbie ludności oraz wysokiej gęstości zaludnienia. Dominującymi gałęziami gospodarki są rolnictwo, przemysł, turystyka oraz transport. Ostatnia gałąź jest szczególnie istotna z punktu widzenia roli tranzytowej jaką odgrywa Turcja ze względu na swoje położenie geograficzne. Turystycznie Turcja jest prawdopodobnie najbardziej znana w Polsce, jednak pod względem biznesowym nie mniej ważnymi obszarami gospodarczymi jest przemysł - głównie dzięki bogatym złożom surowców mineralnych oraz rolnictwu, które wytwarza ponad 10% PKB kraju. Turcja w tym kontekście jest również całkowicie samowystarczalna, jako jeden z nielicznych krajów na świecie. W związku z powyższym do najbardziej perspektywicznych inwestycyjnie obszarów Regionalnych Inteligentnych specjalizacji Województwa Wielkopolskiego zaliczyć należy:

- RIS: Przemysł jutra - przemysł maszynowy oraz wydobywczy
- RIS: Wnętrza przyszłości - branża turystyczna i okołoturystyczna
- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów - usprawnienia w rolnictwie, współpraca handlowa
- RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne - m.in. współpraca badawczo- rozwojowa przy budowie dróg, lotnisk czy portów

Turcja to kraj dobrze rozwinięty oraz będący na stałej drodze wzrostu gospodarczego. Należy uznać, że Turcja to obecnie już nie tylko dobry kurort wypoczynkowy, lecz także coraz istotniejszy kontrahent na innych obszarach biznesowych.

Wietnam

Wietnam to kraj komunistyczny o bardzo dużej liczbie ludności w stosunku do wielkości powierzchni (wysoka gęstość zaludnienia), co sprzyjać może wysokiemu popytowi wewnętrznemu. Kraj ten aktualnie uznać należy za prawidłowo rozwijający się, o dość dobrze funkcjonującej gospodarce, w której dominującymi gałęziami są przemysł, rolnictwo oraz turystyka. W przypadku rolnictwa głównymi produktami wytwarzanymi w Wietnamie są kawa oraz akwakultura. Niestety jedną z kluczowych wad w kontekście inwestycji w Wietnamie jest ustrój komunistyczny, w którym to bardzo często dochodzi do nieprawidłowości na tle społecznym, w szczególności represji, pracy przymusowej, nieprawidłowości w prawach pracowniczych i człowieka. Niemniej jednak w przypadku przełamania tych problemów, branże działające w poniżej wymienionych Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach Województwa Wielkopolskiego mogą odnieść duże korzyści ekonomiczne związane z inwestycjami w Wietnamie:

- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów - w kontekście współpracy rolnej oraz rolno-spożywczej
- RIS: Przemysł jutra - w rozwiązaniach maszynowych oraz wsparcia produkcyjnego oraz wydobywczego
- RIS: Wnętrza przyszłości - w kontekście rozwiązań dla branży turystycznej oraz okołoturystycznej

Wietnam uznać należy za rynek o dużym potencjale inwestycyjnym, jednak posiadający jednocześnie różne ograniczenia związane z systemem politycznym, który obowiązuje w tym kraju. Z tego

względu w przypadku decyzji o zainwestowaniu w danym obszarze, należy dokładnie zweryfikować możliwości rozwojowe i inwestycyjne, najlepiej nawiązując bezpośrednio kontakty na lokalnym rynku.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

ZEA to kraj stosunkowo mały, jednak dość liczny (ponad 100 osób/ km²). Niewątpliwie jest to jednak jeden z najbogatszych krajów na świecie, który swoje bogactwo zawdzięcza przede wszystkim złożom naturalnym - w szczególności ropie naftowej, dzięki którym mocno rozwinął przemysł przetwórczy na nich oparty. Niemniej jednak, dzięki umiejętnemu zarządzaniu, aktualnie ZEA nie opierają się wyłącznie na jednej gałęzi gospodarki, natomiast skutecznie dywersyfikują działalność rozwojową na takie obszary jak usługi biznesowe, turystyka oraz nieruchomości. W kontekście potencjału inwestycyjnego najlepszą ścieżką inwestycyjną wydaje się ta powiązana z głównymi gałęziami przemysłu, odpowiadająca następującym Regionalnym Inteligentnym Specjalizacjom Województwa Wielkopolskiego:

- RIS: Przemysł jutra - w kontekście przemysłu przetwórczego i wydobywczego oraz współpracy usługowej w tym obszarze (prace B+R, usługi konsultingowe)
- RIS: Wnętrza przyszłości - w kontekście współpracy biznesowej przy powstających nowych biurach, hotelach oraz innych inwestycjach związanych z branżą wykończeniową

Zjednoczone Emiraty Arabskie to niewątpliwie ciekawy kierunek inwestycyjny, jednak należy mieć na uwadze fakt, że grupa odbiorców mogących być zainteresowana produktami z wskazanych obszarów RIS szukać będzie towarów dobrych jakościowo oraz zdecydowanie lepszych od konkurencji, również wizerunkowo. Społeczeństwo ZEA należy do najbogatszych na świecie, raczej mało prawdopodobne wydaje się aby szukali kompromisowych rozwiązań.

1.4. Sektory gospodarki z wyszczególnieniem najważniejszych produktów, powiązanie z Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego

Arabia Saudyjska

Tabela 1. Główne sektory gospodarki w Arabii Saudyjskiej

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł wydobywczy i przetwórczy (~88,7%)	RIS: Przemysł jutra	ropa naftowa (65%), rafinowana ropa naftowa (8,3%) gaz z ropy naftowej (2,6%) etyleny polimeru (6,4%) polimery propylenu (2,7%) alkohole acykliczne (3,7%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Chińska Republika Ludowa

Tabela 2. Główne sektory gospodarki w ChRL

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy (~30%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Rozwój oparty na ICT	sprzęt do nadawania (9,6%) komputery (6,1%) części do urządzeń biurowych (3,8%) układy scalone (3,3%) telefony (2,6%) transformatory elektryczne (1,3%) urządzenia półprzewodnikowe (1,2%) wyświetlacze wideo (1,1%) drut izolowany (1%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Indie

Tabela 3. Główne sektory gospodarki w Indiach

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł chemiczny (~5,5%)	RIS: Przemysł jutra	leki (4,5%) związki heterocykliczne azotu (1%)
Przemysł wydobywczy, mineralny (~23,1%)	RIS: Przemysł jutra	diamenty (9,1%) biżuteria (3%) rafinowana ropa naftowa (10%) aluminium (1%)
Przemysł motoryzacyjny i transportowy (~3,6%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne	samochody (2,2%) części do pojazdów (1,4%)
Rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy (~5,4%)	RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	ryż (2,4%) skorupiaki (1,6%) mrożone mięso wołowe (1,4%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Japonia

Tabela 4. Główne sektory gospodarki w Japonii

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy (~11,7%)	RIS: Przemysł jutra, RIS: Rozwój oparty na ICT	układy scalone (3,8%) maszyny posiadające indywidualne funkcje (3,2%) drukarki przemysłowe (2%) sprzęt ochrony niskiego napięcia (1,5%) urządzenia półprzewodnikowe (1,2%)
Przemysł motoryzacyjny i transportowy (~21,3%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne	samochody (15%) części do pojazdów (5%) ciężarówki dostawcze (1,3%)
Przemysł wydobywczy, mineralny i przetwórczy (~3%)	RIS: Przemysł jutra	złoto (1,9%) rafinowana ropa naftowa (1,1%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Katar

Tabela 5. Główne sektory gospodarki w Katarze

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł wydobywczy, mineralny i przetwórczy (~89%)	RIS: Przemysł jutra	gaz z ropy naftowej (49%) ropa naftowa (26%) rafinowana ropa naftowa (12%) rafinowane aluminium (2%)
Przemysł chemiczny (~5,8%)	RIS: Przemysł jutra	nawozy azotowe (1,9%) polimery etylenu (3,9%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Kazachstan

Tabela 6. Główne sektory gospodarki w Kazachstanie

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł wydobywczy, mineralny i przetwórczy (~76,1%)	RIS: Przemysł jutra	ropa naftowa (45%) gaz z ropy naftowej (5,4%) rafinowana ropa naftowa (2,7%) ruda miedzi (2,5%) brykiety węglowe (1,2%) ruda żelaza (1,2%) rafinowana miedź (6,9%) stopy żelaza (5,2%) surowy cynk (2,1%) surowe aluminium (1%) żelazo walcowane na gorąco (1,7%) srebro (1,2%)
Przemysł chemiczny (~4,1%)	RIS: Przemysł jutra	radioaktywne chemikalia (4,1%)
Rolnictwo i przemysł rolno- spożywczy (~2,6%)	RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	pszenica (1,5%) mąka pszenna (1,1%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Turcja

Tabela 7. Główne sektory gospodarki w Turcji

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł tekstylny (7,4%)	RIS: Przemysł jutra	koszulki z dzianiny (1,9%) garnitury męskie bez dzianiny (1,8%) swetry z dzianiny (1,3%) garnitury męskie bez dzianiny (1,3%) ręcznie tkane dywany (1,1%)
Przemysł motoryzacyjny i transportowy (14,8%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Wspecjalizowane procesy logistyczne	samochody (7,9%) samochody dostawcze (3%) części do pojazdów (2,8%) autobusy (1,1%)
Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy (3,9%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Rozwój oparty na ICT	druk izolowany (1,4%) części silnika (1,3%) łódki (1,2%)
Przemysł wydobywczy, mineralny i przetwórczy (9,3%)	RIS: Przemysł jutra	złoto (4,2%) biżuteria (2%) rafinowana ropa naftowa (1,7%) sztaba surowego żelaza (1,4%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Wietnam

Tabela 8. Główne sektory gospodarki w Wietnamie

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy (~35,3%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Rozwój oparty na ICT	sprzęt do nadawania (14%) telefony (6,8%) układy scalone (6,6%) akcesoria do nadawania (2,3%) części do maszyn biurowych (2,3%) komputery (1,8%) druk izolowany (1,5%)
Przemysł tekstylny (~12,9%)	RIS: Przemysł jutra	obuwie tekstylne (4,3%) obuwie skórzane (2,8%) obuwie gumowe (1,7%) swetry z dzianiny (1,6%) garnitury damskie bez dzianiny (1,3%) garnitury męskie bez dzianiny (1,2%)

Przemysł meblarski (~3,7%)	RIS: Przemysł jutra RIS: Wnętrza przyszłości	meble różne (2,5%) krzesła (1,2%)
Rolnictwo i przemysł rolno- spożywczy (~2,6%)	RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	kawa (1,4%) orzechy (1,2%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Tabela 9. Główne sektory gospodarki w ZEA

Główne sektory gospodarki	Powiązanie z RIS	Główne produkty (2017 r.)
Przemysł wydobywczy, mineralny i przetwórczy (~74,7%)	RIS: Przemysł jutra	ropa naftowa (28%) rafinowana ropa naftowa (15%) gaz z ropy naftowej (5,6%) złoto (14%) diamenty (5,8%) biżuteria (2,9%) surowe aluminium (3,4%)
Przemysł chemiczny (~2,3%)	RIS: Przemysł jutra	polimery etylenu (2,3%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OEC

1.5. Handel zagraniczny prezentujący główne kierunki importu globalnego

Arabia Saudyjska

W 2017 r. Arabia Saudyjska zaimportowała 96,2 mld USD, co czyni ją 34. największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Arabii Saudyjskiej spadł w ujęciu rocznym na poziomie -8,8%, z 151 mld USD w 2012 r. do 96,2 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są samochody, które stanowią 7,64% całkowitego importu kraju, następnie samoloty, helikoptery i / lub statki kosmiczne, które odpowiadają za 3,32% importu⁵⁶.

Główne branże importowe Arabii Saudyjskiej:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 21% importu ogółem,
- Przemysł transportowy: 16% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 10% importu ogółem,
- Przemysł metalurgiczny: 7,4% importu ogółem.

⁵⁶ <https://oec.world/en/profile/country/sau/>

Chińska Republika Ludowa

W 2017 r. Chiny importowały towary o wartości 1,54 bln USD, co czyni kraj drugim co do wielkości importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Chin wzrósł w ujęciu rocznym na poziomie 1,3%, z 1,42 bln USD w 2012 r. do 1,54 bln USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są układy scalone, które stanowią 13,5% całkowitego importu Chin, następnie ropa naftowa, która odpowiada za 9,4% importu⁵⁷.

Główne branże importowe ChRL:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 30% importu ogółem,
- Przemysł produktów mineralnych: 22% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 7,4% importu ogółem,
- Przemysł transportowy: 6,8% importu ogółem.

Indie

W 2017r. Indie importowały towary o wartości 417 mld USD, co czyni kraj 11 największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Indii spadł w ujęciu rocznym na poziomie -1,6%, z 449 mld USD w 2012 r. do 417 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są ropa naftowa, która stanowi 17,9% całkowitego importu Indii, a następnie złoto, które odpowiada za 9,3% importu⁵⁸.

Główne branże importowe Indii:

- Przemysł produktów mineralnych: 30% importu ogółem,
- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 20% importu ogółem,
- Przemysł metalurgiczny, w tym głównie metali szlachetnych: 23,2% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 8,7% importu ogółem.

Japonia

W 2017 r. Japonia importowała towary o wartości 632 mld USD, co czyni ją czwartym co do wielkości importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Japonii spadł w ujęciu rocznym na poziomie -4,6%, z 796 mld USD w 2012 r. do 632 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są ropa naftowa, która stanowi 9,1% całkowitego importu Japonii, a następnie LPG, które odpowiada za 5,86% importu⁵⁹.

Główne branże importowe Japonii:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 25% importu ogółem,
- Przemysł produktów mineralnych: 23% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 8,8% importu ogółem,
- Przemysł tekstylny: 5,4% importu ogółem.

⁵⁷ <https://oec.world/en/profile/country/chn/>

⁵⁸ <https://oec.world/en/profile/country/ind/>

⁵⁹ <https://oec.world/en/profile/country/jpn/>

Katar

W 2017 r. Katar importował towary o wartości 21,6 mld USD, co czyni kraj 67 największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Kataru wzrósł w ujęciu rocznym na poziomie 4,2%, z 16,8 mld USD w 2012 r. do 21,6 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są samoloty, śmigłowce i / lub statki kosmiczne, które stanowią 8,59% całkowitego importu Kataru, a następnie samochody, które odpowiadają za 6,18% importu⁶⁰.

Główne branże importowe Kataru:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 24% importu ogółem,
- Przemysł transportowy: 22% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 7,8% importu ogółem,
- Przemysł metalurgiczny, w tym metali szlachetnych: 12,9% importu ogółem.

Kazachstan

W 2017 roku Kazachstan importował towary o wartości 30,5 mld USD, co czyni go 63 największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Kazachstanu spadł w ujęciu rocznym na poziomie -7%, z 43,9 mld USD w 2012 r. do 30,5 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są rafinowana ropa naftowa, która stanowi 3,58% całkowitego importu Kazachstanu, a następnie pakowane leki, które odpowiadają za 2,57% importu⁶¹.

Główne branże importowe Kazachstanu:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 26% importu ogółem,
- Przemysłem metalurgiczny: 11% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 11% importu ogółem,
- Przemysł produktów mineralnych: 9% importu ogółem,
- Przemysł transportowy: 8,8% importu ogółem.

Turcja

W 2017 roku Turcja importowała towary o łącznej wartości 214 mld USD, co czyni ją 20 największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Turcji wzrósł w ujęciu rocznym na poziomie 1,1%, z 205 mld USD w 2012 r. do 214 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są złoto, które stanowi 7,95% całkowitego importu Turcji, a następnie rafinowana ropa naftowa, które odpowiada za 4,56% importu⁶².

Główne branże importowe Turcji:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 23% importu ogółem,
- Przemysł metalurgiczny, w tym metali szlachetnych: 22,4% importu ogółem,
- Przemysł transportowy: 11% importu ogółem,
- Przemysł produktów mineralnych: 9,8% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 9% importu ogółem.

⁶⁰ <https://oec.world/en/profile/country/qat/>

⁶¹ <https://oec.world/en/profile/country/kaz/>

⁶² <https://oec.world/en/profile/country/tur/>

Wietnam

W 2017 r. Wietnam importował towary o łącznej wartości 204 mld USD, co czyni kraj 21 największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Wietnamu wzrósł w ujęciu rocznym o 14,4% z 102 mld USD w 2012 r. do 204 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są układy scalone, które stanowią 7,65% całkowitego importu Wietnamu, a następnie telefony, które odpowiadają za 5,01% importu⁶³.

Główne branże importowe Wietnamu:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 37% importu ogółem,
- Przemysł tekstylny: 11% importu ogółem,
- Przemysł metalurgiczny: 9% importu ogółem,
- Przemysł chemiczny: 5,8% importu ogółem.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

W 2017 r. Zjednoczone Emiraty Arabskie importowały towary o łącznej wartości 175 mld USD, co czyni kraj 25 największym importerem na świecie. W ciągu ostatnich pięciu lat import Zjednoczonych Emiratów Arabskich spadł w ujęciu rocznym o -0,7%, z 179 mld USD w 2012 r. do 175 mld USD w 2017 r. Kluczowymi, importowanymi dobrami są złoto, które stanowi 9,8% całkowitego importu Zjednoczonych Emiratów Arabskich, a następnie biżuteria, która odpowiada za 5,94% importu⁶⁴.

Główne branże importowe ZEA:

- Przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy: 23% importu ogółem,
- Przemysł metalurgiczny, w tym głównie metali szlachetnych: 27,5% importu ogółem,
- Przemysł motoryzacyjny i transportowy: 11% importu ogółem,
- Przemysł tekstylny: 6,7% importu ogółem.

⁶³ <https://oec.world/en/profile/country/vnm/>

⁶⁴ <https://oec.world/en/profile/country/are/>

2. ANALIZA TRENDÓW Z OKREŚLENIEM PERSPEKTYW DLA RYNKU W WYBRANYCH KRAJACH

2.1. Branże perspektywiczne szczególnie istotne dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego

Arabia Saudyjska

Arabia Saudyjska to kraj ukierunkowany głównie na produkcję i sprzedaż ropy naftowej oraz produktów pochodnych. Oznacza to, że w kontekście współpracy gospodarczej będą poszukiwane nowoczesne rozwiązania związane z tym obszarem, które przyczynią się do obniżenia kosztów wydobycia, przetwarzania oraz wsparcia w ramach całego procesu biznesowego, w tym w szczególności optymalizacji sprzedaży czy transportu. W związku z powyższym najlepszym rozwiązaniem wydaje się, aby przedsiębiorstwa zajmujące się zagadnieniem wydobycia i przetwórstwa chemicznego działające w ramach RIS: Przemysł jutra, dotarły ze swoimi produktami, systemami wsparcia zarządzania czy też pracami badawczo-rozwojowymi i know-how do producentów surowców energetycznych i chemicznych w Arabii Saudyjskiej z zamiarem współpracy biznesowej.

Nie należy jednak zapominać, że Arabia Saudyjska to również kraj, który może zaoferować liczne obszary współpracy w innych branżach, wśród podstawowych wymienić należy chociażby branżę turystyczną czy logistyczną, w związku z czym również RIS: Wnętrza przyszłości oraz RIS: Wspecjalizowane procesy logistyczne, uznać należy za obszary perspektywiczne biznesowo dla przedsiębiorstw z województwa Wielkopolskiego.

Chińska Republika Ludowa

Chiny to jedna z największych gospodarek świata, utrzymująca dodatnie tempo wzrostu od lat. Chiny obecnie należy uznać za kraj rozwijający się w bardzo dynamiczny sposób, który swoją przewagę konkurencyjną oparł w dużej mierze na niskich kosztach pracy połączonych z wysoką wydajnością produkcji. Powodem takiego stanu rzeczy niewątpliwie jest duża populacja oraz system zarządzania centralnego Państwa Środka. ChRL to kraj o dobrze zdywersyfikowanej gospodarce, z wieloma branżami, które dominują na całym świecie oraz dostarczają niezbędnych komponentów i składników dla różnorodnych przedsiębiorstw z innych krajów, w tym w Europie czy USA. Spośród kluczowych dominujących w gospodarce gałęzi, prym wiedzie przemysł maszynowy, komputerowy i teleinformatyczny, odpowiadający RIS: Przemysł jutra oraz RIS: Rozwój oparty na ICT. Niemniej jednak Chiny są potęgą również w innych obszarach biznesowych, takich jak przemysł chemiczny i farmaceutyczny, logistyczny, usługowy czy turystyczny, które odpowiadają następującym RIS:

- RIS: Nowoczesne technologie medyczne
- RIS: Wnętrza przyszłości
- RIS: Wspecjalizowane procesy logistyczne

W związku z powyższym nie ma obecnie specjalnych ograniczeń inwestycyjnych na rynku chińskim z punktu widzenia polskiego przedsiębiorcy, gdyż praktycznie każda gałąź gospodarki jest dobrze rozwinięta i stwarza odpowiednie pole współpracy handlowej. Jedynym wyzwaniem jest dobór odpowiednio konkurencyjnego produktu lub usługi, który znajdzie nabywców.

Największym potencjalnym czynnikiem ryzyka w prowadzeniu biznesu w ChRL jest niepewność decyzji władzy komunistycznej oraz ewentualne ich konsekwencje, m.in. w zakresie braku szerokiego dostępu do danych gospodarczych oraz zagrożenia nieprzestrzegania międzynarodowych postanowień w zakresie praw pracowniczych czy praw człowieka.

Indie

Indie to gospodarka, która w ostatnich latach dobrze się rozwija, niemniej jednak swój wzrost gospodarczy i przyciąganie potencjalnych inwestorów opiera głównie na dużej liczbie ludności (wysoki popyt na produkty/ usługi) oraz niskich kosztach płacowych. Gospodarka Indii bazuje jednakże na dużych złożach zasobów surowców naturalnych i mineralnych, takich jak: diamenty, ropa czy aluminium. Indie zaliczyć można również do stosunkowo dużych dostawców innych produktów takich jak: produkty rolne i rolno- spożywcze, samochody oraz części czy chemikalia i farmaceutyki. Dodatkowo, coraz większym zainteresowaniem cieszą się wycieczki do Indii, a w związku z tym również rosną inwestycje w branży turystycznej i okołoturystycznej. Spośród Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego, najlepiej dopasowane do tamtejszego rynku są następujące:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne
- RIS: Wnętrza przyszłości
- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
- RIS: Nowoczesne technologie medyczne

Generalnie uznać należy, że Indie to kierunek perspektywiczny, jednak ze względu na specyfikę gospodarki- m.in.. konkurowanie niskimi cenami produktów i usług oraz zaplecze outsourcingowe dla krajów bogatszych, należałoby dopasować ofertę produktową do tamtejszych wyzwań.

Japonia

Japonia to jedna z największych gospodarek świata, która od wielu lat utrzymuje wysokie lokaty w kluczowych światowych statystykach rozwoju gospodarczego. Kraj ten można uznać za dobry przykład odbudowy po kryzysie, jakim była II wojna światowa. Od tego czasu odnotowuje permanentny rozwój społeczno-gospodarczy. Społeczeństwo japońskie należy do stosunkowo zamożnych oraz żyjących dostatnie, ze swobodnym dostępem do kluczowych instytucji. Rozwój Japonii oparty został głównie na przemyśle - w tym przede wszystkim branży motoryzacyjnej oraz wydobywczej. Jednakże kraj ten, jak przystało na dobrze rozwinięty, posiada zdywersyfikowaną gospodarkę, która praktycznie w każdej jej gałęzi może być uznana za perspektywiczną. Do branż perspektywicznych poza branżą motoryzacyjną i wydobywczą można również zaliczyć m.in. branżę telekomunikacyjną, komputerową i maszynową, związaną z najnowszymi technologiami czy też branżę tekstylną. Japonia to również bez wątpienia państwo atrakcyjne turystycznie, o dobrze rozwiniętym rynku usług hotelarskich, kulturalnych czy gastronomicznych. Biorąc pod uwagę

powyższe uwarunkowania i perspektywy, rynek japoński odpowiada następującym Regionalnym Inteligentnym Specjalizacjom Województwa Wielkopolskiego:

- RIS: Przemysł jutra,
- RIS: Wnętra przyszłości
- RIS: Wspecjalizowane procesy logistyczne
- RIS: Rozwój oparty na ICT

Japonia to ciekawy kierunek inwestycyjny, który z pewnością ma szanse stać się wysoko dochodowym rynkiem zbytu dla przedsiębiorstw z województwa Wielkopolskiego zarówno w kontekście sprzedaży, kupna czy wymiany know-how.

Katar

Katar to kraj gospodarczo ukierunkowany głównie na produkcję i dystrybucję ropy naftowej oraz produktów pochodnych. Dzięki oparciu gospodarki głównie na wysokodochodowych surowcach naturalnych przy jednocześnie niewielkiej powierzchni i liczbie ludności, Katar uznać należy za kraj niespotykanej majątności. Decydując się na inwestycje w Katarze należy mieć jednak na uwadze fakt, że społeczeństwo to jest specyficzne nie tylko kulturowo (restrykcyjna kultura arabska), ale także ze względu na wysoki stopień majątności. W związku z tym oferowane produkty lub / i usługi powinny być odpowiednio dopasowane – w szczególności powinny być to produkty wysokiej klasy jakościowej tzw. premium, sprzedawane w niewielkim nakładzie, ale konkurujące jakością.

Katar to gospodarka, którą uznać należy za mało zdywersyfikowaną, opartą na jedynej gałęzi, co oznacza, że musi ona dostarczać inne składniki, niezbędne do życia społeczeństwa, z zewnątrz. W tym kontekście docenić należy chociażby branże takie jak transport i spedycja międzynarodowa, która przy pozyskaniu odpowiednich kontaktów handlowych może umożliwić dobry rozwój. Do innych obszarów biznesowych, które można uznać za intratne w przypadku Kataru można wymienić także nowe technologie, sprzęt maszynowy oraz motoryzację. Do czynników atrakcyjnych inwestycyjnie bez wątpienia należy także branża turystyczna czy designerska. W związku z powyższym optymalnie inwestycyjnie wydają się następujące Regionalne Inteligentne Specjalizacje Województwa Wielkopolskiego:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wnętra przyszłości
- RIS: Wspecjalizowane procesy logistyczne
- RIS: Rozwój oparty na ICT

Katar to specyficzny kierunek inwestycyjny z uwagi na dość jednorodną grupę odbiorców - osoby bardzo majątne, które szukają luksusowych towarów i usług. W związku z powyższym oferta powinna być odpowiednio dopasowana, uwzględniająca również różnice kulturowe pomiędzy krajami.

Kazachstan

Kazachstan to kraj, który obecnie uznać należy za rozwijający się poprawnie, ze stabilną gospodarką. Co ciekawe, Kazachstan należy do krajów bardzo rozległych terytorialnie, jednak posiadający niewielki zaludnienie, co może przekładać się w sposób dwójaki na działania inwestycyjne

potencjalnych przedsiębiorców oraz zamówienia rządowe. Z jednej strony popyt konsumpcyjny jest stosunkowo niewielki jak na tak duże obszarowo państwo, co może przyczyniać się do zwiększania kosztów logistycznych dostarczania produktów. Z drugiej strony powoduje to konieczność optymalizacji procesów logistycznych, w szczególności w zakresie dostępu do odpowiedniej infrastruktury transportowej i zaopatrzeniowej na terenie kraju, co w dalszej konsekwencji powodować może wzmożone inwestycje zarówno w obszarze badawczo-rozwojowym jak również inwestycyjnym. Do niewątpliwych atutów gospodarki Kazachstanu należy przede wszystkim duże bogactwo zasobów kopalnych - w tym m.in. ropy naftowej czy uranu. Inną siłą gospodarczą Kazachstanu jest z kolei rolnictwo i przemysł rolno- spożywczy, który jeszcze nie tak dawno wyłącznie napędzał gospodarkę tego kraju. Kazachstan to jednocześnie państwo bardzo atrakcyjne turystycznie, które coraz śmielej wykorzystuje ten atut biznesowo, rozwijając branżę turystyczną. Pod względem pozostałych sektorów gospodarki, na które można zwrócić uwagę pod kątem współpracy handlowej jest niewątpliwie przemysł maszynowy, komputerowy i teleinformatyczny. W związku z powyższym, do najbardziej ciekawych perspektyw inwestycji w Kazachstanie zaliczyć należy następujące Regionalne Inteligentne Specjalizacje Województwa Wielkopolskiego:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne
- RIS: Rozwój oparty na ICT
- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
- RIS: Wnętrza przyszłości

Niemniej jednak podkreślenia wymaga fakt, że największym potencjałem inwestycyjnym cieszyć się będzie przede wszystkim sektor paliwowy oraz wydobywczy, na którym to polu współpracy mogą doszukiwać się przedsiębiorstwa z Wielkopolski. Dotyczy to zarówno obszaru bezpośredniego wsparcia przy dostarczania niezbędnych komponentów i sprzętu wydobywczego, jak również współpracy badawczo-rozwojowej.

Turcja

Turcja to kolejny kraj, który w ostatnich latach uczynił duży progres gospodarczy. Aktualnie uznać należy, że jest to kraj bardzo ciekawy inwestycyjnie, zarówno w kontekście dużego rynku zbytu (duża liczba ludności), jak również poziomu rozwoju, który odchodzi powoli od taniej siły roboczej na rzecz nowych technologii. Największą siłą gospodarki Turcji jest aktualnie przemysł tekstylny, motoryzacyjny oraz wydobywczy. Turcja to również duży rynek zbytu dla takich branż jak przemysł maszynowy, komputerowy i teleinformatyczny, a także metali szlachetnych. Warto również zaznaczyć, że Turcja należy do bardzo atrakcyjnych turystycznie regionów świata, który rokrocznie przyciąga rzesze turystów. Branża turystyczna, również pozostaje istotną siłą gospodarki Turcji, a coraz prężniej rozwijają się również usługi. Spośród Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego najbardziej dopasowane do rynku tureckiego są następujące:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne
- RIS: Wnętrza przyszłości
- RIS: Rozwój oparty na ICT

Turcja to kraj, który prawnie jest na dobrym kursie do stania się członkiem Unii Europejskiej, oznacza to, że posiada zarówno odpowiednią bazę gospodarczą, jak również procedury prawne zbliżone i akceptowane przez ujednolicony rynek UE. Jedynym mankamentem pod względem biznesowym wydaje się aktualny konflikt zbrojny oraz potencjalne zagrożenia stabilizacji politycznej, co jednak nie powinno stanowić długotrwałej przeszkody inwestycyjnej.

Wietnam

Wietnam należy do grupy krajów centralnie zarządzanych, które jednocześnie odnotowują wzrost gospodarczy. Kraj ten jest stosunkowo liczny, co sprzyjać może wysokiemu popytowi. Ogólny rozwój Wietnamu oparty jest przede wszystkim na taniej sile roboczej. Niestety często zdarzają się powiązane z tym nieprawidłowości w przestrzeganiu praw pracowniczych oraz praw człowieka, o czym informują różne organizacje. Stanowić może to podłoże potencjalnych problemów biznesowych. Do najbardziej dochodowych gałęzi gospodarek należą przede wszystkim przemysł tekstylny, maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy oraz rolno- spożywczy. Wietnam to kraj, który opiera się na produkcji zleconej, najczęściej dla największych marek na świecie, które wykorzystują obniżone koszty pracy. Co więcej, charakteryzuje się stosunkową popularnością turystyczną i rozwijającymi branżami turystycznymi i okołoturystycznymi.

Najbardziej dopasowane pod względem współpracy handlowej są wobec powyższego następujące Regionalne Inteligentne Specjalizacje Województwa Wielkopolskiego:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wnętrza przyszłości
- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

Wietnam to kraj ciekawy inwestycyjnie, głównie z punktu widzenia możliwości przeniesienia produkcji i wykorzystania taniej siły roboczej jako przewagi konkurencyjnej. Niemniej jednak przedsiębiorstwa bazujące na rozwoju technologicznym i konkurujące jakością, w szczególności w sektorze usługowym, mogą nie znaleźć optymalnego rynku zbytu na swoje produkty i / lub usługi. Dużą potencjalną barierą wejścia może być również fakt, że Wietnam to kraj komunistyczny, z wieloma tego konsekwencjami.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

ZEA to kraj, który opiera swoją siłę gospodarczą głównie na ropie naftowej oraz produktach pochodnych. Niemniej jednak w ostatnim czasie zauważyć można odejście od tego kierunku na rzecz innych obszarów inwestycyjnych takich jak nieruchomości, usługi oraz turystyka. Nie da się ukryć, że pod względem turystycznym ZEA to atrakcyjny kierunek. ZEA to jednak także kraj, który musi dużą część zasobów importować, gdyż nie ma możliwości, ze względu na położenie, ich produkować. Do najważniejszych zasobów poza żywnością, można zaliczyć również elektronikę i sprzęt komputerowy, samochody oraz wszelkie dobra luksusowe. Do najlepiej dopasowanych Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego zaliczyć można następujące:

- RIS: Przemysł jutra
- RIS: Wyszczególnione procesy logistyczne
- RIS: Wnętrza przyszłości

- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

ZEA to obszar o niewątpliwie odmiennej specyfice gospodarczej od Polski, niemniej jednak, w przypadku wybranych towarów i usług wydawać się może dość atrakcyjny. Należy jednak wziąć pod uwagę pewne wyzwania i bariery, które mogą ograniczać rozwój biznesu, do których zaliczyć można między innymi niedopasowania produktu / usługi, wyższe koszty transportowe związane z odległością czy odmienną kulturę biznesową.

2.2. Wykaz Instytucji Otoczenia Biznesu z danymi kontaktowymi

Arabia Saudyjska

Tabela 10. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Arabii Saudyjskiej

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Falak Business Hub	near Invenu, Al Yasmin, Unnamed Road, Riyadh 13326 13326, Arabia Saudyjska Telefon: +966 9200 05610
Business Hub	Al Wabra, Medina 42371, Arabia Saudyjska Telefon: +966 50 831 3518
World Trade Centre Saudi -WTCS	2nd to 5th floor, Bahrain Tower, King Fahd Road, Riyadh Arabia Saudyjska Telefon: +966 11 279 5000

Źródło: Opracowanie własne

Chińska Republika Ludowa

Tabela 11. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w ChRL

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Ministerstwo Handlu (Ministry of Commerce, MOFCOM)	Jing ICP Bei No.05004093 dd: No.2 Dong Chang'an Avenue Beijing China (100731) Tel: +86-10-51651200-612/613/623 Fax: +86-10-65677512 Email: MOFCOM Mailbox
Instytut Badań Handlu Międzynarodowego (Beijing International Trade Research Institute)	Tower Number 12, 15th Floor Jian Guo Men Wai Da Jie BEIJING 100022 Tel: (008610) 65001661 Fax: (008610) 65002005

Krajowa Rada ds Promocji Handlu Międzynarodowego (China Council for the Promotion of International Trade, CCPIT)	Fuxingmenwai street BEIJING 100860 Tel: (008610) 88075000, 88075751, 88075702 Fax: (008610) 68011370, 68030747 Email: info@ccpit.org
Krajowa Izba Handlu Międzynarodowego (China Chamber of International Commerce, CCOIC)	Xi Nan Cun 52#-1-202 NanKai University TIANJIN 300071 Tel: (008622) 27483686 Fax: (008622) 27483686 Email: panglinn@public.tpt.tj.cn
Stowarzyszenie Eksporterów i Importerów (Beijing Import and Export Enterprises Association, BIEEA)	2, Xiaohuangzhuang North Street, Hepingli Chaoyang District BEIJING 100013 Tel: (008610) 84288500 Fax: (008610) 84285808 Email: bieea@21cn.com, bjtrade@bjtrade.net
Trade Point Beijing	2, Dong Chang'an Avenue BEIJING 100010 Tel: (008610) 65250671 Fax: (008610) 65130181 Email: tpbjc@tpbjc.gov.cn
Trade Point Shanghai	27, Zhongshan Road (E.1). 1st Floor SHANGHAI 200002 Tel: (008621) 63232175, 63232188 Fax: (008621) 63217863 Email: info@tpsha.gov.cn
Centrum Rozwoju Handlu Małych Przedsiębiorstw (Shanghai Small Enterprises Trade development Service Center)	108, Damuqiao Road, Rm 502 SHANGHAI 200032 Tel: (008621) 64036622, 64035021 Fax: (008621) 64220814 Email: sbtdsc@online.sh.cn
Rada Rozwoju Handlu Hongkongu (Hong Kong Trade Development Council (HKTDC))	38th Floor, Office Tower, Convention Plaza 1 Harbour Road, Wanchai, Hong Kong Tel: (852) 1830 668 Fax: (852) 2824 0249 Email: hktdc@hktdc.org
Biuro HKTDC w Warszawie Hong Kong Trade Development Council Warsaw Consultant Office	ul. Chałubińskiego 8 lok. 3369 00-613 Warszawa Tel: 22 830 05 52 Fax: 22 830 07 11 Email: warsaw.consultant@hktdc.org

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP

Indie

Tabela 12. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Indiach

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Ministerstwo Przemysłu i Handlu (Ministry of Commerce and Industry)	Udyog Bhawan 110 011 NEW DELHI Tel: (009111) 23015299 Fax: (009111) 23014418 Email: commerce@hub.nic.in
Dyrektoriat Generalny ds. Informacji Gospodarczych i Statystyki- Ministerstwo Gospodarki (Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics Ministry of Commerce)	1, Council House Street 700 001 KOLKATA Tel: (009133) 22483111-4 Fax: (009133) 22486528 Email: webdis@dgcis.gov.pl
Biuro Promocji Handlu (ITPO) (India Trade Promotion Organisation (ITPO)	Pragati Bhawan Pragati Maidan Tel: (009111) 23371540 Fax: (009111) 23318142 Email: info@whois-help.info
Ogólnoindyjska Izba Eksporterów (All India Exporters' Chamber)	Walchand Hirachand Marg Near G.P.O. 400 001 MUMBAI Tel: (009122) 2611055/ 5430 Fax: (009122) 2615430 Email: chamber@bom3.vsnl.net.in
Izba Przemysłowo-Handlowa PHD (PHD Chamber of Commerce and Industry)	PHD House, 4/2, Siri Institutional Area, August Kranti Marg, New Delhi-110016 Tel: (009111) 26863801-4 Fax: (009111) 26863135 Email: phdcci@phdcci.in
Stowarzyszenie Rozwoju Handlu Zagranicznego (Foreign Trade Development Association of India)	609, Chetak Centre 12/2, RNT Marg P.O.Box 591 452 001 INDORE Tel: (0091731) 526840-1/435004 Fax: (0091731) 435003 Email: iocci@vsnl.com
Ogólnoindyjskie Stowarzyszenie Przemysłu (All India Association of Industries (AIAI)	New Excelsior Building, 6th Floor, A.K. Nayak Marg, Fort, Mumbai - 400 001 Tel: (009122) 5634 5305/06, 2201 9265 / 2201 9160 Fax: (009122) 2201 9764 / 2201 9760 Email: info@aiaionline.org

Federacja Małych i Mikro-Przedsiębiorstw (Federation of Indian Micro and Small & medium Enterprises (FISME))	B- 4/ 161, Safdarjung Enclave 110 029 NEW DELHI Tel: (009111) 26187948, 26109470 Fax: (009111) 26109470 Email: info@fisme.org.in
Konfederacja Przemysłu Indyjskiego (CII) (Confederaton of Indian Industry (CII))	23, Institutional Area Lodi Road 110 003 NEW DELHI Tel: (009111) 24629994-7, 24601437 Fax: (009111) 24621649, 24633168, 2460198 Email: ciico@ciionline.org
Ogólnoindyjska Organizacja Producentów (All India Manufacturers' Organization (AIMO))	Jeevan Sahakar, Sir P.M.Road Fort 400 001 MUMBAI Tel: (009122) 22661016, 22661272 Fax: (009122) 22660838 Email: aimoindia@roltanet.com
Urząd ds. Rozwoju Rolnictwa i Eksportu Przetworów (Agruculture and Processed Food Products Export Development Authority (APEDA))	NCUI Bldg-3, Siri Institut. Area August Kranti Marg 110 016 NEW DELHI Tel: (009111) 26514572, 26513204, 26534186 Fax: (009111) 26526187 Email: headq@apeda.com
Krajowa Izba Kupiecka (Indian Merchants' Chamber (IMC))	IMC Building IMC Marg, churchgate P.O.Box 11211 400 020 MUMBAI Tel: (009122) 22046633 Fax: (009122) 22048508, 22838281 Email: imc@imcnet.org
Instytut Rozwoju Małych Przedsiębiorstw (Institute of Small enterprises and development (ISED))	ISED Road Vennala P.O. 682 028 KOCHI Tel: (0091484) 2808171/2809884/2808727 Email: ised@md2.vsnl.net.in
Krajowa Izba Kupiecka (Indian Merchants' Chamber (IMC))	IMC Building IMC Marg, churchgate P.O.Box 11211 400 020 MUMBAI Tel: (009122) 22046633 Fax: (009122) 22048508, 22838281 Email: imc@imcnet.org

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP

Japonia

Tabela 13. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Japonii

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Japońska Organizacja Handlu Zagranicznego (Japan External Trade Organization (JETRO)	2- 5, Toranomom 2- chome Minato- ku TOKYO 105 Tel: (00813) 35825770 Fax: (00813) 35827376 Email: tdc@jetro.go.jp
Japońska Komisja ds.Handlu Zagranicznego (Japan Foreign Trade Council, Inc.(JFTC)	World Trade Center Bldg, 6th Fl. 4 –1, Hamamatsu- Cho, 2-ch, Minato-ku TOKYO 105-6106 Tel: (00813) 34355972/ 5964 Fax: (00813) 34355979 Email: mail@jftc.or.jp
Japońska Izba Przemysłowo- Handlowa (Japan Chamber of Commerce and Industry)	3-2-2, Marunouchi, Chiyoda-ku TOKYO 100- 0005 Tel: (00813) 32837851 Fax: (0813) 32166497 Email: info@jcci.or.jp
Izba Przemysłowo- Handlowa w Tokio (Tokyo Chamber of Commerce and Industry)	3-2-2, Marunouchi, Chiyoda-ku TOKYO 100- 0005 Tel: (00813) 32837500 Email: kokusai@tokyo-cci.or.jp
Izba Przemysłowo- Handlowa w Osace (Osaka Chamber of Commerce and Industry)	2-8, Hommachibashi, Chuo-ku OSAKA 540- 0029 Tel: (00816) 69446400 Fax: (00816) 69446293 Email: intl@osaka.cci.or.jp
Izba Przemysłowo- Handlowa w Sapporo (Sapporo Chamber of Commerce and Industry (SCCI)	Kita 1, Nishi 2 chome, Chou- ku SAPPORO 060- 8610 Tel: (008111) 2311122 Fax: (008111) 2311078 Email: kokusai@sapporo-cci.or.jp

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP

Katar

Tabela 14. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Katarze

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Qatar Chamber of Commerce and Industry (Katarska Izba Handlowo-Przemysłowa)	Qatar Chamber Building, Doha Tel.: +974 445 4911 Fax: +974 44661693 E-mail: qcci@qatar.net.qa
Qatar Development Bank (Katarski bank rozwoju)	Grand Hamad Street, Doha Tel.: (+974) 44300000 Fax: +974 4435 0433 E-mail: info@qdb.qa
Qatar Development Bank - TASDEER	PO Box 22789, Doha Tel.: (+974) 4459 67 83 Fax: (+974) 4435 50 09 E-mail: TASDEER@qdb.qa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Trade Centre

Kazachstan

Tabela 15. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Kazachstanie

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
DAMU Entrepreneurship Development Fund (Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości DAMU)	111 Gogol Str, Almaty Tel.: 77272445566 Fax: 7727 2780 776 E-mail: info@fund.kz
Chamber of Commerce and Industry of Kazakhstan (Izba handlowo-przemysłowa Kazachstanu)	26, Masanchi Street, Almaty Tel.: +7 3272 920052 Fax: +7 3272 507029 E-mail: kazchamber@mail.kz
Kazakhstan National Export and Investment Agency (Kazachstańska Krajowa Agencja Eksportu i Inwestycji)	Syganak Street, 25, Astana Tel.: + 7 (7172) 91 90 40 Fax: +7 (7172) 91 90 50 E-mail: info@kazninvest.kz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Trade Centre

Turcja

Tabela 16. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Turcji

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Centrum Promocji Eksportu (Export Promotion Centre of Turkey, IGEME)	Undersecretariat for Foreign Trade of Turkey Mithatpasa Cad. 60 Kizilay 06420 ANKARA Tel: (0090312) 4172223 Fax: (0090312) 4172233 Email: igeme@igeme.gov.tr
Trade Point Ankara IGEME	Mithatpasa Cad. 60 06420 KIZILAY, ANKARA Tel: (0090312) 4172223 Fax: (0090312) 4172233 Email: tpankara@igeme.org.tr
Centrum Promocji Tureckiego Eksportu (Export Promotion Center of Turkey - IGEME)	Marmara region Directorate Sanayi Caddesi D, Blok 4. Kat Yenibosna/ Bancelievler ISTAMBUL Tel: (0090212) 4540800 Fax: (0090212) 4540801
Rada Stosunków Gospodarczych z Zagranicą (Foreign Economic Relations Board, DEIK)	Istiklal C. Odakule 286/9 34430 ISTAMBUL Tel: (0090212) 2704190 Fax: (0090212) 2703092 Email: info@deik.org.tr
Związek Izb Przemysłu, Handlu, Handlu Morskiego i Wymiany Towarowej (Union of Chambers of Commerce, Industry, Maritime Trade and Commodity Exchanges of Turkey)	Ataturk Bulvari 149 Bakanliklar 06582 ANKARA Tel: (0090312) 4138000 Fax: (0090312) 4183268 Email: info@tobb.org.tr
Stowarzyszenie Tureckich Przemysłowców i Biznesmenów (Turkish Industrialists' and Businessmen's Association (TUSIAD))	Mesrutiyet Cad. 46 34420 TEPEBASI, ISTAMBUL Tel: (0090212) 2495448 Fax: (0090212) 2933783 Email: tusiad@tusiad.org
Izba Handlowa w Ankarze (Ankara Ticaret Odasi (ATO))	Ankara Chamber of Commerce Sogutozu Mah. 2, Cad.5 06530 ANKARA Tel: (0090312) 2864036 Fax: (0090312) 2864036 Email: info@atonet.org.tr

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP

Wietnam

Tabela 17. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Wietnamie

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Département des Relations Internationales de la Chambre de Commerce et d'Industrie du Vietnam (VCCI) (Departament Stosunków Międzynarodowych Wietnamskiej Izby Handlowo-Przemysłowej (VCCI))	9, Đào Duy Anh, Hanoi Tel.: 844 35742022 Fax: 844 35742020 E-mail: chint@vcci.com.vn
Vietnam Association of Seafood Exporters and Producers (Wietnamskie Stowarzyszenie Eksporterów I Producentów Owoców Morza)	218 Road No.6, Zone A, HCM City Tel.: +84 8 62810430 Fax: +84 8 62810437 E-mail: vasephn@vasep.com.vn
Vietnam Chamber of Commerce and Industry (Wietnamska Izba Handlowo-Przemysłowa)	171 Vo Thi Sau Str., Dist. 3, Ho Chi Minh City Tel.: 84 8 820 17 88 Fax: 84 8 829 44 72 E-mail: vcci-hcm@hcm.vnn.vn
Vietnam Trade Promotion Agency (Wietnamska Agencja Promocji Handlu)	20, Ly Thuong Kiet Street, Hanoi Tel.: +84 4 9347627 Fax: +84 4 9344260 E-mail: viettrade@viettrade.gov.vn
Da Nang Information and Trade Promotion Centre (Centrum Informacji i Promocji Handlu Da Nang)	23 Trn Quý Cáp, Đà Nang, Da Nang Tel.: +84 0511 221 2830/212 Fax: +84 0511 3863 747 E-mail: danangtpic@gmail.com

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Trade Centre

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Tabela 18. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w ZEA

Nazwa IOB	Dane kontaktowe
Ministerstwo Gospodarki (Ministry of Economy)	Liwa Tower, 10th to 18th floor ABU DHABI Tel: (+9712) 6131111 Infolinia: 800 1222 Ochrona konsumenta: 600 522225 Email: info@economy.ae
Federacja Izb Przemysłowo- Handlowych w Zjednoczonych Emiratach Arabskich (Federation of UAE Chamber of Commerce and Industry)	Corniche Street P.O.Box 3014 ABU DHABI Tel: (+9712) 6214144 Fax: (+9712) 6339210 Email: info@fccuae.ae
Federacja Izb Przemysłowo- Handlowych w Zjednoczonych Emiratach Arabskich (Federation of UAE Chambers of Commerce and Industry)	Al Baniyas Street P.O.Box 8886 DUBAI Tel: (+9714) 2212977 Fax: (+9714) 2235498 Email: abdulla@fccuae.ae
Izba Przemysłowo- Handlowa w Abu Dhabi (Abu Dhabi Chamber of Commerce and Industry (ADCCI)	Corniche Street P.O.Box 662 ABU DHABI Tel: (+9712) 6214000 Fax: (+9712) 6215867 Email: services@adcci.gov.ae
Izba Przemysłowo-Handlowa w Dubaju (Dubai Chamber of Commerce And Industry)	Bani Yas Road P.o.Box 1457 DUBAI Tel: (+9714) 2280000 Fax: (+9714) 2211646 Email: dccinfo@dcc.gov.ae
Izba Przemysłu, Handlu i Rolnictwa w Fujairah (Fujairah Chamber of Commerce, Industry and Agriculture)	P.O.Box 738 FUJAIRAH Tel: (009719) 2222400 Fax: (009719) 2221464 Email: fujccia@emirates.net.ae

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP

3. ASPEKTY DOSTĘPU DO RYNKU WYBRANYCH KRAJÓW ORAZ PROCEDURY W ZAKRESIE PODEJMOWANIA DZIAŁALNOŚCI I INWESTYCYJNEJ

3.1. Bariery i utrudnienia administracyjne w eksporcie i współpracy gospodarczej

Arabia Saudyjska⁶⁵

Wyjazd biznesowy do Arabii Saudyjskiej i pobyt w kraju w wymagają przez obywateli RP uzyskania wizy biznesowej. Jest ona wydawana przez Ambasadę Arabii Saudyjskiej w Warszawie na podstawie decyzji władz bądź zaproszenia ze strony przedsiębiorstwa / innej instytucji saudyjskiej, która sponsoruje przyjazd. Osoba, która wyjeżdża w celach biznesowych musi posiadać odpowiedzialnego za nią lokalnego sponsora. Nie może jednak stanowić go placówka dyplomatyczna czy konsularna. Wprowadzonym ułatwieniem uzyskania wizy biznesowej jest możliwość skorzystania z systemu elektronicznego do wygenerowania w formie on-line numeru referencyjnego przyspieszającego proces uzyskania wizy w placówkach dyplomatycznych Arabii Saudyjskiej. Właściciele przedsiębiorstw zakładających inwestycje na terenie Arabii Saudyjskiej mogą liczyć na preferencyjne warunki przyznania wizy biznesowej, w tym otrzymania długoterminowej, 12-miesięcznej wizy. Uzyskana wiza zapewnia możliwość poruszania się po ogólnodostępnych miejscach w kraju i jednocześnie jego opuszczenia po zakończeniu pobytu.

Alternatywą wizy biznesowej jest wiza turystyczna, którą od września 2019 roku można uzyskać wnioskując przez Internet na stronach <https://visa.mofa.gov.sa/> oraz <https://sc.th.gov.sa/en/>. Wizę uzyskać można także po przylocie na lotnisku w Arabii Saudyjskiej. Zaznacza się jednak, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaleca jej uzyskiwanie przed wyjazdem. Niezbędne jest posiadanie paszportu ważnego nie krócej niż 6 miesięcy, co jest liczone od daty planowanego przekroczenia granicy. Wiza turystyczna zapewnia możliwość wielokrotnego przekraczania granicy, jednorazowego pobytu do 90 dni oraz 180 dni łącznego, skumulowanego pobytu w trakcie całego roku. Możliwe jest skorzystanie z e-wizy turystycznej również podczas wyjazdu mającego na celu prowadzenie rozmów handlowych, jednak bez pobierania żadnego wynagrodzenia oraz braku podpisywania umów, a także wyjazdu celem uczestnictwa w targach w charakterze zwiedzającego⁶⁶.

Arabie Saudyjską obowiązują bardzo restrykcyjne przepisy celne. Przewożenie narkotyków czy broni jest karane nawet karą śmierci. Zakazem objęte jest wwożenie również przedmiotów, które mogą być uznane za sprzeczne z zasadami obowiązującej w kraju religii – islamu. Zalicza się do nich przekładowo dewocjonalia, pornografię, alkohol czy wieprzowinę. Podlegają one konfiskowaniu przy udzielaniu kary grzywny i wpisie na czarną listę. Znacząco to uzyskanie kolejnej wizy w przyszłości. Dotyczy to zarówno indywidualnych przyjezdnych, jak i członków oficjalnych delegacji i dyplomatów.

⁶⁵ Opracowano na podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/arabia-saudyjska/223905,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-arabia-saudyjska.html>

⁶⁶ <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/arabia-saudyjska>

Poniżej wypunktowano bariery oraz utrudnienia administracyjne charakterystyczne dla Arabii Saudyjskiej w kontekście nawiązywania współpracy gospodarczej oraz eksportu⁶⁷:

- Procedury SFDA (The Saudi Food & Drug Authority) o wysokim poziomie restrykcji – procedury odnoszą się nie tylko do produktów żywnościowych, w tym mięsa, ale również produktów z sektora kosmetycznego, medycznego czy leków. SFDA w wielu przypadkach wymaga przeprowadzenia czasochłonnych i kosztownych procedur kwalifikacyjnych mających na celu dopuszczenie produktów medycznych i kosmetycznych do sprzedaży na rynku Arabii Saudyjskiej. Problem mogą stanowić też występujące w części przypadków rozbieżności prawne pomiędzy wewnętrznymi regulacjami kraju a mającymi powszechnie zastosowanie regulacjami GCC (GNU Compiler Collection).
- Restrykcyjne podejście Saudi Arabian Standard Organization (Saudyjskiej Organizacji Norm, Metrologii i Jakości) w zakresie uzyskiwania certyfikatów produktu, która kieruje się przepisami / normami odbiegającego w części przypadków od norma europejskich.
- Niedostępność dla inwestorów zagranicznych wybranych sektorów, w szczególności sektora usług turystycznych w obszarze organizacji pielgrzymek religijnych Hadż i Umrah, nieruchomości w Mekce i Medynie, usług pośrednictwa na saudyjskim rynku pracy oraz wydobywania ropy.
- Zakazy importu produktów sprzecznych z islamem, w tym wieprzowiny, produktów z jej wykorzystaniem oraz alkoholu, co ogranicza możliwości eksportowe w zakresie sektora spożywczego. Zakazane jest również dystrybuowanie publikacji mogących zostać uznane za sprzeczne z obowiązującą w kraju religią i tym samym konieczność przygotowania oddzielnych materiałów promocyjnych na cele wykorzystania na rynku saudyjskim.
- Polityka podatkowa rozróżniająca poziom podatku dochodowego dla firm zagranicznych (20% podatek liniowy) oraz dla firm z kapitałem saudyjskim (specjalny podatek ZAKAT w preferencyjnej wysokości).
- Brak jednolitych, przejrzystych przepisów w obszarze dostępu do zakupów publicznych przy jednoczesnym utrudnionym dostępie do informacji.
- Złożone formalności i przepisy w zakresie zatrudnienia obcokrajowców, prowadzenia działalności biznesowej i uzyskiwania wiz (konieczność posiadania sponsora przy dłuższych pobytach).
- Wysokie koszty udziału w wydarzeniach targowych i wystawienniczych w charakterze wystawcy oraz w zakresie samego pobytu,
- Niewystarczająco rozwinięty system informacji statystycznych i handlowych w języku angielskim.

Opisane bariery i utrudnienia administracyjne są stopniowo usuwane poprzez wprowadzanie reform dostosowujących prawodawstwo Arabii Saudyjskiej do wymogów WTO.

⁶⁷ Opracowano na podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/arabia-saudyjska/223905,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-arabia-saudyjska.html>

Według rankingu Ease of Doing Business za rok 2019 Arabia Saudyjska znajduje się na 62 miejscu na świecie w łącznej kategorii łatwości prowadzenia biznesu⁶⁸. Jej wynik w poszczególnych sekcjach wynosił:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 38 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 28 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 18 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 19 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 80 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 3 miejsce
- Płacenie podatków: 57 miejsce
- Handel międzynarodowy: 86 miejsce
- Egzekwowanie umów: 51 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 168 miejsce

Chińska Republika Ludowa

Wielu polskich eksporterów uważa wejście na rynek chiński za spore wyzwanie. Jest to powiązane z istniejącymi pozataryfowymi barierami w dostępie do rynku, a również intensywną konkurencją. Potwierdza to względnie niewielki udział polskiego eksportu do Chin na poziomie 1-2% całego krajowego eksportu w porównaniu z importem z tego kraju na poziomie blisko 12% importu ogółem. Co więcej, w branżach priorytetowych dla rozwoju chińskiej gospodarki, w tym przemyśle samochodowego, nie jest możliwe posiadanie przez inwestora zagranicznego większości kapitału. Ograniczenie to w odniesieniu do samochodów osobowych zostało jednak zaplanowane do zniesienia w 2020 roku.

Proces zakładania przedsiębiorstwa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego w Chinach charakteryzuje się czasochłonnością, zarówno w procesie zatwierdzania, jak i certyfikacji dóbr przemysłowych. Obowiązują również zakazy importowania wielu artykułów rolno-spożywczych.

Najważniejsze bariery pozataryfowe w dostępie do rynku Chin stanowią⁶⁹:

- Nieprzejrystość, mnogość i złożoność regulacji prawnych,
- Obowiązujące kwoty i licencje,
- Liczne reguły standaryzacji i certyfikacji oraz normy techniczne,
- Postępowania antydumpingowe oraz ochronne,
- Wymagania finansowe w wielu obszarach dla inwestorów zagranicznych,
- Wysokie koszty reklamy i akwizycji,
- Bariera kulturowa i językowa.

⁶⁸ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

⁶⁹ <https://china.trade.gov.pl/pl/chiny/inwestycje/405,kto-i-gdzie-inwestuje.html>

Wskazane podstawowe bariery w dostępie do rynku Chin mają charakter powszechny i występują od wielu lat. Wynikają one z:

- Barrier instytucjonalno-kulturowych,
- Nieprzejrzystych i trudnodostępnych regulacjach prawnych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej,
- Różnic w systemach prawnych,
- Trudności współpracy z urzędami i instytucjami chińskimi oraz lokalnymi przedsiębiorstwami,
- Występowanie wymogów certyfikacyjnych dla importowanych dóbr, w szczególności obowiązkowego certyfikatu CCC: China Compulsory Certificate,
- Bariery techniczne obejmujące niespójność standardów,
- Bariery w zakresie dostępu do towarów pochodzenia zwierzęcego, w szczególności wynikających z wymogów fitosanitarnych.

Przy większych skalach działalności możliwe jest napotkanie w Chinach na problemy w obszarze ochrony praw własności intelektualnej. Ze znaczącymi barierami zagraniczni inwestorzy muszą liczyć się w sektorach tj. usługi bankowe, ubezpieczeniowe, przemysł motoryzacyjny, usługi budowlane. Sektory te wymagają jednak posiadania znaczących nakładów finansowych i nie są preferowane przez zagraniczne podmioty.

Ograniczeniem możliwości wejścia na rynek chiński przez polskie podmioty jest względnie skala działalności i produkcji. Konkurowanie z licznymi lokalnymi podmiotami wymagałoby angażowania dużych środków finansowych, przygotowania dokładnych analiz, strategii lobbingowych, promocyjnych i dostosowania produktów / usług do wymogów prawa i potrzeb chińskich odbiorców. Jest to bariera bardzo trudna do przezwyciężenia przez większość polskich przedsiębiorców. Z uwagi na słabo rozwiniętą infrastrukturę przedstawicielską polskich instytucji gospodarczych utrudnione jest uzyskanie wsparcia z ich strony. Ponadto relacje handlowe polskich przedsiębiorstw z chińskimi utrudnia brak skutecznych metod arbitrażu.

Według rankingu Ease of Doing Business za rok 2019 Chiny znajdują się na 31 miejscu na świecie w łącznej kategorii łatwości prowadzenia biznesu⁷⁰. Ich wynik w poszczególnych sekcjach wynosił:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 27 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 33 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 12 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 28 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 80 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 28 miejsce
- Płacenie podatków: 105 miejsce
- Handel międzynarodowy: 56 miejsce
- Egzekwowanie umów: 5 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 51 miejsce

⁷⁰ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

Indie

Indie przechodzą obecnie okres intensywnego wzrostu gospodarczego, otwierając swoją ogromną bazę konsumentów dla międzynarodowych firm. Jest to jednak trudne miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej i współpracy biznesowej. Zaznacza się jednak, że stabilność polityczna oraz ukierunkowanie władz na wprowadzanie reform pro-inwestycyjnych stanowi duży atut. Nie mniej jednak wciąż występują następujące utrudnienia w prowadzeniu działalności handlowej⁷¹:

- Względnie wysokie finansowe bariery ochronne – cła i podatki,
- Występujące licznie bariery pozataryfowe,
- Problemy natury biurokratycznej utrudniające prowadzenie działalności bądź jej uniemożliwiające – podejmowanie arbitralnych decyzji urzędniczych, wolny tryb procedowania spraw bądź nie rozpatrywanie spraw w ogóle,
- Zawiłość uregulowań prawnych, w tym w obszarze eksportu (niezbędne do uzyskania licencji eksportowe i importowe),
- Złożoność i mała przejrzystość procedur celnych,
- Częste postępowania antydumpingowe,
- Utrudnienia w obszarze importu z uwagi na trudność pozyskiwania walut obcych na import,
- Preferencje dla lokalnych przedsiębiorstw państwowych oraz małych, lokalnych przedsiębiorstw w postępowaniach publicznych,
- Kontrola cen ze strony państwa na część towarów (spożywcze, paliwa, farmaceutyki),
- Problem korupcji,
- Względnie niska wydajność siły roboczej,
- Problem szarej strefy i podrabiania towarów.

Rządzący Indiami wprowadzają stopniowo ułatwienia liberalizujące i ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej. Kraj znajduje się w czołówce najszybciej rozwijających się gospodarek świata, co potwierdza jego atrakcyjność dla inwestycji zagranicznych.

Indie w ostatnich latach wkroczyły na drogę reform gospodarczych, co poprawia klimat inwestycyjny. Przykładowe reformy to np.:

- uchwalenie nowego prawa upadłościowego;
- reforma monetarna (wycofanie banknotów o najwyższych nominałach),
- ogólna reforma podatkowa i wprowadzenie jednego podatku,
- uregulowania w zakresie aukcji na zasoby państwowe.

Według rankingu Heritage Foundation i The Wall Street Journal klasyfikującym kraje według wolności gospodarczej „Index of Economic Freedom 2020 Indie uplasowały się na 120 miejscu poprawiając rokrocznie swoją pozycję. Aby możliwa była dalsza poprawa miejsca w rankingu, prócz podjęcia kroków w celu poprawy kondycji fiskalnej Indii, rząd musi skorygować niedociągnięcia w przepisach bankowych i rozpocząć prywatyzację banków państwowych w celu zwiększenia swobody finansowej. Inne wskaźniki indeksu prawdopodobnie poprawiłyby się dzięki reformom kodeksu podatkowego, systemu inwestycyjnego i kodeksu pracy. Prawa własności są na ogół

⁷¹ Przewodnik po Indiach, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa 2017

egzekwowane w głównych obszarach metropolitalnych, chociaż ich przestrzeganie w części innych obszarów miejskich i wiejskich wymaga poprawy. Sądownictwo jest niezależne, ale sądy niższego szczebla charakteryzują niedobory personelu, niewystarczająca technologia i problem korupcji⁷².

Według rankingu Ease of Doing Business za rok 2019 Indie znajdują się na 63 miejscu na świecie w łącznej kategorii łatwości prowadzenia biznesu⁷³. Ich wynik w poszczególnych sekcjach wynosił:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 136 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 27 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 22 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 154 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 25 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 13 miejsce
- Płacenie podatków: 115 miejsce
- Handel międzynarodowy: 68 miejsce
- Egzekwowanie umów: 163 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 52 miejsce

Japonia

Japonia z silną, innowacyjną gospodarką uznawana jest za bezpieczne miejsce do inwestowania. Wielu inwestorów zewnętrznych prowadzi teraz swoją działalność w Japonii i nagrodziło ją trzecią pozycją, biorąc pod uwagę wzrost produktu krajowego brutto (PKB) na całym świecie. Zagraniczni inwestorzy planujący nawiązanie współpracy biznesowej lub rozpoczęcie działalności gospodarczej w Japonii napotykają jednak pewne trudności. Wśród nich kluczowe znaczenie mają te związane z różnicami kulturowymi. Właśnie one sprawiają, że wejście na rynek japoński dla polskich przedsiębiorstw uznawane jest za trudniejsze niż w przypadku rynków europejskich czy amerykańskiego. Poszukiwania partnera wymagają kontaktów osobistych – oferty przesyłane mailowo, w tym w języku angielskim, pozostawiane są najczęściej bez odpowiedzi. Najbardziej popularną formą rozpoczynania współpracy jest bezpośredni kontakt podczas targów i innych wydarzeń branżowych. Umożliwia to szybkie zweryfikowanie potrzeb obu stron i potencjału współpracy.

W przypadku wyjazdu na targi w Japonii zalecane jest:

- Oddelegowanie do kontaktu z potencjalnymi japońskimi partnerami osób o najwyższym poziomie wiedzy merytorycznej w zakresie produktu / usługi, zastosowanych technologii, szczegółowych warunków dostaw i procesu logistycznego, posiadanych certyfikatów, warunków finansowych transakcji,
- Przygotowanie katalogów produktowych / usługowych minimum w języku angielskim oraz z krótkim podsumowaniem w języku japońskim (preferowane jest jednak przygotowanie katalogu japońskojęzycznego),

⁷² <https://www.heritage.org/index/country/india>

⁷³ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

- Posiadanie przygotowanych cenników i warunków współpracy na tle finansowym, co ma stanowić podstawę do rozpoczęcia negocjacji.

Na początku współpracy konieczne jest dopełnienie licznych procedur formalnych związanych z jej przedmiotem, przykładowo sprzedażą, które są bardzo skrupulatnie przestrzegane przez Japończyków. Oznacza to często czasochłonność i kosztowność procesu. Najczęściej preferowane jest przygotowanie dokumentacji w języku japońskim. Początkowo podejmowana jest próbna współpraca przy ograniczonej skali, co ma pomóc ocenić wiarygodność i gotowość zagranicznego partnera do zawiązania długoterminowych relacji⁷⁴.

Występujące bariery handlowe pomiędzy krajami Unii Europejskiej i Japonią wynikają z różnic w regulacjach prawnych oraz wewnętrznych procedur poszczególnych krajów. Wśród kluczowych barier prawnych wyróżnia się różnice w standardach. Jest to efektem niewystarczająco efektywnych umów o wzajemnej uznawalności standardów (tzw. MRA), w tym czasochłonnych procedur dla zatwierdzania produktów nieobjętych MRA. Ograniczony poziom internacjonalizacji standardów w Japonii sprawia, że część towarów wymaga specjalnych badań czy dostosowania do specyficznych przepisów, mimo możliwości obrotu w innych krajach. Dotyczy to przede wszystkim produktów żywnościowych i częściowo produktów kosmetycznych. Podobnie, specjalne standardy Japonii uznawane wyłącznie w tym kraju utrudniają zagranicznym inwestorom działalność w branżach tj. nieruchomości, transport lotniczy, budownictwo, diagnostyka i aparatura medyczna, aparatura i weterynaria.

Problemy i bariery gospodarczej w przypadku Japonii dobrze odzwierciedla ranking Ease of Doing Business. Japonia w rankingu za 2019 rok znajduje się na 29 miejscu na świecie w łącznej kategorii łatwości prowadzenia biznesu⁷⁵. Wynik kraju w poszczególnych sekcjach wynosił:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 106 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 18 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 14 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 43 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 94 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 57 miejsce
- Płacenie podatków: 51 miejsce
- Handel międzynarodowy: 57 miejsce
- Egzekwowanie umów: 50 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 3 miejsce

Rejestrowanie i rozpoczynanie działalności gospodarczej w Japonii charakteryzuje się względnie złożoną procedurą, w którą zaangażowanych jest kilka jednostek biurokracji. Konieczny jest kontakt z Urzędem odpowiedniej jednostki terytorialnej, Biurem Prawnym Ministerstwa Sprawiedliwości, Okręgowym Urzędem Skarbowym, lokalnym Urzędem Skarbowym, Biurem Kontroli Standardów Pracy, Japońską Służbą Emerytalną i Urzędem Bezpieczeństwa Pracy.

⁷⁴ <https://japan.trade.gov.pl/pl/japonia/gospodarka/co-warto-wiedziec-o-gospodarce/2580,Bariery-rynkowe.html>

⁷⁵ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

Potencjalny inwestor może mieć problemy z uzyskaniem pozwolenia na budowę – organy za to odpowiedzialne wydają decyzję średnio w blisko 200 dni, co jest dłuższe niż standardy w krajach Unii Europejskiej czy krajach OECD. Wynika to z konieczności angażowania kilku jednostek administracyjnych i kilkunastostopniowej procedury. W związku z tym większość firm, które chcą rozpocząć działalność w Japonii, decyduje się częściej na dzierżawę niż zakup nieruchomości i budowę nowych budynków ze względu na opóźnienia w wydaniu pozwolenia. Trudności mogą pojawić się również w przypadku uzyskiwania kredytu inwestycyjnego z uwagi na znaczącą czasochłonność procesu. Zamiłowanie Japończyków do biurokracji jest także odzwierciedlone w obowiązującym systemie podatkowym. Znaczącą czasochłonnością charakteryzuje się przygotowanie regularnych deklaracji podatkowych i innych dokumentów na potrzeby administracji.

Katar

Katar to jedno z bogatszych państw na świecie, które jest często wybierane jako miejsce prowadzenia działalności przez zagranicznych inwestorów. Kraj otworzył się gospodarczo na zagraniczne inwestycje, w szczególności wprowadzając liczne udogodnienia w sektorze nieruchomości. Celem bieżącej polityki jest dywersyfikacja gospodarki i zmniejszenie jej uzależnienia od posiadanych zasobów naturalnych – ropy naftowej i gazu ziemnego.

Wśród kluczowych barier w dostępie do rynku dla eksporterów wyróżnia się m.in.⁷⁶:

- konieczność posiadania lokalnego sponsora lub partnera handlowego w Katarze dla firm planujących rozpocząć tam działalność,
- konieczność zawierania umów na wyłączność z agentami handlowymi w przypadku eksportu,
- trudności dotyczące wwozu towarów związane z częstymi zmianami przepisów importowych,
- nieprecyzyjność części regulacji prawnych,
- utrudniony dostęp do danych gospodarczych, w tym orzecnictw sądowych.

Inne aspekty utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej w Katarze lub współpracy biznesowej z podmiotami tego kraju, które należy rozważyć stanowią:

- wysoki poziom biurokracji,
- ograniczenie inwestycji zagranicznych w wybranych sektorach,
- brak przejrzystości na rynku, zwłaszcza w odniesieniu do zamówień publicznych,
- preferencyjne traktowanie dostawców lokalnych w zamówieniach publicznych,
- problem opóźnień płatności,
- kluczowe znaczenie ceny przy podejmowaniu decyzji o zakupie,
- niewystarczające regulacje w wybranych obszarach, szczególnie w kwestiach środowiskowych,
- wysokie i rosnące czynsze za rezydencje biznesowe i prywatne.

Ograniczeniem w prowadzeniu działalności jest również względna niezależność sądów. Wielu sędziów stanowią cudzoziemcy pracujący na podstawie umów tymczasowych. Chociaż Katar jest

⁷⁶ <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/katar/223764,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-katar.html>

jednym z najmniej skorumpowanych krajów Bliskiego Wschodu, problem ten jest widoczny i powszechnie występujący.

Problemy i bariery gospodarczej w przypadku Kataru dobrze odzwierciedla ranking Ease of Doing Business. Katar w rankingu za 2019 rok znajduje się na 77 miejscu na świecie w łącznej kategorii łatwości prowadzenia biznesu⁷⁷. Wynik kraju w poszczególnych sekcjach wynosił:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 108 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 13 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 49 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 1 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 119 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 157 miejsce
- Płacenie podatków: 3 miejsce
- Handel międzynarodowy: 101 miejsce
- Egzekwowanie umów: 115 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 123 miejsce

Kazachstan

Kazachstan jest jedną z najsilniej rozwiniętych gospodarek Azji Centralnej. Ogromne rezerwy węgłowodorów i minerałów w kraju, zwłaszcza w basenie Morza Kaspijskiego, stanowią trzon jego gospodarki. Kraj ten jest największym na świecie producentem uranu i ma duży sektor rolny obejmujący zwierzęta gospodarskie i zboże. Rząd kraju podejmuje działania mające na celu przyciągnięcie jak najwięcej inwestycji zagranicznych poprzez wprowadzanie ułatwień w zakładaniu i prowadzeniu biznesu. Kazachstan jest wybierany przez zagranicznych inwestorów głównie z uwagi na korzystne położenie geograficzne, stabilną gospodarkę i klimat polityczny, dostęp do konsumentów Azji Centralnej, krajów Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej oraz zachodnich Chin. Przyciąga ich wsparcie rządowe w priorytetowych sektorach gospodarki oraz objęcie szczególną ochroną.

Prowadzenie działalności na rynku Kazachstanu charakteryzuje się jednak występowaniem szeregu ograniczeń. Wśród najważniejszych wyróżnia się⁷⁸:

- Kontrole przedsiębiorstw przez administrację kazachstańską.
- Utrudniony dostęp do uzyskania licencji na wykonywanie działalności objętej licencjonowaniem przez zagraniczne podmioty,
- Mnogość regulacji prawny i często zmieniające się przepisy,
- Ograniczenie możliwości zatrudnienia pracowników z zagranicy z uwagi na regulowanie przez prawo ilości pracowników zagranicznych w ogólnej liczbie pracujących,
- Stosowanie preferencji dla kazachstańskich przedsiębiorców w przetargach na realizację zamówień publicznych oraz niedopuszczanie udziału w nich dla przedsiębiorców

⁷⁷ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

⁷⁸ Opracowano na podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/kazachstan/233014,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-kazachstan.html>

z przeważającym kapitałem zagranicznym (w przypadku zatrudniania poniżej 85% lokalnej ludności) i oddziałów zagranicznych spółek.

- Problem biurokracji i korupcji (korupcja stanowi problem w całym systemie sądowym i jest szeroko rozpowszechniona na wszystkich szczeblach administracji)
- Podporządkowanie sądownictwa władzy wykonawczej i jego ograniczona efektywność.

Problemy i bariery gospodarczej w przypadku Kazachstanu dobrze odzwierciedla ranking Ease of Doing Business. Kazachstan w rankingu za 2019 rok znajduje się na 25 miejscu na świecie w łącznej kategorii łatwości prowadzenia biznesu⁷⁹. Wynik kraju w poszczególnych sekcjach wynosił:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 22 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 37 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 67 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 24 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 25 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 7 miejsce
- Płacenie podatków: 64 miejsce
- Handel międzynarodowy: 105 miejsce
- Egzekwowanie umów: 4 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 42 miejsce

Turcja

Handlowe stosunki polsko-tureckie oparte są na kilku kluczowych branżach. Największa część eksportu z Polski do Turcji związana jest z wyrobami mechanicznymi oraz elektrycznymi, artykuły sektora chemicznego (kosmetyki, perfumy, alkohole, preparaty pielęgnacyjne), pojazdy i ich części (głównie silniki tłokowe, części i akcesoria samochodowe), towary z przemysłu metalurgicznego oraz tworzywa sztuczne.

Zainteresowanie polskich podmiotów prowadzeniem współpracy i działalności w Turcji jest związane z dynamicznym rozwojem rynku, jego korzystnym położeniem geograficznym, wysoko wykwalifikowanymi pracownikami, rozwiniętą infrastrukturą techniczną, w tym w sektorze telekomunikacji, transportu i energetyki. Prowadzeniu działalności w Turcji służy również stosunkowo łatwy i szybki proces zakładania działalności gospodarczej, konkurencyjne warunki inwestowania, wysoka kultura prowadzenia biznesu, praktykowanie arbitrażu międzynarodowego, bezpieczeństwo transferów. W ramach systemu podatkowego stosowane są ulgi podatkowe w obszarach technologicznych, przemysłowych i wolnocłowych, wsparcie badań i rozwoju oraz innowacji, zachęty inwestycyjne dla strategicznych, dużych lub regionalnych projektów inwestycyjnych.

⁷⁹ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

Dostęp do rynku charakteryzuje się jednak następującymi ograniczeniami⁸⁰:

- Konieczność okazania się urzędowym potwierdzeniem certyfikatu zdrowotnego przy wszystkich dostawach do Turcji. Certyfikat ten wydawany jest w państwie producenta dla towarów mogących mieć styczność z żywnością (np. porcelanowe nakrycia stołowe).
- Czasochłonny i kosztowny proces otrzymania tureckiego certyfikatu zdrowotnego dla produktów opakowaniowych dla żywności (nawet w sytuacji, kiedy producent posiada odpowiedni certyfikat wydany na obszarze państwa członkowskiego Unii Europejskiej, a wyrób ten obecny jest na rynku unijnym).
- Okresowo są wprowadzane zakazy importu bydła i mięsa wołowego wynikające z przypadków BSE na terytorium UE.
- Niski poziom egzekwowania praw własności intelektualnej.
- Utrudnienia administracyjne podczas uzyskiwaniu licencji, certyfikatów i oznakowania w branży rolno-spożywczej
- Znacznie zwiększony podatek akcyzowy przy imporcie napojów alkoholowych w stosunku do produktów krajowych.
- Trudności w sektorze transportowym. Licencje na działalność międzynarodową takich firm nie są automatycznie uznawane przez Turcję. Od polskich przedsiębiorców w tej branży wymagane jest oddzielne zezwolenie przy każdym wjeździe, prowadzi to do sytuacji, gdzie polscy przedsiębiorcy nie importują usług, a zakładają własne firmy w Turcji, co wiąże się z skomplikowanym procesem administracyjnym i dodatkowymi obostrzeniami (np. firma nie może być filią zagranicznego podmiotu, pojazdy transportowe muszą być praktycznie nowe, kierowcy muszą posiadać obywatelstwo tureckie i posiadać krajowe zezwolenie zawodowe).
- Obostrzenia dotyczące zatrudniania cudzoziemców w Turcji. Tureckie urzędy mogą odmówić wydania pozwolenia na pracę cudzoziemcowi ze względu na: warunki ekonomiczne, bezpieczeństwo kraju, konieczność ochrony stanowisk pracy obywateli tureckich, ład społeczny, interes i zdrowie publiczne oraz względy etyczne. Wymienione elementy oznaczają bardzo szerokie pole do interpretacji dla tureckich urzędników, nierzadko prowadzi to do czasochłonnej i uciążliwej procedury oraz wydawaniem ograniczonych zezwoleń.

Co naturalne w każdym kraju oraz kręgu kulturowym, w tym w Turcji, panują nieco odmienne reguły prowadzenia biznesu. Zalecane jest, iż przed przejściem do konkretnych rozmów ze sfery biznesowej, podjąć inicjatywę rozpoczęcia tematów nieformalnych jak np. rodzina, dzieci, sport. Nie należy natomiast dyskutować o kwestiach religijnych. We wszystkich kontaktach z tureckimi kontrahentami powinno się przyjąć postawę łagodną, ale i stanowczą. Tureccy przedsiębiorcy nie lubią być ponaglani w kontekście podejmowania decyzji. Niezwykle ważna jest cierpliwość, konsekwencja oraz zachowanie wysokiej kultury osobistej. W przypadku spotkań niepunktualność jest oceniana negatywnie. Należy pamiętać, iż spotkania powinny być zaplanowane wcześniej, co najmniej z tygodniowym wyprzedzeniem, zazwyczaj z dłuższym. Jeżeli planowana jest kolacja biznesowa, płaci zawsze strona, która na nią zaprosiła. Pierwsze kontakty powinny być zainicjonowane poprzez

⁸⁰ Opracowano na podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/turcja/229226,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-turcja.html>

maila lub ewentualnie telefon. Najpopularniejszym językiem prowadzenia rozmów biznesowych jest angielski, dotyczy to również języka zawierania umów.

Ranking Ease of Doing Business w trafny sposób oddaje poziom otwartości Turcji na zagraniczne kontakty handlowe oraz ogólny stan gospodarki. Turcja w 2019 uplasowała się na 34. miejscu w rankingu dot. łatwości prowadzenia biznesu.

Inne kategorie rankingu wskazują następujące wyniki⁸¹:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 9 miejsce
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 59 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 80 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 44 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 1 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 105 miejsce
- Płacenie podatków: 40 miejsce
- Handel międzynarodowy: 83 miejsce
- Egzekwowanie umów: 28 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 47 miejsce

Wietnam

Dnia 30 czerwca 2019 r. w Hanoi podpisana została umowa o wolnym handlu między UE a Wietnamem, a 12 lutego 2020 r. uzyskała ona poparcie całego Parlamentu Europejskiego. Obecnie trwa procedura ratyfikacyjna w Wietnamie. Początkowo zakładano, iż zapisy umowy wejdą w życie jeszcze w 2020 roku, jednakże ze względu na pandemię koronawirusa, która wybuchła na świecie w pierwszej połowie roku, data wprowadzenia zasad z umowy nie jest pewna. W wyniku tejże umowy zniesione zostaną niemalże wszystkie ograniczenia celne dla wymiany handlowej między UE, a Wietnamem, a co za tym idzie znacząco zmieniają się również kwestie administracyjne. Tak jak już wspomniano, nie jest wiadomym od kiedy dokładnie, zasady umowy będą obowiązywać, a dodatkowo, import części produktów będzie odbywał się na tych samych regułach co do tej pory. W związku z tym warto znać obecne przepisy, zostały one przedstawione w dalszej części punktu.

Przystąpienie Wietnamu do Światowej Organizacji handlu (ang. WTO – World Trade Organization) wyeliminowało wiele barier pozataryfowych, w tym m.in. ograniczenia ilościowe w przywozie, wymagania dot. zezwoleń i licencjonowania, kontyngenty, zakazy oraz inne zasady, które były niezgodne ze zobowiązaniami WTO. Pomimo tego nadal pozostało wiele innych barier pozataryfowych, a najważniejsze z nich zostały wymienione poniżej.

- Pewne produkty, mogą być przywożone do Wietnamu wyłącznie przez państwowe przedsiębiorstwa handlowe, dodatkowo niektóre towary podlegają okresowi wprowadzenia praw handlowych wynikającemu z zapisów umowy przystąpienia do WTO. Dla państwowych podmiotów handlowych zastrzeżone jest prawo importu takich produktów jak: gazety, czasopisma, ropa naftowa, cygara i papierosy oraz nagrane nośniki dźwięku lub obrazu (z pewnymi wyjątkami).

⁸¹ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

- W Wietnamie zakazany jest import następujących produktów: wojskowego sprzętu technicznego, broni, amunicji, materiałów wybuchowych, petard, używanych dóbr konsumpcyjnych, pojazdów mechanicznych kierowanych z prawej strony, niektórych publikacji i produktów kulturowych w kategoriach niedopuszczonych do obiegu w Wietnamie, materiałów i urządzeń transportowych (z wyjątkami), chemikaliów, surowców zawierających azbest grupy amfibolu, środków ochrony roślin zabronionych w Wietnamie, złomu i odpadów, urządzeń chłodniczych z CFC (zgodnie z dekretem nr 187/2013 / ND-CP z dnia 20 listopada 2013 r.)
- Ministerstwo Finansów ma prawo zastosować kontrolę cen, gdy ceny zmniejszą się lub zwiększą bez uzasadnionego powodu. Istnieje lista z wieloma pozycjami dot. towarów koniecznych do rejestracji cenowej, w jej skład wchodzi m.in.: stal, węgiel, nawozy chemiczne, środki ochrony roślin, skroplony gaz ropopochodny, leki i szczepionki dla zwierząt, cukier, sól, ryż, mleko i odżywcze proszki dla dzieci w wieku poniżej sześciu lat, pasze dla zwierząt, papier i podręczniki. Rządy zagraniczne, w tym USA, niejednokrotnie zgłaszały obawy do rządu wietnamskiego, o wpływie tych obostrzeń na produkty.
- Zgodnie z prawem inwestycyjnym Wietnamu, w niektórych sektorach inwestycje zagraniczne są zabronione, a w innych możliwe są wyłącznie przy przestrzeganiu konkretnych warunków. Specjalne przepisy dotyczą także sektorów warunkowych takich jak ubezpieczenia, bankowość, nieruchomości, telekomunikacja, papiery wartościowe, górnictwo, porty i lotnictwo. Prowadzenie inwestycji w tych sektorach oraz innych projektów uważanych za wrażliwe podlega wielu rozległym inspekcjom. Niekiedy konieczne jest uzyskanie zatwierdzenia od premiera, co znacząco opóźnia wydawanie pozwoleń na inwestycje.

Dużą przeszkodą dla prowadzenia działalności gospodarczej w Wietnamie jest głęboko zakorzeniona korupcja, wskazują na to zarówno krajowe, jak i zagraniczne firmy funkcjonujące na rynku wietnamskim. Istotnymi problemami w Wietnamie są również cenzura mediów, rozbudowana biurokracja cechująca się brakiem przejrzystości i rozmytą odpowiedzialnością.

Rozwojowi działań korupcyjnych sprzyja fakt, że pomiędzy agencjami rządowymi występuje konkurencja o kontrolę nad przedsiębiorstwami i inwestycjami, ustalane są mylące oraz nakładające się na siebie jurysdykcje, rozszerzające biurokratyzację wielu procedur. Do tych problemów przyczynia się również niskie wynagrodzenie urzędników państwowych oraz nieefektywne systemy rozliczania. Aktualnie w Wietnamie tworzone są i powoli wdrażane reformy administracji publicznej, których celem jest zwiększenie jej przejrzystości.

Obostrzenia na rynku wietnamskim dotyczą również pozwoleń na pracę dla zagranicznych pracowników. Pracodawca musi złożyć do władz prowincji wniosek o zatwierdzenie jego rocznego sprawozdania, z którego wynikać ma potrzeba zatrudnienia zagranicznych pracowników. Dopiero po jego zatwierdzeniu możliwe jest prowadzenie rekrutacji. Zezwolenia na pracę wydawane są na okres 2 lat, bez możliwości ich przedłużenia, chcąc po dwóch latach kontynuować legalną pracę należy ponownie przejść całą procedurę ich pozyskania.

Istotną informacją jest to, że wszystkie tereny w Wietnamie stanowią własność państwa i to przez nie są zarządzane. Obywatele Wietnamu, a tym bardziej cudzoziemcy nie mogą posiadać ziemi, inwestorzy mogą otrzymać prawo użytkowania gruntów wyłącznie w postaci dzierżawy⁸².

Zgodnie z rankingiem Ease of Doing Business za rok 2019 Wietnam zajmuje 70 pozycję na świecie w ogólnej kategorii łatwości prowadzenia biznesu. Wyniki Wietnamu w poszczególnych obszarach wynoszą:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 115 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 25 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 27 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 64 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 25 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 97 miejsce
- Płacenie podatków: 109 miejsce
- Handel międzynarodowy: 104 miejsce
- Egzekwowanie umów: 68 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 122 miejsce

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Do Zjednoczonych Emiratów Arabskich polscy przedsiębiorcy najczęściej eksportują takie towary jak: produkty spożywcze, alkohole, drewno i produkty z niego wykonane (np. meble), statki i jachty, pojazdy, metale nieszlachetne i wyroby z nich, wyroby chemiczne, materiały i wyroby włókiennicze, produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego, produkty mineralne, tworzywa sztuczne i wyroby z nich, wyroby z kamienia, cementu, azbestu, przyrządy i aparaturę optyczną, pomiarową, medyczną, urządzenia mechaniczne i elektryczne oraz narzędzia.

Najważniejszymi aspektami dotyczącymi współpracy handlowej są⁸³:

- Brak barier finansowych i administracyjnych w dostępie do rynku dla zagranicznych przedsiębiorstw
- Rozbudowana i nowoczesna infrastruktura jest dostępna dla każdego inwestora
- Zróżnicowany krąg konsumentów
- Korzystne warunki do ekspansji eksportowej spowodowane szerokimi możliwościami reeksportu towarów do innych państw regionu. Zjednoczone Emiraty Arabskie są trzecie, zaraz po Hongkongu i Singapurze, co do wielkości centrum reeksportu na świecie.
- Stawka podatku jest zerowa od przedsiębiorstw oraz dochodów osobistych
- Dla gospodarki ZEA kluczowy jest sektor naftowo-gazowy, który przynosi duże dochody i umożliwia rozwój innych gałęzi. Branża budowlana (dostawa sprzętu i materiałów do rozbudowy infrastruktury), przetwórstwo rolno-spożywcze (artykuły spożywcze) oraz

⁸² Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, Ho Chi Minh City, 207r..

⁸³ Opracowano a podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/zea/225988,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-zjednoczone-emiraty-arabskie-zea.html>

przemysł obronny wydają się być perspektywicznymi jeśli chodzi o międzynarodową wymianę handlową.

- Polski design jest coraz bardziej doceniany przez mieszkańców Zatoki Perskiej
- W ZEA funkcjonują liczne strefy wolnocłowe, co stanowi szansę dla polskich przedsiębiorców.

W Zjednoczony Emiratach Arabskich funkcjonuje odmienna kultura biznesowa, której zasady warto znać aby prościej nawiązywać kontakty biznesowe. Najważniejsze informacje zostały wypunktowane poniżej.

- Rozmowy biznesowe są zazwyczaj bardzo długie, często polegają na targowaniu się i przedstawianiu wielu różnych propozycji.
- W trakcie rozmowy nie można opierać się np. o ścianę ani trzymać rąk w kieszeni. Siedzenie w sposób, który sprawia, że druga osoba widzi podeszwę buta, uchodzi za zniewagę.
- Zasadnicze rozmowy biznesowe zazwyczaj poprzedza poczęstunek, nie należy go odmawiać. Na talerzu warto zostawić resztki, gdyż to oznacza wdzięczność wobec gospodarza, natomiast zjedzenie wszystkiego rozumiane jest jako prośba o dokładkę.
- Podczas jedzenia z mieszkańcami ZEA, zwłaszcza gdy potrawa podana jest w naczyniu, do którego wszyscy sięgają, nie należy posługiwać się lewą ręką, gdyż jest ona uważana za nieczystą.
- W trakcie posiłków należy pamiętać, że religia zabrania Emiratczykom spożywać wieprzowinę. Podczas jedzenia często podawana jest miętowa herbata, a także mocno słodzona czarna kawa z dodatkiem kardamonu, nie powinno się odmawiać ich wypicia.
- Warto mieć na uwadze, iż entuzjazm dla składanej propozycji nie oznacza jej akceptacji, tak samo jak brak uznania dla oferty nie oznacza jej odrzucenia.
- Inny strój, odmienne zachowanie i sposób myślenia nie są dla mieszkańców Zjednoczonych Emiratów Arabskich przeszkodą w relacjach z obcokrajowcami, zdają sobie sprawę z różnic istniejących w świecie, jednakże istotne jest dla nich poczucie, że druga strona kieruje się szczerością i dobrą wolą. Mimo wszystko warto mieć na uwadze, iż podczas spotkań biznesowych powinno zachować się oficjalny strój, gdyż zbyt luźny ubiór może zostać odebrany za zniewagę. Dla mężczyzn sugeruje się garnitur i krawat, a dla kobiet sukienkę i buty na obcasie.
- Dostrzegalna jest pewna liberalizacja dotycząca ubioru. W Dubaju czy Abu Zabi, które są metropoliami ZEA akceptowane są stroje takie jak w Europie. Natomiast wyjeżdżając do prowincji, w szczególności w emiratach północnych, zaleca się, przede wszystkim kobietom, unikanie odzieży nadmiernie odkrywającej ciało.
- Należy pamiętać o tym, że mieszkańcy Zjednoczonych Emiratów Arabskich nie lubią być ponaglani i ograniczani ramami czasowymi.
- Dla Emiratczyków umowa zawarta ustnie ma takie samo znaczenie jak ta zawarta na papierze.
- Wręczanie prezentów związanych z hobby partnera biznesowego jest mile widziane, jednakże należy pamiętać aby nie obdarowywać ich alkoholem, piórem, długopisem i zegarkiem.
- Na powitanie i pożegnanie zawsze należy uścisnąć dłoń.

- Podczas prowadzenia spotkań biznesowych w restauracjach, Emiraczczycy zawsze nalegają na to, że to oni zapłacą rachunek. Po wykonaniu kurtuazyjnego gestu, że zapłacimy sami lepiej jest dać za wygraną, a następnie się zrewanżować.
- Emiraczczycy nie uważają by przyglądanie się drugiej osobie było niegrzeczne lub mogło naruszyć czyjąś strefę komfortu. Większość mieszkańców ZEA nie lubi dotyku ani obecności domowych zwierząt, głównie psów. Gdy gościmy ich u siebie, dobrym rozwiązaniem będzie umieszczenie zwierząt w innym pomieszczeniu.
- Ważną informacją jest to, że w tradycji muzułmańskiej kontakty z kobietami spoza swojej rodziny są niewskazane, dotyczy to przede wszystkim rozmów w cztery oczy, może zostać to uznane za zniewagę. Nie wszyscy przestrzegają tych zasad, a spora część kobiet, zwłaszcza w większych miastach dość swobodnie kontaktuje się z obcokrajowcami. Należy mieć jednak na uwadze, że przez postronnych obserwatorów może być to negatywnie odebrane.
- Życie Emiraczczyków zdominowane jest przez religię, a emocje są dla nich bardzo ważnym elementem relacji. Wierzą, że ich życie określone jest przez przeznaczenie i fatalizm. Wartościami, którymi szczególnie się kierują są lojalność wobec rodziny, godność, honor i reputacja.

Zgodnie z rankingiem Ease of Doing Business za rok 2019 Zjednoczony Emirat Arabskie zajmują wysoką 16 pozycję na świecie w ogólnej kategorii łatwości prowadzenia biznesu. Wyniki ZEA w poszczególnych obszarach wynoszą:

- Rozpoczęcie działalności gospodarczej: 17 miejsce,
- Postępowanie w uzyskiwaniu pozwolenia na budowę: 3 miejsce
- Pozyskiwanie energii elektrycznej: 1 miejsce
- Rejestracja nieruchomości: 10 miejsce
- Uzyskiwanie kredytu: 48 miejsce
- Ochrona inwestorów mniejszościowych: 13 miejsce
- Płacenie podatków: 30 miejsce
- Handel międzynarodowy: 92 miejsce
- Egzekwowanie umów: 9 miejsce
- Rozwiązywanie niewypłacalności: 80 miejsce

3.2. Wymagania dostępu do rynku – dokumentacja eksportowa oraz niezbędne certyfikaty, regulacje standaryzacyjne, normy, pozwolenia

Arabia Saudyjska

Saudi Arabian General Investment Authority (SAGIA) jest organem rządowym, który jest odpowiedzialny za wprowadzenie zagranicznych inwestorów na rynek Arabii Saudyjskiej. W zakresie kompetencji SAGIA należy wyróżnić głównie działania związane z pozyskiwaniem przedsiębiorstw, które wytwarzają tzw. wartość dodaną, ale także tych przyczyniających się do pomnażania majątku narodowego i tworzących miejsca pracy dla Saudyjczyków. Należy pamiętać, że wszystkie nowo rejestrowane podmioty są zobowiązane do stosowania zasad „saudyzacji”: zatrudniając saudyjskich obywateli w proporcji odpowiedniej dla danej branży. Przykładowo duże

banki muszą zatrudniać minimum 49% Saudyjczyków, w sektorze medialnym jest to 19%, zaś osoby lokalne muszą stanowić nawet do 100% pracowników w sklepach bieliźniarskich.

SAGIA ustanowiła stawki opłat rejestracyjnych, które wynoszą 1 mln SAR (ok. 260 tys. USD) dla firm produkcyjnych i 500 tys. SAR (ok. 130 tys. USD) dla firm handlowych i usługowych. Nieoficjalnie, ale całkiem otwarcie, mówi się, że do tych sum należy dodać środki na przekonywanie poszczególnych decydentów, co może przyspieszyć procedurę. Procedura ta może trwać nawet do 8-9 miesięcy. Mówi się o wykorzystywaniu taryfy ulgowej, jeżeli współwłaścicielem firmy lub przewodniczącym rady nadzorczej jest wysoko postawiona osobistość związana z rodziną królewską, były członek rządu lub Zgromadzenia Doradczego. Procedura rejestracji może zostać przyspieszona (od 1-3 miesięcy) przez prywatne biura prawne stosujące stawkę kompleksową za pełną obsługę procedury rejestracji firmy na terenie Arabii Saudyjskiej, od zgłoszenia w SAGIA do wiz i pozwoleń na pracę. Średnia cena usługi wynosi 20 tys. USD.

Podstawowym założeniem procedury prowadzenia działalności gospodarczej jest wymóg otrzymania prawa do obecności na terytorium państwa oraz autoryzowanie działania przez Licencję Inwestycji Zagranicznych.

Działalność gospodarcza w Arabii Saudyjskiej

Formy działalności z prawną obecnością na terenie Arabii Saudyjskiej dla zagranicznego przedsiębiorcy są następujące:

- Tymczasowa rejestracja handlowa;
- Oddział;
- Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (LLC);
- Spółka Akcyjna (JSC) (otwarta lub zamknięta);
- Biuro techniczne dla usług naukowych.

Zasady nadania Licencji Inwestycji Zagranicznych są opisane w dokumencie SAGIA. Możliwe jest też wypracowanie joint venture, które muszą posiadać formę spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Niedogodnością dla parterów zagranicznych jest obowiązek wpłacenia w gotówce 100% swoich udziałów kapitałowych.

Sprzedaż dóbr klientom końcowym nie wiąże się z wymogiem prawnej obecności na terenie Arabii Saudyjskiej. Nie jest też wymagana obecność prawna w przypadku importu dóbr na teren państwa w celu sprzedaży lub odsprzedaży przez dystrybutora, przedstawiciela handlowego lub franczyzobiorcę. Zagraniczny przedsiębiorca nie musi też uzyskać Licencji Inwestycji Zagranicznych, by współpracować z dystrybutorem/przedstawicielem/franczyzobiorcą.

Przedstawicielstwo handlowe to zazwyczaj najbardziej popularny, najszybszy i najtańszy sposób dla zagranicznego biznesu na wejście na rynek Arabii Saudyjskiej. Istnieją też pewne rodzaje firm, które wymagają udziału przedstawiciela handlowego np. zajmujące się importem i sprzedażą farmaceutyków i produktów medycznych. Na podstawie „The Commercial Agency Law” powstaje większość umów dystrybucyjnych, przedstawicielstwa handlowego, franczyzy, nazywanych ogólnie „commercial agencies”. Agentem handlowym może być wyłącznie rodowity Saudyjczyk lub firma, która należy lub jest zarządzana przez Saudyjczyków. The Commercial Agency Law nie wymaga

nadania wyłączności agentowi (ani dotyczącego zakresu produktowego, ani terytorium), jednak jest to posunięcie, które mocno mobilizuje stronę saudyjską.

Rozpoczęcie działalności powinna poprzedzać wizyta partnera polskiego lub odwrotnie, albo rozpoznanie warunków funkcjonowania poprzez udział w jednej z wielu misji gospodarczych organizowanych przez Krajową Izbę Gospodarczą, lokalne Izby Gospodarcze lub instytucje rządowe. W tym przypadku pomocnym może być wsparcie Polsko-Saudijskiej Rady Biznesu lub Saudi-Polish Business Council, Wydziału Promocji Handlu i Inwestycji w Abu Dhabi oraz przedstawicielstw dyplomatycznych Arabii Saudyjskiej w Polsce i Polski w Arabii Saudyjskiej. Powszechnym źródłem informacji o partnerze miejscowym jest rejestr prowadzony przez Council of Saudi Chamber of Commerce and Industry i jej oddziały lokalne, gdyż wszystkie firmy prywatne na terenie Arabii Saudyjskiej muszą przyjąć obowiązkowe członkostwo w CSCCI. Lokalnych agentów handlowych można też sprawdzić na stronie Ministerstwa Handlu i Przemysłu Arabii Saudyjskiej.

Opłaty, cła i licencje

Taryfa celna jest nakładana na większość produktów importowanych - wynosi 5%, co wynika z zuniifikowanej zewnętrznej taryfy celnej Rady Współpracy Państw Zatoki. Taryfa protekcyjnistyczna jest ustalona w wysokości 12% lub 20% dotyczy niektórych dóbr produkowanych przez szczególnie istotne gałęzie gospodarki, wspierane przez rząd. Dodatkowo istnieje obszerna lista produktów zakazanych ze względu na wrażliwość religijną. W tym są to produkty takie jak: wieprzowina, alkohol i inne produkty uznane za niezgodne z islamem.

W przypadku eksportu wymagane jest uzyskanie pięciu podstawowych dokumentów:

- licencji eksportowej,
- świadectwa przewozowego,
- świadectwa zdrowia (dla produktów spożywczych i rolnych),
- celnej dokumentacji przewozowej,
- dokumentacji opłat celnych.

Uzyskanie kompletnej dokumentacji zajmuje średnio dwa tygodnie.

W przypadku importu procedura wymaga także następujących dokumentów:

- zaświadczenia wywozowego/wwozowego,
- świadectwa pochodzenia produktu lub towaru,
- faktury,
- deklaracji celnej,
- specyfikacji przesyłki.

Czas procesowania to ok. trzech tygodni.

Przetargi mają charakter publiczny, jednak informacja o nich jest trudno dostępna. Projekty zagraniczne podlegają wymogom kapitalizacji, która obliczana jest zgodnie z wytycznymi wskazywanymi przez SAGIA, wymogi te są często bardzo restrykcyjne jednak coraz częściej można dostrzec coraz większe podporządkowywanie się regułom WTO i obietnice usunięcia tego przepisu. Dodatkowo 10% zysków musi być odprowadzane każdego roku na konto rezerwy statutowej, aż do

osiągnięcia 50% kapitału obrotowego firmy. Powszechnie stosowana jest klauzula gwarantująca 30% wartości kontraktu na rzecz firmy saudyjskiej w każdym projekcie rządowym. Niektóre przetargi dostępne są wyłącznie dla firm saudyjskich.

Wsparcie przedsiębiorców zagranicznych

- Zapewnienie prawa do 100% własności swojego projektu na terenie Arabii Saudyjskiej, przy czym podmioty zagraniczne pragnące zachować 100% własności podlegają wymogom celnym przy eksporcie swoich produktów do państw Rady Współpracy Państw Zatoki. Wskazanego powyżej obowiązku nie mają właściciele saudyjscy, ani miejscowi partnerzy w spółkach z ich udziałem większym niż 51%;
- Transfer kapitału, zysków i dywidend nie podlega ograniczeniom;
- Wydzielenie trzydziestu dwóch tzw. miast przemysłowych i czterech miast ekonomicznych, które są specjalnymi strefami ekonomicznymi, a koszt operowania firmy w każdej z nich jest zdecydowanie obniżony. Dostarczają one również szeroką gamę usług doradczych. Miasta przemysłowe są podzielone sektorowo. Najbardziej znaczące spośród nich przyciągają firmy z branży wydobywczej, obróbki metali, produkcji plastiku i opakowań, farmaceutycznej i biotechnologicznej, samochodowej;
- Brak opłat celnych na handel wewnątrz siedemnastu krajów GAFTA;
- Cło zwrotne na surowce naturalne importowane w celu przetworzenia i eksportowane jako produkty gotowe;
- Zapewnienie ochrony zgodnie z Protection and Promotion of the National Industries Act, w tym zwolnienie z opłat celnych importowanych:
 - maszyn i urządzeń oraz pozostałego wyposażenia zakładów przemysłowych,
 - surowców i części zamiennych oraz wszystkich innych komponentów do zastosowania przemysłowego;
- Kredyty eksportowe, finansowanie, gwarancje i ubezpieczenia na eksport z Saudi Export Program;
- Wsparcie eksportu biznesów poza-naftowych z Saudi Export Development Program.

Ramy prawno-traktatowe współpracy gospodarczej

- Umowa Ramowa o współpracy w dziedzinie gospodarki, handlu, inwestycji, techniki, kultury, turystyki, młodzieży i sportu.
- Konwencja w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania od uchylania się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu.
- W fazie negocjacji pozostaje umowa o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji, tzw. BIT (od chwili wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego Polska, tak jak inne kraje członkowskie UE, nie może bez mandatu Komisji Europejskiej samodzielnie negocjować tego typu umów).

Na atrakcyjność polskiego eksportu wpływa kilka istotnych czynników: cena, marka produktu, referencje użytkowania w krajach Bliskiego Wschodu, oferowane finansowanie lub kredyt kupiecki, termin dostawy oraz w przypadku nieznanych dotąd na rynku produktów – gotowość dostarczenia darmowych próbek. Polska, podobnie jak inni członkowie UE, jest postrzegana jako potencjalny

dostawca towarów porównywalnych jakościowo z zachodnioeuropejskimi, jednakże po odpowiednio konkurencyjnych cenach.

W aspekcie cenowym na rynku saudyjskim, pozytywnie można ocenić konkurencyjność polskiej oferty eksportowej w takich grupach towarowych, jak: wyroby hutnicze (zwłaszcza stalowe), materiały budowlane (w tym drewniane panele podłogowe oraz drzwi i okna), płytki ceramiczne i szkło budowlane, urządzenia energetyczne i sprzęt elektryczny, meble i sprzęt oświetleniowy, artykuły spożywcze (zwłaszcza słodczy), produkty mleczarskie oraz przetwory warzywne, usługi techniczne w sektorze nafty i gazu oraz przemysłe energetycznym i stoczniowym, telekomunikacji i IT (w tym automatyki przemysłowej), a także budowlanym w zakresie montażu obiektów przemysłowych.

Chińska Republika Ludowa

Władze chińskie stosują szereg wymogów dotyczących zgód na import, certyfikacji, etykietowania czy zasad w zakresie pakowania towarów. Zapoznanie się ze szczegółowymi regulacjami dotyczącymi poszczególnych produktów pozwoli uniknąć kategorycznej odmowy lub znacznego opóźnienia we wprowadzeniu towaru na obszar celny Chińskiej Republiki Ludowej. Główne trudności to procedura uzyskania certyfikatu dopuszczenia konkretnego produktu na rynek, która jest bardzo wymagająca, czasochłonna oraz nie posiada jednoznacznie zdefiniowanym wymogów do konkretnej grupy produktowej. W Chińskiej Republice Ludowej sprawami certyfikacji produktów, inspekcją i kwarantanną zajmuje się General Administration for Quality Supervision and Quarantine (AQSIQ). Uzyskanie znaku CCC (China Compulsory Certification) jest wymogiem w przypadku eksportu bądź produkcji i sprzedaży w Chinach większości produktów związanych z przemysłem elektrycznym i elektronicznym, motoryzacyjnym oraz z konsumpcją i bezpieczeństwem. Przedsiębiorcy zajmujący się eksportem powinni wiedzieć, że system ten wymaga również inspekcji dokonywanych w zakładach eksportera, które przeprowadzane są na jego koszt. Dodatkowo na bieżąco prowadzona jest także certyfikacja dla wybranych grup produktów, np. eksporterzy kosmetyków muszą otrzymać świadectwo wydawane przez chińskie ministerstwo zdrowia. Szczegółowe procedury obowiązują też w przypadku innych grup towarów takich jak artykuły spożywcze czy farmaceutyki. Ponadto przy eksporcie roślin i produktów roślinnych do Chin wymagane jest posiadanie świadectwa fitosanitarne. Chiny stosują również dodatkowe wymogi dotyczące etykietowania towarów, głównie spożywczych, a przestrzeganie zasad w tym względzie nadzoruje China Entry - Exit Quarantine and Inspection (CIQ). Informacje na opakowaniach muszą być zapisane w języku chińskim (znaki chińskie w tzw. „simplified Chinese”) dodatkowo muszą odpowiadać szczegółowym wymogom określonym dla poszczególnych grup towarowych, w niektórych przypadkach wymagane jest, by etykiety były dwujęzyczne (w językach chińskim i angielskim). Koniecznym warunkiem jest, by etykiety spełniające wszystkie wymogi formalne, umieszczone zostały na towarze przed jego wysyłką do Chin. Biorąc pod uwagę konieczność klarownego sprecyzowania wymogów co do etykietowania konkretnego towaru (w tym precyzja w opisie w języku chińskim), eksporterzy powinni wymagać współpracy i zaangażowania w tym względzie ze strony chińskiego importera lub agenta. Od 2006 roku Chiny odstąpiły od zasady zatwierdzania etykiet przed wprowadzeniem towaru do obrotu – obecnie, jeśli w trakcie kontroli w urzędzie celnym, okaże się, że towar nie jest opisany zgodnie z wymogami, kierowany jest do

magazynu, jako niekwalifikujący się do wprowadzenia do obrotu. Opakowania drewniane muszą być zabezpieczone i certyfikowane zgodnie z międzynarodową normą ISPM 15⁸⁴.

Dostęp do rynku chińskiego jest dla przedsiębiorców europejskich niezwykle trudny głównie przez znaczną konkurencję ze strony chińskich firm, ale również ze względu na bariery stwarzane przez system prawny Chińskiej Republiki Ludowej i złożoną praktykę chińskiej administracji. Wskazanie konkretnych przypadków utrudnień jest szczególnie istotne aktualnie, w toku negocjacji nad umową między Chinami i Unią Europejską dotyczącą inwestycji (EU-China Comprehensive Agreement on Investment). Jak wskazuje Katarzyna Kaptur w opracowaniu „Bariery w dostępie do rynku Chińskiego”⁸⁵, do głównych ograniczeń na rynku chińskim zaliczyć należy następujące:

Zastrzeżenia europejskich przedsiębiorców dotyczą przede wszystkim jakości chińskiej legislacji regulującej warunki prowadzenia działalności i dokonywania inwestycji przez zagraniczne podmioty, a także sposobu stosowania tych przepisów przez jednostki administracji. Zjawiskami ocenionymi negatywnie jest duża liczba nieprecyzyjnych zwrotów ustawowych (np. brak jasnej definicji terminu „tajemnica państwowa”) stwarzających możliwość swobodnej interpretacji przez organy administracji i zwiększenie ilości ustawodawstwa dotyczącego bezpieczeństwa narodowego, które daje podstawy do szerszej ingerencji państwa w gospodarkę i uniemożliwia zagranicznym firmom skuteczną ochronę tajemnic przedsiębiorstwa (m.in. ustawa o bezpieczeństwie narodowym, ustawa o bezpieczeństwie cybernetycznym). Ponadto, zachowany został z niewielkimi zmianami Katalog dla Inwestycji Zagranicznych wskazujący w enumeratywny sposób branże, w których prowadzenie działalności przez podmioty zagraniczne jest dozwolone, ograniczone lub zakazane (mimo deklaracji wprowadzenia negatywnej listy branż zakazanych, którą przyjęto m.in. w Szanghajskiej Strefie Wolnego Handlu). Chińskie ustawodawstwo i praktyka administracji utrzymują uprzywilejowaną pozycję przedsiębiorstw państwowych, zaś lokalne przedsiębiorstwa chińskie faworyzowane są w procesie ubiegania się o zamówienia publiczne. Znacznym ograniczeniem w dostępie do rynku ChRL jest konieczność spełnienia przez towar wprowadzany przez przedsiębiorcę zagranicznego standardów określonych przez regulacje chińskie i uprzedniego uzyskania certyfikatów i licencji (dany towar może podlegać obowiązkowi certyfikacji nawet przed kilkoma organami). W niektórych gałęziach przemysłu przedsiębiorcy zmuszeni są do przyjęcia określonej formy organizacyjnej działalności i do współpracy z chińskim partnerem (np. branża samochodowa – obowiązek działania w ramach spółki joint venture z firmą chińską). Szczególnie uciążliwe dla przedsiębiorców jest zjawisko słabej ochrony praw własności intelektualnej i konieczność ujawniania tajemnic przedsiębiorstwa i technologii w procesie certyfikacji i dopuszczenia do rynku.

Branża spożywcza:

- przy wprowadzaniu produktów spożywczych na rynek chiński przedsiębiorcy zmuszeni są do dostosowania swoich produktów do standardów wyznaczonych przez właściwe organy zarówno na poziomie centralnym (Central Food and Drug Administration i National Health and Family Planning Commission), jak i lokalnym (oddziały urzędu do spraw żywności i leków), co sprawia, że regulacje są zbyt skomplikowane dla przedsiębiorców zagranicznych. Niektóre przepisy obowiązujące przedsiębiorców zagranicznych nie są publikowane i powszechnie dostępne;

⁸⁴ <https://china.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/certyfikaty/413,licencje-certyfikaty-swiadectwa.html>

⁸⁵ Katarzyna Kaptur, Bariery w dostępie do rynku Chińskiego, PPP, Warszawa, 2016r.

- standardy związane z bezpieczeństwem żywności dzielą się na obligatoryjne standardy narodowe dotyczące określonej kategorii produktów i fakultatywne obejmujące dany produkt, przy czym organy nadzorujące bezpieczeństwo żywności wymagają niekiedy bezpodstawnie spełnienia standardów fakultatywnych pod rygorem niedopuszczenia produktu;
- organy administracji nie poprzestają na zaakceptowaniu notyfikacji przedsiębiorcy o spełnieniu przez produkt żywnościowy wymaganych standardów (brak zasady notyfikacji), ale przeprowadzają weryfikację zawartych w niej informacji i dodatkowe badania, co wydłuża proces wprowadzania produktu na rynek;
- badania będące podstawą dopuszczenia produktu muszą być przeprowadzone przez laboratoria państwowe lub akredytowane przez administrację. Laboratoria uznane na szczeblu międzynarodowym nie są akceptowane przez organy chińskiej administracji, co powoduje konieczność przeprowadzenia kolejnych badań w państwowych laboratoriach charakteryzujących się przewlekłością. Zatwierdzenie określonego produktu przez polskie służby weterynaryjne nie jest zatem uznawane przez chińskie organy;
- Chiny utrzymują zakazy importu niektórych kategorii produktów mięsnych związane z występowaniem chorób zwierząt na terenie Polski, choć w większości przypadków zagrożenie nie jest już aktualne lub nie dotyczy obszaru całego kraju (m.in. zakazy i ograniczenia związane z importem wieprzowiny i wołowiny).

Przemysł maszynowy i sprzęt medyczny:

- przed wprowadzeniem maszyny lub urządzenia na rynek chiński konieczne jest uzyskanie przez przedsiębiorcę odpowiedniego certyfikatu. Obowiązek uzyskania CCC (China Compulsory Certificate) stanowi istotną barierę dla przedsiębiorców z uwagi na wieloetapowe, czasochłonne postępowanie, ryzyko ujawnienia technologii wobec osób trzecich i konieczność powtarzania badań już po wprowadzeniu towaru na rynek. Warunkiem uzyskania certyfikatu jest zgłoszenie towaru do właściwej jednostki administracji zajmującej się certyfikacją, przeprowadzenie badań w laboratorium państwowym i inspekcja reprezentantów organu nadającego certyfikat. Inspekcja powinna być powtarzana co 5 lat;
- wprowadzenie komponentu maszyny lub urządzenia na rynek chiński w razie, gdy nie zostanie ona uznana przez służby celne za część składową lub przynależność całej maszyny, wiąże się z odrębnym obowiązkiem certyfikacyjnym niż sama maszyna;
- dodatkową trudnością dla przedsiębiorców zagranicznych w przypadku sprzętu z branży energetycznej i kolejowej jest silna pozycja przedsiębiorstw państwowych i preferencyjne traktowanie lokalnych firm, np. przedsiębiorcy zagraniczni nie są dopuszczani do udziału w postępowaniach przetargowych;
- sprowadzanie sprzętu medycznego do Chin wiąże się z koniecznością spełnienia norm przewidzianych przez chińskie przepisy standaryzacyjne, które jednak niekiedy odbiegają od międzynarodowych przepisów w tym zakresie i zmuszają do przeprowadzenia dodatkowych badań na potrzeby rynku chińskiego. Ponadto, zakazane jest sprowadzanie do Chin sprzętu medycznego przetwarzanego lub modyfikowanego po jego wyprodukowaniu, nawet jeżeli celem przetworzenia było jedynie jego unowocześnienie.

Górnictwo:

- w branży górniczej (a także metalurgicznej) dominującą pozycję zajmują przedsiębiorstwa państwowe. Przedsiębiorcy zagraniczni muszą się liczyć z nierównym dostępem do rynku, czego przejawem są m.in. trudności z uzyskaniem finansowania w bankach;
- przemysł wydobywczy nie został całkowicie otwarty dla podmiotów zagranicznych – w Katalogu dla Inwestycji Zagranicznych wydobywcie określonych minerałów (m.in. molibden, cyna, fluoryt, minerały radioaktywne) w dalszym ciągu podlega pod kategorię „zakazane”;
- sprzęt stosowany w górnictwie musi przed dopuszczeniem go do rynku spełnić standardy związane z certyfikacją i chińskimi przepisami normalizacyjnymi (wspólnymi dla wszystkich prowadzonych maszyn), a ponadto przy eksporcie tego rodzaju sprzętu przedsiębiorca powinien uwzględnić, że maszyny używane będą przez przedsiębiorstwa chińskie, jedyne dopuszczone do prowadzenia działalności gospodarczej w tym sektorze.

Sektor IT i technologie informacyjno-komunikacyjne:

- chińskie regulacje w sektorze technologii informacyjno-komunikacyjnych odbiegają znacznie od międzynarodowych standardów, co powoduje po stronie zagranicznych przedsiębiorców zwiększone koszty związane z dostosowaniem usługi do rynku chińskiego;
- obecne procedury certyfikacyjne są zbyt skomplikowane i wiążą się z koniecznością spełnienia standardów wymaganych w ramach trzech niezależnych systemów (China Compulsory Certification, Radio Type Approval, Network Access License);
- w trakcie procesu certyfikacji chińskie organy wymagają niekiedy ujawnienia informacji dotyczących kodu źródłowego lub oprogramowania stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa lub chronionych prawem własności intelektualnej, co tworzy ryzyko uzyskania istotnych informacji przez konkurencyjne, lokalne spółki;
- ograniczenia w dostępie do określonych przez władze chińskie stron internetowych, które uniemożliwiają uzyskanie wiarygodnych informacji, a także zwiększają koszty po stronie przedsiębiorców zmuszonych do poszukiwania sposobów odblokowania wskazanych źródeł.

Branża farmaceutyczna i kosmetyczna:

- ochrona patentowa produktów farmaceutycznych jest zbyt słaba: prawo ochronne trwa zbyt krótko, nie jest możliwe jego wydłużenie, dochodzi niekiedy do przedwczesnych rejestracji leków generycznych przed wygaśnięciem patentu na lek oryginalny, a ponadto nie jest możliwe zastrzeżenie poufności informacji związanych z badaniami nad substancją przed formalnym zarejestrowaniem leku, co czyni prowadzenie badań w Chinach nieopłacalnym;
- istnieje obowiązek podwójnej rejestracji leków: od przedsiębiorcy zagranicznego zamierzającego wnieść o zarejestrowanie leku w Chinach wymaga się przedłożenia świadectwa pozwolenia na produkcję leku w kraju pochodzenia i uzyskania zgody na prowadzenie badań klinicznych w Chinach (mimo wcześniejszego zezwolenia uzyskanego w kraju pochodzenia). Każdy z etapów rejestracji wiąże się z postępowaniem przed różnymi jednostkami administracji;
- wprowadzenie kosmetyku na rynek chiński oznacza konieczność przeprowadzenia testów na zwierzętach, co dla zagranicznych firm zwykle tworzy powinność dokonania dodatkowych badań. Kosmetyki importowane podlegają systemowi rejestracji, nie jest wystarczająca notyfikacja wprowadzenia towaru na rynek. Ponadto, szczególną barierę stanowią chińskie

standardy dotyczące opakowania kosmetyku (*labeling requirements*), które nie są dostosowane do przyjętych międzynarodowych norm i powodują dodatkowe koszty po stronie zagranicznych przedsiębiorców.

Branża logistyczna:

- firmy transportowe będące podatnikiem VAT są kwalifikowane w ramach zróżnicowanych kategorii VAT, stawek i skomplikowanych wyłączeń, co zwiększa koszty po stronie przedsiębiorców i cenę usługi;
- przedsiębiorcy z branży logistycznej obowiązani są na mocy ustawy Prawo pocztowe do uzyskania zezwolenia eksploatacyjnego na terenie jednostki administracji pocztowej, na obszarze której wykonują usługę. W praktyce uregulowanie oznacza, iż przedsiębiorca chcący stworzyć sieć logistyczną obejmującą cały kraj musi wystąpić o pozwolenie w każdej z 350 jednostek administracji pocztowej w Chinach;
- w przypadku transgranicznej działalności logistycznej na usługodawców nakładane są przez jednostki administracji rządowej lub podmioty trzecie opłaty dodatkowe (m.in. China Inspection and Quarantine Bureau);
- firmy logistyczne są przedmiotem wzmożonej kontroli ze strony administracji m.in. poprzez inspekcje zawartości ładunku lub konieczność instalacji monitoringu na własny koszt firmy kurierskiej.

Ochrona praw IP:

- Chiny wprowadziły do systemu sądownictwa nową, wyspecjalizowaną gałąź sądów zajmujących się prawem własności intelektualnej. Jednakże, procedury i praktyka administracyjna związana z rejestracją praw ochronnych i jakość legislacji z zakresu IP powoduje, że ochrona własności intelektualnej jest nieskuteczna;
- a) Znaki towarowe: częste odrzucanie wniosków o rejestrację znaków towarowych (m.in. z uwagi na oczywiste omyłki pisarskie) bez możliwości poprawy wniosku. Niekiedy dochodzi do rejestracji znaku towarowego przez urząd w formie innej niż wnioskodawca zawarł we wniosku;
- b) Ochrona firmy przedsiębiorstwa: nieskuteczna ochrona firm przedsiębiorstw – w ustawie o nieuczciwej konkurencji z 1993 brak jest szczególnej regulacji i sankcji w razie używania cudzej firmy;
- c) Prawo autorskie: udowodnienie autorstwa zgodnie z obowiązującymi przepisami Prawa autorskiego jest nadmiernie uciążliwe lub niemożliwe do zrealizowania. To na autorze dzieła, a nie na naruszającym, spoczywa ciężar dowodu posiadania tytułu prawnego do poszczególnych dzieł. System rejestracji praw autorskich nie działa w Chinach sprawnie: urzędy chińskie pozostawiają zwykle wnioski o rejestrację bez odpowiedzi;
- Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa: w sprawach karnych organy ścigania zwykle pozostawiają zgłoszenia kradzieży tajemnicy przedsiębiorstwa bez rozpoznania z uwagi na skomplikowaną i techniczną naturę postępowania. W sprawach cywilnych nie została natomiast rozstrzygnięta kwestia ciężaru dowodu naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa. W rezultacie, podmiot, którego tajemnicę naruszono, zwykle rezygnuje z postępowania, w które musiałby zaangażować dodatkowe, znaczne środki w celu udowodnienia naruszenia.

Prawo zamówień publicznych:

- ustawy Prawo zamówień rządowych i Prawo przetargowe (*Government Procurement Law* i *Bidding Law*) traktują przedsiębiorców zagranicznych w sposób dyskryminacyjny poprzez brak doprecyzowania definicji spółki i produktów krajowych (w praktyce firmy z udziałem zagranicznym nie są uznawane za „spółki krajowe”, mimo rejestracji w Chinach, i nie są dopuszczane do przetargów publicznych);
- w niektórych branżach sformułowano bezpośredni zakaz udziału podmiotów zagranicznych w przetargach (m.in. niektóre przetargi w kolejnictwie) lub pojawiają się pośrednie utrudnienia (Narodowa Komisja Zdrowia i Planowania wydała nakaz uprzywilejowanego traktowania krajowych przedsiębiorstw);
- przetargi są rzadko ogłaszane publicznie lub z bardzo krótkim wyprzedzeniem, co powoduje, że udział przedsiębiorstw zagranicznych bez znajomości lokalnej sytuacji jest niemożliwy.

Certyfikacja:

- niektóre towary przed wejściem na rynek chiński muszą spełnić liczne wymagania związane z przepisami standaryzacyjnymi, uzyskaniem certyfikatów i zezwoleń administracyjnych (m.in. China Compulsory Certification, Mining Safety Certification). Jeden rodzaj towaru lub technologii może być przedmiotem kilku obowiązków;
- Chiny zwykle nie uznają testów przeprowadzonych przez zewnętrzne jednostki, które mogłyby być podstawą nadania certyfikatu, dlatego też przedsiębiorcy zagraniczni zmuszeni są do powtarzania testów w Chinach;
- przedsiębiorca zagraniczny przed wprowadzeniem towaru lub usługi na rynek chiński powinien zapoznać się z przepisami standaryzacyjnymi wydawanymi przez około 500 różnych ośrodków na poziomie krajowym, innymi w poszczególnych sektorach i innymi wydawanymi przez władze lokalne, przy czym normy bywają ze sobą sprzeczne;
- brakuje regulacji dotyczącej okresu przejściowego dla przedsiębiorców zagranicznych potrzebnego na dostosowanie się do przepisów standaryzacyjnych, a zatem przedsiębiorca nie może zostać dopuszczony do rynku bez spełnienia chińskich norm.

Wskazane bariery i ich wpływ na decyzję o wprowadzeniu towaru lub usługi na rynek chiński będą różnić się w zależności od kraju pochodzenia danego przedsiębiorcy. Wnioski zawarte w *Position Paper* mogą być zatem uznane za podstawowe problemy firm europejskich prowadzących działalność aktualnie w Chinach, ale nie wyczerpują one listy faktycznych przeszkód w dostępie do rynku chińskiego.

Indie

Większość towarów można importować do Indii bez ograniczeń. Jedynym warunkiem jest zapłacenie odpowiedniego cła. Dodatkowo importer musi posiadać licencję importową, którą wydaje Director General of Foreign Trade (DGFT) oraz numer statystyczny, tzw. Importer-Exporter Code (IEC), który można uzyskać we właściwym urzędzie licencyjnym. Procedura w zakresie administracyjnym nie jest złożona, ale należy pamiętać, że podmiot musi posiadać wskazaną licencję, dlatego nie każde przedsiębiorstwo może też stać się klientem polskiego eksportera planującego sprzedawać swoje produkty na terenie Indii. Nie mniej jednak warto zaznaczyć, że rodzime firmy zajmujące się produkującą na rynek krajowy też często nie ma takiej licencji, a co za tym idzie sama nie może

dokonać za granicą zakupu inwestycyjnego i korzysta z usług pośrednika lub kupuje towar dostępny na rynku.

Do innych ważnych cech indyjskiej polityki importowej należy zaliczyć:

- zwrot cła zapłaconego za materiały importowane dla produkcji eksportowej,
- bezcłowy import surowców sprowadzanych dla produkcji eksportowej (na określonych warunkach),
- stawka koncesyjna dla dóbr inwestycyjnych, przeznaczonych do produkcji towarów eksportowych, przyznawana według Export Promotion Credit Guarantee Scheme
- import z określonych krajów według stawek zredukowanych. Kłopotliwe mogą być postępowania antydumpingowe i zakazy importu określonych towarów, np. z przyczyn sanitarnych czy epidemiologicznych.

Eksport towarów jest dopuszczony bez ograniczeń, z wyjątkiem kilku towarów. Rząd posiada uprawnienia do wydania zakazu lub ograniczenia eksportu poprzez wprowadzenie dostosowanych kwot eksportowych. Wywóz określonej grupy towarów zwłaszcza surowców i półproduktów o niskim stopniu przetworzenia, których braki lub zbyt wysokie ceny występują na rynku zewnętrznym, jest limitowany⁸⁶.

Inwestorzy zagraniczni mogą zazwyczaj prowadzić interesy w Indiach, wybierając jedną z poniższych form podmiotów gospodarczych, z których każdy pociąga za sobą określone implikacje natury podatkowej i prawnej:

- Biuro łącznikowe (Liaison Office, LO),
- Biuro projektowe (Project Office, PO) / Oddział (Branch Office, BO),
- Spółka zależna (Subsidiary Company, SC) lub spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Private Limited Company),
- Spółka partnerska z ograniczoną odpowiedzialnością (Limited Liability Partnership, LLP).

Oprócz wskazanych powyżej istnieją inne rodzaje podmiotów prawnych, takie jak spółki akcyjne (Public Limited Companies), spółki z nieograniczoną odpowiedzialnością (Unlimited Liability Companies), które również wiążą się z szczególnymi warunkami ich formy prawnej. W przypadku każdego podmiotu tworzonego w Indiach przez podmioty zagraniczne konieczna jest zgoda banku centralnego (RBI) na prowadzenie działalności w formie LO i BO, natomiast w przypadku działania w formie SC i LLP należy spełnić warunki wytycznych w zakresie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Najważniejsze wymogi przewidziane ustawą o zarządzaniu dewizami (Foreign Exchange Management Act, FEMA), to:

- dla LO i BO – składanie w RBI corocznego zaświadczenia o działalności (activity certificate sporządzonego przez audytorów indyjskich),
- dla SC i LLP – składanie okresowych i rocznych sprawozdań dotyczących zobowiązań i aktywów zagranicznych, kapitału wniesionego do spółki oraz emitowania/ przekazywania akcji/udziałów dla inwestorów zagranicznych oraz zgłaszanie szczegółowych informacji otrzymanej kwocie wynagrodzenia za wniesienie kapitału.

⁸⁶ <https://india.trade.gov.pl/pl/prawny-samouczek/certyfikaty/453,licencje-certyfikaty-swiadectwa.html>

W przypadku repatriacji zysków nie jest potrzebne specjalne zezwolenie, pod warunkiem złożenia odpowiednich dokumentów w Indyjskim Banku Rezerw RBI (dotyczy BO) lub odprowadzenia podatku od wypłaconych dywidend (dotyczy SC). Jeżeli chodzi o wychodzenie z inwestycji, w przypadku LO i PO proces ten można przeprowadzić za uprzednią zgodą RBI i Rejestru Przedsiębiorstw (Registrar of Companies, ROC), natomiast wyjście z SC lub LLP jest procesem stosunkowo żmudnym⁸⁷.

Obecny rząd Indii zachęca do podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach realizując kilka kampanii⁸⁸:

- **Make in India (Produkuj w Indiach):** w celu pobudzenia produkcji w Indiach, rząd podwyższył limity BIZ w kilku sektorach o wysokiej wartości dodanej, takich jak telekomunikacja, handel detaliczny, obronność, budownictwo i kolejnictwo, przeprowadzając deregulację wielu różnych towarów, takich jak broń itd.
- **Smart cities (Inteligentne miasta):** mające na celu pobudzenie sektora nieruchomości, technologii, mediów i telekomunikacji, rząd Indii zezwolił na 100% udział BIZ w trybie automatycznym i zmniejszył minimalny wymóg kapitałowy z 10 mln do 5 mln USD.
- **Digital India (Cyfrowe Indie):** docelowo zakłada utworzenie gospodarki elektronicznej, które ma prowadzić do pojawienia się wielu możliwości w dziedzinach usług informatycznych (sprzęt i oprogramowanie), wspólnych centrów usługowych, usług opartych na wiedzy, analityki danych, usług mobilnych i bezprzewodowych, zarządzania procesami biznesowymi oraz doradztwa informatycznego.
- Ponadto wprowadzono wiele systemów i programów zwiększających możliwości biznesowe, takich jak Startup India, Swachh Bharat Abhiyan oraz nowa polityka handlu zagranicznego.

Japonia⁸⁹

Wewnętrzne regulacje oraz różnice w zapisach prawnych prowadzą do pewnego rodzaju barier handlowych pomiędzy Unią Europejską a Japonią. Jedne z najbardziej istotnych trudności, na które wskazują dotychczasowi partnerzy z Europy, to przede wszystkim:

Funkcjonowanie umów o wzajemnej uznawalności standardów (mutual recognition agreements - MRA) nie jest płynne ani efektywne. Dodatkowo, tam, gdzie MRA nie funkcjonuje można się spodziewać, że proces zatwierdzania produktów będzie czasochłonny, nieefektywny i drogi. Dotyczy to obu stron, producentów, jak i klientów. Problemy funkcjonowania japońskiego rynku zgłaszają także sami Japończycy, są to w szczególności problemy administracyjne. Internacjonalizacja standardów w Japonii jest na niskim poziomie, prowadzi to do sytuacji, że szereg produktów sprzedawanych na świecie musi przejść dodatkowe badania i być dostosowana do specyficznych japońskich standardów. Taki stan rzeczy sprawia, iż najczęściej wprowadzenie do Japonii jakiś towarów zajmuje bardzo dużo czasu, wymaga wysokich nakładów finansowych i jest problematyczne. Jako najpopularniejszy przykład należy podać artykuły żywnościowe – przepisy fitosanitarne, kwarantanna, akceptacja składu, zwłaszcza dodatków koloryzujących i smakowych.

⁸⁷ Indie Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2016r.

⁸⁸ Indie Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2016r.

⁸⁹ Opracowano na podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/japonia/244297,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-japonia.html>

Opisywane trudności wynikają również z niejasnej sytuacji dotyczącej wzajemnego uznania Japonii i WHO/FAO składu żywności i substancji spożywczych (sprawa toczy się od 1981 r.). Bilans negocjacji wskazuje, że ponad 800 substancji spożywczych akceptowanych przez Japonię została dopuszczona przez WHO/FAO jako bezpieczna tylko 1/3 z nich. Z drugiej jednak strony ok. 600 substancji zaaprobowanych przez WHO/FAO nie jest dopuszczanych przez Japonię.

Kolejną z trudności dotyczącą rynku japońskiego jest kwestia produktów z grupy tzw. quasi leków, które w większości krajów świata są dopuszczane do sprzedaży jako kosmetyki. Na podobnych zasadach utrudniane jest wejście na japoński rynek zagranicznym firmom działającym w takich branżach jak: nieruchomości, transport lotniczy, budownictwo, weterynaria, aparatura medyczna, diagnostyka medyczna, a nawet sektor związany z ciętymi kwiatami.

Trudności, które szczególnie spotykają przedsiębiorców z Europy w branży telekomunikacyjnej związane są z silną segmentacją rynku. Jest on zdominowany przez japońskich producentów takich jak Panasonic, Sharp, Hitachi. Taka sama sytuacja dotyczy usług – prym wiodą NTT, DoCoMo. Tutaj również sektor telekomunikacyjny charakteryzuje się różnymi standardami technicznymi implementowanymi przez konkretnych operatorów. Odmiernym problemem są, zidentyfikowane na rynku usług ubezpieczeniowych, bankowych i papierów wartościowych, regulacje, które blokują podmiotom europejskim, ale również bankom japońskim, operowanie zaawansowanymi produktami finansowymi. W tym przypadku jednak widać tendencje do zmian tych zasad, co wynika głównie z nacisków japońskich instytucji finansowych.

Większość trudności dla europejskich przedsiębiorców wynika z odmiennej interpretacji japońskich decydentów (w tym Japońska Rada Handlu Zagranicznego - JFTC oraz METI) względem polityków europejskich. Mieści się to głównie w polityce konkurencji, z której wynikają regulacje rynkowe i zasady dostępu do rynku. Jednym z najczęstszych przykładów jest dominująca pozycja japońskich instytucji nad zagranicznymi, są to zazwyczaj poczta, bankowość detaliczna oraz instrumenty finansowe.

Katar

W Katarze prowadzenie działalności importowej jest możliwe tylko z licencją importową, która przyznawana jest tylko firmom pochodzącym z Kataru. W przypadku importowanych produktów konieczny jest szereg zaświadczeń, specyficznym przykładem jest mięso i wyroby mięsne. Niezbędne jest przedłożenie zaświadczeń weterynaryjnych, a także certyfikatu halal (świadczący o uboju rytualnym, zgodnym z zasadami islamu).

Lista dokumentów wymaganych przez katarskie służby celne i graniczne zawiera⁹⁰:

- deklarację importową,
- deklarację celną,
- świadectwo pochodzenia,
- konosament,
- fakturę pro-forma.

⁹⁰ <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/katar/223764,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-katar.html>

W kwestii rozliczeń związanych z eksportem najpopularniejszą formą w Katarze jest akredytywa. Zgodnie z zasadami, po jej otwarciu podmiot eksportujący musi okazać certyfikat pochodzenia produktu oraz zaświadczenie od kapitana statku lub spedytora, że ładunek może wpłynąć do portu państwa arabskiego. Istnieje obowiązek, by całość została autoryzowana przez przedstawicielstwo dyplomatyczne arabskiego kraju lub arabską izbę handlową w państwie eksportującego. Akredytywy otwierane przez katarskie banki prawie zawsze posiadają klauzulę o przeładunku towaru, ponieważ nierzadko towar transportowany jest do Kataru przez Zjednoczone Emiraty Arabskie. Lokalnie akredytywy otwierane są zazwyczaj na dostawę zgodnie z zasadami CFR⁹¹.

Kazachstan

W przypadku Kazachstanu wszyscy importerzy oraz producenci krajowi zobowiązani są do uzyskania rejestracji produktu do sprzedaży.

Podmiotami, które wydają certyfikaty są: Państwowy System Regulacji Technicznej, Ministerstwo Przemysłu i Handlu, Komitet regulacji Technicznej i Metrologii „GOSTANDART”. W kwestii certyfikatów spożywczych i weterynaryjnych należy się udać do Urzędu Państwowego „Komitetu Inspekcji Państwowej w Kompleksie Agroprzemysłowym” Ministerstwa Rolnictwa. Całość dotycząca wymogów w stosunku do procesów produkcji odpowiada zapisom w regulacjach technicznych Unii Celnej⁹².

Ograniczenia pozataryfowe:⁹³

Depozyty importowe

Każdy importer jest zobowiązany do uiszczenia zaliczki na poczet cła przed wwozem towaru na obszar Kazachstanu. Środki zostają zamrożone i dane przedsiębiorstwo nie może ich użyć do prowadzenia działalności gospodarczej.

Licencje

Pod obowiązek licencjonowania w Kazachstanie licencjonowaniem podlega aż 87 obszarów działalności gospodarczej. Najbardziej problematyczny jest proces uzyskiwania certyfikatu I kategorii na roboty budowlane i inżynierskie. Konieczne jest udowodnienie przez podmioty starające się ich doświadczenia w realizacji prac budowlanych na obszarze Kazachstanu w przeszłości. W praktyce zmusza to takie zagraniczne przedsiębiorstwa dołączenia do joint-venture z firmą kazachstańską bądź dokonania akwizycji takiego podmiotu, aby de facto pozyskać zlecenie.

Certyfikaty i świadectwa

Euroazjatycka Unia Gospodarcza posiada własne procedury przywozowe, do Unii tej należy Kazachstan. Wszyscy importerzy, również krajowi producenci konkretnych towarów są zobowiązani do uzyskania świadectwa rejestracji produktu do sprzedaży w Kazachstanie. Za przyznawanie tego typu świadectw odpowiedzialny jest Komitet Regulacji Technicznej i Metrologii w Ministerstwie

⁹¹ Rynek Katarski. Przewodnik dla polskich przedsiębiorców, Ambasada RP w Doha, Doha, 2013r.

⁹² <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/kazachstan/233014,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-kazachstan.html>

⁹³ <https://kazakhstan.trade.gov.pl/pl/kazachstan/gospodarka/256579,sytuacja-gospodarcza-republiki-kazachstanu-w-i-polroczu-2017-roku.html>

Inwestycji i Rozwoju. Urząd Państwowy „Komitetu Inspekcji Państwowej w Kompleksie Agroprzemysłowym” Ministerstwa Rolnictwa Republiki Kazachstanu zajmuje się natomiast przypadkami związanymi z sektorem spożywczym i weterynaryjnym. Regulacje techniczne UC (RT UC) zawierają obligatoryjne wymagania w stosunku do produkcji i procesu produkcji, które dla wszystkich podmiotów UE są jednakowe. W przyszłości na całym terytorium Unii Celnej obligatoryjną ocenę zgodności ma przejść ok. 230 kategorii produktów Ujednolicone zostaną także dokumenty, formularze oceny zgodności, certyfikaty itd. Na stronie internetowej Departamentu Technicznego Regulowania Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej można znaleźć istotne informacje z tego zakresu oraz odpowiedni akty prawne.

Wykazy

Komisja Unii Celnej wydała polecenie, aby utworzyć następujące wykazy produktów: lista produktów, które obowiązkowo muszą uzyskać certyfikat zgodności w ramach Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (Decyzja Komisji Unii Celnej z 7 kwietnia 2011 r. nr 620 z późn. zm.), lista towarów znajdujących się pod kontrolą sanitarno-epidemiologiczną na terytorium Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (Decyzja Komisji Unii Celnej z 28 maja 2010 r. Nr 299), lista jednolitych regulacji dla towarów, podlegających kontroli sanitarno-epidemiologicznej na terytorium Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (Decyzja Komisji Unii Celnej z 28 maja 2010 r.), wykaz jednostek certyfikujących i laboratoriów badawczych (ośrodków) w ramach Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (na terytorium Kazachstanu) (Decyzja Unii Celnej z 18 czerwca 2010r Nr 319).

Kontrole ze strony instytucji rządowych

Zagraniczne firmy skarżą się na częste i problematyczne kontrole ze strony podmiotów administracji kazachstańskiej (Inspekcje, audyty prowadzące do nakładania kar, opóźnienia bądź trudności związane ze zwrotem podatku VAT). Istnieje pewna dowolność w interpretacji przepisów prawa przez administrację kazachstańską, zwłaszcza przepisów z zakresu prawa imigracyjnego oraz podatkowego.

Problemy związane ze zwrotem VAT

Podmioty zagraniczne, zwłaszcza z sektora energetycznego, alarmują, że istnieją problemy związane ze zwrotem podatku VAT. Cała procedura trwa bardzo długo i naraża przedsiębiorstwa na ponoszenie dodatkowych kosztów materialnych.

Środki ochrony rynku oraz zakazy importu/eksportu

Każdy członek EaUG, również Kazachstan uczestniczy we wspólnym systemie środków ochrony handlu, czyli środków antydumpingowych, antysubsydyjnych i ochronnych przed nadmiernym importem. Środki oraz procedury ich stosowania zostały zdefiniowane w porozumieniach WTO. Środki ochrony handlu nie obowiązują wobec produktów pochodzących z innych krajów członkowskich WNP, będących stronami Traktatu o strefie wolnego handlu w ramach WNP z 18 października 2011 r., na warunkach określonych w artykule 8 tego porozumienia. Wykrycie choroby Shmellenberga w wielu krajach Unii Europejskiej spowodowało 30 października 2012 r. implementację terminowych ograniczeń na wwóz i tranzyt przez terytorium Kazachstanu bydła rogatego i materiału genetycznego uzyskiwanego z w/w gatunku zwierząt z krajów UE. Zidentyfikowanie na terytorium Polski przypadki zachorowań ASF doprowadziły również do

ustanowienia zakazu wwozu do Kazachstanu świń, mięsa wieprzowego i produktów mięsa. Dopuszczalny jest natomiast wwóz gotowych produktów wieprzowych, a także gotowych pasz i dodatków paszowych pochodzenia zwierzęcego i roślinnego (w tym dla kotów i psów), poddanych obróbce termicznej w temperaturze +72°C wewnątrz produktu w ciągu 20 minut, gwarantującej zniszczenie wirusa ASF.

Perspektywiczne kierunki współpracy gospodarczej

Istnieją jednak potencjalne perspektywiczne sektory współpracy pomiędzy Polską a Kazachstanem. Jest to głównie budownictwo przemysłowe (budowa linii kolejowych, autostrad, rozbudowa i modernizacja rafinerii, a także infrastruktura związana z poszukiwaniem i eksploatacją złóż ropy naftowej i gazu ziemnego), sektor rolnictwa (zwłaszcza przy procesach zakładania sadów owocowych, w tym jabłonowych, a także budowy silosów zbożowych, innych magazynów, w tym chłodni do przechowywania płodów rolnych), przetwórstwo rolno-spożywcze (przetwórstwo mięsne, owocowo-warzywne, piekarnictwo, linie do przelewania napojów, wliczając w to wspólne inwestycje ze 100% kapitałem polskim). Polskie przedsiębiorstwa mogą być też zaangażowane w takie projekty usprawnienie transportu szynowego, modernizacji elektrowni węglowych i taboru autobusowego, a także wymianie informacji i doświadczeń w zakresie wdrażanych w obydwu krajach programów wspierania eksportu i pozyskiwania inwestycji zagranicznych.

Wspieranie polskiego eksportu i działania promocyjne

Rząd polski oraz Rząd Republiki Kazachstanu zawarli umowę o współpracy gospodarczej, ma ona wspierać i stabilizować interesy polskich przedsiębiorstw w Kazachstanie i odwrotnie. W wyniku tego porozumienia powstała Polsko-Kazachstańska Komisja Międzyrządowa ds. Współpracy Gospodarczej. Podmiot ten zajmuje się m.in. oceną tego jak wygląda współpraca na konkretnych obszarach prac, stawianiem nowych wyzwań, tworzeniem nowych inicjatyw zwróconych na dwustronny rozwój współpracy oraz próbą ustalenia rozwiązań kwestii spornych.

Turcja

W Turcji dostęp do rynku jest ograniczony dla polskich eksporterów ze względu na regulacje dotyczące sektora rolno-spożywczego tj. istniejące dokumenty czy licencje importowe, a także dokumenty kontrolne, świadectwa sanitarne i certyfikaty fitosanitarne. Natomiast w przypadku sektora farmaceutycznego i chemicznego wymagane są certyfikaty zdrowia oraz świadectwa zgodności. Jeżeli chodzi o rynek tekstylny-odzieżowy, w ostatnich latach wprowadzono dodatkowe środki ochrony krajowego rynku przed importem, głównie pochodzenia dalekowschodniego. Zaostrzono również regulacje dotyczące rynku farmaceutycznego, na którym obecnie wymagane jest uzyskanie m.in. tureckiego świadectwa GMP (Good Manufacturing Practices) dla leków importowanych. Znaczące obostrzenia obowiązują także dla importu i promocji takich produktów jak: produkty dietetyczne dla diabetyków, hormonów, alkoholu, odżywek dla dzieci, witamin, napojów energetyzujących, samej wieprzowiny, jak i produktów z wieprzowiny, żywych zwierząt, papierosów, roślin, ziaren i nasion itp⁹⁴.

⁹⁴ <https://turkey.trade.gov.pl/pl/prawny-samouczek/certyfikaty/213,licencje-certyfikaty-swiadectwa.html>

W temacie współpracy weterynaryjnej oraz ochrony zdrowia Turcja zawarła szereg bilateralnych porozumień. Do momentu wstąpienia Turcji do UE obowiązywać powinny odpowiednie umowy z Polską.

Najważniejszymi aktami prawnymi odnoszącymi się do importu artykułów rolno-spożywczych są: Kodeks żywnościowy opublikowany dnia 16 listopada 1997 r., notyfikacja z 1 września 2003 r. w sprawie kontroli żywności w fazie importu oraz aprobaty dokumentu kontrolnego (licencji importowej) dla materiałów opakowaniowych stykających się z żywnością i substancjami żywnościowymi, jak również ustawa nr 6968 o ochronie i kwarantannie roślin, opublikowana 24 maja 1957 r. oraz ustawa 3285 o kontroli zdrowia zwierząt, opublikowana 16 maja 1986 r., których przepisom podlega grupa półprzetworzonych materiałów roślinnych, mięso i produkty mleczne. Poniżej zaprezentowano podstawowe regulacje i normy w tym zakresie⁹⁵.

W Turcji funkcjonuje 25 regionalnych dyrekcji kontroli żywności, które podlegają Dyrekcji Generalnej Ochrony i Kontroli. Na wniosek importerów, Urzędy te mogą wydać dokumenty czy licencje importowe (tur. Kontrol belgesi) lub dokumenty kontrolne. Każda wysłana partia towarów musi posiadać czasowe, przykładowo 6-miesięczne licencje lub dokumenty. Kwestiami zwierząt żywych zajmuje się 29 urzędów celnych, 58 urzędów do produktów pochodzenia zwierzęcego i 40 urzędów dla artykułów rolno-spożywczych.

W urzędzie celnym importerzy muszą przedstawić liczne dokumenty, które zostały wypunktowane poniżej:

- zgłoszenie celne (tur. Gümrük beyannamesi) wzorowane na SAD (ang. Single Administrative Document – Jednolity Dokument Administracyjny), zawiera specyfikację towarów według ich tożsamości, wartości, dostawy, transportu, opakowania, rozliczenia, podatków. Formularze są dostępne w urzędach celnych i wypełnia je w języku tureckim, turecki importer lub agent celny.
- świadectwo pochodzenia (tur. Menşe şahadetnamesi), a jeśli nastąpi potrzeba to certyfikowania pochodzenia towaru. Dokumenty składane są przez eksportera. Mogą być wystawione przez urzędy celne w kraju eksportera lub też upoważnione izby handlowe,
- świadectwo przewozowe A.TR (tur. Dolaşım belgesi) lub EUR.1. (albo EUR-MED w celu potwierdzenia kumulacji pochodzenia z obszaru krajów Partnerstwa Śródziemnomorskiego,
- oryginalną fakturę handlową (tur. Fatura) lub fakturę pro forma sporządzoną w języku tureckim, francuskim lub angielskim,
- list przewozowy sporządzony przez osobę realizującą transport lub też jego agenta,
- licencje importowe dla artykułów higienicznych i produktów dla niemowląt (wydawane przez Ministerstwo Zdrowia)
- certyfikaty zdrowia dla farmaceutyków, kosmetyków i żywności (wydawane przez Ministerstwo Zdrowia)
- certyfikaty sanitarne i fitosanitarne, a także licencje importowe dla roślin, żywych zwierząt oraz niektórych produktów pochodzenia zwierzęcego (wydawane przez Ministerstwo Rolnictwa i Spraw Wiejskich)

⁹⁵ <https://turkey.trade.gov.pl/pl/prawny-samouczek/certyfikaty/licencje-certyfikaty-swiadectwa/10404,regulacje-w-sektorze-rolno-spozywczym.html>

- certyfikaty kontrolne dla wybranych chemikaliów, produktów odpadowych, śmieci, złomu (wydaje je Ministerstwo Środowiska i Lasów)
- certyfikaty zgodności, które są wydawane przez Turecki Instytut Standaryzacji.

Import, a niekiedy również promocja takich produktów jak produkty dietetyczne dla diabetyków, witaminy, odżywki dla dzieci, napoje energetyzujące, alkohol podlegają określonym wymaganiom. Przykładowo przewóz alkoholu wymaga m.in. licencji oraz zezwolenia Agencji Regulacji Rynku Tytoniu, Produktów Tytoniowych i Napojów Alkoholowych. Importer/dystrybutor alkoholu musi uzyskać od eksportera tzw. certyfikat dystrybucyjny, który upoważnia importera lub dystrybutora do wprowadzenia lub dostarczania na rynek produktu alkoholowego.

Koniecznym jest posiadanie certyfikatu zdrowotnego z badania próbek produktu w przypadku importu wieprzowiny i produktów z wieprzowiny. Jeżeli chodzi o papierosy to importować je mogą wyłącznie ich producenci oraz państwowe przedsiębiorstwo Tekel. Przywiezienie do Turcji hormonów, żywych zwierząt, roślin oraz ziaren i nasion wymaga uzyskania zezwolenia MRiSW, a niekiedy również Ministerstwa Zdrowia. Import farmaceutyków, chemikaliów organicznych (przede wszystkim tych stosowanych w produkcji leków i innych produktów medycznych), hormonów, szczepionek dla ludzi i zwierząt oraz detergentów wymaga certyfikatów, które są wydawane przez Dyрекcję Generalną Usług Opieki Leczniczej oraz Ministerstwo Zdrowia. Import artykułów higienicznych takich jak szczoteczki do zębów, produkty dla niemowląt (pampersy, smoczki), podpasek również wymaga licencji importowych wydawanych przez resort zdrowia. Jeśli chodzi o klisze rentgenowskie to uprawnienia importowe posiada wyłącznie Stowarzyszenie Czerwonego Półksiężycy.

Turecki Instytut Standaryzacji wydaje certyfikaty zgodności dla importowanych towarów objętych dyrektywami nowego, globalnego podejścia, bez przeprowadzania testów w następujących przypadkach:

- towar jest dopuszczony do obrotu w UE,
- dokumentacja techniczna została przedstawiona Instytutowi przed przywiezieniem towaru do Turcji,
- zgodność towaru poświadczona jest z odpowiednimi regulacjami unijnymi,
- towar nosi oznakowanie specjalne typu np. CE, E.

Wietnam

Na samym początku należy zaznaczyć, że 30 czerwca 2019 r. w Hanoi podpisana została umowa o wolnym handlu między UE a Wietnamem, a 12 lutego 2020 r. uzyskała ona poparcie całego Parlamentu Europejskiego. Obecnie trwa procedura ratyfikacyjna w Wietnamie. Początkowo zakładano, iż zapisy umowy wejdą w życie jeszcze w 2020 roku, jednakże ze względu na pandemię koronawirusa, która wybuchła na świecie w pierwszej połowie roku, data wprowadzenia zasad z umowy nie jest pewna. W wyniku tejże umowy zniesione zostaną niemalże wszystkie ograniczenia celne dla wymiany handlowej między UE, a Wietnamem.

Umowa o wolnym handlu między UE a Wietnamem jest uważana za najbardziej ambitną umowę tego typu zawartą z krajem rozwijającym się. Przewiduje ona niemalże pełne (99%) zniesienie ceł między jej stronami. Z chwilą wejścia w życie umowy przestanie obowiązywać 65% ceł na unijne

towary eksportowane do Wietnamu, natomiast pozostałe cła mają zostać stopniowo usuwane w ciągu maksymalnie 10 lat. Co do importu wietnamskich towarów do UE to 71% ceł zostanie zniesionych od razu, a reszta stopniowo w ciągu maksymalnie 7 lat. Umowa o wolnym handlu wyeliminuje również wiele pozataryfowych barier w handlu z Wietnamem i pozwoli na to aby unijne przedsiębiorstwa miały dostęp do rynku usług i zamówień publicznych w tym kraju.

Mając na uwadze produkty, które są najczęściej eksportowane z Polski do Wietnamu, najkorzystniejsze zmiany obejmą takie towary jak: nabiał, ryby, leki, maszyny i urządzenia. Uwolniony zostanie również obrót takimi usługami, jak: usługi finansowe, ubezpieczeniowe, pocztowe, usługi dla biznesu, usługi w dziedzinie badań i rozwoju.

W przypadku produktów importowanych z Wietnamu, efektem jest np. likwidacja cła na obuwie sportowe eksportowane do UE i na odzież (nastąpi to w przeciągu dwóch lat). W przypadku ryżu – UE zachowuje system kontyngentów. Na chwilę obecną, patrząc z krótkiej perspektywy czasu, umowa wydaje się być bardziej korzystna dla Wietnamu, niż dla Polski, ze względu na niższy koszt wytworzenia towarów w Wietnamie oraz dobre przygotowanie firm wietnamskich do ekspansji w Europie. Wynikające z umowy zagrożenia to przede wszystkim możliwość wykorzystania kanałów wietnamskich przez producentów chińskich, zwłaszcza w przypadku stali i odzieży (odbywa się to np. w przypadku eksportu w/w towarów do USA)⁹⁶.

Powyższe zmiany wejdą w życie, lecz tak jak już wspomniano, nie jest pewnym kiedy dokładnie, a dodatkowo, część produktów nadal będzie ocłona dotychczasową metodą, która zmieniać się będzie w przeciągu kilku lat. W związku z tym warto znać obecne przepisy, które nie wiadomo jak długo będą jeszcze obowiązywać. Zostały one przedstawione w dalszej części punktu.

Poniżej wypunktowano elementy, które wymagane są we wpisie celnym dotyczącym wprowadzania na rynek towarów do celów handlowych⁹⁷.

- umowa sprzedaży,
- faktura handlowa,
- świadectwo pochodzenia (jeśli istnieje)
- dokument przewozowy (np. konosament, rachunek lotniczy)
- szczegółowa lista wwożonych towarów,
- lista opakowań,
- deklaracje wartości (jeśli jest to wymagane przy danym produkcie)
- inne dokumenty w tym między innymi pozwolenie na przywóz, dowód eksportu (np. kopia wywozowego zgłoszenia celnego), certyfikaty inspekcji, certyfikaty jakości, inne certyfikaty/pozwolenia na przywóz wydawane np. przez Ministerstwo Zdrowia, certyfikaty sanitarne i inne, zgodnie z lokalnymi przepisami celnymi.

⁹⁶ WIETNAM Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską, MINISTERSTWO PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TECHNOLOGII, Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Warszawa, 2019r.

⁹⁷ Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, Ho Chi Minh City, 207r.

Dokumentacja handlowa towarzysząca towarowi do wywozu, musi zawierać:

- umowę sprzedaży,
- fakturę na wywóz,
- szczegółową listę wwożonych towarów,
- konosament,
- manifest ładunkowy,
- listę opakowań,
- dokumentację rozliczeniową wywozu: licencja na wywóz (o ile jest wymagana), dokumenty towarzyszące do kontroli celnej (jeśli występują), inne zgodnie z lokalnymi wymogami celnymi.

Wymagania dotyczące eksportu na rynek wietnamski dla wybranych towarów:

- Mięso – produkty pochodzenia zwierzęcego wymagają przeprowadzenia wielu procedur, w różnych instytucjach aby ostatecznie mogły trafić na rynek. Na początku koniecznym jest uzyskanie zgody służb weterynaryjnych (Departament Zdrowia Zwierząt Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi) na konkretny typ mięsa. Po uzyskaniu zgody możliwe jest przeprowadzenie uzgodnień służb weterynaryjnych obu państw w zakresie wzoru certyfikatu zdrowia danego mięsa i jego produktów. Aktualnie polscy eksporterzy posiadają taką zgodę na eksport do Wietnamu wieprzowiny, drobiu i ryb. Kolejnym krokiem jest obowiązkowa rejestracja każdego pojedynczego produktu w tym samym Departamencie Zdrowia Zwierząt MRiRW, za pośrednictwem polskich służb weterynaryjnych (GIW). Przykładowo, jeżeli przedsiębiorstwo wytwarza dany produkt w kilku zakładach na terenie kraju, każdy zakład musi uzyskać odrębną zgodę, mimo że jest to produkt wytwarzany przez jedną firmę, identyczną technologią i z tego samego surowca. Wszelkie modyfikacje produktu (np. zmiana składu procentowego zawartości poszczególnych składników) wymaga uzyskania nowej zgody. Ostatnim krokiem jest kontrola sanitarna każdej partii produktu.
- Produkty mleczne – ich import należy zaliczyć do najtrudniejszych i najbardziej kosztownych pod względem proceduralnym. Mleko i produkty mleczne są kontrolowane pod względem weterynaryjnym, a także bezpieczeństwa żywnościowego. Odpowiedzialne za to są odpowiednie departamenty w resortach zdrowia i rolnictwa. W ostatnich latach podniesiono cła oraz inne obciążenia pozataryfowe, a także zaostrzono przepisy związane z rynkiem nabiału.
- Owoce i warzywa - w tym przypadku wymagane jest przede wszystkim uznanie kraju za bezpieczne źródło pochodzenia. W dalszej kolejności, poszczególne kategorie produktów objęte są odrębnymi, szczegółowymi przepisami regulującymi wprowadzanie konkretnych produktów na rynek. Efektem tego jest to, że niewiele krajów oraz stosunkowo nieliczne kategorie produktów są dopuszczone do rynku wietnamskiego. Jeżeli chodzi o na przykład jabłka to pierwszym krokiem jest wynegocjowanie i podpisanie tzw. „fito-protokołu”, czyli dokumentu, który dopuszcza dany produkt do rynku (podstawą jest analiza ryzyka wystąpienia szkodników). Następnie polski PIORiN i wietnamski PPD (Departament Ochrony Roślin MRiRW) definiują listę certyfikowanych podmiotów, które będą mieć prawo uczestniczenia w procesie wprowadzania produktu na rynek. To co istotne, każdy podmiot uczestniczący w procesie (choćby sortownia) musi posiadać certyfikat odpowiednich

służb. Wszystkie partie produktu muszą otrzymać certyfikat PIORiN-u świadczący o ich przebadaniu. Ostatnim krokiem jest sprawdzenie produktu przez wietnamskie służby zanim trafi na rynek. W przypadku większości owoców procedura wygląda podobnie. Średni okres uzyskania dopuszczenia do rynku to 3 lata, jednakże zdarzyły się przypadki procedowania przez 8 lat. Aktualnie zgodę na eksport jabłek do Wietnamu, poza Polską, mają Chiny, Nowa Zelandia, Francja, Holandia, Stany Zjednoczone, Kanada i Japonia.

Prostszym jest wprowadzenie na rynek warzyw, jednak mała liczba krajów decyduje się na procedowanie pozwoleń ze względu na małą opłacalność.

- Leki i sprzęt medyczny – jak w większości państw, tak i tutaj rynek leków i sprzętu medycznego podlega bardzo ścisłym regulacjom. Szpitale i inne zakłady opieki medycznej są pośrednikami w dystrybuowaniu sporej części farmaceutyków. Zazwyczaj podczas wizyty u lekarza pacjent od razu otrzymuje od niego leki (odpłatnie), bez potrzeby udawania się do apteki. Ponadto, na rynku wietnamskim funkcjonuje bardzo dużo lokalnych punktów sprzedaży leków i innych produktów medycznych, najczęściej sprzedających produkty taniej, towary pochodzą od producentów z regionu (wietnamscy, chińscy, indyjscy). Jednakże, największym zaufaniem cieszą się głównie produkty popularnych zachodnioeuropejskich bądź amerykańskich firm, które w sprzedaży detalicznej, mają ceny odpowiednio wyższe. W przetargach na leki czy sprzęty medyczne dla szpitali nie mają prawa bezpośrednio uczestniczyć zagraniczne firmy. Muszą one posiadać pośrednika jakim mogą być specjalnie do tego celu certyfikowane firmy wietnamskie, jednakże system certyfikowania tych firm jest nieprzejrzysty.
- Rynek motoryzacyjny – w Wietnamie występują wysokie cła na import pojazdów, przede wszystkim samochodów. Wysokie są również opłaty rejestracyjne. Wynika to m.in. z niskiej jakości infrastruktury transportowej, w szczególności w dużych miastach, gdzie występują coraz większe problemy komunikacyjne.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Eksportowanie towarów do Zjednoczonych Emiratów Arabskich wymaga posiadania odpowiedniej licencji (np. handlowej). Dokument uprawniający wydają właściwe władze emiratu, w którym prowadzona ma być dana działalność. Istotnym jest to, że w zależności od emiratu, regulacje dotyczące rejestracji są różne. Licencja handlowa jest ważna jedynie w emiracie, w którym ją wystawiono. W tego typu dokumencie wyszczególnione są produkty, które mają być przedmiotem importu, a także charakter działalności podmiotu licencyjnego. Lokalny agent, który obowiązkowo musi posiadać obywatelstwo kraju Rady Współpracy Państw Zatoki, może dokonywać odprawy jedynie tych produktów, które są wyszczególnione w licencji. Licencja, zgodnie z *Prawem spółek handlowych* może być otrzymana wyłącznie przez emirackie spółki kapitałowe, które mają większościowy udział lokalny oraz przez oddziały firm zagranicznych. *Prawo agencji handlowych* określa większość zasad importu, jedną z nich jest to, że licencja handlowa może być przyznana jedynie agentom handlowym. Dystrybucja importowanych towarów, bez udziału pośrednika, jest bardzo utrudniona.

Jednostki, które otrzymały licencję handlową posiadają indywidualny kod importowy, który służy przy wprowadzeniu i odprawie na rynek ZEA przez agentów handlowych. W trakcie odprawy konieczny jest:

- formularz zlecenia dostawy pochodzący od agenta spedycyjnego,
- oryginalna faktura,
- dokument określający zawartość przesyłki (packaging list),
- list przewozowy.

W Zjednoczonych Emiratach Arabskich obowiązują preferencyjne oraz niepreferencyjne zasady pochodzenia produktów. Te drugie obowiązują przy towarach pochodzących ze wskazanych krajów lub do produktów, które w tym państwie nabyły co najmniej 40% swojej wartości. Certyfikaty pochodzenia towarów muszą pochodzić od oryginalnego eksportera towaru i być udokumentowane przez uznany urząd w kraju eksportującym oraz ambasadę ZEA.

Nie ma natomiast ograniczeń ilościowych jeśli chodzi o eksport do ZEA produktów pochodzenia zwierzęcego. Oficjalne wymogi sanitarno-weterynaryjne wskazują na konieczność opisu danego artykułu. Obostrzenia dotyczą głównie mięsa, wynika to z faktu, iż ubój musi być zgodny z prawem muzułmańskim. W tej sytuacji eksporter musi posiadać certyfikat koszerności „halal”.

Główny Inspektor Weterynaryjny w Warszawie na swojej stronie internetowej wskazał grupy produktów, na których eksport do ZEA wymagane jest weterynaryjne świadectwo zdrowia. Znajduje się tam: świeże mięso drobiowe i jego przetwory, ryby i przetwory rybne oraz miód i produkty pszczelarskie.

W Zjednoczonych Emiratach Arabskich istnieje całkowity zakaz wwozu konkretnej grupy towarów, który wynika z różnych względów, w tym regulacjami międzynarodowymi, ochroną środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa i religią. Zakaz obejmuje m.in. wszystkie narkotyki, używane opony, odpady przemysłowe, podrobioną lub kopiowaną walutę, azbest, sokoły „habara”, kość słoniową, rogi nosorożców, żywe wielbłądy, wszelkie publikacje niezgodne z zasadami religijnymi lub nieobyczajne. Import z Izraela jest objęty całkowitym zakazem⁹⁸.

Zasady regulujące reguły importu towarów są oparte na kodeksie handlu Rady Współpracy Zatoki Perskiej (ang. GCC Customs Law), prawa federalnego Zjednoczonych Emiratów Arabskich, międzynarodowych porozumień oraz lokalnego prawa danego emiratu.

Obrót niektórymi towarami jest ograniczony lub zakazany w kontekście importu do kraju, a nawet tranzytu czy przeładunku – kategorie tych produktów są oznaczone na podstawie kodów HS i wobec nich może być wymagana specjalna zgoda na transport lub całkowity zakaz. Szereg przykładów kategorii produktów podlegających całkowitemu zakazowi: wszystkie narkotyki (w tym ziarna makowca), produkty pochodzące z państw bojkotowanych przez ZEA, kości zwierząt, przedmioty i urządzenia do uprawiania hazardu, podrabiane pieniądze, trzywarstwowe sieci rybackie, używane lub regenerowane opony, przedmioty skażone promieniowaniem, oraz wszelkie materiały drukowane, malowane, rzeźby lub inne rekwizyty sprzeczne z Islamem, godnym zachowaniem lub wskazujące na wieczne życie czy prowadzące do zamieszek.

⁹⁸ <https://uae.trade.gov.pl/pl/prawny-samouczek/certyfikaty/733,licencje-certyfikaty-swiadectwa.html>

Stawki cła zostały uproszczone. Stawka naliczana może być na kilka sposobów: ad valorem (procentowo), w określonej kwocie, lub dwa jednocześnie. Dla towarów importowanych spoza strefy GCC zazwyczaj jest to stawka 5% wartości deklarowanej na dokumentach transportowych. Urząd celny może zakwestionować przedstawione dokumenty i naliczyć cło według oszacowanej realnej wartości produktu. Wyjątkiem są artykuły alkoholowe, na które cło wynosi 50%, a produkty tytoniowe są obciążone cłem wysokości 100% i dodatkową opłatą opartą na wadze towaru. Wyjątki do zniesienia cła dotyczą produktów pochodzących z krajów będących członkami porozumienia krajów arabskich GAFTA oraz przypadków importu istotnych surowców do produkcji lokalnej, gdzie importerem jest fabryka posiadająca zgodę Ministerstwa Finansów⁹⁹.

3.3. Obowiązujące regulacje celne

Arabia Saudyjska

Przepisy celne w Arabii Saudyjskiej są bardzo restrykcyjne. Ściśle egzekwowany jest zakaz wwozu broni i narkotyków oraz czegokolwiek, co mogłoby zostać uznane za sprzeczne z zasadami islamu. Zakaz obejmuje publikacje i dewocjonaalia inne niż islamskie, wieprzowinę i jej przetwory, alkohol oraz pornografię – wszystko w bardzo szerokim rozumieniu. Artykuły te są konfiskowane, a podróżny jest karany grzywną i wpisywany na czarną listę, co uniemożliwia powtórne uzyskanie wizy wjazdowej. Muszą się z tym liczyć także członkowie delegacji oficjalnych i dyplomaci. Kontrola celna we wszystkich punktach granicznych jest z reguły bardzo skrupulatna, prześwietlany jest również bagaż podręczny. Nie ma ograniczeń dotyczących wwozu i wywozu pieniędzy.

Taryfa celna nałożona na większość produktów importowanych wynosi 5%, co wynika z zunifikowanej zewnętrznej taryfy celnej Rady Współpracy Państw Zatoki. Taryfa protekcyjnistyczna, w wysokości 12% lub 20% dotyczy niektórych dóbr produkowanych przez szczególnie istotne gałęzie gospodarki, wspierane rządowo.

Chińska Republika Ludowa

Wwożąc do Chin środki płatnicze w kwocie powyżej równowartości 5 tys. USD, cudzoziemcy obowiązani są do złożenia stosownej deklaracji celnej. Na jej podstawie przy wyjeździe przeprowadzana jest kontrola i odprawa dewiz wywożonych.

Do kraju nie wolno wwozić narkotyków, broni, przedmiotów ostrych, amunicji i materiałów wybuchowych, fałszywej waluty chińskiej, publikacji uznawanych przez prawo chińskie za szkodliwe (w tym pornografii i wydawnictw krytykujących władze i ustrój ChRL oraz materiałów propagujących działania zakazanych w Chinach sekt, np. Falungong), żywności, roślin, próbek z krwią. Władze chińskie wprowadziły również zakaz posiadania roślin żywych, suszu, nasion.

Podczas opuszczania terytorium ChRL należy wypełnić tzw. deklarację wyjazdową (declaration form for outgoing passengers), zgodnie z którą wolno wywieźć jedynie ograniczoną liczbę kamer, laptopów, aparatów fotograficznych o wartości przekraczającej 5 tys. CNY, waluty chińskiej w gotówce w kwocie wyższej niż 20 tys. CNY (lub 5 tys. USD), dóbr kultury, zagrożonych gatunków

⁹⁹ Zjednoczone Emiraty Arabskie. Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2017r.

roślin i zwierząt, przekazników i odbiorników radiowych, a także wszelkich próbek, przedmiotów przeznaczonych do handlu, reklam i ogłoszeń. Złamanie tych przepisów karane jest konfiskatą zakwestionowanych artykułów przy przekraczaniu granicy. Bez certyfikatu zakupu nie wolno wywozić dzieł sztuki, rzadkich wydawnictw, wyrobów z kamieni szlachetnych oraz samych kamieni szlachetnych¹⁰⁰.

Indie

Taryfa celna Indii określana jest co roku w odniesieniu do budżetu. Numery pozycji towarowych podobne są do europejskich. Niektóre stawki celne mogą zostać zredukowane przez rząd centralny dla określonych towarów bądź importerów.

Podstawą do naliczenia cła jest wartość transakcyjna, czyli wartość płacona przez kupującego sprzedającemu. Jeżeli importer i sprzedający są powiązani, to importer powinien wykazać, że nie miało to wpływu na cenę. Możliwy jest również zwrot cła (premia wywozowa) zapłaconego za towary, następnie reeksportowane lub użyte do produkcji dóbr przeznaczonych na eksport¹⁰¹.

Należności celne przywózowe są naliczane na podstawie kodów jednolitego systemu celnego (HS) dla towarów wwożonych do Indii, w zależności od rodzaju wwożonego towaru. Należności celne przywózowe dzielą się na:

- cło podstawowe (basic duty),
- cło dodatkowe (additional customs duty),
- prawdziwe cło wyrównawcze (true countervailing duty),
- cło zabezpieczające (protective duty),
- podatek na szkolnictwo (education cess),
- cło antydumpingowe (antidumping duty) lub ochronne (safeguard duty)¹⁰².

Kwotę cła można sprawdzić po podaniu kodu HS lub opisu produktu na stronach¹⁰³:

- <https://www.exportgenius.in/india-custom-duty>
- <http://www.indiantradeportal.in/index.jsp>
- <https://www.icegate.gov.in> - zakładka *Custom Duty Calculator*.

Japonia

Do towarów zwolnionych z cła zgodnie z japońskim prawem zaliczają się:

- ubrania,
- artykuły toaletowe,
- przedmioty osobistego użytku,
- przedmioty potrzebne do wykonywania zawodu podczas pobytu w Japonii,

¹⁰⁰ <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/chiny>

¹⁰¹ <https://india.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/podatki-cla/czego-wymaga-fiskus/8446,cla.html>

¹⁰² Indie Przewodnik po rynku, Polska agencja inwestycji i handlu, Warszawa, 2017r.

¹⁰³ <https://india.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/abc-eksportu-do-indii/305489,abc-eksportu-do-indii.html>

- prezenty, w ilości nie wskazującej na to, że przeznaczone są na handel, których wartość nie przekracza 200 tys. jenów (w cenach z kraju zakupu).

Na terytorium Japonii można wwieźć dowolną kwotę pieniędzy, ale powyżej 1 mln jenów należy ją zadeklarować. Zadeklarować również należy złoto w sztabkach.

Na teren kraju zabroniony jest wwóz:

- żywności pochodzenia zwierzęcego, nawet kupionej na lotniskach europejskich, w sklepach bezcłowych,
- kwiatów (także ciętych),
- owoców,
- roślin,
- nasion (link do strony internetowej zawierającej Informator nt. roślin, które podlegają zakazowi wwozu do Japonii (Plant Quarantine Notice),
- narkotyków,
- stymulantów - amfetamina, metamfetamina,
- substancji psychotropowych,
- przedmiotów imitujących monety, papierowe banknoty,
- książek, rysunków i innych przedmiotów o treści pornograficznej,
- przedmiotów chronionych prawem patentowym, wobec których są zastrzeżone prawa autorskie, np. projekty,
- broni i amunicji.

Za przedłużenie pobytu bez ważnej wizy grozi kara wydalenia z Japonii na własny koszt, z zakazem wjazdu na jej terytorium przez pięć lat. Według prawa to przekroczenie przepisów imigracyjnych¹⁰⁴.

Katar

Podmioty prawne i/lub fizyczne realizujące import towarów na terytorium Kataru muszą zostać wpisane do rejestru importerów, który jest prowadzony przez Katarską Izbę Przemysłowo-Handlową (Qatar Chamber).

Towary importowane z zagranicy na terytorium Kataru podlegają podstawowej stawce celnej w wysokości 5% obliczanej od wartości na fakturze przy warunkach dostawy CIF.

Wyroby z tytoniu i alkoholowe obłożone są stawką 100%. Stal, jak również cement obłożone są stawką 20%, zaś mocznik stawką 30%. Płyty z muzyką oraz instrumenty muzyczne podlegają ocenie stawką w wys. 15%. Zakazany jest import mięsa wieprzowego. Pozostałe importowane mięso i wyroby mięsne oprócz wymaganych zaświadczeń weterynaryjnych muszą mieć również certyfikat halal (ubój rytualny, zgodnie z regułami islamu).

Lista ok. 400 produktów, które podlegają zwolnieniu celnemu obejmuje następujące kategorie¹⁰⁵:

- zwierzęta żywe, mięso świeże i mrożone, ryby,
- świeże warzywa i owoce oraz zboża,
- leki i materiały medyczne,

¹⁰⁴ <https://japan.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/podatki-cla/568,czego-wymaga-fiskus.html>

¹⁰⁵ <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/katar/223764,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-katar.html>

- książki, prasa,
- statki morskie i powietrzne.

Import może być realizowany jedynie przez podmioty posiadające licencję importową, udzielaną wyłącznie przedsiębiorstwom katarskim.

Katalog dokumentów wymaganych przez katarskie służby celne i graniczne obejmuje:

- deklarację celną,
- konosament,
- świadectwo pochodzenia,
- fakturę pro-forma,
- licencję importową.

Kazachstan¹⁰⁶

W Kazachstanie stosowane są trzy rodzaje stawek celnych:

- Stawki *ad valorem* (ustalane jako procent wartości celnej towaru).
- Stawki specyficzne (ustalane w odniesieniu do ilości towaru).
- Stawki kombinowane tzw. mieszane (ustalane w odniesieniu do wartości i ilości towarów).

Stawka celna na produkty rolno-żywnościowe wynosi 10,2%, dla towarów przemysłowych: 5,6% oraz 8,7%.

Eksportując towary do Kazachstanu należy zwrócić uwagę na aktualne kontyngenty taryfowe obowiązujące na import danych towarów. Zostały one wprowadzone przez Eurazjatycką Komisję Gospodarczą. Oznaczają, że ustaloną ilość danego towaru wwozi się po obniżonej stawce celnej. Po przekroczeniu ustalonej wielkości stawki celne na dany produkt ulegają podwyższeniu.

W celu importowania produktów w ramach obowiązujących kontyngentów taryfowych należy posiadać licencję. W Kazachstanie stosuje się cła eksportowe m.in. na niektóre metale szlachetne, stal, złom, ropę naftową, oleje ropopochodne, skóry. Występują również sezonowe zakazy eksportu dotyczące produktów, takich jak: oleje roślinne, gryka, niektóre produkty naftowe.

Przykładowe stawki cła eksportowego:

- ropa i produkty naftowe - 60 USD/tona,
- aluminium - 15%, ale nie mniej niż 100 USD/tona,
- wełna - 10%, ale nie mniej niż 50 EUR/tona,
- żelazo, stal, szyny kolejowe - 20%, ale nie mniej niż 20 EUR/tona,
- skóry - 20%, ale nie mniej niż 20 EUR/tona.

¹⁰⁶ Opracowano na podstawie: <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/kazachstan/233014,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-kazachstan.html>

Turcja

Turcja jest zobowiązana do szybkiego przeprowadzania odpraw celnych oraz starannego rozpatrywania odwołań.

Podstawą obliczania wartości celnej jest wartość transakcyjna, czyli cena faktycznie zapłacona lub należna, powiększona o koszty i wydatki. Tureckie regulacje celne określa ustawa nr 4458 z 22.10.1999 r., definiująca obszary celne (z wyłączeniem stref wolnocłowych), a także m.in. zasady odpraw celnych, procedury celne związane z czasowym wwozem, składami celnymi, przerobem uszlachetniającym lub przerobem pod kontrolą celną.

Przywileje unii celnej odnoszą się do towarów wytworzonych w Unii Europejskiej i Turcji, a także produktów dopuszczonych na ich terytorium do swobodnego obrotu, po wwiezieniu z krajów lub obszarów trzecich. Status takich towarów potwierdza świadectwo A.TR (fr. Admission Temporaire Roulette).

Handel nieprzetworzonymi artykułami rolnymi i produktami węgla i stali określają zaś zasady odnoszące się do strefy wolnego handlu. Preferencje celne przysługują po udokumentowaniu pochodzenia towaru świadectwem EUR.1 lub deklaracją na fakturze o preferencyjnym pochodzeniu towaru, gdy jego wartość nie przekracza 6 000 euro.

Co roku aktualizowane jest rozporządzenie w sprawie stawek celnych dla towarów zgrupowanych na sześciu listach:

- produktów rolnych (I lista);
- produktów przemysłowych (II),
- przetworzonych artykułów rolnych (III);
- ryb i przetworów rybnych (IV);
- samolotów cywilnych i produktów stosowanych w lotnictwie cywilnym (V)
- lista nr VI obejmuje towary z zawieszonymi lub zredukowanymi stawkami celnymi; chodzi tu głównie o surowce lub półprodukty dla przemysłu elektronicznego i chemicznego.

Zerowe cła dotyczą wyrobów przemysłowych z UE/EFTA oraz komponentów przemysłowych w przetworzonych artykułach rolno-spożywczych. Średnia stawka celna dla artykułów żywnościowych wynosi 56%, ale dla niektórych produktów żywnościowych może być wielokrotnie większa – np. cła na cukier sięgają 135%, na niektóre artykuły mleczne 150-170%, a na mięso nawet 225%. Stawki na niektóre produkty (np. na mięso wołowe) są jednak okresowo obniżane.

Importer musi zapłacić podatek VAT liczony od bazy CIF, powiększonej o stawkę celną, oraz wszelkie inne należności przywozowe pobierane przed odprawą celną towaru. Większość towarów obciążona jest stawką 18%, ale górny pułap podatku VAT to 26%. Podstawowe artykuły żywnościowe, książki i czasopisma objęte są stawkami 1% i 8%.

Z podatku VAT i cła zwolnione są niektóre produkty wwożone w ramach systemu zachęt inwestycyjnych. Ostateczną decyzję o wpuszczeniu towaru do Turcji podejmuje celnik. Odprawa celna trwa zazwyczaj od jednego do trzech dni, w zależności od rodzaju towaru¹⁰⁷.

¹⁰⁷ <https://turkey.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/podatki-cla/czego-wymaga-fiskus/14838,cla.html>

Wietnam¹⁰⁸

Wietnam wprowadził w życie Porozumienie o Wycenialności Celnej WTO poprzez Ustawę o Służbie Celnej z 2006 r., które znacząco poprawiło proces wyceny celnej. Pomimo tego pozytywnego roku, eksporterzy nadal mają wątpliwości dotyczące aspektów procesu odprawy celnej, zwłaszcza nieefektywności, niejasnych zasad i przepisów, biurokracji i korupcji.

Cło wywozowe nakłada się tylko na niektóre towary: złom, surowce naturalne (takie jak rudy i minerały) oraz rośliny i części roślin stosowanych głównie w perfumerii i farmaceutyce. Stawki wahają się od 0 do 40%. Podstawą obliczania należności celnych wywozowych jest cena sprzedaży towarów w porcie eksportującym, jak określono w umowie, z wyłączeniem kosztów transportu i ubezpieczenia.

Cło przywozowe jest oceniane według ocenionej wartości. Ministerstwo Finansów jest m organem rządowym upoważniony odpowiedzialnym za tworzenie polityki podatkowej, a tym samym wprowadzenie taryf na przywóz do Wietnamu. W praktyce proces tworzenia polityki w odniesieniu do taryfy celnej jest złożony z powodu zaangażowania innych ministerstw, np. Ministerstwa Handlu i Przemysłu, stowarzyszeń branżowych i korporacji państwowych.

Przywozowe taryfy celne dzielą się na trzy kategorie:

- stawki standardowe - mające zastosowanie do towarów z wszystkich krajów, w których nie ma preferencyjnych lub specjalnych preferencyjnych ustaleń. Standardowe stawki wynoszą 150% stawek preferencyjnych;
- stawki preferencyjne - które odnoszą się do towarów pochodzących z krajów, z którymi Wietnam podpisał umowy o stosunkach handlowych. Dotyczy to około 164 krajów (Wietnam jest członkiem WTO i stosuje preferencyjną stawkę dla państw członkowskich);
- specjalne stawki preferencyjne - które są określone w szczegółowym harmonogramie taryfowym i zwykle stosowane do towarów pochodzących z krajów, z którymi Wietnam zawarł umowę o wolnym handlu. Aby uzyskać specjalne preferencyjne stawki, przywożone towary muszą posiadać Świadectwo Pochodzenia (C/O).

Zwolnienie z należności przywozowych przyznawane jest między innymi na:

- towary czasowo importowane, a następnie ponownie wywożone, do celów wystawieni-
niczych, jeśli spełniają określone wymagania;
- towary przywiezione w celu utworzenia środków trwałych w projektach objętych zachętami
rządowymi, w tym: maszyny i urządzenia; niektóre środki transportu surowców i ich części
zamienne; materiały budowlane, które nie mogą być produkowane w Wietnamie;
- niektóre towary używane w działalności naftowej i gazowej;
- towary czasowo importowane (a następnie ponownie wywożone) do realizacji projektów
ODA;
- towary (tj. materiały, półfabrykaty) przywożone w celu realizacji umowy na wywóz
z podmiotami zagranicznymi.

¹⁰⁸ Opracowano na podstawie: Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, Ho Chi Minh City, 207r.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

W Zjednoczonych Emiratach Arabskich procedury celne nie są skomplikowane. Postępowanie celne obowiązujące w ZEA oraz wymogi dotyczące dokumentów są identyczne w każdym z emiratów. Na czele administracji celnej stoi Federalny Urząd Celny (FCA).

Regulacje dotyczące przywozu towarów na rynek ZEA są wzorowane na umowach międzynarodowych i kompatybilne ze standardami międzynarodowymi. Stawka celna oparta jest na Wspólnej Taryfie Celnej Rady Współpracy Państw Zatoki i wynosi zazwyczaj 5%. Wysokość skonsolidowanej stawki celnej ZEA wynosi 15%.

W przypadku importu towarów objętych cłem lub innymi obciążeniami podatkowymi, konieczne jest złożenie stosownego depozytu lub przedstawienie gwarancji bankowej. W Zjednoczonych Emiratach Arabskich około 400 pozycji, obejmujących niektóre podstawowe artykuły żywnościowe i leki jest wolna od obciążeń celnych.

Wolny od cła jest także import do specjalnych stref ekonomicznych. Towary eksportowane przez spółki z ZEA do Arabii Saudyjskiej, Bahrajnu, Kuwejtu, Iranu, Omanu również nie podlegają opłatom celnym.

Każdy z emiratów posiada własne władze celne, natomiast procedura celna obowiązująca we wszystkich 7 emiratach oraz wymogi dotyczące dokumentów są identyczne.

Na czele administracji celnej stoi Federalny Urząd Celny (FCA). Posiadacze licencji handlowych otrzymują indywidualny kod importowy, który wykorzystywany jest przez agentów handlowych przy wprowadzaniu i odprawie towarów objętych daną licencją na obszar celny ZEA. Podczas odprawy wymagane są: formularz zlecenia dostawy pochodzący od agenta spedycyjnego, oryginalna faktura, dokument określający zawartość przesyłki oraz list przewozowy. Władze celne emiratu, do którego nastąpił import towaru pobierają i zatrzymują należne cło, które nie jest transferowane do FCA. W przypadku dokonywania importu towarów objętych cłem i/lub innymi obciążeniami podatkowymi konieczne jest złożenie stosownego depozytu lub przedstawienie gwarancji bankowej¹⁰⁹.

3.4. Funkcjonujący system podatkowy, opłaty, licencje, wymagane pozwolenia

Arabia Saudyjska

Podatki osobowe w Arabii Saudyjskiej zazwyczaj nie są naliczane. Dotyczy to również obcokrajowców. Obywatele Arabii Saudyjskiej i innych krajów Półwyspu Arabskiego opłacają tzw. „zakat” w wysokości 2,5%. Jest to coroczna danina na rzecz potrzebujących. Formuła ta ma religijne znaczenie – wynika z jednego z podstawowych filarów islamu.

W kraju nie występuje również takie podatki jak: VAT, podatek gruntowy, podatek od własności, podatek od sprzedaży.

¹⁰⁹ <https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/zea/225988,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-zjednoczone-emiraty-arabskie-zea.html>

Pobierany jest natomiast podatek dochodowy od zagranicznych osób prawnych w wysokości 20% oraz rezydentów, zagranicznych osób fizycznych prowadzących biznes w Arabii Saudyjskiej. Wyjątkiem objęte są stawki podatku dochodowego dla podatników (Saudyjczyków i obcokrajowców) zaangażowanych w inwestycje w sektor gazowy (30%) oraz wydobywanie ropy naftowej i innych węglowodorów (85%).

Saudyjskie osoby prawne i fizyczne, niezaangażowane w branżę węglowodorów nie płacą podatku dochodowego. Płacą natomiast dużo niższy „zakaat”.

Wynajem powierzchni komercyjnych i przemysłowych kosztuje średnio ok. 0,26 USD za m² za rok w tzw. miastach przemysłowych (które w swojej formule są podobne do specjalnych stref ekonomicznych), a 5,33-26,67 USD za m² za rok na pozostałych terenach kraju.

Pensje pracownicze są bardzo zróżnicowane. Dodatkowo, 18% wartości wynagrodzenia (9% pokrywa pracodawca, a pozostałe 9% pracownik) przeznaczonych jest na rentę roczną (General Organization for Social Insurance) dla zatrudnionych Saudyjczyków oraz 2% na ryzyko zawodowe: ubezpieczenie zdrowotne, transport, bilety lotnicze do kraju pochodzenia, bonus na zakończenie zatrudnienia¹¹⁰.

Polska i Arabia Saudyjska podpisały umowę o unikaniu podwójnego opodatkowania.

Chińska Republika Ludowa

W Chinach prawo oraz polityka podatkowa formułowana jest przez Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych (OZPL).

W Chinach istnieje 25 typów podatków, które można podzielić na 8 kategorii – w zależności od ich natury i funkcji:

- kategoria podatków od obrotu gospodarczego – należą do nich VAT, podatek konsumpcyjny i podatek biznesowy,
- kategoria podatków od dochodów – CIT, PIT,
- kategoria podatków od zasobów naturalnych – podatek od eksploracji i użytkowania zasobów naturalnych, podatek od użytkowania ziemi na terenach miejskich,
- kategoria podatków od mienia – podatek od nieruchomości (własności domu, nieruchomości miejskiej), podatek od spadku (dziedziczenia),
- kategoria podatków specjalnych – miejski podatek budowlany i konserwacyjny, podatek od dzierżawy ziemi rolnej, podatek od inwestowania aktywów, podatek od wzrostu wartości ziemi,
- kategoria podatków rolnych – podatek rolniczy, podatek od hodowli zwierząt,
- kategoria celi,
- kategoria podatków innych – podatek od użytkowania pojazdów i jednostek pływających, podatek od rejtetracji w/w, podatek od usług pocztowych, opłata skarbową, podatek od uboju zwierząt, podatek od organizacji bankietów.

¹¹⁰ Praktyczny Przewodnik Biznesowy po Arabii Saudyjskiej, WYDZIAŁ PROMOCJI HANDLU I INWESTYCJI AMBASADA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W ABU DHABI,

Typy podatków:

VAT

Płatnikami podatku VAT są wszystkie osoby prawne i fizyczne, które zajmują się sprzedażą dóbr, świadczeniem usług, importem, przetwórstwem. Przewidziano kilka wyjątków zwalniających z opodatkowania VAT-em, m.in.: indywidualnie sprzedawana własna produkcja rolna, środki antykoncepcyjne, importowane przyrządy naukowe przeznaczone bezpośrednio do badań i edukacji, importowane materiały i urządzenia przekazane w darze przez rządy innych państw lub organizacje międzynarodowe, towary importowane bezpośrednio przez organizacje opieki nad niepełnosprawnymi na ich wyłączny użytek, działalność antykwaryczna.

Tabela 19. Tabela stawek VAT w Chińskiej Republice Ludowej

Zakres	Stawka
1. Rolnictwo, leśnictwo, produkty hodowli zwierząt, produkty wodne; 2. Jadalne oleje roślinne i duplikaty ziaren żywności; 3. czerpać wodę, ogrzewanie, chłodzenie, dostarczanie gorącego powietrza, gorącą wodę, gaz węglowy, skroplony gaz ropopochodny, gaz ziemny, gaz metanowy, produkty węglowe / węglowe do użytku domowego; 4. Książki, gazety, czasopisma (z wyłączeniem gazet i czasopism dystrybuowanych przez pocztę); 5. Żywność, nawozy chemiczne, chemikalia rolnicze, maszyny rolnicze i folie ochronne z tworzyw sztucznych dla rolnictwa; 6. Obróbka metalowych produktów mineralnych, ubieranie niemetalicznych produktów mineralnych, węgiel.	13%
Ropa naftowa, sól kopalniana i towary inne niż wymienione powyżej oraz usługi przetwarzania, naprawy i wymiany.	17%
Eksport towarów (chyba że państwo stanowi inaczej)	0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://china.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/podatki-cla/161183,system-podatkowy-w-chinskiej-republice-ludowej.html>

CIT

Stawka CIT w Chinach wynosi 25%. Jest to podatek od zysku, gdyż jest obliczany od osiągniętych przychodów netto w roku finansowym, po odliczeniu zasadnych kosztów oraz strat. Płacony jest rocznie lub kwartalnie. Dopuszczalne są preferencyjne stawki np. dla przedsiębiorstw działających w specjalnych regionach autonomicznych, o ile tak stanowią przepisy uchwalone przez władze lokalne regionów. Zwolnienia z CIT lub jego redukcje mogą też dotyczyć firm działających w dziedzinie zaawansowanych i nowych technologii, firm utylizacji i przerobu odpadów, nowopowstałych firm na terenach mniejszości narodowych, słabo rozwiniętych obszarach, państwowe przedsiębiorstwa rolne itp.

PIT

- Płatnikami są wszystkie osoby stale lub czasowo (powyżej 1 roku) mieszkające na terenie ChRL, które uzyskują przychody. Osoby przebywające krócej niż jeden rok w Chinach płacą podatek dochodowy tylko od dochodów uzyskanych w tym kraju.

- Skala podatkowa podzielona jest na 9 przedziałów, stawki rosną od 5% do 45%, co 5 p.p.
- Kwota wolna od podatku wynosi 800 juanów miesięcznie, w niektórych przypadkach może dodatkowo wynieść 3 200 juanów/mies.
- W przypadku indywidualnych producentów (osoby fizyczne), skala podatkowa wynosi od 5% do 35%, z gradacją co 5 p.p.
- Przychody z osobiście świadczonych usług, praw autorskich, tantiem, honorariów, dzierżawy nieruchomości, dywidend, oprocentowania oszczędności są opodatkowane stawką 20%.
- Lista przychodów zwolnionych z opodatkowania jest długa i obejmuje takie pozycje jak, państwowe nagrody za osiągnięcia naukowe, kulturalne, działalność publiczną, sportową, oprocentowanie obligacji państwowych, zapomogi i zasiłki, renty wojskowe i wojenne, odprawy emerytalne służb publicznych, podstawowe emerytury, przychody uzyskiwane przez pracowników służb dyplomatycznych akredytowanych w ChRL, inne przychody określone w umowach międzynarodowych, w których Chiny są stroną.

Miejski podatek konserwacyjny i budowlany

Płatnikami danego podatku są osoby fizyczne oraz przedsiębiorstwa (z wyłączeniem firm z kapitałem zagranicznym, firm zagranicznych i obcokrajowców), którzy równocześnie są płatnikami podatku VAT, podatku konsumpcyjnego i/lub biznesowego.

Stawki wynoszą 7% dla obszarów miejskich, 5% dla obszarów pozamiejskich oraz 1% dla pozostałych obszarów. Podstawą opodatkowania jest wysokość płaconego VAT-u, podatku konsumpcyjnego oraz podatku biznesowego.

Podatek od dzierżawy ziemi rolnej

Płatnikami podatku są osoby fizyczne i przedsiębiorstwa (z wyłączeniem firm z kapitałem zagranicznym, firm zagranicznych i obcokrajowców), którzy zajmują ziemię rolną pod budownictwo inne niż dla celów rolniczych.

Podatek nakłada się na należącą do państwa oraz gospodarstw spółdzielczych ziemię pod zasiew zbóż, pastwiska oraz nieużytki.

Zwolnienia przysługują za użytkowanie ziemi na potrzeby wojska, szkół, szpitali, systemów irygacyjnych, przesiedleń w związku z budową zbiorników wodnych, poszkodowanych w klęskach żywiołowych oraz uchodźców.

Indie

W Indiach funkcjonuje dobrze zorganizowany system podatkowy, będący największym źródłem dochodu dla budżetu państwa. Pieniądze te wykorzystywane są na różne projekty, których celem jest rozwój narodu. Podatki są ustalane przez centralną i stanową administrację. Cały indyjski system podatkowy jest wyraźnie określony, konkretne role rozdzielone są pomiędzy rząd centralny i rządy stanowe.

Rodzaje podatków

Podatki są podzielone na dwie kategorie, a mianowicie podatki bezpośrednie i pośrednie. Największa różnica między nimi polega na tym, że podatek bezpośredni płaci podatnik, a podatki pośrednie są nakładane na towary i usługi.

a) podatki bezpośrednie

Podatki bezpośrednie są nakładane na osoby fizyczne i podmioty korporacyjne i nie można ich przenosić na inne osoby. Obejmują one podatek dochodowy, podatek majątkowy i podatek od darowizn.

– podatek dochodowy

Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym (Income Tax) z 1961 r. każdy podatnik, którego całkowity dochód przekracza maksymalny limit zwolniony, jest zobowiązany do jego zapłaty. Struktura i stawki podatkowe są ustalane co roku w Union Budget (taką nazwę posiada budżet państwa w Indiach). Podatek ten jest nakładany w każdym roku rozliczeniowym, który rozpoczyna się 1 kwietnia i kończy 31 marca następnego roku¹¹¹. Polska i Indie posiadają umowę w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylania się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu, która jasno precyzuje zasady związane z podatkiem dochodowym. W wypadku gdy dany dochód podlega opodatkowaniu zarówno w Indiach jak i w kraju stałego zamieszkania podatnika, podatek indyjski będzie uiszczony w formie kredytu na poczet podatku od tego dochodu opłaconego w kraju zamieszkania podatnika. Podatek do zapłacenia w Indiach będzie wyliczony zgodnie z odpowiednią umową z danym krajem. W pewnych, określonych okolicznościach, ułatwienie w formie kredytu podatkowego będzie mogło być wykorzystane w innym kraju mimo faktu niepłacenia podatku w Indiach. Zasada ta będzie stosowana w wypadku zachęt podatkowych dla działalności rozwojowych. Przepisy umów o unikaniu podwójnego opodatkowania mają pierwszeństwo przed indyjską Ustawą Podatkową. W wypadku konfliktowego krzyżowania się przepisów umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania i indyjskiej Ustawy Podatkowej, przepisy tej pierwszej uznane będą za ważniejsze. Jednak w wypadku gdy przepisy indyjskie Ustawy Podatkowej będą korzystniejsze dla podatnika niż te wynikające z umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania, stosowane będą przepisy korzystniejsze dla płatnika podatków¹¹².

– podatek majątkowy

Ustawa o podatku majątkowym weszła w życie w 1951 r. i jest odpowiedzialna za określenie opodatkowania związanego z majątkiem netto Hinduskiej Niepodzielnej Rodziny (Hindu Undivided Family – HUF, rozliczanie podatku wspólnie z rodziną) oraz przedsiębiorstw. Podatek majątkowy w wysokości 12% pobierany jest od osób, które generują dochód większy niż 10 mln rupii indyjskich rocznie oraz od przedsiębiorstw, które wygenerowały przychód wyższy niż 100 mln rupii indyjskich rocznie.

¹¹¹ Income Tax Department, *Income Tax Act*, New Delhi, 1961-2019

¹¹² Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Indii w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu, sporządzona w Warszawie dnia 21.06.1989 r. (Dz. U. z 1990 r. nr 8, poz. 46 z późn. zm.)

- darowizna

Darowizna (w postaci pieniężnej lub rzeczowej) nie podlega opodatkowaniu jeśli została przekazana przez członków rodziny takich jak rodzice, małżonek, wujowie, ciotki, siostry, bracia. Również darowizna od lokalnych urzędów nie jest opodatkowana. Należy jednak zapłacić podatek od darowizny jeżeli inne jednostki, niż te wymienione wcześniej, przekazały pieniądze lub rzeczy o wartości przekraczającej 50 tys. rupii indyjskich.

b) podatki pośrednie

- podatek od towarów i usług (Goods and Service Tax - GST)

GST jest kompleksowym podatkiem pośrednim nakładanym na produkcję, sprzedaż i konsumpcję towarów i usług na poziomie krajowym. Zastąpił on wszystkie podatki pośrednie nakładane na towary i usługi przez rząd centralny i rządy stanowe.

System GST został wdrożony 1 lipca 2017 r., a Indie przyjęły podwójny model GST, w którym zarówno rząd centralny, jak i rządy stanowe pobierają podatki.

1. Gdy transakcje dotyczące produktów lub usług dokonywane są w obrębie stanu, nakłada się na nie dwa podatki:

Centralny podatek od towarów i usług (Central Goods and Service Tax CGST) oraz Stanowy podatek od towarów i usług (State Goods and Service Tax SGST), wpływy z CGST kierowane są do Union Budget (budżetu państwa)¹¹³ zaś z SGST do budżetów poszczególnych stanów.

2. Gdy transakcje dotyczące produktów lub usług dokonywane są pomiędzy stanami lub związane są z importem produktów, nakłada się poniższy podatek:

Integralny podatek od towarów i usług (Integrated Goods and Service Tax IGST) a wpływy z niego odbierane są przez rząd centralny czyli zasilają budżet państwa¹¹⁴.

Podatek od towarów i usług składa się z 5 różnych poziomów oprocentowania:

- 0% - około połowa dóbr znajdująca się w podstawowym koszyku konsumpcyjnym wraz z produktami zbożowymi
- 5% - przedmioty konsumpcji masowej np. przyprawy
- 12% - żywność przetworzona
- 18% - przykładowo: lodówki, telefony komórkowe, mydło,
- 28% - przykładowo: dobra luksusowe, tytoń, papierosy, usługi hotelowe

Szczegółowa lista produktów wraz z przyporządkowanym poziomem podatku znajduje się na stronie Ministerstwa Finansów Departamentu Dochodów w Indiach (Ministry of Finance – Department of Revenue) pod hasłem „Goods Rates Booklet” oraz „Services Rates Booklet”.

¹¹³ Ministry of Law and Justice, *The Central Goods and Services Tax Act*, New Delhi, 2017

¹¹⁴ Ministry of Law and Justice, *The Integrated Goods and Services Tax Act*, New Delhi, 2017

Japonia

Podatki w Japonii płacone są od dochodów, majątku oraz konsumpcji na trzech poziomach tj. krajowym, prefekturalnym i komunalnym. Podatki te klasyfikowane są ze względu na rodzaj podmiotu publicznego, czyli podmiotu do którego podatek zostanie odprowadzony.

W ramach podatku prefekturalnego uiszcza się: podatek mieszkaniowy, podatek od przedsiębiorstw, od nabycia nieruchomości oraz lokalny podatek konsumpcyjny.

Do gminnych podatków, które zasilają budżety miast i gmin, należy zaliczyć: gminny podatek mieszkaniowy, podatek od środków trwałych, podatek od zagospodarowania przestrzennego oraz podatek od biura.

Podatek dochodowy od osób fizycznych zależy jest od dochodu, który został uzyskany w ciągu poprzedniego roku kalendarzowego. Podmiotem tego podatku jest osoba fizyczna, która osiągnęła dochód podlegający opodatkowaniu.

Płatników można podzielić na dwie kategorie: rezydentów i nierezydentów, czyli płatników podatków, którzy nie pozostają w Japonii dłużej niż 12 miesięcy. Japoński ustawodawca do rezydentów zalicza:

- rezydentów stałych – osób stale zamieszkujących terytorium kraju,
- tymczasowych rezydentów – osób fizycznych, przebywających w Japonii nie dłużej niż 5 lat,
- podatników nierezydentów – czyli osoby, które nie są rezydentami; ta grupa płaci podatek, który uzyskała jedynie w Japonii.

Podatki w Japonii dzielą się na następujące grupy:

Podatki konsumpcyjne:

Rodzaj podatku: Shouhizei (Podatek Konsumpcyjny)

Stawka podatku: 8% (6,3% na poziomie krajowym i 1,7% na poziomie lokalnym)

Obniżona stawka podatku: Nie ma obniżonych stawek, ale w odniesieniu do niektórych umów budowlanych oraz najmu nieruchomości wciąż ma zastosowanie 5% stawka, która obowiązywała do 1 kwietnia 2014 roku.

Inne podatki konsumpcyjne: Ujęte w podatkach lokalnych

Podatki korporacyjne

Podatek od przedsiębiorstw: 19% w odniesieniu do pierwszych 8 mln

Opodatkowanie zysków kapitałowych: Zyski kapitałowe są opodatkowane tak samo jak zwykły dochód, a więc obowiązuje na nie zwykła stawka podatku korporacyjnego, natomiast straty kapitałowe zasadniczo podlegają odliczeniom od podatku. Podatek kapitałowy jest wliczony w lokalny podatek mieszkaniowy oraz lokalny podatek od przedsiębiorstw

Najważniejsze odliczenia i ulgi podatkowe: By skorzystać z przywilejów podatkowych - w tym odliczeń od kosztów prowadzenia działalności, możliwości przenoszenia strat podatkowych na kolejny okres i przyspieszonej amortyzacji - na początku każdego roku podatkowego spółka musi

złożyć niebieski formularz podatkowy. Istnieją rozmaite zachęty podatkowe, m.in. na rzecz: inwestycji w aktywa zwiększające produktywność (czyli aktywa podlegające amortyzacji używane do wszelkich działań generujących dochód, zwiększania płac i wynagrodzeń. Są one dostępne dla określonych spółek prowadzących na określonym obszarze określone działania z zakresu badań i rozwoju. Spółki będące rezydentami mają prawo skorzystać z obniżki na wypłatę dywidend, których wielkość zależy od liczby udziałów i czasu ich posiadania.

Inne podatki korporacyjne: Wśród innych podatków są: opłata skarbową (200-600 000 JPY), podatek gminny od aktywów trwałych (w wysokości 1,4%), podatek od nabycia nieruchomości (wynoszący od 3% do 4%), podatek rejestracyjny (wynoszący od 0,4% do 2% szacowanej wartości nieruchomości) oraz podatek od spadku (o stawkach progresywnych do 50%).

Opodatkowanie osób fizycznych

W Japonii obowiązują następujące stawki opodatkowania osób fizycznych:

Poniżej 1,95 mln JPY	5%
Od 1,95 mln do 3,3 mln JPY	10% + 97 500 JPY
Od 3,3 mln do 6,95 mln JPY	20% + 232 500 JPY
Od 6,95 mln do 9 mln JPY	23% + 962 500 JPY
Od 9 mln do 18 mln JPY	33% + 1 434 000 JPY
Od 18 mln do 40 mln JPY	40% + 4 404 000 JPY
Powyżej 40 mln JPY	45% + 13 204 000 JPY
Stawka prefekturalnego podatku dochodowego (tylko w odniesieniu do rezydentów)	4% dochodu podlegającego opodatkowaniu + 1 000 JPY per capita
Stawka komunalnego podatku dochodowego	6% dochodu podlegającego opodatkowaniu + 3 000 JPY per capita
Dodatkowy lokalny podatek mieszkalny (tylko w odniesieniu do rezydentów)	1 000 JPY
Podatek specjalny na rzecz odbudowy na lata 2013-2037 (po trzęsieniu ziemi w regionie Tohoku)	2,1% podatku dochodowego

Katar¹¹⁵

Zgodnie z prawem lokalnym dochody przedsiębiorstw będących w 100% własnością obywateli Kataru oraz osoby fizyczne z katarskim obywatelstwem nie podlegają opodatkowaniu.

Dochody firm zagranicznych podlegają opodatkowaniu stawką podatku liniowego w wysokości 10%. Władze Kataru mogą uznać profil działalności niektórych przedsiębiorstw jako pożądany, dzięki czemu mogą korzystać z ulg i udogodnień.

Zasadniczo można wyodrębnić trzy grupy działalności podlegających regulacjom uprzywilejowania: działalność w Katarskim Parku Naukowo-Technologicznym (Qatar Science and Technology Park – QSTP), działalność w Katarskim Centrum Finansowym (Qatar Financial Centre – QFC), działalność w specjalnych strefach ekonomicznych, prowadzonych przez państwową agencję Manateq.

W Katarze nie występują podatki pośrednie. Spekuluje się natomiast, że rządy państw członkowskich Rady Współpracy Państw Zatoki, w tym Kataru, wyrażają zainteresowanie wprowadzeniem podatku VAT, co popiera Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Eksperci przewidują, że po ewentualnym wprowadzeniu tego podatku jego stawka będzie kształtować się na poziomie 5-7%.

Podatnik jest zobligowany do dokonania rejestracji w Ministerstwie ds. Gospodarki i Finansów (Departament Dochodów Publicznych i Podatków) w ciągu 30 dni od rozpoczęcia działalności. Niedopełnienie obowiązków podatkowych skutkuje karami administracyjnymi.

Polska zawarła z Katarzem umowę w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu. Umowa, podpisana 18 listopada 2008 r. w Doha, weszła w życie z końcem 2009 r.

Kazachstan¹¹⁶

Podatek dochodowy od osób prawnych mających status rezydenta jest obliczany poprzez uwzględnienie różnicy między dochodem z działalności prowadzonej na terenie Kazachstanu oraz z działalności prowadzonej poza jego granicami, z uwzględnieniem dozwolonych odliczeń podatkowych. Dochód ten jest dochodem brutto pomniejszonym o koszty związane z jego uzyskaniem. Podstawowa stawka wynosi 30%.

Natomiast w przypadku ziemi jako głównego czynnika produkcji jest to już 10%. Firmy ubezpieczeniowe płacą podatek w zależności od wartości zebranych składek, czyli od typu ubezpieczenia, według stawek od 2 do 4%.

Natomiast podatek dochodowy od stałych przedstawicielstw zagranicznych osób prawnych i filii stanowi różnicę między dochodem z działalności prowadzonej na terenie Kazachstanu a ustawowymi odliczeniami od dochodu i wynosi 30%. Dodatkowo płaci się też podatek od oddziałów w wysokości 15%, co może być zmniejszone na podstawie podpisanych porozumień o unikaniu podwójnego opodatkowania.

¹¹⁵ Opracowano na podstawie: Informacje praktyczne dla polskiego eksportera – Katar, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2018r.

¹¹⁶ Opracowano na podstawie: przewodnik po kazachstańskim rynku, Polsko-Kazachstańska Izba Handlowo-Przemysłowa, Warszawa, 2009 r.

Zagraniczne osoby prawne, osiągające dochody za źródeł w Kazachstanie, a nie mające statusu rezydenta i nie zarejestrowane w celach podatkowych, płacą podatek potrącany u owego źródła dochodu do budżetu państwa.

Za podstawę opodatkowania przyjmuje się dochody bez możliwości odliczeń, według następujących stawek:

- dywidendy i wynagrodzenia – 15%,
- odszkodowania wypłacone w ramach umów ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych – 5%,
- usługi transportowe, telekomunikacyjne lub przesyłkowe między Kazachstanem i innymi krajami – 5%,
- dochody z tytułu prowizji od usług, włączając usługi konsultingowe lub zarządcze, dochody z leasingu oraz inne z wyłączeniem uzyskanego dochodu jako wynagrodzenie – 20%.

Podatek dochodowy od osób fizycznych stanowią dochody, pochodzące ze stosunku pracy oraz innych wynagrodzeń najemnych. Przekazywany jest do budżetu nie później niż piątego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym otrzymana jest wypłata. Zgodnie z prawem Kazachstanu osoba fizyczna jest uważana za płatnika podatku gdy minimum 183 dni przebywa na jego terytorium w 12-miesięcznym okresie podatkowym. Od początku 2007 r. wprowadzono, dla ukrócenia tego procederu, jednolitą stawkę podatkową dla osób fizycznych na poziomie 10%.

Podatek od wartości dodanej (VAT) naliczany od wartości sprzedaży towarów, robót, usług i importu. Podstawowa stawka podatku VAT wynosi 12%. Eksport towarów objęty jest zerową stawką (z wyjątkiem eksportu złomu, metali kolorowych i żelaza). Zwolnieniu podatkowemu podlegają np. usługi finansowe świadczone przez instytucje finansowe, usługi leasingu finansowego, usługi notarialne i adwokackie. Osoby prawne (w tym przedstawicielstwa i oddziały) powinny zarejestrować się jako płatnicy VAT jeśli ich roczne obroty będą większe niż roczny pułap określony przez władze Kazachstanu. Okres rozliczeniowy podatku VAT to kwartał kalendarzowy.

Zwolnieniu od podatku VAT podlegają następujące towary, prace i usługi:

- waluty,
- urządzenia do obsługi kart kredytowych z niezbędnym oprogramowaniem i zapasowymi częściami do niego,
- ruchomości wwieszone przez leasingodawcę w celach jego przekazania w leasing finansowy,
- towary wwożone w ramach pomocy humanitarnej,
- towary wwożone do stref ekonomicznych;
- wkłady na kapitał założycielski osoby prawnej;
- dobra majątkowe pochodzące z prywatyzacji własności państwowej;
- sprzedaż przedsiębiorstwa lub jego samodzielnie działającej części;
- czynności związane z projektami w sferze infrastruktury zawartymi z Rządem RK.

Pracodawcy mają obowiązek płacić podatek socjalny za następujące grupy osób fizycznych:

- pracownicy-rezydenci;
- pracownicy-nierezydenci, którzy otrzymują pensję za pracę na terytorium Kazachstanu;
- zagraniczni pracownicy sprowadzeni w celu wykonywania określonych czynności.

Wynagrodzenia są opodatkowane według stawek regresywnych, mieszczących się w przedziale od 20 do 7%. Stawki od 11 do 5% dotyczą rocznego wynagrodzenia brutto i stosuje się je wobec obcokrajowców, pełniących funkcje administracyjno-rządowe i inżynierijnotechniczne w Kazachstanie.

Obowiązują także ubezpieczenia emerytalne, które pracodawca jest zobowiązany wpłacać na konto funduszu emerytalnego, a składki obliczane są w oparciu o fundusz płac i ich wysokość ustala się na podstawie stawki wynoszącej jego 10% do wysokości odpowiedniego dochodu. Od stycznia 2005 r. pracodawcy są zobowiązani do płacenia składki na Państwowy Fundusz Ubezpieczeniowy naliczanej od wypłacanych wynagrodzeń według stawki 2% obowiązującej od 2006 roku nie później niż do 15 dnia danego miesiąca.

Turcja¹¹⁷

Turcja zawarła z ponad 60 krajami, w tym z Polską i z większością państw UE, umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania.

Rodzaje podatków:

- VAT,
- CIT,
- PIT,
- konsumpcyjny OTV,
- od transakcji bankowych i ubezpieczeniowych,
- od dokumentów urzędowych i druków,
- od wzbogacenia,
- spadkowy,
- od darowizny,
- od sprzedaży nieruchomości,
- podatki gminne,
- VAT.

VAT

Podatek VAT uiszczany jest zarówno w ramach działalności importowej, jak również od dóbr i usług w ramach działalności handlowej, przemysłowej, rolniczej i zawodowej. Podatek VAT zawarty w zakupionych towarach lub usługach zmniejsza VAT należny przy sprzedaży. Różnica pozytywna przekazywana jest do urzędu skarbowego, a negatywna nie jest zwracana płatnikowi, ale zaliczana na poczet przyszłych płatności z tytułu VAT. Wyjątki obejmują m.in. transakcje eksportowe.

W Turcji obowiązują kilka stawek VAT-u:

- 10% stawka bazowa,0
- 18% stawka ogólna,

¹¹⁷ Opracowano na podstawie: <https://turkey.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/podatki-cla/czego-wymaga-fiskus/208,czego-wymaga-fiskus.html>

- 8% stawka na podstawowe artykuły żywnościowe (mięso wołowe i baranie, pieczywo, makaron, mleko, olej), gaz ziemny, lekarstwa, art. odzieżowe oraz usługi edukacyjne i medyczne,
- 1% na niektóre produkty rolne (bawełna, pszenica), prasę i czasopisma oraz leasing finansowy.

Wyłączenia podatkowe są stosowane dla niektórych kategorii dóbr kapitałowych i surowców, eksportu towarów i usług, usług roamingowych dla nierezydentów, prac poszukiwawczych ropy, transportu międzynarodowego, dostaw przeznaczonych dla misji dyplomatycznych i organizacji międzynarodowych w Turcji, dostaw (w tym importu) maszyn i urządzeń w oparciu o tzw. certyfikaty inwestycyjne w ramach systemu zachęt inwestycyjnych, importu dokonywanego przez agencje rządowe i przedsiębiorstwa państwowe.

CIT

Podatek CIT odprowadzony jest co kwartał i co rok przez spółki z kapitałem akcyjnym, przedsiębiorstwa kooperacyjne, przedsiębiorstwa państwowe (w tym jednostki handlowe, przemysłowe i rolne należące do obywateli obcych państw lub zagranicznych organizacji), podmioty gospodarcze należące do fundacji i stowarzyszeń, a ponadto joint ventures między osobami prawnymi i fizycznymi.

W Turcji obowiązują następujące stawki tego podatku:

- 20% - stawka bazowa,
- 15% - podatek u źródła na dywidendy i depozyty bankowe.

Od 2012 r. (Dz.U. nr 28154 z dn.26 grudnia 2011 r.) podwyższono progi podatkowe dla CIT:

- najniższy podniesiono z 9 400 do 10 tys. lir, co oznacza, że firma osiągająca przychód pow. 10 000 lir podlegać będzie CIT według stawki 15%,
- firmy o przychodach między 10 tys. a 25 tys. lir podlegają CIT według stawki 20%,
- firmy osiągające przychody w przedziale 25 tys. - 58 tys. lir muszą płacić 27% podatek CIT,
- firmy, których roczne przychody przekraczają 58 tys. lir płacą 35%.

PIT

Ten podatek obliczany jest z reguły od łącznych dochodów osiąganych z siedmiu źródeł:

- zysków z działalności gospodarczej,
- zysków z działalności rolniczej,
- dochodu z tytułu zatrudnienia,
- usług profesjonalnych,
- wynajmu nieruchomości,
- inwestycji kapitałowych,
- innych źródeł, takich jak np. zyski kapitałowe.

Progi podatkowe w Turcji:

- 15% dla dochodu do 9 400 lir,
- 20% dla dochodu 9 401 - 23 000 lir,
- 27% dla dochodu 23 001 - 53 000 lir,
- 35% dla dochodu powyżej 53 000 lir.

Podatek konsumpcyjny - OTV

W Turcji obowiązuje również podatek konsumpcyjny. Stawki OTV są następujące:

- indywidualny podatek dla produktów ropopochodnych
- 1-130% dla pojazdów samochodowych, motocykli, jachtów, samolotów, helikopterów, według wartości i ich wieku oraz pojemności silnika (podatek od 12-28.218 TL) .

Od 2011 r. stawki podatku konsumpcyjnego dla samochodów osobowych o pojemności 1600-2000cc podwyższono do 80%, a dla samochodów osobowych o pojemności powyżej 2000cc – 130%. Stawka dla samochodów osobowych o pojemności do 1600cc pozostała na niezmiennym poziomie 37%. Stawka OTV przy zakupie telefonów komórkowych wynosi 25%. Od 2012 r. powiązaną z OTV opłatę przy zakupie telefonów komórkowych podniesiono z 34 do 37 TL.

Inne podatki

W transakcjach bankowych i ubezpieczeniowych obowiązują następujące stawki podatkowe:

- 5% stawka bazowa,
- 1% stawka od międzybankowych transakcji depozytowych,
- 0,1% od sprzedaży walut obcych oraz wyłączenie z VAT.

Podatek na dokumenty urzędowe i druki, w tym umowy i zaświadczenia o wynagrodzeniu wynosi:

- 0,825%. (stawka bazowa),
- 0,165%. od umów wynajmu.
- 0,66% od wynagrodzeń.

Od 1 stycznia 2012 r. obowiązują natomiast podwyższone o 10,26% opłaty za wydanie lub przedłużenie ważności paszportu oraz za wydanie prawa jazdy (dla kat. B opłata wzrosła z 252,30 do 278,25 lir). W Turcji wprowadzono również m.in. podatek od wzbogacenia (1-10% podatek spadkowy oraz 10-30% podatek od darowizny), czy 1,5% podatek od sprzedaży nieruchomości, płatny przez kupującego i sprzedającego. Dodatkowo pobierane są też podatki gminne, np.:

- 1-5% podatek od sprzedaży elektryczności i gazu,
- 1% opłata telekomunikacyjna od usług RTV.

Wietnam¹¹⁸

Wietnamski system podatkowy przewiduje następujące formy opodatkowania:

- podatek dochodowy od osób prawnych,
- podatek od wykonawców zagranicznych (foreign contractor tax),
- podatek dochodowy od osób fizycznych,
- podatek od wartości dodanej,
- specjalny podatek handlowy (special sales tax),
- podatek przywózowy i wywózowy,
- podatek od zasobów naturalnych (natural resources tax)
- podatek na ochronę środowiska (environment tax).

Poniżej przedstawiono szczegółowy opis wskazanych form opodatkowania.

Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT)

Ustawa o CIT ma zastosowanie do wszystkich podmiotów krajowych i zagranicznych, które prowadzą działalność w Wietnamie. Ustawa o CIT również rozszerza definicję płatnika podatku na wszystkie przedsiębiorstwa zagraniczne, które uzyskują dochody w Wietnamie, niezależnie od tego, czy mają w Wietnamie stałe miejsce prowadzenia działalności. Od 2016 r. standardowa stawka podatku dochodowego od osób prawnych wynosi 20%, o ile nie ma zastosowania żadna ulga podatkowa. Stawka podatku dochodowego od osób prawnych obowiązująca dla działalności w zakresie poszukiwania i wydobywania złóż ropy naftowej, gazu ziemnego i innych cennych zasobów naturalnych wynosi od 32% do 50%. Stawka zmienia się w zależności od konkretnego projektu i podmiotu. Niektóre projekty inwestycyjne mogą się kwalifikować do objęcia wakacjami podatkowymi i preferencyjnymi stawkami podatkowymi. Stawki preferencyjne w wysokości 10% i 17% są przyznawane odpowiednio na okres 15 i 10 lat. Wakacje podatkowe polegają na zwolnieniu z podatku przez okres od 2 do 4 lat oraz na obniżeniu stawki podatku na okres od 4 do 9 lat. Zyski ze sprzedaży akcji lub udziałów bądź przeniesienia kapitału w przedsiębiorstwach podlegają opodatkowaniu na zasadach ogólnych. Wietnam podpisał traktaty podatkowe dotyczące unikania podwójnego opodatkowania z ponad 70 krajami i regionami.

Zasady ogólne: dochodem przedsiębiorstwa podlegającym opodatkowaniu jest dochód wykazany w sprawozdaniu finansowym, z zastrzeżeniem określonych korekt. Dochód podlegający opodatkowaniu obejmuje również dochody uzyskane przez oddziały przedsiębiorstwa z prowadzonej działalności gospodarczej i z innych źródeł.

Przedsiębiorstwo może odliczać koszty tylko w przypadku spełnienia następujących warunków:

- Wydatki zostały faktycznie poniesione i są związane z działalnością produkcyjną i gospodarczą przedsiębiorstwa.
- Wydatki są udokumentowane kompletnymi fakturami i dowodami księgowymi wymaganymi przez prawo.
- Wydatki od 20 mln VND wzwyż muszą być udokumentowane dowodami płatności bezgotówkowych.

¹¹⁸ Opracowano na podstawie: <https://vietnam.trade.gov.pl/pl/podstawy-biznesu/podatki/253963,podatki.html>

- Wydatki nie mogą być ujęte na liście kosztów nie stanowiących kosztów uzyskania przychodów.

Rozliczanie strat: przedsiębiorstwa ponoszące straty mogą przenosić straty na kolejne okresy maksymalnie przez pięć lat i odliczać te straty od dochodu podlegającego opodatkowaniu. Straty muszą być przenoszone w całości na pięć kolejnych lat (wliczając rok wakacji podatkowych). Grupy kapitałowe: przenoszenie zysków i strat między jednostkami dominującymi i zależnymi jest niedozwolone.

Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)

Zgodnie z ustawą o PIT, która weszła w życie 1 lipca 2013 r., płatnikami podatku są rezydenci i nierezydenci uzyskujący dochody podlegające opodatkowaniu. Rok podatkowy w Wietnamie jest zbieżny z rokiem kalendarzowym. Jeżeli jednak osoba fizyczna przebywa w Wietnamie przez mniej niż 183 dni w roku kalendarzowym pierwszego przyjazdu, pierwszym rokiem podatkowym będzie okres 12 miesięcy od dnia przybycia do Wietnamu. Następnie rok podatkowy będzie zbieżny z rokiem kalendarzowym. Rezydenci są obciążani podatkiem od dochodów uzyskiwanych ze źródeł krajowych i zagranicznych, natomiast nierezydenci są opodatkowani wyłącznie z tytułu dochodów uzyskiwanych ze źródeł w Wietnamie. Zgodnie z ustawą o PIT, dochód podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych obejmuje dochody z działalności gospodarczej, zatrudnienia, inwestycji kapitałowych itd. Dla rezydentów podatkowych stosuje się progresywną skalę podatkową z krańcowymi stawkami od 5% do 35% dla dochodu ze źródeł krajowych i zagranicznych. W przypadku nierezydentów podatkowych nakładany jest podatek w zryczałtowanej stawce 20% na dochody uzyskiwane w Wietnamie.

Podatek od wykonawców zagranicznych (FCT)

Zagraniczne organizacje i osoby fizyczne prowadzące dozwoloną działalność w Wietnamie bez zakładania podmiotu prawnego podlegają podatkowi FCT, na który składają się podatek od wartości dodanej (VAT) i CIT. Stawki zależą od rodzaju działalności gospodarczej (zazwyczaj wynoszą od 0,1 do 10%). Inwestorzy zagraniczni zbywający papiery wartościowe (np. akcje notowane lub udziały w spółkach publicznych) podlegają podatkowi zryczałtowanemu w wysokości 0,1% całkowitych wpływów ze sprzedaży, niezależnie od tego, czy zbycie przyniosło zyski. Dywidendy i przekazywanie zysków przez oddziały nie podlegają podatkowi u źródła. Odsetki są opodatkowane u źródła podatkiem dochodowym w wysokości 5%. Na opłaty licencyjne na rzecz zagranicznych osób prawnych z tytułu transferu technologii i licencji nakładany jest podatek dochodowy od osób prawnych u źródła w wysokości 10%. Na opłaty z tytułu korzystania z licencji na znak towarowy nakładany jest podatek dochodowy od osób prawnych u źródła w wysokości 10% oraz VAT w wysokości 5%.

Podatki pośrednie

Podatek od towarów i usług (VAT) nakładany jest na wszystkie towary i usługi, których konsumpcja odbywa się w Wietnamie oraz które przywożone są do Wietnamu, w tym towary i usługi objęte specjalnym podatkiem konsumpcyjnym, z wyjątkiem pozycji nieopodatkowanych.

- Stawka ogólna: 10%
- Eksport towarów i usług: 0%

- Niektóre towary i usługi, np. zaopatrzenie w wodę, płody rolne, artykuły medyczne i pomoce dydaktyczne: 5%

Specjalny podatek konsumpcyjny (SCT) jest nakładany na importowane lub produkowane na miejscu papierosy, piwo, alkohole wysokoprocentowe, pojazdy silnikowe, paliwa i klimatyzatory, a także usługi, w tym kasyna, zakłady, pola golfowe i lokale rozrywkowe. Produkty eksportowe są zwolnione z podatku SCT.

Inne podatki

- Podatek na ochronę środowiska
- Opodatkowaniu podlegają benzyna, oleje, smary, węgiel kamienny, roztwory chlorofluorowęglowodorów (HCFC), torebki foliowe, środki chwastobójcze, termitobójcze i owadobójcze, środki do impregnacji drewna oraz środki owadobójcze do magazynów.

Podatek od zasobów naturalnych (NRT)

Podatek dotyczy branż eksploatujących zasoby naturalne w Wietnamie. Przedmiotem opodatkowania są minerały metaliczne, minerały niemetaliczne, produkty leśne z lasów naturalnych, naturalne produkty morskie i naturalna woda mineralna, inne zasoby naturalne i ropa naftowa.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

W Zjednoczonych Emiratach Arabskich nie występują podatki osobiste. Opodatkowane są jedynie banki zagraniczne w wysokości 20% dochodu w emiratach: Abu Zabi, Dubaju i Szardży. Podatek dochodowy od osób prawnych może być nałożony do 55%, ale obecnie obowiązuje tylko dla firm w sektorach wydobywania/przetwórstwa ropy i gazu, oddziałów zagranicznych banków i hoteli – nakłada się go w różnych wysokościach. Aktualnie nie istnieją przesłanki wskazujące na rozszerzenie katalogu firm. W żadnym z emiratów nie występują podatki od zysków kapitałowych, dywidend, obrotu ani VAT. W określonych przypadkach mogą obowiązywać cła importowe. W tym przypadku należy skonsultować z odpowiednimi instytucjami rządowymi na szczeblu federalnym lub w konkretnym emiracie. Pomimo braku podatków bezpośrednich w ZEA istnieje dużo dodatkowych, regularnych i nieregularnych „opłat”, zarówno na poziomie firm, jak i osób prywatnych. Opłaty te przyczyniają się wzrostu ogólnego kosztu życia i biznesu i mogą ulegać częstym zmianom. Przykładami mogą być opłaty za parkowanie i autostradę, opłata mieszkaniowa (procent płaconego czynszu), dodatkowa opłata za usługę hotelową i za zakup posiłków w restauracjach, obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne dla pracowników (w przypadku Abu Dhabi), opłaty za odnowienie lokalnych dowodów tożsamości i inne procedury w agendach rządowych, opłata za regularne testy zdrowotne, opłaty za konsumpcję w hotelach itd. W ZEA obowiązują podatki lokalne naliczane na podstawie rocznego czynszu. W większości emiratów w przypadku domów mieszkalnych podatek wynosi 5% rocznego czynszu, a użytkownicy nieruchomości handlowych płacą podatek w wysokości 10%. W Dubaju podatek od czynszu nałożonego na dom mieszkalny wynosi od 5 do 15%. W emiracie Sharjah natomiast podatek ten wynosi 2%¹¹⁹.

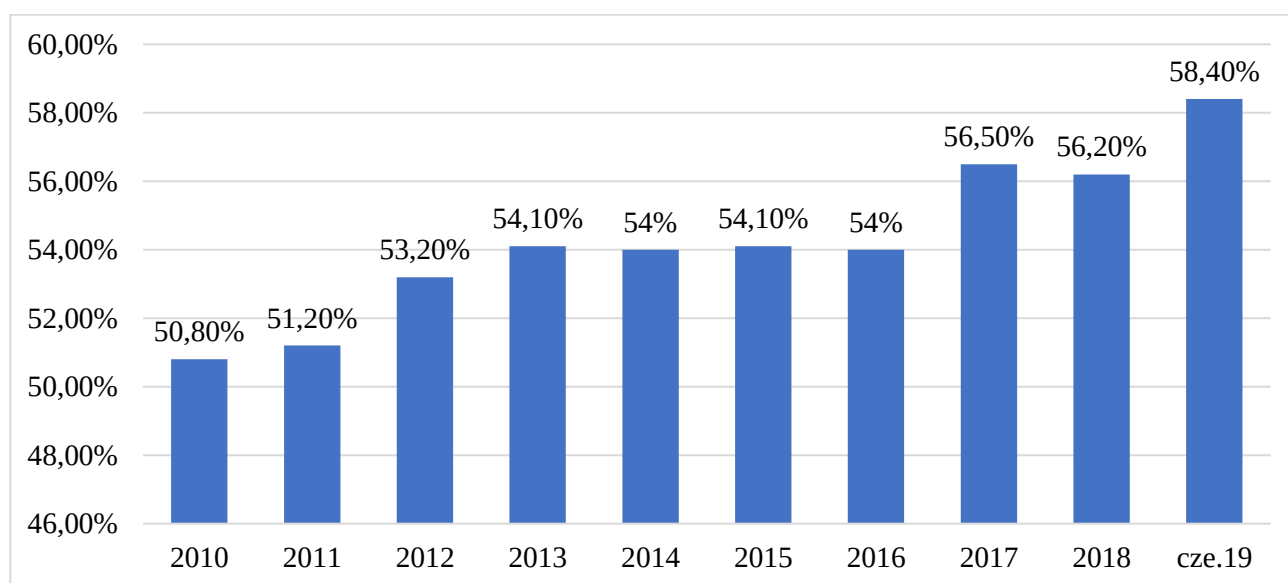
¹¹⁹ <https://uae.trade.gov.pl/pl/abc-biznesu/podatki-cla/728,czego-wymaga-fiskus.html>

3.5. Dostęp do rynku pracy, świadczenie usług i zatrudnienie obywateli

Arabia Saudyjska

W sektorze prywatnym na arabskim rynku zatrudnionych jest ok. 7,3 mln osób, z tego 80% to cudzoziemcy (dane nie uwzględniają pełnego zatrudnienia kobiet, które wynosi ok. 20%). Oficjalna stopa bezrobocia oscylująca wokół 11% jest kwestionowana przez ekspertów rynku pracy i wynosi w rzeczywistości ok. 25%¹²⁰.

Wykres 1. Stopa zatrudnienia na przestrzeni lat w Arabii Saudyjskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Bezrobocie wśród mieszkańców Arabii Saudyjskiej wynosi wśród mężczyzn 7,6% i wśród kobiet 30%. W najbliższym czasie udział kobiet w rynku pracy powinien się zwiększyć ze względu na duże aspiracje kobiet, zmiany społeczne (w tym zlikwidowanie zakazu prowadzenia samochodów przez kobiety) wzrost ich wykształcenia oraz zachęty dla pracodawców zatrudniających kobiety. Średnie miesięczne wynagrodzenie Saudyjczyka w pierwszym kwartale 2018 r. wynosiło 2 690 USD¹²¹.

Dostęp do rynku pracy w Arabii Saudyjskiej jest utrudniony. Jak wskazuje portal Inpoland.pl: „Powodem jest rządowa polityka nacjonalizowania rynku pracy. Nakłada ona bowiem na pracodawców obowiązek zatrudniania Saudyjczyków, a na zagranicznych pracowników szereg opłat, które z roku na rok wzrastają. Saudyzacja, bo tak potocznie nazywa się proces zastępowania obcokrajowców Saudyjczykami, polega na narzucaniu przedsiębiorstwom obowiązkowego limitu zatrudniania rodzimej siły roboczej. W praktyce wygląda to tak, że w każdej firmie, aby zatrudnić obcokrajowca, trzeba mieć odpowiednią liczbę Saudyjczyków. W rzeczywistości zatrudniani

¹²⁰ KRÓLESTWO ARABII SAUDYJSKIEJ Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Warszawa, 2019r.

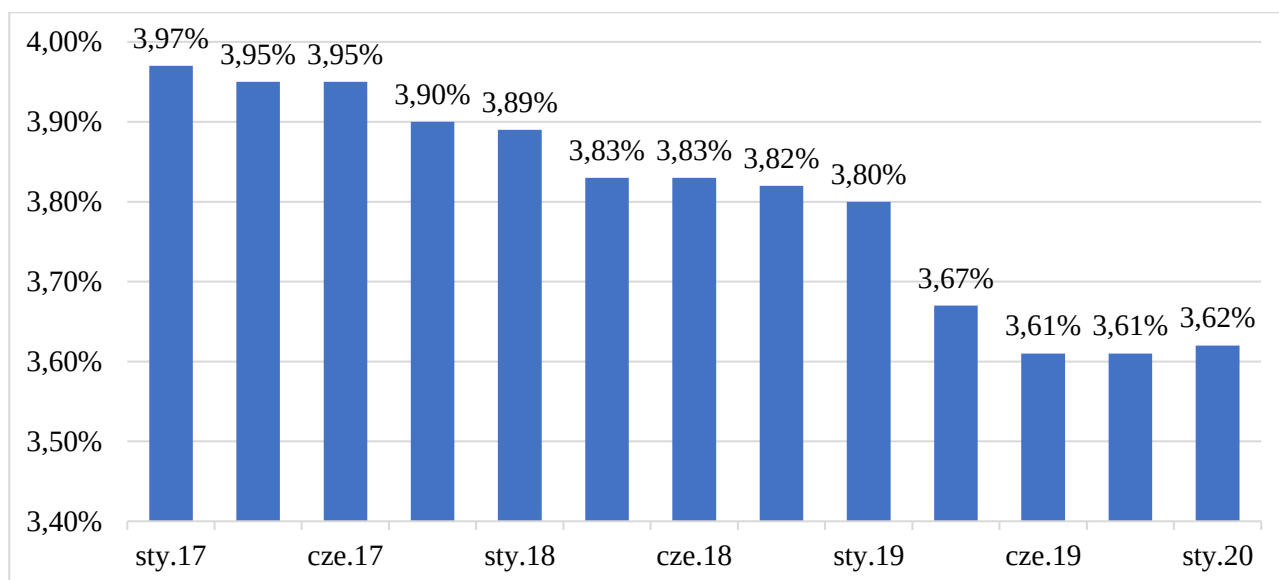
¹²¹ Arabia Saudyjska – przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A., Warszawa, 2019r.

Saudyjczycy są często gorzej wykwalifikowani i drożsi w utrzymaniu dla pracodawcy, niż stosunkowo tani i dobrze wykształcony cudzoziemiec.”

Chińska Republika Ludowa

Chiny są państwem komunistycznym, które ściśle strzeże swoich danych gospodarczych, poza tymi, które chcą oficjalnie przekazać. W takiej sytuacji dokładne, aktualne dane należy zaczerpnąć z innych źródeł niż oficjalne chińskie statystyki. Oficjalne statystyki rządu Chin przedstawiają, że w okresie od początku stycznia do końca września 2019 r. w ChRL przybyło prawie 11 mln etatów. Odpowiada to 99,7% przyrostu prognozowanego przez władze na cały rok. Według Narodowego Biura Statystycznego, stopa bezrobocia w miastach w kraju wynosiła na koniec września 5,2%, co świadczy o wysokiej stabilności gospodarki Chin, pomimo niepewnej sytuacji handlowej z USA oraz spowolnienia gospodarczego. W trzecim kwartale wzrost produktu krajowego brutto Chin uległ spowolnieniu do poziomu 6%, czyli najniższego tempa od 1992 r. Rząd Chin przekonuje, że nie przełożyło się to na spadek zatrudnienia.

Wykres 2. Stopa bezrobocia w Chinach na przestrzeni ostatnich lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Rząd chiński od 1993 roku prowadzi aktywną politykę na rynku pracy, aby rozwiązać problem zatrudnienia. We wszystkich miastach i miasteczkach w kraju istnieje system socjalnej linii, za pomocą którego wspiera się rodziny mające niższe niż przeciętne dochody, zapewniając im minimum socjalne. Pod względem długości życia i poziomu edukacji, Chiny zajmują o wiele wyższą pozycję niż wskazuje na to poziom PKB na osobę.

Warto jednak zaznaczyć, że sukcesom polityki gospodarczej Chińskiej Republiki Ludowej towarzyszy wiele ograniczeń wolności obywatelskich, a również prześladowania opozycji i zakaz działalności polityczno-związkowej. W kraju wciąż funkcjonują obozy pracy, a ponadto publicznie wykonuje się kary śmierci.

W skład wynagrodzenia urzędników i robotników składa się stosunkowo niska płaca zasadnicza oraz wiele składników dodatkowych przewyższających stawkę zasadniczą. W Specjalnych Strefach

Ekonomicznych nastąpiła reforma systemu wynagrodzeń, zgodnie z którą wszystkie dodatki i dotacje zostały włączone do wynagrodzenia. W większości przedsiębiorstw wynagrodzenie składa się z następujących elementów:

- płaca zasadnicza (wg grup zaszeregowania) – ok. 31% łącznej kwoty,
- dodatek za zajmowane stanowisko – ok. 37%,
- dodatek zmienny zależny od wyników gospodarczych przedsiębiorstwa i od wkładu pracy pracownika – ok. 22%,
- dodatek za pracę w przedsiębiorstwie w rejonie przygranicznym oraz dodatek inflacyjny – ok. 10%.

Indie

Wielu pracowników w Indiach pochodzi zza granicy. Najczęściej pracują oni dla firm zagranicznych, które posiadają w Indiach swoje oddziały lub bądź jako konsultanci w indyjskich firmach. Z reguły wynagrodzenie indyjskich pracowników nie jest atrakcyjne, poza stanowiskami wysokokwalifikowanymi i menedżerskimi.

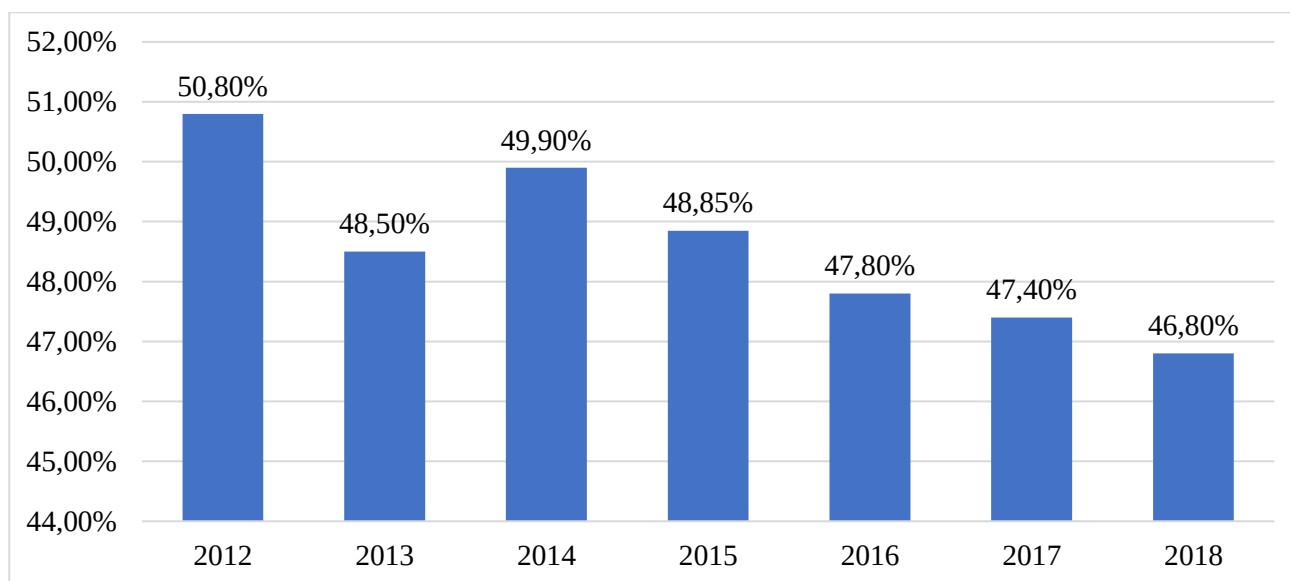
Obcokrajowcy mogą udawać się do Indii w interesach lub do pracy na podstawie wiz wydawanych przez indyjskie ambasady i konsulaty. Istnieje możliwość pozyskania wiz wielokrotnych, które są ważne przez okres do pięciu lat. Obcokrajowcy pozostający w Indiach dłużej niż 180 dni, muszą zgłosić się po Świadectwo Rejestracji / Kartę Czasowego Pobytu z Biura Rejestracji Obcokrajowców (FRRO1) w stanie, w którym aktualnie przebywają. Świadectwo należy uzyskać w ciągu 14 dni od daty przybycia do Indii. Posiadacze tego dokumentu będą zobligowani do przedstawienia zaświadczenia z Urzędu Podatkowego, kiedy będą opuszczać kraj.

Indie są jednym z członków Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), przez co muszą przestrzegać ratyfikowanych przez siebie konwencji. W trosce o lepsze warunki życiowe dla pracowników przepisy regulują takie sprawy jak zakładanie związków zawodowych, ochrona przed dyskryminacją związków zawodowych, równe wynagrodzenie za taką samą pracę, wypłacanie premii i odpraw, odszkodowania dla pracowników lub ich spadkobierców z tytułu wypadków przy pracy lub chorób zawodowych, wymiar czasu pracy i urlopu¹²².

Na poniższym wykresie przedstawiono kształtowanie się stopy zatrudnienia w Indiach w latach 2012-2018. Jak można zauważyć od 2014 roku następuje stały spadek zatrudnienia. 60% ludności Indii pracuje w rolnictwie a w przemyśle 12% siły roboczej. Najdynamiczniej rozwijającym się sektorem jest sektor usług, który zatrudnia 28% siły roboczej.

¹²² Indie Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2017 r.

Wykres 3. Stopa zatrudnienia w Indiach na przestrzeni ostatnich lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Japonia

W Japonii postępuje zjawisko zmian technologicznych i globalizacji, co stanowi źródło niepokoju Japończyków odnośnie likwidacji miejsc pracy na rzecz zastępowania pracowników przez maszyny i roboty. Warto jednak zaznaczyć, że gwałtowny spadek ogólnego zatrudnienia jest mało prawdopodobny. W kraju istnieje możliwość zanikania niektórych zawodów, jednak na ich miejsce pojawiać się będą inne, przez co poziom zatrudnienia nie będzie spadał.

Poniżej wskazano najważniejsze cechy rynku pracy w Japonii:

- Pomimo spadku wieku produkcyjnego populacji (w wieku 15–64 lat), ogółem w Japonii zatrudnienie stale rośnie z powodu ekspansji gospodarczej, w 2019 roku osiągając najwyższy poziom od czasu prowadzenia pomiarów.
- W wyniku cyfryzacji i starzenia się populacji, Japonia stoi przed licznymi wyzwaniami dla zapewnienia ciągłości zatrudnienia, bez pogarszania jakości pracy.
- 54% pracowników stoi w obliczu bardzo wysokiego lub znaczącego ryzyka automatyzacji w ich pracy: prawdopodobne jest, że około 14% miejsc pracy zniknie całkowicie, a kolejne 39% ulegnie poważnym zmianom na skutek wprowadzenia nowych technologii.
- Po obowiązkowym przejściu na emeryturę w wieku 60 lat, wielu starszych pracowników w Japonii kontynuuje pracę do pracy, ale na podstawie umów na czas określony. Te miejsca pracy zwykle wiążą się ze znacznymi obniżkami płac i niepełnym wykorzystaniem umiejętności.
- Japonia stoi również w obliczu utrwalonym dualizmem rynku pracy między zwykłymi pracownikami a pracownikami nieregularnymi, ze znaczną luką w warunkach zatrudnienia i płacy między tymi grupami. Niektóre z czynników przyczyniają się do tej luki obejmując praktyki zatrudnienia, takie jak praca na całe życie, staż pracy i obowiązkowa emerytura wraz z zasadami zwolnienia.

- Japończycy są bardzo związani ze swoją pracą. Istnieje wśród nich przekonanie, że pracodawca jest najważniejszą jednostką. 23% firm przyznaje, że ich pracownicy mają na koncie ponad 80 nadgodzin miesięcznie; 12% firm mówi o ponad 100 nadgodzinach¹²³.

Wykres 4. Stopa zatrudnienia w Japonii w ostatnich latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Negocjacje zbiorowe mogą pomóc pracownikom i firmom poprzez określenie nowych praw, przyjmowanie i regulowanie nowych technologii oraz wspieranie rynku pracy dzięki bezpieczeństwu i zdolność adaptacji. Jednak jest to zagrożeniem przez wzrost niestandardowej pracy, na dodatek wieloletnie osłabienia reprezentacji związkowej, która pozostawia pracodawców bez wyraźnego jej odpowiednika. Lepszym rozwiązaniem jest wsparcie pracowników poprzez dostosowane przepisów i silniejsze wysiłki partnerów społecznych.

Katar

Katarski rynek pracy jest zdominowany przez zagranicznych pracowników. Nisko opłacane prace fizyczne są wykonywane przez robotników z biedniejszych państw azjatyckich – głównie z Bangladeszu lub Sri Lanki, często przy niezachowaniu odpowiednich norm bezpieczeństwa i higieny pracy. Zawody wymagające wiedzy technicznej z kolei są domeną obywateli Filipin, Indii i Pakistanu. Kadre ekspercką we wszystkich dziedzinach gospodarki stanowią głównie wysoko wykwalifikowani pracownicy kontraktowi z państw zachodnich (kraje europejskie, USA, Australia).

Liczbę ludności zdolnej do pracy szacuje się na 1,32 mln, zaś stopa bezrobocia w kraju wynosi zaledwie 0,4%. Plasuje to Katar w czołówce państw wyróżniających się najniższym bezrobociem.

Katarskie społeczeństwo należy uznać za młode – 76,7% ludności stanowią osoby w wieku od 15 do 64 roku życia. Mediana wieku wynosi 30,8 lat.

Niezwykle dynamiczne tempo rozwoju Kataru generuje równie olbrzymią potrzebę na zasilanie gospodarki coraz większą ilością siły roboczej. W ciągu ostatnich czterech lat populacja Kataru

¹²³ The Japan Times, 10.2016

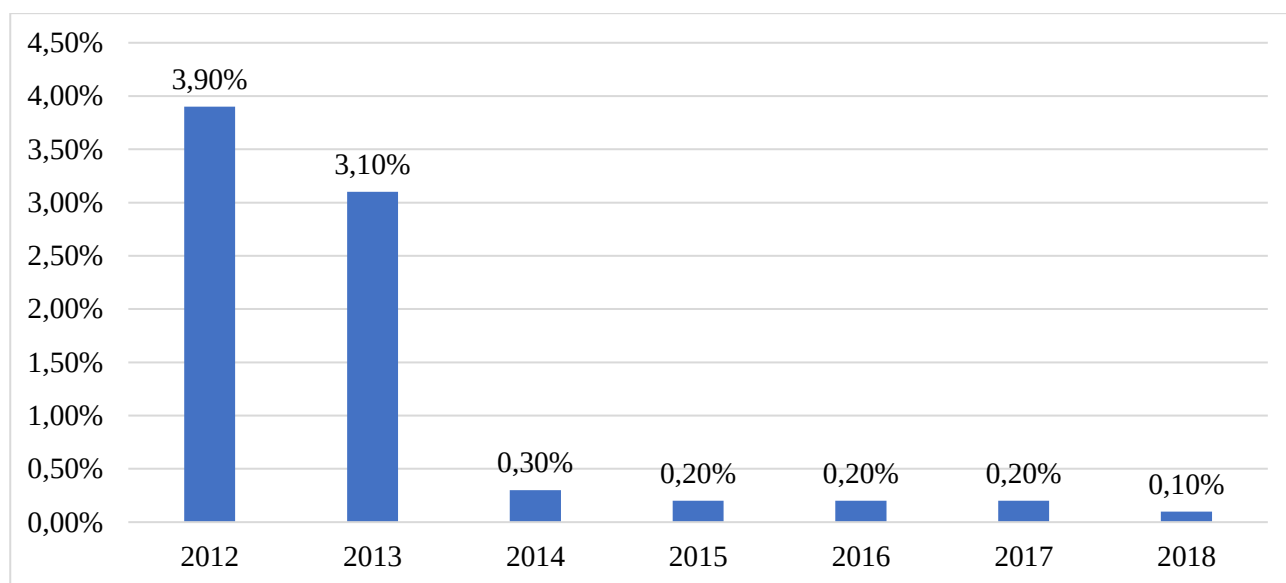
zwiększyła się aż dwukrotnie. Obecnie liczbę ludności szacuje się na ok. 1,7 mln, przy czym osób posiadających obywatelstwo Kataru jest zaledwie ok. 300 tys. (17,7%).

Rozwiązania prawne, które są stosowane w Katarze w zakresie prawa pracy szczególnie wzmacniają pozycję pracodawcy względem pracownika. W prawie pracy nie uznaje się zbiorowych układów pracy. Prawo do strajku jest tylko teorią, zaś liderzy strajków są zazwyczaj szybko wydaleni z kraju.

Z obawy przed wycofaniem wizy, spory pracowników z pracodawcami rzadko kończą się w sądzie, jednak sprawy związane z zaległościami w wypłatach pracowniczych podlegają rozpoznaniu przez Inspekcję Pracy.

Pomimo, że Katar jest członkiem Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), eksperci pozostają zgodni, że praktyka w zakresie katarskiego prawa pracy nie spełnia minimalnych standardów MOP. Ponieważ każdy cudzoziemiec zatrudniony w Katarze musi mieć lokalnego sponsora wizowego, którym może być jedynie osoba lub podmiot katarski, zaleca się, by przedsiębiorstwa zagraniczne planujące współpracę z lokalnymi partnerami rozpatrywały kwestie sponsoringu wizowego jako istotny element negocjacji umowy o współpracy¹²⁴.

Wykres 5. Stopa bezrobocia w Katarze na przestrzeni lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Kazachstan

Pomimo dobrych wyników na rynku pracy w ostatnim dziesięcioleciu, Kazachstan nadal boryka się z kilkoma wyzwaniami związanymi z pracą i umiejętnościami społeczeństwa. W ciągu ostatniej dekady Kazachstan skorzystał z globalnego boomu towarowego, stając się 1 z 10 najszybciej rozwijających się gospodarek na świecie.

Wiele osób jest nadal zatrudnionych na stanowiskach o niskiej wydajności, zwłaszcza w rolnictwie. Mimo znaczącego zmniejszenia udziału zatrudnienia w rolnictwie, nadal jest około 2 milionów osób,

¹²⁴ Rynek katarski Przewodnik dla polskich przedsiębiorców, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Doha, Doha

czyli jedna czwarta wszystkich zatrudnionych, którzy pozostają zaangażowani w tym sektorze. Ponadto wiele innych sektorów, które zwiększyły swój udział w zatrudnieniu, takie jak budownictwo i edukacja, mają również produktywność poniżej średniej. W rezultacie ogólna wydajność pracy pozostaje niska, szczególnie w sektorach innych niż ropa naftowa, w porównaniu z krajami o podobnym poziomie PKB na mieszkańca¹²⁵, zbywalne sektory Kazachstanu pozostały mniej konkurencyjne, częściowo ze względu na kurs walutowy, który poprawił eksport zasobów w okresie wysokich cen ropy¹²⁶.

W kraju występują znaczne nierówności w zakresie rodzajów miejsc pracy i zarobków, do których mają dostęp pracownicy między grupami ludności. Mężczyźni i osoby lepiej wykształcone mają zwykle lepsze wyniki na rynku pracy, w tym większy dostęp do formalnego zatrudnienia i wyższych wynagrodzeń.

Edukacja jest kluczowym wyznacznikiem wyników na rynku pracy, ale różnica w osiągnięciach między regionami rośnie, a niska jakość edukacji może ograniczać wzrost wydajności pracy. Poziom wykształcenia jest ściśle powiązany z wynikami na rynku pracy i w dużej mierze determinuje dostęp do zatrudnienia najemnego i wyższych zarobków.

W pierwszych trzech kwartałach 2019 roku władze kazachskie wydały 20 938 pozwoleń na pracę dla imigrantów zarobkowych. Według oficjalnych danych 819 pozwoleń dotyczyło osób starających się o wysokie stanowiska, 9 800 pozwoleń dotyczyło specjalistów - inżynierów, informatyków, analityków.

Wykres 6. Stopa bezrobocia w Kazachstanie w ostatnich latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Sytuacja na kazachstańskim rynku pracy była korzystna i stabilna. W ostatniej dekadzie stopa bezrobocia w Kazachstanie stale spada. W 2018 roku nastąpiło wyhamowanie tempa spadku, kiedy

¹²⁵ World Bank. 2013. Beyond Oil : Kazakhstan's Path to Greater Prosperity through Diversifying, Volume 2. Main report. Washington, DC

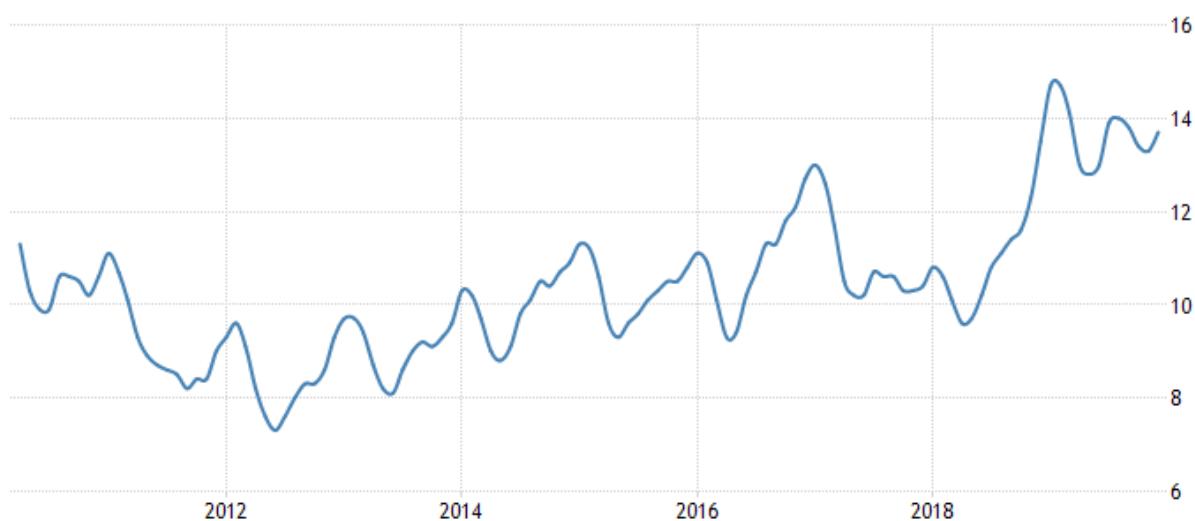
¹²⁶ 2 Under the pressures of low oil prices, the tenge has depreciated significantly in 2015, which could aid the price competitiveness of the economy

wskaźnik osiągnął poziom 4,9%. W roku 2020 wskaźnik zmniejszył się o 0,1 p.p. Stopa bezrobocia wśród młodych ludzi była jeszcze niższa i wyniosła 3,9% w I kwartale 2017 r.

Turcja

Wydajność tureckiego rynku pracy osiąga wyniki poniżej średniej krajów członkowskich Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Należy jednak zauważyć, że gospodarka Turcji stale się rozwija, a wskaźniki rozwoju gospodarczego pną się ku górze. W szczególności znaczną poprawę zaobserwować można przy wskaźniku zatrudnienia, który stale rósł w ciągu ostatniej dekady za sprawą wchodzenia na rynek pracy coraz większej liczby kobiet. Rozwój gospodarczy można także zauważyć w regularnej tendencji spadkowej stopy bezrobocia. Ponadto w kraju w ostatnich latach zaobserwować można wzrost realnych zarobków, co przyczynia się do zwiększenia ogólnej jakości pracy. Mimo poprawy, nadal nie są to satysfakcjonujące wartości. Warto zwrócić uwagę na problemy strukturalne Turcji. Według ostatniego raportu na temat konkurencyjności Turcji przygotowanego przez „Światowe Forum Ekonomiczne” (WEF) turecki rynek pracy jest na 127. pozycji ze 137 sklasyfikowanych krajów. Jest to wynikiem słabej współpracy na linii pracownik - pracodawca, brak możliwości przyciągania wartościowych pracowników czy niskiej aktywności zawodowej kobiet. Według Banku Światowego tylko 32% kobiet powyżej 15. roku życia ma pracę lub jej szuka. To wynik zbliżony do Bangladeszu (33%) i Mauretanii (31%). W krajach rozwiniętych ta wartość z reguły waha się w przedziale 50-65%.

Wykres 7. Stopa bezrobocia w Turcji w ostatnich latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <https://tradingeconomics.com/>

Wysoka stopa bezrobocia, rosnąca inflacja, silna nierównowaga zewnętrzna oraz strukturalne słabości kraju sugerują, że sytuacja gospodarcza w kolejnych kwartałach może ulec pogorszeniu.

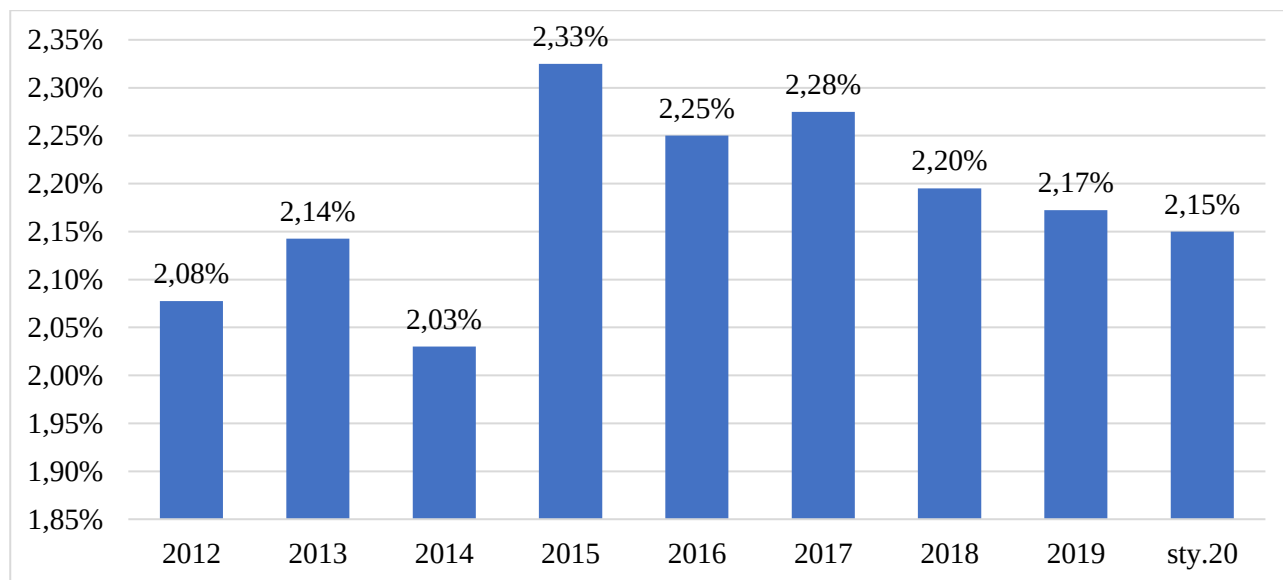
Wietnam

Kwestie zatrudnienia reguluje w Wietnamie kodeks pracy. Dostęp cudzoziemców do rynku pracy reguluje m.in. rządowe rozporządzenie („decree”) nr 46/2011/ND-CP, rozporządzenie nr 34/2008/ND-CP oraz okólnik nr 31/2011/TT-BLDTBXH.

O pozwolenie o pracę nie muszą starać się:

- osoby pracujące w Wietnamie nie dłużej niż trzy miesiące,
- członkowie lub właściciele spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz członkowie zarządów („board of management”) spółek akcyjnych,
- prawnicy, którzy otrzymali stosowne świadectwa z Ministerstwa Sprawiedliwości Wietnamu,
- pracownicy z co najmniej dwunastomiesięcznym stażem w firmie, transferowani do Wietnamu w ramach tej samej firmy i w przypadku firm działających w niektórych sektorach usług (m.in. księgowości/audycie, architekturze, planowaniu urbanistycznym, inżynierii, medycynie, reklamie, konsultingu dot. zarządzania, komunikacji („communication”), budownictwa, dystrybucji, edukacji, środowiska, finansów, turystyki, kultury, rozrywki i transportu),
- niektórzy pracownicy organizacji pozarządowych,
- niektórzy eksperci związani z projektami pomocowymi,
- dziennikarze, którzy uzyskali stosowne licencje wydane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Wietnamu.

Wykres 8. Stopa bezrobocia w Wietnamie w ostatnich latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *tradingeconomics.com*

Sytuacja na wietnamskim rynku pracy pozostaje stabilna. W 2019 roku stopa bezrobocia nieznacznie obniżyła się do 2,15% z 2,2% w końcu 2018 roku. Prognozy MFW zakładają zbliżony poziom wskaźnika w końcu 2020 roku, który w pierwszym kwartale oscylował na poziomie 2,15%. Na wyższym poziomie utrzymywało się bezrobocie wśród młodych ludzi – w tej grupie stopa bezrobocia

wyniosła 7,3% w grudniu 2016 roku. Wynika to głównie wskutek niedopasowania kwalifikacji oraz umiejętności zawodowych i praktycznych do wymagań pracodawców.

W Wietnamie regulacje związane z zatrudnieniem określa Kodeks Pracy. Obejmuje on wiele zagadnień związanych z pracą, w tym rekrutację, umowy o pracę, godziny pracy, dyscyplinę pracy i rozwiązywanie sporów pracowniczych. Kodeks pracy stosuje się do pracowników i pracodawców, organizacji zarówno zagranicznych, jak i krajowych.

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Aby otrzymać zatrudnienie w Zjednoczonych Emiratach Arabskich należy uzyskać wizę do pracy, której sponsorem jest przyszły pracodawca lub zleceniodawca. Pracodawcą lub zleceniodawcą może być jedynie obywatel ZEA lub firma zarejestrowana zgodnie z miejscowymi przepisami. Wiza rezydencka, którą zapewnia pracodawca zazwyczaj wydawana jest na okres od 1 roku do 3 lat.

Prawo Pracy obowiązuje wszystkich pracowników pracujących w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, niezależnie od tego, czy są obywatelami ZEA, czy imigrantami. Istnieją jednak pewne kategorie osób, które są zwolnione z ustawy, jak podano poniżej:

- pracownicy i pracownicy zatrudnieni przez rząd federalny, departamenty rządowe emiratów członkowskich, gminy, organy publiczne, federalne i lokalne instytucje publiczne oraz personel i pracownicy zatrudnieni w federalnych i lokalnych projektach rządowych,
- członkowie sił zbrojnych, policji i jednostek bezpieczeństwa,
- służby domowe,
- pracownicy rolni i osoby zajmujące się hodowlą (zwolnienie to nie obejmuje osób zatrudnionych w korporacjach przetwarzających produkty rolne i / lub tych, którzy są trwale zaangażowani w eksploatację lub naprawę maszyn wymaganych dla rolnictwa).

Partner w firmie nie jest uważany za pracownika i dlatego nie musi uzyskać karty pracy z Ministerstwa Pracy i Spraw Społecznych ZEA ("Ministerstwo Pracy"). Dla celów imigracji partner zagraniczny będzie sponsorowany przez podmiot, którego jest partnerem, jako inwestor, a nie jako pracownik i będzie aplikował bezpośrednio do organów imigracji, a nie za pośrednictwem Urzędu Pracy, pod warunkiem, że jego nazwisko znajduje się na Licencji podmiotu.

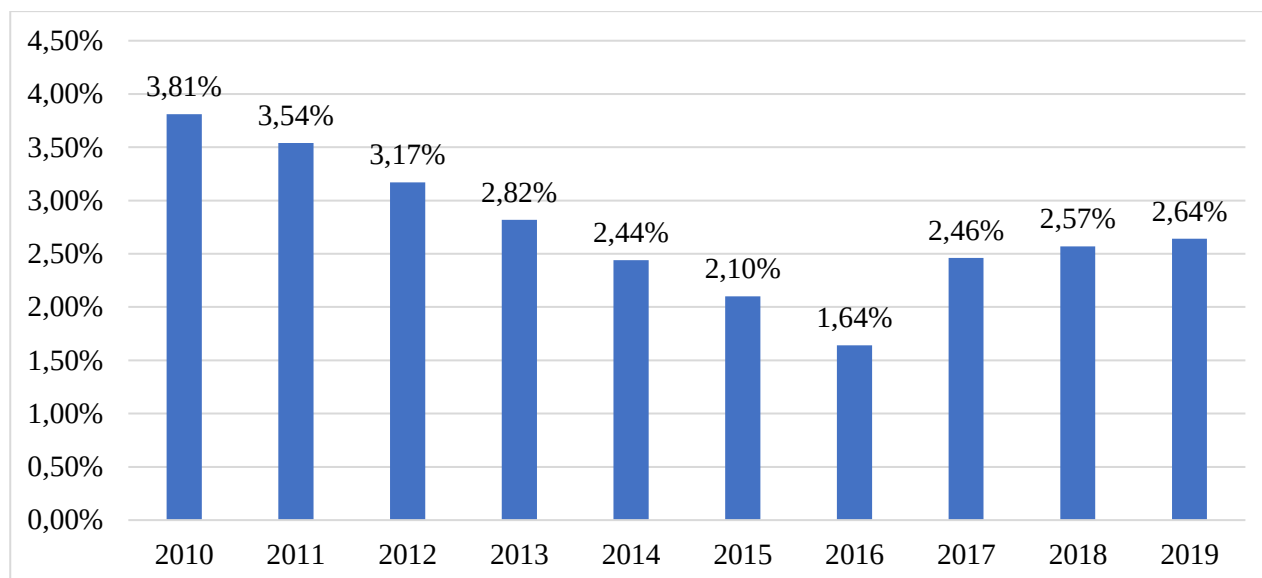
Wszystkie aspekty stosunku pracy między pracodawcami a pracownikami w Zjednoczonych Emiratach Arabskich reguluje Ustawa federalna z 1980 roku. Zapisy zawarte w tym dokumencie precyzują prawa i obowiązki zainteresowanych stron, a także dają wiele korzyści pracownikom i robotnikom.

Ustawa zabrania zatrudniania osób poniżej 15 roku życia i wykonywania przez niepełnoletnich pracy w niebezpiecznych lub szkodliwych fizycznie warunkach. Przepisy zakazują kobietom pracy w nocy (w godzinach między 22.00 a 7.00). W przypadku wykonywania takiego samego rodzaju zadań przez kobiety i mężczyzn, kobiety muszą otrzymać takie samo wynagrodzenie jak mężczyźni.

W Zjednoczonych Emiratach Arabskich mieszkają i pracują ludzie których można podzielić na klasy. Pierwszą i najważniejszą są rodowici właściciele wszystkich dóbr tu zlokalizowanych, czyli Emiraccy. Druga grupa to specjaliści i współdziałowcy. Grupa trzecia to fizyczni pracownicy budowlani, robotnicy zajmujący się sprzątaniami oraz pielęgnacją zieleni. Pochodzą oni głównie

z Azji Południowej i mówią językiem hindi, który jest dla nich lingua franca, tak samo jak język angielski dla grupy osób pracujących na wyższych stanowiskach. Każda z tych grup bardzo się od siebie różni pod każdym względem.

Wykres 9. Stopa bezrobocia w Zjednoczonych Emiratach Arabskich w ostatnich latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tradingeconomics.com

Stopa bezrobocia w Zjednoczonych Emiratach oscyluje na niskim poziomie – w 2019 roku wyniosło 2,64%. Wynika to głównie z przepisów prawa, zgodnie z którymi praca jest prawem obywateli ZEA. W przypadku braku dostępności do zatrudnienia, pierwszeństwo mają obywatele ZEA, a następnie pracownicy innych narodowości.

3.6. Wykaz najważniejszych wydarzeń targowych właściwych dla Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego wraz z podstawowymi informacjami i zamiarami na organizatora

W poniższych tabelach przedstawiono wykaz najważniejszych wydarzeń targowych właściwych dla Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego. Wydarzenia odbywają się corocznie, dlatego wskazano przybliżony termin, w którym będą organizowane w przyszłych latach.

Arabia Saudyjska

Tabela 20. Najważniejsze wydarzenia targowe w Arabii Saudyjskiej właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
International Digital Signage Expo	Przemysł jutra, Rozwój oparty na ICT	Expo Horizon Prince Abdulaziz Ibn Musaid Ibn Jalawi St, As	II poł. kwietnia

		Sulimaniyah, Riyadh 12621, Arabia Saudyjska Telefon: +966 11 465 6661	
Middle East Meat & Poultry Expo	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów, Przemysł jutra	Exhibitions Business 8912 Uthman Ibn Affan Rd, Al Wahah, 4020, Riyadh 12445, Kingdom of Saudi Arabia Telefon: +966 50 540 8629, +966 55 505 0249	II poł. kwietnia
IT Security Roadshow	Rozwój oparty na ICT	IDC CEMA S.r.o. Malé nám. 457, 110 00 Staré Město, Czechy Telefon: +420 221 423 140	II poł. czerwca
Intersec Saudi Arabia	Przemysł jutra	Messe Frankfurt Middle East GmbH UAE 14th Floor, The H Dubai, Office Tower One - Sheikh Zayed Rd - Dubai - Zjednoczone Emiraty Arabskie Telefon: +971 4 389 4500	I poł. września
Metal & Steel Saudi Arabia	Przemysł jutra	Arabian German for Exhibitions & Publishing S.A.E Egypt Tel : (00202) 22703584. / 5 Fax : (00202) 22703586 E-mail: info@arabiangerman.com	I poł. września
Global Health Exhibition	Nowoczesne technologie medyczne	XS Conferences and Exhibitions Al Batarji, Al Zahra, Jeddah 23522, Arabia Saudyjska Telefon: +966 54 541 9010	II poł. września
Foodex Saudi	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów,	Jeddah Centre for Forums and Events, Jeddah 21411, Arabia Saudyjska Telefon: +966 53 691 0203 Fax: +966 6657096	I poł. listopada
DecoFair	Wnętrza przyszłości	Riyadh International Convention and Exhibition Center	II poł. listopada

		Riyadh Arabia Saudyjska Telefon: +966 557255533 +966 555078119	
--	--	---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Chińska Republika Ludowa

Tabela 21. Najważniejsze wydarzenia targowe w ChRL właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
China International Energy Conservation and Environmental Protection Boiler Exhibition	Przemysł jutra, Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	China Boiler & Boiler Water Treatment Association	I poł. kwietnia
China Textile Printing	Przemysł jutra	Shanghai International Exhibition Co Limited 841 Yan'an Middle Rd, Jing'an District, Shanghai, Chiny	I poł. kwietnia
Design Expo Beijing	Wnętrza przyszłości	Art Beijing Executive Committee Beijing Aitefeier Culture Co., Ltd. 1808, Focus International Center A, No.6 Futong East Street, Wangjing, Chaoyang District, Beijing 100102, China Tel : 4006-996-076	przełom kwietnia i maja
Suzhou International Auto Show	Wyspecjalizowane procesy logistyczne	Shenzhen United Auto Show Management Co., Ltd 703, Block C, Shenye Tairan Building, Tairan 6th Road, Chegongmiao, Futian District, Shenzhen	I poł. maja
China International Logistics Equipment & Technology Exhibition	Wyspecjalizowane procesy logistyczne, Przemysł jutra, Rozwój oparty na ICT	Hannover Milano Exhibition (Shanghai) Co., Ltd. 301 B&T Pudong Office Tower 393 Yinxiao Rd, Pudong Shanghai 201204	II poł. maja

		Tel. : (86) 21 20557000 Faks: (86) 21 20557100	
Shoes & Leather - Guangzhou	Przemysł jutra	Top Repute Co. Ltd. Hongkong, Connaught Rd Central, 168-200 Telefon: +852 2851 8603	I poł. czerwca
CHINA-ASEAN EXPO (CAEXPO)	Wszystkie RIS	No. 18 Huizhan Road, Qingxiu District, Nanning, Guangxi Chiny Telefon: +86-771-3212866 Fax: +86-771-3863860	II poł. września

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Indie

Tabela 22. Najważniejsze wydarzenia targowe w Indiach właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Furniture & Furnishing Fair	Przemysł jutra, Wnętrza przyszłości	Introduction Trade Shows Pvt. Ltd India #304, B-Wing, Kanakia Wall Street, Chakala, Andheri - Kurla Road, Andheri East, Mumbai – 400093 Tel.: +91-22-62870000 E-mail: inquiry@infairs.in	I poł. kwietnia
Boutiques of India Exhibition	Wnętrza przyszłości	Boutiques Of India The Hub, Safina Plaza, Infantry Rd, Bengaluru, Karnataka 560001, Indie Telefon: +91 99727 73062	II. poł. kwietnia
Industrial Expo	Przemysł jutra	Ad's Pages Pvt. Ltd. 711/B, 7th Floor, Latita Tower, Akota Rd, Behind Railway Station, Alkapuri, Vadodara, Gujarat 390005, Indie Telefon: +91 265 235 6789	II poł. kwietnia
India Medical Show	Nowoczesne technologie medyczne	INNO REG INDIA DLF Prime Towers, 227 , 2nd, Okhla Phase I, New Delhi, Delhi, Indie Telefon: +91 11 4552 8021	I poł. maja

Technology & Industry Expo	Przemysł jutra, Rozwój oparty na ICT	BIG DREAMS EVENTS & EXHIBITIONS 2nd Floor, 128, 10A, 4th D Main Rd, Basaweshwara Nagar, Bengaluru, Karnataka 560079, Indie	I poł. maja
India Event Technology Forum	Rozwój oparty na ICT	Bend Reality Mayur Vihar Road. New Delhi, Delhi 110091	II poł. maja
Food Ingredients India	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	de Entree 73, Toren A 1101BH Amsterdam Holandia Telefon: +31 20 409 9544	I poł. października
bauma CONEXPO INDIA	Przemysł jutra	Messegeleände 81823 München Tel.: +49 89 949-20720 Fax: +49 89 949-20729	I poł. listopada

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Japonia

Tabela 23. Najważniejsze wydarzenia targowe w Japonii właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Exterior x Garden Exhibition	Wnętrze przyszłości	Kanda Konyacho, Chiyoda-ku, Tokyo Su Building 201 Tel.: 03-6826-4128 Fax: 03-5295-0802	I poł. kwietnia
Consumer IT Products Expo	Rozwój oparty na ICT	Reed Exhibitions Japan Limited 18F Shinjuku-Nomura Bldg., 1-26-2 Nishishinjuku, Shinjuku- ku, Tokyo 163-0570	I poł. kwietnia
Construction & Survey Productivity Improvement Expo	Przemysł jutra	Construction & Survey Productivity Improvement EXPO Executive Committee Tel: +81-3-3237-3430. E-mail: takagi@cspi- expo.com	II poł. kwietnia

World Heart Congress & Expo	Nowoczesne technologie medyczne	Conference Series LLC 47 Churchfield Road London W3 6AY	I poł. maja
AGRI WEEK OSAKA	Przemysł jutra, Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	Reed Exhibitions Japan Limited 18F Shinjuku-Nomura Bldg., 1-26-2 Nishishinjuku, Shinjuku- ku, Tokyo 163-0570	I poł. maja
Transport System Expo	Przemysł jutra, Wyspecjalizowane procesy logistyczne	EJK Japan Ltd Landmark Shibakoen 7F 1- 2-6 Shibakoen Minato-ku Tokyo 105-0011 Japan	I poł. maja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Katar

Tabela 24. Najważniejsze wydarzenia targowe w Katarze właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Doha Jewellery & Watches Exhibition	Przemysł jutra	Doha Exhibition and Convention Centre – DECC West Bay, Doha, Doha, Katar Telefon: +974 4033 1111	II poł. lutego
Qatar FoodEx	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	Qatar FoodEx E-mail: shawn@iiglobal.co Tel: +44 20 80681904 Fax: +44 20 3 0 262668	I poł. kwietnia
Heavy Max	Przemysł jutra	IFP Qatar Ibn Seena Street, Al Muntazah Area P.O. Box: 22376 Doha, Qatar Tel.: +974 4 432 9900 Fax: +974 4 443 2891 E-mail: info@ifpqatar.com	przełom września i października
CEATEC	Przemysł jutra Rozwój oparty na ICT	Makuhari Messe 2-1 Nakase, Mihama-ku, Chiba, Japonia Tel.: +81 3-6212-5233	II poł. października

Hospitality Qatar	Nowoczesne technologie medyczne	IFP Qatar Ibn Seena Street, Al Muntazah Area P.O. Box: 22376 Doha, Qatar Tel.: +974 4 432 9900 Fax: +974 4 443 2891 E-mail: info@ifpqatar.com	I poł. listopada
-------------------	---------------------------------	---	------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Kazachstan

Tabela 25. Najważniejsze wydarzenia targowe w Kazachstanie właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Commercial Transport Expo Central Asia	Przemysł jutra, Wyspecjalizowane procesy logistyczne	Astana-expo Ks Jumeken Najimedenov Street 16a, Nur-Sultan 020000, Kazachstan Telefon: +7 7172 64 23 23	II poł. kwietnia
International Exhibition of Equipment & Technologies for Power Engineering & Electric Machinery	Przemysł jutra, Rozwój oparty na ICT	Kazexpo Iec Kazakhstan, 050022, Almaty, Shevchenko, 90, of.76	II poł. kwietnia
Interfood Astana	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów	Iteca Kazakhstan Timiryazev Street 2nd Telefon: +7 7272 58 34 34	II poł. maja
Astana Mining & Metallurgy Exhibition	Przemysł jutra	Iteca Kazakhstan Timiryazev Street 2nd Telefon: +7 7272 58 34 34	II poł. czerwca
Kazakhstan International Healthcare Exhibition	Nowoczesne technologie medyczne	Iteca Kazakhstan Timiryazev Street 2nd Telefon: +7 7272 58 34 34	II poł. sierpnia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Turcja

Tabela 26. Najważniejsze wydarzenia targowe w Turcji właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Modet	Wnętrza przyszłości	Modet Trade Fair Trade Limited Company Kemalpasa Mahallesi, Schools Cd. No: 11, 16400 İnegöl	I poł. kwietnia
Bursa Construction	Przemysł jutra	Tuyap Fairs And Exhibitions Organization Inc. Tüyap Fair Convention and Congress Center Cumhuriyet Mahallesi Eski Hadımköy Yolu Caddesi 9/1, 34500 Büyükçekmece	I poł. kwietnia
Railway Industry Show	Przemysł jutra	Modern Trade Fairs Inc Tel: +90 212 803 09 55 Fax: +90 212 809 54 86	II poł. kwietnia
Biotechnology & Life Sciences Industry Exhibition	Nowoczesne technologie medyczne	Akdeniz Tanitim A. S. Atatürk Mah. Ata?ehir Bulvar? 42/A AdaGardenya Konut 7/1 Blok K:12 D:78Ata?ehir - 34758	II poł. kwietnia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Wietnam

Tabela 27. Najważniejsze wydarzenia targowe w Wietnamie właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Vietnam International Exhibitions & Conference on Cosmetics Beauty Hair And Spa	Przemysł jutra	Minh Vi Exhibition & Advertisement Services Co. Ltd (Veas Co. Ltd) 08th Floor Room 805 Ha Do Building 02 Hong Ha Str. Ward 02 Tan Binh Dist	II poł. kwietnia
Hanoi Auto Expo	Wyspecjalizowane procesy logistyczne	F. A. S. T. Syst & Mgmt Services 18 Richards Avenue	I poł. maja

VIETBUILD DANANG International Exhibition	Przemysł jutra	VIETBUILD GROUP 307/17 Nguyen Van Troi Street, Ward 1, Tan Binh District	I poł. maja
--	----------------	---	-------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Tabela 28. Najważniejsze wydarzenia targowe w ZEA właściwe dla RIS

Nazwa wydarzenia	Powiązanie z RIS	Dane kontaktowe organizatora	Termin
Custom Show Emirates	Wyspecjalizowane procesy logistyczne	CUSTOM EVENTS LLC Abu Dhabi National Exhibition Centre - ADNEC	I poł. kwietnia
Middle East Metallurgy Corrosion & Coatings Conference & Showcase	Przemysł jutra	Aldrich International OFFICE: 1514, Grosvenor Business Tower, Barsha Heights(TECOM), Dubai, ZEA Tel.: +971 4 279 0800	I poł. kwietnia
Gulf Steel Show	Przemysł jutra	Gulf Steel Show Sheikh Zayed Grand Mosque Center, Abu Dhabi, UAE Tel.: +971 52 844 8161	II poł. kwietnia
GITEX Technology Week	Przemysł jutra Rozwój oparty na ICT	Dubai World Trade Centre 800DWTC (3982) Dubai info@dwtc.com Tel.: +971 4 332 1000	II poł. października

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizatorów targów

4. ANALIZA KONKURENCJI ORAZ POTENCJALNYCH PARTNERÓW HANDLOWYCH DLA PRZEDSIĘBIORSTW PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ W OBSZARACH INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI DLA WIELKOPOLSKI ZGODNIE Z REGIONALNĄ STRATEGIĄ INNOWACJI DLA WIELKOPOLSKI NA LATA 2015- 2020 (RIS3) NA RYNKACH DOCELOWYCH

4.1. Wykaz kluczowych konkurentów istotnych dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego

W ramach analizy konkurencji przygotowano wykaz konkurentów istotnych dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego. Wybrano przedsiębiorstwa charakteryzujące się:

- długą obecnością na rynku,
- ugruntowaną pozycją,
- wielkością,
- szeroką skalą działalności,
- dużą bazą klientów oraz
- zaawansowaniem wykorzystywanych technologii.

Są to firmy o dużym potencjale, które jednocześnie można traktować jako konkurencję zagrażającą działalności na danym rynku, jak i potencjalnego partnera, dzięki któremu wejście na rynek będzie ułatwione. Poniżej przedstawiono listę konkurentów/partnerów w podziale na analizowane kraje i gałęzie przemysłu zgodne z Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego.

Arabia Saudyjska

Arabia Saudyjska jest jednym z najszybciej rozwijających się państw na świecie. Wydobycie ropy naftowej przynosi znaczne środki finansowe, umożliwiające rozwój innych gałęzi gospodarki. W związku z tym wiele przedsiębiorstw prywatnych działa w bardzo różnych branżach, a nadal myląc, kraj ten jest kojarzony głównie z ropą naftową i tym co z nią związane. W odniesieniu do Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego przedstawiono firmy konkurencyjne dla przedsiębiorstw z powiatu pilskiego, które działają w obrębie takich specjalizacji jak: wnętrza przyszłości, przemysł jutra, rozwój oparty na ICT.

Tabela 29. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku arabskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Al Abdulkader Furniture	Firma z siedzibą w Rijadzie posiada doświadczenie w produkcji mebli do mieszkań, a także do biur.	Wnętrza przyszłości

	Zarządzający firmą przykładają wagę do jakości, czego wyrazem jest posiadany certyfikat jakości ISO9001. Firma realizowała także kontrakty rządowe.	
Al Joaib Group	Al Joaib Group została założona w 1976 roku jako rodzinna firma. Po 10 latach rozpoczęła lokalną ekspansję i rozwój swoich zakładów meblarskich. Firma produkuje głównie meble do kuchni oraz szafy do sypialni.	Wnętrza przyszłości
El Ajou Group	Wiodący krajowy dostawca rozwiązań biznesowych, a także aranżacji powierzchni biurowych. Firma posiada kilka filii w granicach Królestwa Arabii Saudyjskiej.	Wnętrza przyszłości
Riyadh Furniture Industries	Firma rozpoczęła swoją działalność w 1978 roku i przy wsparciu rządu szybko umocniła się na lokalnym rynku. Firma przykładą dużą wagę do jakości czego wyrazem jest posiadanie certyfikatu ISO9001. W zakładach Riyadh Furniture Industries produkowane są meble biurowe, szkolne, a także meble do poczekalni. Zakłady posiadają nowoczesne wyposażenie w postaci np. maszyn CNC.	Wnętrza przyszłości
Aramec Limited	Firma zajmująca się przetwarzaniem komponentów dla przemysłu elektronicznego. Znajduje się na rynku od 2015 roku i posiada certyfikat ISO9001. Świadczy usługi programistyczne, a także pakowanie produktów w taśmę oraz próżniowo.	Przemysł jutra
AEC	Krajowy lider produkcji elektroniki, konserwacji oraz napraw. Wykonuje projekty z zakresu systemów bezpieczeństwa, energetycznych oraz telekomunikacyjnych. Jedna z większych firm wdrażająca innowacyjne rozwiązania technologiczne.	Przemysł jutra
ELM	ELM to saudyjska firma oferująca usługi i produkty elektroniczne, rozwiązania szkoleniowe i konsultacyjne, rozwiązania IT, a także najwyższej jakości usługi outsourcingu.	Przemysł jutra
Arabic Computer Systems	Firma zajmująca się branżą IT: doradztwem bezpieczeństwa sieci, stawianiem serwerów, pisaniem programów oraz aplikacji dla biznesu, a także digitalizacją baz danych.	Rozwój oparty na ICT
Almeer Saudi Technical Services	Firma oferująca zaawansowane systemy zdalnego sterowania, programowalne sterowniki logiczne. Dodatkowo firma ma w swojej ofercie trójwymiarowe modelowanie np. instalacji petrochemicznej. Firma korzysta również z szerokiego wachlarza nowoczesnych maszyn takich jak maszyna do cięcia CNC, galwanizowanie i grawerowanie chemiczne.	Przemysł jutra

Techno Sign and Exhibition	Założona w 1999 r. Firma Techno Sign and Exhibition to firma zajmująca się obsługą klientów międzynarodowych wytwarzając stoiska oraz projektując wystawy z pełną obsługą. Firma oferuje również druki wielkoformatowe, a także interaktywne instalacje LED.	Przemysł jutra
----------------------------	--	----------------

Źródło: Opracowanie własne

Chińska Republika Ludowa

Chińska Republika Ludowa jest krajem silnie nastawionym na przemysł telekomunikacyjny i komputerowy, którego rozwój pozwoli na stworzenie wysoce innowacyjnego społeczeństwa. Na rynku tym funkcjonuje również wiele przedsiębiorstw konstruujących i budujących różnego rodzaju maszyny, od prostych pojazdów transportowych po duże komponenty wykorzystywane w budownictwie. Często w tworzonych sprzętach stosuje się rozwinięty system ICT. Pod względem Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Wojewódzka Wielkopolskiego wyszukano podmioty konkurencyjne działające w obszarach jakimi są rozwój oparty na ICT oraz przemysł jutra. Pod tymi specjalizacjami kryją się branże, które pozwalają na konkurowanie polskich przedsiębiorstw na rynku chińskim. Związane jest to z tym, że liczy się w nich myśl technologiczna, innowacyjne podejście do danego zagadnienia, nie zaś materialne produkty, które produkowane w Chinach będą zapewne tańsze, przez co ciężiej z nimi konkurować.

Tabela 30. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku chińskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
TENCENT	Firma założona w 1998 roku obecnie zajmująca się rozwiązaniami IT, sztuczną inteligencją, programowaniem gier komputerowych. Jest jedną z większych firm tego typu w Chinach. Dodatkowo firma oferuje również rozwiązania systemów płatności online.	Rozwój oparty na ICT
Deep Blue	Prężnie rozwijająca się firma w branży sztucznej inteligencji. Główny nacisk kładzie na produkcję aut autonomicznych, inteligentnego rozpoznawania twarzy oraz zabezpieczeń opartych o sztuczną inteligencję.	Rozwój oparty na ICT Przemysł jutra
Sensetime	Firma rozwija technologię rozpoznawania twarzy, pod kątem wprowadzenia tej technologii do systemu płatności, jako część weryfikacji użytkownika karty kredytowej	Rozwój oparty na ICT
Roobo	Roobo opracowuje całociowe systemy sztucznej inteligencji jak np. roboty dla dzieci czy platformę rozwiązań sztucznej inteligencji obejmującą obsługę np. urządzeń domowych, bądź samochodów.	Rozwój oparty na ICT Przemysł jutra
ELSA	Twórcy mobilnej aplikacji na telefony służącej do nauki języka angielskiego. Wykorzystuje ona sztuczną	Rozwój oparty na ICT

	inteligencję do rozpoznawania mowy oraz adaptuje szkolenie do umiejętności użytkownika.	
SandStar	Firma rozwijająca system bezobsługowych sklepów oraz kas samoobsługowych korzystających ze sztucznej inteligencji. Tworzy system rozpoznający produkty bez użycia kodu kreskowego. Firma przygotowuje również maszyny vendingowe korzystające także z technologii sztucznej inteligencji.	Rozwój oparty na ICT Przemysł jutra
Anhui Heli	Firma zajmuje się produkcją maszyn transportowych takich jak: wózki widłowe (także z napędem elektrycznym), wyciągników, wózki paletowe, a także dostarcza pojazdy do floty obsługującej lotniska.	Przemysł jutra
Sichuan Tengzhong Heavy Industrial Machinery Co., Ltd	Prywatna firma zajmująca się produkcją elementów infrastruktury drogowej takich jak: przęsła mostu. Od niedawna firma skupiła się także na konstruowaniu maszyn ciężkich takich jak ciężarówki, czy też tankowce.	Przemysł jutra

Źródło: Opracowanie własne

Indie

Indie ze względu na tak wysoką liczbę mieszkańców charakteryzuje bardzo duży rynek. Działa na nim wiele globalnych firm pochodzących np. ze Stanów Zjednoczonych, Europy i innych krajów azjatyckich. Jednak Indie posiadają wiele rodzimych przedsiębiorstw działających w branżach związanych z RIS. W każdej z wskazanych branż można wykazać szereg konkurentów, którzy prężnie działają na indyjskim terytorium. Niemniej, Indie są wciąż kwalifikowane do państw rozwijających się, co wiąże się z uwydatnieniem takich gałęzi gospodarki jak rolnictwo, żywność, transport, procesy logistyczne itd.

Tabela 31. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku indyjskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
S. R. INDUSTRIES	Jest to przedsiębiorstwo zajmujące się produkcją i eksportem elementów wystroju wnętrz, jak meble, dekoracje, tekstylia; działalność w zakresie design.	Wnętrza przyszłości
Rugs In Style Inc	Podmiot jest producentem i eksporterem ręcznie robionych dywanów, chodników. Działa w zakresie projektowania i sprzedaży.	Wnętrza przyszłości
Hevea Furniture & Interiors Pvt Ltd	Firma został założony w 2005 roku jako producent i eksporter mebli drewnianych. Jest to spółka zależna JFA Group, która została założona w 1986 roku. Siedziba główna i fabryka firmy znajdują się w Chennai, Tamil Nadu. Oferowany asortyment obejmuje m.in.:	Wnętrza przyszłości

	meble domowe, biurowe, komercyjne.	
Godrej Interio	To firma meblowa numer jeden w Indiach. Godrej produkuje wszelkiego rodzaju meble, takie jak meble kabinowe, biurka, łóżka i szafki, sofy, zestawy do jadalni itp. Godrej ma ponad 52 ekskluzywne salony wystawowe w 19 dużych miastach w całym kraju.	Wnętrza przyszłości
CTC FREIGHT CARRIERS PRIVATE LIMITED	Firma z Navi Mumbai, która zapewnia głównie usługi transportu morskiego. Oferuje także usługi transportu lokalnego, usługi odprawy celnej, usługi magazynowania itp.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Transocean Express Logistics Pvt Ltd	To firma zarządzająca logistyką i łańcuchem dostaw, której misją jest ustanowienie pozycji lidera w dziedzinie transportu i magazynowania. Przedsiębiorstwo ma krajowe i międzynarodowe doświadczenie od 35 lat w branży spedycyjnej oraz międzynarodową i krajową wiarygodność i reputację.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Agarwal Packers and Movers Ltd	Przedsiębiorstwo jest jednym z największych indyjskich firm transportowych. Posiadają 52 biura, które obsługują 1264 lokalizacje w całym kraju.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Ashok Leyland	Firma jest częścią grupy Hinduja Group, jednego z największych producentów pojazdów użytkowych w Indiach. Autobusy ich produkcji przewożą codziennie 70 milionów pasażerów do ich miejsc docelowych. Ashok Leyland dostarcza także samochody dla indyjskiego wojska.	Przemysł jutra
Green-O-Tech India	W 2014 r. Firma Green-O-Tech India weszła w sektor recyklingu drewna i tworzyw sztucznych i stała się jednym z wiodących dostawców usług w zakresie recyklingu drewna odpadowego i tworzyw sztucznych.	Przemysł jutra
Skrapnet	Firma działająca w zakresie recyklingu tworzyw sztucznych, produkująca przetworzone, wzmocnione i pierwotne polimery. Skrapnet zapewnia również platformę do testowania wydajności maszyny / systemów maszyn.	Przemysł jutra
Bhoruka Gases	Jedna z wiodących firm zajmujących się produkcją gazów przemysłowych. Przedsiębiorstwo specjalizuje się w wytwarzaniu produktów kriogenicznych o najwyższych zakresach czystości.	Przemysł jutra
Rasi Seeds	Firma działająca w zakresie produkcji nasion i prac z działu badań i rozwoju (R&D) nad nowymi technologiami w produkcji biosurowców. Przedsiębiorstwo dostarcza m.in. nasiona bawełny, kukurydzy, prosa i warzyw.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

Krebs Biochemicals and Industries Ltd (KBIL)	Krebs Biochemicals and Industries Ltd (KBIL) to firma biochemiczna, która opracowuje procesy biotechnologiczne do zastosowania w medycynie, rolnictwie i przemyśle. Została założona w 1991 roku i ma siedzibę w Hyderabad. Obecnie ma dwa zakłady produkcyjne - Nellore i Vizag. KBIL posiada też wiedzę i infrastrukturę do pracy w dziedzinie syntezy chemicznej, fermentacji i technologii enzymatycznych.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
OrgaSatva Foods	Certyfikowana marka żywności ekologicznej, zachęcająca do etycznych dostaw produktów ekologicznych głównie w Pune, części Mumbaju i niektórych małych miasteczkach, wzmacniając pozycję rolników wokół Maharashtra poprzez edukowanie ich metodami rolnictwa ekologicznego i nie tylko.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Koraput Organic	Firma produkująca żywność ekologiczną i eksportująca z Koraput. Oferuje produkty ekologiczne światowej klasy, jest uznawany za pioniera producentów żywności ekologicznej w jednym ze stanów Indii - Odisha.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

Źródło: Opracowanie własne

Japonia

W tabeli znajdującej się poniżej wskazano największych potencjalnych konkurentów, których można napotkać wchodząc na rynek japoński w poszczególnych branżach. Celowo nie wskazano najsłynniejszych japońskich firm, które działają globalnie i są rozpoznawalne na całym świecie. Wynika to z faktu, iż tego typu podmioty nie są bezpośrednią konkurencją potencjalnych firm wchodzących na rynek japoński, pochodzących z powiatu pilskiego. Japonia jest krajem wysokorozwiniętym, tym samym działa wiele przedsiębiorstw w każdej wyselekcjonowanej branży (RIS). Kraj ten charakteryzuje się gospodarką opartą na nowych technologach, innowacji i przemyśle elektronicznym.

Tabela 32. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku japońskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Komatsu Ltd.	Firma zajmująca się produkcją i sprzedażą sprzętu budowlanego i wydobywczego, maszyn leśnych i maszyn przemysłowych. Przedsiębiorstwo działa globalnie.	Przemysł jutra
Hirata Valve Industry Co., Ltd.	Przedsiębiorstwo jest uznanym producentem części i podzespołów dla branży mechanicznej. Są produkowane m.in. zawory, zasuwki, filtry, szkła przepływowe, zawory bezpieczeństwa itp. Te elementy	Przemysł jutra

	są najczęściej stosowane w elektrowniach jądrowych, elektrowniach cieplnych, elektrowniach geotermalnych, terminalach LNG, statkach LNG, urządzeniach przemysłowych (tlen, azot, ropa naftowa, chemiczna, spożywcza itp.), urządzeniach do spalania ciekłego wodoru w rakietach kosmicznych i innych gałęzi przemysłu	
Kawasaki	Jedna z najstarszych i najpotężniejszych firm japońskich w szeroko pojętej branży „przemysł jutra”. Marka kojarzona jest z produkcją motocykli, jednak największa część jej działalności opiera się na budowie statków, maszyn budowlanych i realizacji wielkich inwestycji budowlanych.	Przemysł jutra
Makino	Działalność japońskiej firmy opiera się na branży obróbki mechanicznej. Produkuje obrabiarki, urządzenia peryferyjne, oprogramowania dla maszyn z tej dziedziny.	Przemysł jutra
Medmain Inc.	Medmain Inc. to firma zajmująca się rozwojem technologii medycznych i użytkowania, w skład której wchodzi eksperci technologiczni, programiści i specjaliści medyczni, którzy współpracują z placówkami medycznymi na całym świecie. Medmain oferuje również dedykowaną usługę przechowywania w chmurze dla studentów medycyny o nazwie Medteria.	Nowoczesne technologie medyczne
PHC Holdings Corporation	Firma opracowuje, produkuje, sprzedaje i serwisuje sprzęt i rozwiązania medyczne poprzez swoje trzy podstawowe elementy firmy z branży urządzeń medycznych, IT w służbie zdrowia i nauk przyrodniczych.	Nowoczesne technologie medyczne
SANYOSEIKO	SANYOSEIKO podnosi wartość sprzętu medycznego poprzez zapewnienie bezpieczeństwa i poprawę jakości. Zespół ekspertów zajmuje się produkcją od fazy projektowania, projektowania i wejścia na rynek i obsługi sprzedaży.	Nowoczesne technologie medyczne
Fukuyama Transporting Co	Jest to firma logistyczna, która jako swój najwyższy cel stawia sobie dopasowanie do indywidualnych potrzeb klienta. Przedsiębiorstwo zajmują się transportem, spedycją, utrzymaniem pojazdu, magazynowaniem, pakowaniem, Leasingiem nieruchomości, obsługą ładunków portowych, odprawą celną itd.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne

Hitachi Transport System	Firma oferuje optymalne rozwiązania, usprawniając funkcje transportu i dystrybucji w całym szeregu działań korporacyjnych, w tym od zakupu materiałów po produkcję, sprzedaż i recykling.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Iino Kaiun Group	Grupa Iino Kaiun transportuje skroplone gazy, takie jak LPG (Liquefied Petroleum Gas) i LNG (Liquefied Natural Gas) na pokładzie floty dużych cystern gazowych, w większości wyposażonych w specjalne urządzenia, takie jak zbiorniki chłodnicze i sprężarki.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
ICT Co. Ltd	Firma ICT zajmująca się głównie systemami monitorowania sieci wodociągowej, monitorowania oczyszczalni ścieków, monitorowania energii, monitorowania oszczędności energii, kamerami sieciowymi, a także systemami wsparcia dla różnych grup jak np. pielęgniarki.	Rozwój oparty na ICT
TIS INTEC Group	TIS jest kompleksowym dostawcą usług IT, spełniającym potrzeby klientów z szerokiego spektrum branż i sektorów, od wszystkiego - od podstawowych systemów wspierających biznes po aplikacje, które prowadzą do ostrzejszej przewagi konkurencyjnej i platform stanowiących podstawę systemów.	Rozwój oparty na ICT
Net One Systems Co	Net One Systems zapewnia innowacyjne rozwiązania i usługi platformy informacyjnej, które pomagają wiodącym organizacjom lepiej zarządzać technologiom informacyjnym i komunikacyjnym.	Rozwój oparty na ICT
Nihon Unisys Group	Grupa zapewnia zintegrowane usługi, które zaczynają się od analizy problemów ICT związanych z zarządzaniem i kończą się ich rozwiązaniem dla klientów w sektorach od usług finansowych, produkcji i dystrybucji po energetykę i administrację rządową.	Rozwój oparty na ICT

Źródło: Opracowanie własne

Katar

Gospodarka Kataru zdominowana jest przez firmy z branży petrochemicznej, których właścicielem jest państw, prywatni przedsiębiorcy, czy międzynarodowe korporacje. Z tego względu większość firm nastawiona jest na dostarczanie usług i produktów niezbędnych dla tej branży. Jednak ze względu na wysoki poziom rozwoju, jest to gospodarka chłonna nowych rozwiązań z różnych branż, co pozwala innowacyjnym firmom z powiatu pilskiego dostarczać produkty lub usługi, które znajdą odbiorców.

Tabela 33. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku katarskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Hamad Medical Corporation	Firma jest największym operatorem szpitali w Katarze. Podmiot ten jest odpowiedzialny za dostawę sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego, jak również leków. Może być traktowany zarówno jako potencjalny partner jak i konkurent uniemożliwiający współpracę z większością szpitali w Katarze	Nowoczesne technologie medyczne
Qatar Chemical Company Ltd	Firma z branży petrochemicznej będącej producentem m.in. plastiku i wielu pochodnych produktów będących efektem produkcji paliw.	Przemysł jutra
Qatar Steel	Huta metali, jeden z liderów w kraju, w produkcji stali.	Przemysł jutra
Ooredoo	Jedna z wiodących firm telekomunikacyjnych w Katarze oraz innych krajach regionu. Posiadająca ponad 100 mln klientów.	Rozwój oparty na ICT
Alfanet Solutions Wll	Firma tworząca nowoczesne rozwiązania IT będąca już ponad 10 lat na rynku.	Rozwój oparty na ICT
Aaj Technologies	Firma dostarczająca rozwiązania IT będąca m.in. Partnerem Microsoft i IBM.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Prime Logistics	Prime Logistics to międzynarodowy spedytorski posiadający siedzibę w Katarze, W swojej ofercie firma oprócz świadczenia usług spedycji wdraża także kompleksowe usługi logistyczne w kraju i na rynkach zagranicznych.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Essential Systems and Services	Essential Systems and Services to interdyscyplinarna firma inżynierska zarządzana przez specjalistów z doświadczeniem w sektorach naftowym i gazowym, morskim i przemysłowym. Działa głównie w regionie na Bliskiego Wschodu. Firma dostarcza rozwiązania głównie z branży IT.	Rozwój oparty na ICT
Malmotia	Malmotia jest wiodącym dostawcą usług i rozwiązań informatycznych. Firma z siedzibą w Doha w Katarze dostarcza innowacyjne rozwiązania informatyczne, z których korzysta zarówno sektor publiczny i biznes.	Rozwój oparty na ICT

Źródło: Opracowanie własne

Kazachstan

Firmy w Kazachstanie podobnie jak w innych gospodarkach opartych na wydobywaniu surowców, nastawione są na dostarczenie nowoczesnych produktów, rozwiązań i usług głównie do tego sektora. W związku z tym na rynku brakuje takich towarów: maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części (głównie kotły), świeże owoce czy wyroby farmaceutyczne. Grupy tych produktów mają największy udział w eksportowanych z Polski do Kazachstanu produktach. Oznacza to, że na rynku kazachskim brakuje istotnych z punktu widzenia konsumenta produktów.

Tabela 34. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku kazachskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
UST - Kamenogorsk	Firma ta od ponad 35 lat projektuje, rozwija, produkuje i dostarcza zawory rurociągowo i wyposażenie pól naftowych, które są szeroko stosowane w projektach przemysłu naftowego i gazowego w Kazachstanie i głównie Rosji, oraz innych krajach Wspólnoty Niepodległych Państw.	Przemysł jutra
Line System Engineering	Firma powstała w 2009 roku i działająca w branży telekomunikacyjnej, specjalizując się w projektowaniu, budowie i eksploatacji sieci telekomunikacyjnych. Firma ma oddziały w Astanie, Atyrau, Pawłodar i Shymkent oraz biura we wszystkich regionalnych centrach..	Przemysł jutra
Kimiriz	Firma działa w branży usług informatycznych, opracowywania oprogramowania i doradztwa, Kimiriz oferuje tworzenie aplikacji dla wszystkich typów projektów: tworzenie oprogramowania od zera, utrzymanie aplikacji, lokalizacja produktu, integracja aplikacji	Rozwój oparty na ICT
Kublei LLP	Jedno z największych przedsiębiorstw przetwórczych Republiki Kazachstanu, znane z produkcji świeżo schłodzonego mięsa, takiego.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

Źródło: Opracowanie własne

Turcja

Dominującymi gałęziami gospodarki Turcji związanymi z Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego są przede wszystkim: przemysł maszynowy oraz wydobywczy, mineralny i przetwórczy (RIS: Przemysł jutra), przemysł motoryzacyjny i transportowy (RIS: Wyspecjalizowane procesy logistyczne), przemysł telekomunikacyjny i komputerowy (RIS: Rozwój oparty na ICT). Konkurencja na danych rynkach jest bardzo wysoka, a działające na nich firmy są przedsiębiorstwami o ugruntowanych pozycjach. Poniżej opisano kilka wybranych firm działających w sektorach związanych z Wielkopolskimi Regionalnymi Specjalizacjami.

Tabela 35. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku tureckim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Cermak Makine Sanayi ve Ticaret A.S.	Firma jest producentem podzespołów dla sektora motoryzacyjnego. Cermak cechuje się wysoką wydajnością na każdym etapie procesów produkcyjnych. Od momentu powstania firma opracowała wiele robotyko-mechanicznych i elektronicznych narzędzi do automatyzacji urządzeń produkcyjnych i stale inwestuje w badania i rozwój z zasadą ciągłego doskonalenia w celu uzyskania produkcji o wysokich standardach przemysłowych. Firma posiada własne laboratorium badawczo-rozwojowe.	Przemysł jutra
Pancar Motor San.ve Tic. A.Ş.	Pancar Motor jest jednym z największych producentów i eksporterów Turcji dla czterosuwowych silników Diesla dla rolnictwa, przemysłu i żeglugi morskiej o pojemności od jednego do czterech cylindrów, pomp wody do nawadniania i pomp silnikowych w rolnictwie i zwalczaniu pożarów, a także zespołów prądotwórczych różnych typów	Przemysł jutra
Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş. (TUSAŞ)	TUSAŞ to centrum technologii projektowania, rozwoju, produkcji, integracji systemów lotniczych, modernizacji i wsparcia posprzedażowego w Turcji. Firma posiada nowoczesny obiekt lotniczy wyposażony w zaawansowane technologicznie maszyny i urządzenia, które zapewniają szerokie możliwości produkcyjne, od produkcji części po montaż samolotów, testy podczas lotów i dostawę.	Przemysł jutra
Ironmak Machinery	Firma Ironmak Machinery została założona w 2005 roku i specjalizuje się w produkcji sprzętu i części zamiennych dla przemysłu wydobywczego i budowlanego na całym świecie dzięki swojemu parkowi maszynowemu wyposażonemu w zaawansowane technologie. Produkty firmy charakteryzują się dobrymi właściwościami mechanicznymi oraz wysokim czynnikiem wydajności.	Przemysł jutra
Takipsan Bilişim Teknolojileri San. ve Tic. A.Ş.	Firma zajmuje się opracowywaniem wysokowydajnych urządzeń przemysłowych w procesach produkcyjnych i logistycznych. Oferuje produkty, które zaspokajają potrzeby sektora detalicznego, dzięki rewolucyjnym antenom bezpieczeństwa RFID, urządzeniom do śledzenia zapasów i mobilnym aplikacjom	Rozwój oparty na ICT

	sprzedażowym. Firma prowadzi działania mające na celu oferowanie kreatywnych rozwiązań za pomocą wyspecjalizowanej kadry inżynierów, we współpracy z uniwersytetami i naukowcami Techno Park Uniwersytetu Dokuz Eylül.	
Bati Group	Firma Bati jest jedną z największych firm logistycznych w Turcji. Świadczy usługi transportowe i spedycyjne specjalizując się w obsłudze zleceń transportowych takich jak: fracht morski (FCL / LCL), fracht lotniczy, fracht kolejowy. Ponadto firma jest autorem wielu nowoczesnych rozwiązań stosowanych w logistyce.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
NETLOG LOGISTICS	Netlog jest tureckim, zintegrowanym dostawcą usług logistycznych i transportowych, działającym na trzech kontynentach. Netlog Logistics to największa firma transportowa w Turcji i jedna z najszybciej rozwijających się firm logistycznych w regionie Europy, Bliskiego Wschodu oraz Afryki.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne

Źródło: Opracowanie własne

Wietnam

Głównymi sektorami gospodarki w Wietnamie powiązanymi z RIS Wielkopolski są: przemysł maszynowy, przemysł komputerowy, przemysł meblarski i rolno-spożywczy. Struktura danych rynków charakteryzuje się rozdrobnioną siecią dystrybucji, a także dużą konkurencją ze strony zachodnioeuropejskich, jak i azjatyckich marek. Przeprowadzając analizę konkurencji na wietnamskim rynku skupiono się na największych przedsiębiorstwach działających w danych branżach.

Tabela 36. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku wietnamskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Hanoi Mechanical Company Limited (HAMECO)	HAMECO jest azjatyckim liderem w dziedzinie obróbki metali. Firma przede wszystkim zajmuje się szeroko rozumianą obróbką metali, z kompleksowym procesem produkcyjnym - od projektowania, odlewania, obróbki skrawaniem, wytwarzania, obróbki cieplnej i montażu do pełnej produkcji sprzętu dla różnych gałęzi przemysłu.	Przemysł jutra
Midway Metals Marine	Midway Metals jest producentem niestandardowych elementów ze stali nierdzewnej, głównie dla przemysłu morskiego (jachtowego). Midway Metals jest jedną z firm światowej czołówki branży morskiej stali nierdzewnej.	Przemysł jutra
TMA Solutions	TMA Solutions została założona w 1997 roku w celu świadczenia wysokiej jakości usług outsourcingu	Rozwój oparty na ICT

	oprogramowania dla wiodących firm na całym świecie. Jest to jedna z największych firm outsourcingowych oprogramowania w Wietnamie. Firma zatrudnia ponad 2 600 inżynierów.	
Duc Thanh Wood Processing JSC	Firma Duc Thanh działa na rynku od 1991 r. Podstawową wartością firmy jest „przyczynianie się do ochrony środowiska”, będąc jednocześnie wiodącym profesjonalnym producentem sprzętu kuchennego, artykułów gospodarstwa domowego, mebli domowych i zabawek dla dzieci wykonanych z drewna kauczukowego, MDF i sklejk.	Wnętrza przyszłości
AA Corporation	AA Corporation jest wiodącą firmą z branży meblarskiej i wyposażenia wnętrz w Wietnamie. Firma zatrudnia ponad 2000 oddanych pracowników. AA Corporation koncentruje się na usługach wyposażenia i produkcji mebli dla prywatnych klientów oraz dla 4 i 5 gwiazdkowych hoteli na rynku krajowym i międzynarodowym. AA Corporation prowadzi również wiele sklepów detalicznych w Wietnamie pod następującymi markami: BellaVita, AA Deco, Nha Xinh, DecoMix i BoConcept.	Wnętrza przyszłości
Camha Joint Stock	Camha Joint Stock jest jednym z największych producentów mebli drewnianych w Wietnamie. Firma eksportuje swoje produkty do ponad 20 krajów na całym świecie, głównie z USA, krajami Unii Europejskiej oraz Ameryki Południowej. Produkty Camha Joint Stock są wytwarzane przy użyciu najnowszych technologii i z wszelkimi zasadami ochrony środowiska. Meble produkowane są w 4 fabrykach, zatrudniających 1 000 pracowników.	Wnętrza przyszłości
TRUNG NGUYEN LEGEND CORPORATION	Trung Nguyên to wietnamska grupa biznesowa zajmująca się produkcją, przetwarzaniem i dystrybucją kawy i herbaty. Trung Nguyên to największa i krajowa marka kawy i herbaty w Wietnamie, która eksportuje swoje produkty do ponad 60 krajów. Producenci kawy Trung Nguyen zostali certyfikowani przez EUREPGAP i Utz Kapeh za „bezpieczne i zrównoważone” praktyki uprawy kawy. Kawa Trung Nguyen jest uprawiana w mniejszych gospodarstwach i stosuje się tradycyjne metody przetwarzania, takie jak suszenie na słońcu.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Southern Seed Joint Stock Company	Southern Seed Corporation dostarcza nasiona w Wietnamie. Firma oferuje czyste i hybrydowe nasiona ryżu; gluten kukurydziany i żółte nasiona kukurydzy; warzywa liściaste, warzywa, rośliny strączkowe fasoli	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

	i inne nasiona warzyw. Dostarcza również środki ochrony roślin, nawozy i produkty do hodowli traw. Firma koncentruje się na działalności badawczo-rozwojowej, przy szczególnym założeniu opracowania nowych odmian nasion.	
--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Zjednoczone Emiraty Arabskie

ZEA posiadają wysoce rozwiniętą gospodarkę, co z jednej strony przekłada się na ogromne możliwości współpracy gospodarczej z potencjalnymi kontrahentami, jak również na znaczną konkurencję na każdym z perspektywicznych obszarów regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Wielkopolski. Poniżej w tabeli zaprezentowano największe przedsiębiorstwa na rynku ZEA.

Tabela 37. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku ZEA

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
National Polystyrene Packaging Factory L.L.C.	NPPF powstała w 1994 roku. Firma dostarcza na rynek ZEA najwyższej jakości produkty polistyrenowe do następujących gałęzi przemysłu: budownictwa, pakowania i dekoracji, z zachowaniem wszelkich norm środowiskowych.	Przemysł jutra
TRANSCO Abu Dhabi Transmission and Despatch Company	Podstawowym przedmiotem działalności TRANSCO jest planowanie, budowa i eksploatacja bezpiecznej, niezawodnej i wydajnej sieci przesyłowej wody i energii elektrycznej w Abu Zabi oraz, w razie potrzeby, w Zjednoczonych Emiratach Arabskich.	Przemysł jutra
EDGE Information Technology	EDGE tworzy sieć innowacyjnych i kompleksowych dostawców usług informatycznych w dziedzinie ITC. EDGE jest kompleksowym dostawcą rozwiązań, pomagamy naszym klientom planować, budować, wspierać i zarządzać ich infrastrukturą IT za pośrednictwem szerokiej gamy rozwiązań, w tym oprogramowania, sieci, głosu, wideo, centrów danych, pamięci masowej i bezpieczeństwa. EDGE posiada kompletne oprogramowanie dla systemów ERP, szpitali, hotelarstwa i branży biznesowej.	Rozwój oparty na ICT
Inlogic IT Solutions	Inlogic IT Solutions jest wiodącą firmą z branży usług informatycznych i technologii biznesowej, która zapewnia najwyższej jakości usługi programistyczne, tworzenie aplikacji internetowych i marketing online w przystępnej cenie.	Rozwój oparty na ICT

National Food Products Company	NFPC została założona w 1971 r. Wraz z utworzeniem zakładu produkcji mleka na środku pustyni arabskiej. Dziś firma z siedzibą w Dubaju jest organizacją o wartości wielu milionów dolarów. Produkty NFPC są konsumowane przez ponad połowę całej populacji w Zjednoczonych Emiratach Arabskich każdego dnia.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Abu Dhabi Fertilizer Industries Co. W.L.L (ADFERT)	Firma Abu Dhabi Fertilizer Industries Co. W.L.L (ADFERT) została założona w 1995 roku. ADFERT jest regionalnym liderem w produkcji i eksporcie specjalnych składników odżywczych dla roślin na Bliskim Wschodzie i Bliskim Wschodzie. Firma produkuje składniki odżywcze dla roślin w różnych formach i przepisach, aby zaspokoić różne metody aplikacji i potrzeby upraw.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Wykaz wyselekcjonowanych potencjalnych partnerów handlowych/kontrahentów dla przedsiębiorstw działających w ramach Inteligentnych Specjalizacji Województwa Wielkopolskiego

Przeprowadzając analizę potencjalnych partnerów handlowych z państw azjatyckich, z którymi przedsiębiorstwa z powiatu pilskiego mogłyby nawiązać współpracę, skupiono się na przedsiębiorstwach, a także stowarzyszeniach i organizacjach non-profit. Biorąc pod uwagę specyfikę azjatyckiej gospodarki oraz różnice ekonomiczne i kulturowe uznano, że nawiązanie współpracy ze stowarzyszeniami znacznie zwiększy dostęp do rynku dla pilskich przedsiębiorców. Jednak specyfika prowadzenia działalności na rynkach zagranicznych, często opiera się również na współpracy z potencjalnymi konkurentami, z którymi można współpracować na zasadzie zlecenia/podwykonawstwa, bez konieczności otwierania oddziału w danym kraju. Biorąc powyższe pod uwagę, wskazani w rozdziale 4.1 potencjalni konkurenci mogą być również traktowani w kategoriach potencjalnych partnerów handlowych. W celu przejrzystości opracowania zdecydowano się na niepowielanie informacji z rozdziału 4.1 w niniejszym rozdziale i wskazanie instytucji, które wspierają firmy zagraniczne w wejściu na rynek. Wskazane instytucje od lat działają na wybranych rynkach, w związku z czym doskonale znają wszelkie przepisy i regulacje, do których powinny dostosować się firmy chcące poszerzyć swoją działalność o rynek azjatycki. Ponadto wymienione w niniejszym podrozdziale instytucje zrzeszają dużą liczbę członków, co przekłada się na szeroki zakres możliwej współpracy z partnerami zagranicznymi. Poniżej przedstawiono listę potencjalnych partnerów w podziale na analizowane kraje i gałęzie przemysłu zgodne z Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego.

Arabia Saudyjska

W poniższej tabeli zaprezentowano zarówno przedsiębiorstwa prywatne, których zadaniem jest wsparcie firm zagranicznych w rozpoczęciu działalności na rynku Arabii Saudyjskiej, jak i stowarzyszenia non-profit zrzeszające jednostki z danej branży i prowadzące współpracę międzynarodowe. Wszyscy wymienieni potencjalni partnerzy/kontrahenci kooperowali w przeszłości lub współdziałają nadal z podmiotami zagranicznymi, dlatego mogą stanowić dobry, pierwszy etap zapoznawania się z rynkiem oraz budowania sieci kontaktów.

Tabela 38. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku arabskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Abyann International Tradings	Przedsiębiorstwo specjalizuje się w pośrednictwie/reprezentacji firm krajowych i zagranicznych w zakresie importu/eksportu oraz marketingu na terenie Arabii Saudyjskiej.	Wszystkie RIS
Asharqia Chamber (Izba Asharqia)	Izba jest jedną z najstarszych i najbardziej ugruntowanych organizacji usługowych w Arabii Saudyjskiej zajmujących się promocją wkładu sektora prywatnego w gospodarkę. Izba opracowała szereg usług promocyjnych i rozwojowych w celu wspierania inicjatyw sektora prywatnego w przemyśle, handlu i usługach	Wszystkie RIS
Saudi Association for Energy Economics (SAEE)	Arabskie Stowarzyszenie Energetyczne (Saudi Association for Energy Economics SAEE) to międzynarodowa organizacja non-profit z siedzibą w Królestwie Arabii Saudyjskiej. SAEE jest jednostką podlegającą Międzynarodowemu Stowarzyszeniu Energetycznemu (International Association of Energy Economics IAEE), które stanowi globalną organizację non-profit założoną w 1977 r. z siedzibą w Stanach Zjednoczonych. IAEE ma ponad 3000 członków i ponad 30 krajowych oddziałów na całym świecie.	Przemysł jutra
The Saudi Association for Scientific Research (SASR)	Saudyjskie Stowarzyszenie Badań Naukowych (The Saudi Association for Scientific Research SASR) to saudyjska profesjonalna organizacja non-profit zajmująca się poprawą zdrowia publicznego poprzez zapewnienie otwartej wymiany informacji naukowych oraz rozwoju polityki, edukacji i rzecznictwa dla szerokiego zakresu dziedzin, na przykład stomatologii, medycyny, pielęgniarstwa, farmacji i innych nauk o zdrowiu.	Przemysł jutra Nowoczesne technologie medyczne
World Trade Center Saudi Arabia	Przedsiębiorstwo realizujące liczne usługi biznesowe i konsultingowe dla innych firm. Jedną z nich jest realizacja wysokiej jakości międzynarodowych wystaw i targów	Wszystkie RIS

	w całej Arabii Saudyjskiej. Oprócz odgrywania znaczącej roli w organizowaniu takich wydarzeń, WTC Saudi działa jako łącznik społeczności biznesowej z lokalnymi władzami.	
Saudi Council of Engineers (SCE)	Saudyjska Rada Inżynierów (Saudi Council of Engineers SCE) jest naukową radą zawodową, której celem jest rozwój zawodu inżyniera oraz wszystkiego, co podniesie jego poziom oraz wesprze tych, którzy w nim pracują. Do jego zadań należy ustalanie podstaw i kryteriów wykonywania zawodu, w tym warunków licencji, ustalanie zasad i testów wymaganych do uzyskania stopni zawodowych, przygotowywanie studiów i badań, organizowanie kursów, prowadzenie seminariów i konferencji związanych z karierą, a także udzielanie porad technicznych zgodnie ze specjalizacją zgodnie z regulaminem ustalonym przez członków Rady.	Przemysł jutra
The Environmental Technology and Management Association (ETMA)	Stowarzyszenie Technologii i Zarządzania Środowiskowego to saudyjska sekcja stowarzyszenia Air and Waste Management Association (SAS-A & WMA). ETMA stała się pierwszą międzynarodową sekcją stowarzyszenia w 1993 roku i obecnie liczy około 400 członków. Celem jest promowanie wymiany technologii, rozwoju zawodowego, możliwości nawiązywania kontaktów, edukacji publicznej i imprez informacyjnych.	Przemysł jutra
The Saudi Arabian Water Environment Association (SAWEA)	Stowarzyszenie Środowiska Wodnego Arabii Saudyjskiej to organizacja non-profit założona 1 stycznia 2002 r. Przez grupę profesjonalistów pracujących w Arabii Saudyjskiej w dziedzinie oczyszczania wody i ścieków. Celem SAWEA jest zachowanie i poprawa jakości wody w Arabii Saudyjskiej i na świecie.	Przemysł jutra

Źródło: Opracowanie własne

Chińska Republika Ludowa

Wymiana handlowa pomiędzy Chińską Republiką Ludową a Unią Europejską jest silnie rozwinięta, dzięki czemu obie strony są dość otwarte na kooperację, a nawiązanie kontaktów biznesowych na rynku chińskim nie jest bardzo trudne. Warto zapoznać się z różnicami kulturowymi, które występują pomiędzy Polską, a Chińską Republiką Ludową, znajomość ich kultury oraz sposobu funkcjonowania relacji międzyludzkich na pewno będzie pozytywnie odebrana i ułatwi rozmowy biznesowe. W poniższej tabeli zaprezentowano podmioty, które w ramach swojej działalności współpracują z jednostkami zagranicznymi.

Tabela 39. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku chińskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
China Chamber of Commerce for Import and Export of Light Industrial Products and Arts-Crafts CCCLA	Chińska Izba Handlowa ds. Importu i Eksportu Lekkich Produktów Przemysłowych i Rzemiosła Artystycznego została założona w 1988 r., zgodnie z odpowiednimi przepisami i regulacjami jest organizacją złożoną z przedsiębiorstw zajmujących się produkcją, importem i eksportem. Jej zadaniem jest m.in. bycie łącznikiem między przedsiębiorstwami a rządem, organizowanie wystaw i targów, wsparcie wymiany gospodarczej i technologicznej.	Przemysł jutra Wnętrza przyszłości
China Association of Automobile Manufacturers (CAAM)	Chińskie Stowarzyszenie Producentów Samochodów to organizacja społeczna założona w Pekinie w maju 1987 r. Jest to organizacja społeczna non-profit utworzona w oparciu o zasadę równości i dobrowolności, która składa się z przedsiębiorstw i instytucji zajmujących się produkcją samochodów, motocykli, części samochodowych.	Przemysł jutra
Internet Society of China ISC	Chińskie Towarzystwo Internetowe została utworzone 25 maja 2001 r. ISC ma ponad 1200 członków, którzy są prywatnymi firmami, instytutami badawczymi, stowarzyszeniami akademickimi, uniwersytetami i innymi organizacjami zaangażowanymi w różne działania związane z Internetem. Główną misją ISC jest promowanie rozwoju Internetu w Chinach i dążenie do budowy zaawansowanego społeczeństwa informacyjnego.	Rozwój oparty na ICT
Chinese Renewable Energy Industries Association (CREIA)	Chińskie Stowarzyszenie Przemysłu Energetyki Odnawialnej promuje wdrażanie zaawansowanych technologii energii odnawialnej i aktywnie rozwija komercjalizację chińskiej energii odnawialnej. CREIA służy jako pomost między organami regulacyjnymi, instytutami badawczymi i profesjonalistami z branży, aby zapewnić forum do dyskusji na temat rozwoju energii odnawialnej na poziomie krajowym, a następnie doradzać rządowi Chin w zakresie formułowania polityki międzynarodowej.	Przemysł jutra
China Association of Foreign Service Trades (CAFST)	Założone w 1989 r. Chińskie Stowarzyszenie Handlu Zagranicznego Usług jest organizacją pozarządową pod bezpośrednim kierownictwem Chińskiej Rady ds. Promocji Handlu Międzynarodowego. CAFST ma 143 członków w całym kraju, w tym przedsiębiorstwa państwowe, agencje pracy tymczasowej i firmy finansowe z zagranicy.	Wszystkie RIS

	Świadczą usługi za pośrednictwem pełnego spektrum zasobów ludzkich, w tym outsourcingu HR, wysyłki siły roboczej, rekrutacji, wyszukiwania kadry kierowniczej, outsourcingu procesów biznesowych, doradztwa i innych usług związanych z sprawami zagranicznymi.	
China Council for the Promotion of International Trade (CCPIT)	Chińska Rada ds. Promocji Handlu Międzynarodowego założona w 1952 r., jest krajową agencją promocji handlu zagranicznego i inwestycji. Główne zadania CCPIT obejmują: wdrażanie odpowiednich krajowych strategii rozwoju oraz promowanie handlu zagranicznego, realizacja inwestycji dwustronnych oraz współpracy gospodarczej i technologicznej; kontynuacja współpracy z zagranicznymi partnerami ds. promocji handlu; przyjmowanie zagranicznych delegacji handlowych i gospodarczych; organizowanie chińskich delegacji ds. handlu i gospodarki.	Wszystkie RIS
China Chain Store & Franchise Association (CCFA)	Chińskie Stowarzyszenie Sieci Sklepów i Franczyzy jest oficjalnym przedstawicielem branży detalicznej i franczyzowej w Chinach. Członkowie to detaliści krajowi i zagraniczni, francyzodawcy, dostawcy. Funkcje CCFA obejmują: uczestnictwo w kształtowaniu i koordynacji prawa, zapewnianie szeregu profesjonalnych szkoleń oraz informacji i danych branżowych dla członków, a także tworzenie platform wymiany i współpracy.	Wszystkie RIS
The Chinese Academy of Sciences (CAS)	Chińska Akademia Nauk jest filarem dążenia Chin do eksploracji i wykorzystania zaawansowanych technologii i nauk przyrodniczych z korzyścią dla Chin i świata. Składając się z kompleksowej sieci badawczo-rozwojowej, opartego na zasługach społeczeństwa akademickiego i systemu szkolnictwa wyższego, CAS łączy naukowców i inżynierów z Chin i całego świata, aby rozwiązywać zarówno problemy teoretyczne, jak i praktyczne, przy użyciu światowej klasy metod naukowych i zarządzania.	Przemysł jutra
Shenzhen International Freight Forwarders Association (SIFFA)	Międzynarodowe Stowarzyszenie Spedytorów Towarowych w Shenzhen zostało założone w czerwcu 1998 r. SIFFA działa w celu organizacji i koordynacji wymiany wiedzy między członkami, komunikacji pomiędzy rządem a przedsiębiorstwami, organizacji współpracy między krajowymi i międzynarodowymi grupami spedycyjnymi.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne

Źródło: Opracowanie własne

Indie

Wśród wybranych partnerów w Indiach wyróżnia się przede wszystkim organizacje zrzeszające podmioty branż zaliczanych do Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa

Wielkopolskiego, których celem jest udzielanie wsparcia w zakresie rozwoju rynku i umacniania relacji biznesowych ich członków, jak i przedsiębiorstwa otwarte na współpracę z przedsiębiorstwami zagranicznymi oferujące outsourcing bądź stanowiące importerów. Nawiązanie współpracy jako jedno z pierwszych działań ułatwi proces wchodzenia na rynek indyjski i zwiększy szansę rynkowego sukcesu.

Tabela 40. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku indyjskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
AGS Tech Exim Pvt Ltd	Firma inżynierska z siedzibą główną w Noida i oddziałem w Bangalore, która zajmuje się usługami inżynieryjnymi i niskokosztową produkcją w Indiach. AGS specjalizuje się we wspólnych przedsięwzięciach z zagranicznymi firmami w obszarach biznesowych tj. mobilne chłodzenie i klimatyzacja, części samochodowe, pojazdy elektryczne, rozwiązania do zarządzania procesami, rozwiązania dotyczące łańcucha dostaw, usługi inżynieryjne i globalna produkcja, elementy taboru, Smart City i IoT. AGS pomaga zagranicznym partnerom w ustanowieniu bazy na rynku indyjskim poprzez tani montaż produkcji i dostawy na czas dla klientów.	Przemysł jutra Wyspecjalizowane procesy logistyczne
SME Chamber of India	SME Chamber of India stanowi jedną z najważniejszych organizacji kraju działających na rzecz rozwoju MŚP z sektorów produkcyjnych, usługowych i pokrewnych sektorów przemysłowych / biznesowych. Integruje ona MŚP, duże korporacje, korporacje wielonarodowe, banki, inwestorów oraz start-upy aby nawiązywać i ulepszać kontakty celem rozwoju i ekspansji biznesu. Wspiera w korzystaniu z zachęt inwestycyjnych, programów rządowych, uzyskiwaniu finansowania, a również zapewnia platformę do promocji produktów i usług oraz nawiązywania kontaktów biznesowych.	Przemysł jutra Wnętrza przyszłości Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów Nowoczesne technologie medyczne
Modular Furniture Manufacturers' Association (MFMA)	MFMA jest organizacją non-profit dla modułowego przemysłu meblowego w Andhra Pradesh i Telangana. W ciągu kilku miesięcy od założenia organizacji w 2018 roku liczba członków wzrosła do ponad 50 firm. Stowarzyszenie dąży do zapewnienia platformy wymiany wiedzy i nawiązywania kontaktów biznesowych dla nowych podmiotów w branży oraz	Wnętrza przyszłości

	istniejących producentów. Zapewnia dla swoich członków dostęp do edukacji i szkoleń, porady prawne, koordynację współpracy z organami podatkowymi i administracyjnymi, udział w konferencjach, wymianę wiedzy technologicznej i ogólnobiznesowej.	
The Association of Furniture Manufacturers of India	Stowarzyszenie zostało utworzone w celu jednoczenia producentów mebli w Indiach i wzmacniania ich współpracy z partnerami gospodarczymi tj. dostawcy materiałów, architekci i projektanci wnętrz, a również instytutami badawczymi i projektowymi. Ma to miejsce przez tworzenie lokalnych sieci z partnerami i organizację regularnych spotkań biznesowych.	Wnętrza przyszłości
Prime Equipments And Supplies India Pvt Ltd	Firma zajmujące się produkcją, dostawą, importem, eksportem i dystrybucją komercyjnych mebli. Umożliwia współpracę zarówno w ramach dostawy materiałów do produkcji mebli, ich komponentów oraz gotowych produktów. Firma prowadzi intensywną działalność importową mebli różnego rodzaju, w tym znajdujących zastosowanie w hotelach, restauracjach, szkołach, szkołach wyższych i miejscach komercyjnych.	Wnętrza przyszłości
Transocean Express Logistics Pvt Ltd.	Firma zajmuje się logistyką i łańcuchem dostaw prowadząc działalność zarówno na terenie Indii, jak i międzynarodowo. Obsługuje klientów różnych branż, zarówno w ramach długookresowej współpracy, jak i indywidualnych transportów. Współpraca partnerska może opierać się na wdrażaniu systemów usprawniających procesy logistyczne, jak i wspólnych inwestycji infrastrukturalnych.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Atlas Logistics Pvt Ltd	Firma zajmująca się kompleksowo obsługą logistyki, zarówno transportem, jak i magazynowaniem. Działa ona międzynarodowo posiadając kilkanaście oddziałów w Indiach. Współpraca partnerska może opierać się na wdrażaniu systemów usprawniających procesy logistyczne, jak i wspólnych inwestycji infrastrukturalnych.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Forum of Indian Food Importers (FIFI)	Organizacja non-profit, która nie jest zaangażowana w bezpośrednie kupowanie i sprzedaż, a dostarczanie wiedzy i budowanie realizacji biznesowych jej członków. Dostarcza kompleksowej wiedzy w obszarach tj. indyjski rynek żywności i napojów, przepisy bezpieczeństwa żywności, wymogi prawne w branży, logistyka łańcucha chłodniczego,	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

	usprawnienia biznesowe, badania sprzedaży detalicznej.	
All India Food Processors' Association (AIFPA)	Stowarzyszenie założone w 1943 roku prowadzi działalność w obszarze kształtowania przemysłu spożywczego Indii i podnoszenia jego efektywności. Zrzesza ono podmioty działające w branży współpracując jednocześnie z organizacjami państwowymi, agencjami międzynarodowymi czy sektorem nauki. Swoim członkom zapewnia możliwość międzynarodowej promocji w ramach spotkań, targów i wystaw, porady ekspertów branżowych oraz prawników i finansistów, bieżące informowanie o zmianach przepisów prawnych, weryfikację potencjalnych partnerów biznesowych czy dostęp do raportów i danych. Możliwe jest również korzystanie z platformy do interakcji i wymiany wiedzy w ramach rynku oraz szkoleń.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Association of Indian Medical Device Industry (AIMED)	Stowarzyszenie indyjskich producentów urządzeń medycznych obejmujące wszystkie rodzaje urządzeń medycznych, w tym materiały eksploatacyjne, materiały jednorazowego użytku, urządzenia, przyrządy, elektronikę, diagnostykę i implanty. Stowarzyszenie liczy ponad 300 producentów w ramach podstawowego członkostwa. Celem stowarzyszenia jest świadczenia różnych usług dla producentów, takich jak rzecznictwo w kwestiach politycznych, usługi informacyjne, prawne, szkoleniowe, pomoc w testowaniu i kontroli jakości, a również wsparcie w nawiązywaniu współpracy biznesowej między różnymi podmiotami rynku.	Nowoczesne technologie medyczne
Medical Technology Association of India (MTaI)	Stowarzyszenie firm technologii medycznych prowadzących działalność badawczo-rozwojową oraz posiadających zaplecze produkcyjne w Indiach. MTAI współpracuje z rządem, pracownikami służby zdrowia i innymi zainteresowanymi stronami w celu tworzenia innowacyjnych rozwiązań dostarczanych przez przemysł technologii medycznych. Zapewnia platformę wymiany wiedzy różnych podmiotów rynku.	Nowoczesne technologie medyczne
Vikas Medical Devices	Importer urządzeń medycznych i wyposażenia medycznego oraz sprzedawca na rynku indyjskim i rynkach międzynarodowych. Jego działalność skupia się na profesjonalnym wyposażeniu szpitali, w szczególności sprzętach tj. respiratory, narzędzia	Nowoczesne technologie medyczne

	chirurgiczne, monitory szpitalne, sprzęt do dializ, destylatory, łóżka szpitalne i wiele innych.	
--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Japonia

Japonia jest państwem wysokorozwiniętym. Na całym świecie kojarzona jest z nowymi technologiami i innowacjami. Wiele japońskich firm jest znane na całym świecie jako liderzy w swojej dziedzinie. Są to głównie takie sektory jak innowacje w przemyśle ciężkim, rynek IT/ICT, wyspecjalizowane technologie medyczne, ale również logistyka, transport, spedycja. Japonia prowadzi szeroką działalność międzynarodową od dekad, wpływa to na wysoką liczbę potencjalnych firm, które specjalizują się w ułatwianiu zagranicznym przedsiębiorstwom wejście na rynek japoński.

Tabela 41. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku japońskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Toyo Rental Japan	Toyo Rental Japan oferuje szeroki wybór maszyn i urządzeń takich marek jak Komatsu, Caterpillar, Hitachi, Kobelco, Sumitomo, innego używanego sprzętu i osprzętu. Specjalizuje się w budownictwie, rolnictwie, narzędziach mechanicznych i samochodach ciężarowych. Firma zajmuje się ich wyszukiwaniem i importem.	Przemysł jutra
Japan Machine Tool Importers' Association (JMTIA)	Jest to stowarzyszenie, które znacząco przyczyniło się do rozwoju i promocji modernizacji i uprzemysłowienia Japonii poprzez import maszyn i urządzeń z reszty świata od założenia w 1955 r.	Przemysł jutra
Japan Machine Tool Builders' Association	Stowarzyszenie to działa non-profit, a do jego głównych zadań należy wyszukiwanie, utrzymywanie kontaktów z partnerami handlowymi, którzy mogą dostarczać maszyn i narzędzi niezbędnych w przemyśle budowlanym.	Przemysł jutra
Star Product	Przedsiębiorstwo oferuje różnego rodzaju wyroby medyczne. Ponad 70% z oferty jest importowane z innych państw. Star Products ma główną siedzibę w Tokio i ogólnokrajowy zasięg sprzedaży z biurami w Osace, Sapporo, Nagoi, Hiroszynie i Fukuoce.	Nowoczesne technologie medyczne
Pacific Bridge Medical	Jest to podmiot, który pomaga zagranicznym firmom w znalezieniu punktów sprzedaży oraz dystrybutorów w Japonii w sektorze technologii medycznych.	Nowoczesne technologie medyczne

J-Sol Medical	Jest to japońska firma produkująca, ale również importujące maszyny stosowane w sektorze technologii medycznych.	Nowoczesne technologie medyczne
Yusen Logistics	Przedsiębiorstwo działające w zakresie transportu międzynarodowego, obsługujące zarówno firmy japońskie, jak i zagraniczne.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Kintetsu world express	Firma transportowa i logistyczna na skale międzynarodową działająca zwłaszcza poprzez świadczenie usług logistyki ładunkowej.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
NHK Group	Przedsiębiorstwo oferuje usługi transportu intermodalnego zarówno w Japonii, jak i za granicą, dopasowując rodzaj transportu, tj. ląd, morze i powietrze, do charakterystyki produktu / opakowania. W swojej ofercie firma ma m.in. współpracę z firmami z krajów trzecich.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
JAPAN.SYSTEM.IT. PARTNER CO., LTD	Podmiot komercyjny, który dostarcza informacji o potencjalnych partnerach m.in. z branży IT japońskim firmom.	Rozwój oparty na ICT
SystemsGo Asia	Firma to dostawca rozwiązań w zakresie infrastruktury IT wspierający międzynarodowe firmy w regionie Azji i Pacyfiku. Przedsiębiorstwo o 18-letnim doświadczeniu zarówno w dostarczaniu wysokiej jakości projektów, jak i wspieraniu systemów biznesowych.	Rozwój oparty na ICT
METHOD IT	Podmiot oferuje usługi i rozwiązania IT firmom w Japonii przy jednoczesnej współpracy z zagranicznymi podmiotami.	Rozwój oparty na ICT

Źródło: Opracowanie własne

Katar

Środowisko partnerów, podobnie jak sama gospodarka Kataru są dobrze rozwinięte. Istnieje duża gama potencjalnych partnerów biznesowych. Zainteresowanie współpracą z firmami z zewnątrz jest podyktowane koniecznością importu dóbr, które ze względu na wielkość kraju nie są dostępne. Katar nastawiony jest na wdrażanie nowoczesnych technologii w różnych branżach, w związku z tym firmy z powiatu pilskiego inwestujące w nowoczesne technologie i działające w branży powiązanej z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami, mogą znaleźć rzetelnego partnera do współpracy.

Tabela 42. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku katarskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
QATAR NATIONAL IMPORT & EXPORT	Katarska Izba Przemysłowo-Handlowa jest jedną z najstarszych utworzonych izb w regionie. Celem	Rozwój oparty na ICT

	działania izby jest: organizacja wizyt i delegacji handlowych, organizowanie międzynarodowych targów i wystaw oraz zapewnienie udziału firm zagranicznych, udział w konferencjach, sympozjach, programach badawczych, publikowanie czasopism, publikacji handlowych, w tym raportów ekonomicznych dotyczących różnych sektorów gospodarki.	Wnętrza przyszłości Przemysł jutra Wyspecjalizowane procesy logistyczne Nowoczesne technologie medyczne
QATAR NATIONAL IMPORT & EXPORT	Firma zajmująca się dystrybucją produktów żywnościowych o bardzo szerokim spektrum działania. Firma ta pośredniczy w przekazywaniu, logistyce i rozliczaniu podmiotów zewnętrznych zainteresowanych wejściem na rynek Katarski.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów Wyspecjalizowane procesy logistyczne
Enterprise Qatar	Organizacja mająca na celu rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Celem jest stworzenie warunków rozwoju firm zarówno z kapitałem krajowym jak i zagranicznym. EQ prowadzi szereg standardowych usług związanych z prowadzeniem firmy, takich jak: księgowość, porady prawne. Dodatkową działalnością jest organizacja spotkań branżowych, kojarzenie klientów, wprowadzanie na rynek nowych firm.	Rozwój oparty na ICT Wnętrza przyszłości Przemysł jutra Wyspecjalizowane procesy logistyczne Nowoczesne technologie medyczne
Hamad Medical Corporation	Firma Hamad Medical Corporation jest największym operatorem szpitali w Katarze. Podmiot ten jest odpowiedzialny za dostawę sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego, jak również leków. Firma ta również uczestniczy w projektach badawczo-rozwojowych w ramach których wdrażane są nowoczesne technologie medyczne.	Nowoczesne technologie medyczne
Qatar Science and Technology Park – QSTP	Firmy, które prowadzić będą działalność w Parku mogą być w całości własnością podmiotów zagranicznych,. Nie ma konieczności współwłasności z podmiotem katarskim. Ogromną zachętą zarejestrowania w Parku jest fakt, że zyski firm nie podlegają opodatkowaniu, a import związany z działalnością przedsiębiorstwa jest zwolniony z opłat celnych. Ponadto, jak zwykle w tego typu instytucjach przedsiębiorstwa mogą korzystać z preferencyjnych stawek za wynajem powierzchni.	Rozwój oparty na ICT Wnętrza przyszłości Przemysł jutra Wyspecjalizowane procesy logistyczne Nowoczesne technologie medyczne

Źródło: Opracowanie własne

Kazachstan

Kazachstan jest w trakcie dynamicznego rozwoju gospodarczego, związane jest to m.in. ze zmianami gospodarczo-politycznymi w tym regionie świata na przestrzeni ostatnich dekad. Kraj w znacznym stopniu skupia się na przemyśle rolniczym, spożywczym, biurowców i dziedzin z tym związanych. Kazachstan kładzie też nacisk na branżę, która jest powiązana z wielkopolskim RIS „Przemysł jutra”. Są to przede wszystkim firmy zajmujące się maszynami, urządzeniami do obróbki, aparatury, filtry itd.

Tabela 43. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku kazachskim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
FE CHEKENOV	Jest to przedsiębiorstwo zajmujące się świadczeniem usług agencyjnych w imporcie i eksporcie, trzciny cukrowej, produktów naftowych, oleju napędowego, oleju, LPG, siarki granulowanej, siarki, brył, mocznika, miedzi, aluminium i wielu innych.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Peacock Trading	Międzynarodowy podmiot komercyjny pochodzący ze Stanów Zjednoczonych zajmujący się dostarczaniem surowców i produktów żywnościowych na terenie Europy i Azji, w tym na obszarze Kazachstanu.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
TRIESDORF AGRO LLP	Kazachska firma specjalizująca się w handlu nietradycyjnymi ziarnami, głównie nasionami oleistymi i roślinami strączkowymi. Handlują małymi ilościami, głównie z dostawą do miejsca przeznaczenia ciężarówkami i kontenerami. Swoje produkty importują głównie z Europy.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
FARTROUVEN R&D, LDA	Firma zajmująca się dystrybucją maszyn i urządzeń przemysłowych działająca międzynarodowo. Importuje z zagranicy m.in. do Kazachstanu.	Przemysł jutra
AO BAYAN SULU	Firma zajmująca się dystrybucją w Kazachstanie, głównie takich produktów jak części do maszyn, aparatura do pomiarów, hydrometry, aerometry, silniki itd.	Przemysł jutra
ARION Company LLP	ARION Company LLP jest zdywersyfikowaną firmą handlową. Działalność firmy, wyższa jakość produktów i ich duża różnorodność, pozwoliły na otwarcie krajowego i zagranicznego rynku trwałego. Przedsiębiorstwo może stanowić partnera dla importerów w takich przemysłach jak metalowy, surowcowy itd.	Przemysł jutra

Źródło: Opracowanie własne

Turcja

Rynek turecki charakteryzuje się ciągle rozwijającą się gospodarką. Duża jej część oparta jest na rolnictwie i przemyśle spożywczym. Wiele tureckich przedsiębiorstw zajmuje się produkcją nasion, uprawą warzyw i owoców i ich suszeniem i przetwarzaniem na bakalie. Z tych produktów Turcja jest słynna na całym świecie, do tej grupy należy zaliczyć też herbatę, kawę, zioła itd. Turcja jest atrakcyjna również ze względu na swoje położenie geograficzne. Jest pewnego rodzaju pośrednikiem pomiędzy krajami Bliskiego Wschodu oraz Europy. Z tego powodu, dynamicznie rozwija się sektor związany z transportem i spedycją. Turcja jest również otwarta na import mebli polskiej produkcji, co może pozytywnie wpłynąć na dwustronny handel, zaznaczając przy tym istotną rolę przemysłu tekstylnego w Turcji.

Tabela 44. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku tureckim

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Machine Exporters Association	Podmiot działa aktywnie w sferze wsparcia i stabilizacji przemysłu mechanicznego, również poprzez wyszukiwanie zagranicznych partnerów. Stowarzyszenie działa nieprzerwanie od 2002 roku.	Przemysł jutra
ALDERA TRADE CO. LTD.	Jest to przedsiębiorstwo zajmujące się wsparciem tureckich firm w zakresie poszukiwania zagranicznych partnerów handlowych. Podmiot skupia się zwłaszcza na takich branżach jak przemysł metalowy, maszynowy.	Przemysł jutra
Mithat Export-Import Limited Company	Firma zajmująca się importem i eksportem związanym z potrzebami tureckich przedsiębiorstw. Zagranicznym przedsiębiorstwom oferują znalezienie kontrahentów na terenie Turcji.	Przemysł jutra
Bentitextile	Przedsiębiorstwo tureckie zajmujące się importem dekoracji, elementów wyposażenia wnętrz, tekstyliów, tapicerek itd.	Wnętra przyszłości
Asven Trade Co.	Przedsiębiorstwo stanowiące wiodącą firmę handlową w dziedzinie tekstyliów domowych w Istambule w Turcji. Podmiot umożliwia współpracę pomiędzy zagranicznymi podmiotami a firmami w Turcji.	Wnętra przyszłości
SUMER KARDESLER TARIM LTD	Firma działająca w zakresie tureckiego importu i eksportu skupionego wokół mebli, zwłaszcza sof, kanap, łóżek itd.	Wnętra przyszłości
Basak Food	Firma turecka zajmująca się dystrybucją żywności na obszarze całej Turcji. Przedsiębiorstwo importuje produkty z zagranicy.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

AgroFood Exporter	Jest to podmiot działający jako platforma dla firm tureckich oraz zagranicznych kontrahentów w obszarze żywności, surowców itd. Celem instytucji jest zachowanie stabilizacji tureckiego sektora spożywczego oraz zapewnienie mu korzystnych odbiorców i dostawców.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Turkish Food Safety Association	Organizacja pozarządowa, stowarzyszenie prowadzące działalność gospodarczą polegającą na zrzeszaniu tureckich przedsiębiorców z sektora spożywczego, dbaniu o ich interesy i nawiązywaniu współpracy z podmiotami zagranicznymi.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
ZZExporter	ZZ Exporter to turecka firma, która pomaga zagranicznym firmom import-export współpracować z fabrykami i mniejszymi odbiorcami w Turcji. Zajmują się upraszczaniem komunikacji między importerami a producentami.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne
3CARGO	Przedsiębiorstwo zajmujące się realizacją zleceń transportowych na trasie Polska - Turcja – Polską. Firma może zagwarantować kompleksową obsługę logistyczną na najwyższym poziomie, w tym obsługę celną, magazynowanie i ubezpieczenie transportu.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne

Źródło: Opracowanie własne

Wietnam

W celu określenia możliwości nawiązania współpracy z partnerami na rynku wietnamskim skupiono się przede wszystkim na stowarzyszeniach pozarządowych. Wybrano instytucje działające w celu zwiększenia konkurencyjności poprzez współpracę z zagranicznymi jednostkami. Ponadto stowarzyszenia są odpowiedzialne za koordynację działań z ministerstwami, krajowymi i zagranicznymi przedsiębiorstwami oraz mobilizację inwestycji zagranicznych w danych gałęziach przemysłu.

Tabela 45. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku wietnamskim

Nazwa stowarzyszenia	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Vietnam Textile & Apparel Association VITAS	VITAS jest organizacją skupiającą przedsiębiorstwa działające w dziedzinie produkcji, eksportu i importu, konsumpcji oraz usług w branży tekstylnej i odzieżowej w Wietnamie. Firma VITAS została założona w 1999 r. Od tego czasu VITAS ściśle współpracuje z przedsiębiorstwami i rządem w tworzeniu strategii i programów rozwojowych dla całego przemysłu, aktywnie uczestnicząc w działaniach	Przemysł jutra

	międzynarodowych i regionalnych organizacji włókienniczych i odzieżowych. Stowarzyszenie skupia prawie 800 członków, którzy są osobami fizycznymi, przedsiębiorstwami, krajowymi i zagranicznymi organizacjami partnerskimi.	
Vietnam Electronic Industries Association VEIA	Stowarzyszenie VEIA zostało założone w czerwcu 2000 r. przez grupę producentów elektroniki w celu zaspokojenia rosnącego popytu na działalność przemysłową oraz promowania współpracy i rozwoju przemysłu elektronicznego w Wietnamie. VEIA jest dobrowolną, ogólnokrajową organizacją pozarządową. VEIA ma na celu pomóc przemysłowi elektronicznemu w Wietnamie poprzez utrzymanie przewagi konkurencyjnej za pomocą działań lokalnych i międzynarodowych. VEIA zapewnia również komunikację między przemysłem, klientami i rządem.	Przemysł jutra
Vietnam Coffee and Cocoa Association VICOFA	VICOFA działa od 1990 roku. Obecnie ma ponad 100 członków, w skład których wchodzi producenci, firmy przetwarzające kawę, kupujące i eksportujące kawę i kakao, centra badawcze i instytuty w całym Wietnamie, przede wszystkim dla kawy arabica i robusta. VICOFA stale pozyskuje nowych członków i rozszerza współpracę zarówno z krajowymi, jak i z zagranicznymi przedsiębiorstwami oraz organizacjami kawy i kakao.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
Vietnam Software and IT Services Association VINASA	VINASA) to krajowe stowarzyszenie w Wietnamie, działające na zasadzie pozarządowej w celu promowania współpracy i wzajemnego wsparcia między członkami, w celu promowania rozwoju wietnamskiego przemysłu oprogramowania. W skład VINASA wchodzi obecnie ponad 270 członków, z których większość to wiodące firmy programistyczne działające w całym kraju. Firmy członkowskie VINASA zatrudniają około 65% całkowitej liczby profesjonalnych programistów i odpowiadają za około 75% produkcji oprogramowania w Wietnamie.	Rozwój oparty na ICT

Źródło: Opracowanie własne

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Podejmując współpracę z przedsiębiorstwami zlokalizowanymi na obszarze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, należy pamiętać, że trzeba posiadać odpowiednią licencję, aby mieć możliwość eksportować do tego kraju. Poniżej przedstawiono listę potencjalnych partnerów (zarówno przedsiębiorstwa jak i stowarzyszenia), którzy ułatwią proces wejścia na rynek ZEA wielkopolskim firmom.

Tabela 46. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku ZEA

Nazwa stowarzyszenia/ przedsiębiorstwa	Opis przedsiębiorstwa	Powiązanie z RIS
Medspero Pharma	Medspero Pharma (MSP) to pierwsza w swojej klasie firma farmaceutyczna specjalizująca się w udzielaniu licencji, nabywaniu, rejestracji i komercjalizacji produktów zatwierdzonych przez FDA, EMA / europejską i japońską PMDA w celu zaspokojenia niezaspokojonych potrzeb medycznych chorób o wysokiej częstotliwości występowania w regionie.	Przemysł jutra
Hotpack Packaging Industries LLC	Hotpack zapewnia kompletne rozwiązania w zakresie opakowań do żywności jednorazowego użytku dla gastronomii i gospodarstw domowych, dostarczając ponad 3 000 produktów, takich jak jednorazowe plastikowe kubki, torby do przechowywania żywności, plastikowe talerze, tace, przezroczyste pojemniki, plastikowe kubki, słomki, pojemniki mikrofalowe, pojemniki na żywność, przyleganie folia, produkty do pieczenia, produkty piankowe, produkty aluminiowe, produkty papiernicze, chusteczki higieniczne i produkty higieniczne. Firma jest zainteresowana podjęciem współpracy z dostawcami materiałów do produkcji artykułów.	Przemysł jutra
Al Dahra Holding LLC	Al Dahra to wiodący międzynarodowy lider w agrobiznesie. Specjalizuje się w uprawie, produkcji i handlu paszami dla zwierząt oraz podstawowymi artykułami żywnościowymi. Ponadto zarządza kompleksowym łańcuchem dostaw. Firma obsługuje dużą bazę klientów z sektora rządowego i komercyjnego. Al. Dahra zatrudnia ponad 5 000 pracowników, działając w ponad 20 krajach i obsługując ponad 45 rynków z wiodącą pozycją w Azji i na Bliskim Wschodzie.	Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów
CSPT Automotive Solutions	CSPT specjalizuje się w dostarczaniu rozwiązań w zakresie zarządzania flotą, częściami zamiennymi oraz kompletnych rozwiązań w zakresie logistyki i zarządzania zapasami dla różnych branż zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym, w tym w sektorze rządowym i obronnym, a także w pomocy i rozwoju.	Wyspecjalizowane procesy logistyczne

Źródło: Opracowanie własne

PODSUMOWANIE – REKOMENDACJE I WNIOSKI

Rynek wybranych krajów azjatyckich z obszaru Bliskiego i Dalekiego Wschodu charakteryzuje się wysokim poziomem rozwoju i zaawansowania technicznego. Gospodarki danych krajów różnią się od siebie pod względem lokalizacyjnym. Kraje Bliskiego Wschodu koncentrują się głównie na przemyśle wydobywczym i chemicznym. Są to kraje, z których pochodzi znaczna część światowego wydobycia ropy naftowej. Pozostałe kraje cechuje większe zróżnicowanie, można jednak stwierdzić, że ich gospodarki skupiają się przede wszystkim na przemyśle maszynowym, telekomunikacyjnym i komputerowym, motoryzacyjnym i transportowym, a także rolniczym i spożywczym. Są to branże najbardziej perspektywiczne pod względem inwestycyjnym dla zagranicznych podmiotów.

Analizowany rynek azjatycki to zdecydowanie interesujący kierunek inwestycyjny dla przedsiębiorstw z powiatu pilskiego oraz województwa wielkopolskiego. Zauważyć można wysoką korelację między gospodarkami badanych krajów a Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego. Największe powodzenie, wynikające z stopnia rozwoju danych obszarów, mają niewątpliwie trzy główne branże:

- wydobywczą,
- chemiczną,
- przemysł maszynowy, telekomunikacyjny i komputerowy.

Główne sektory gospodarki wybranych krajów są powiązane z następującymi Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Wielkopolskiego:

- Przemysł jutra,
- Rozwój oparty na ICT,
- Biosurowce u żywność dla świadomych konsumentów.

Biorąc pod uwagę czynniki takie jak:

- poziom rozwoju poszczególnych rynków,
- bariery i utrudnienia administracyjne,
- wymagania dostępu do rynku,
- obowiązujące regulacje celne,
- funkcjonujące systemy podatkowe,
- dostęp do rynku pracy,
- poziom konkurencji oraz możliwość nawiązania partnerstwa z krajowymi przedstawicielami handlowymi

wybrano inteligentne specjalizacje województwa wielkopolskiego, których przedstawiciele będą mieli najlepsze warunki rozwoju na danym rynku. Ustalono, że największe szanse na poszerzenie działalności na rynkach wybranych krajów (Arabia Saudyjska, Chińska Republika Ludowa, Indie, Japonia, Katar, Kazachstan, Turcja, Wietnam, Zjednoczone Emiraty Arabskie) dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w obszarach Inteligentnych Specjalizacji dla Wielkopolski zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015-2020 (RIS3) są:

- RIS: Przemysł jutra,
- RIS: Wnętrza przyszłości,

- RIS: Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów,
- RIS: Wspecjalizowane procesy logistyczne.

W toku prowadzonej analizy ustalono czynniki uznawane za sprzyjające sukcesowi na badanych rynkach. Są to:

- nienasylenie rynku;
- ciągle rozwijający się rynek mieszkaniowy i hotelarski;
- ugruntowana pozycja Polski, jako kraju eksportera mebli;
- relatywnie wysoki poziom akceptacji obcokrajowców jako partnerów handlowych.

Do kwestii problematycznych podczas prowadzonych działań zaliczają się między innymi:

- konieczność poniesienia dużych nakładów związanych z wejściem na nowy rynek;
- wymogi kapitałowe;
- bariery dotycząca dostępu do kanałów dystrybucji.

Należy mieć na uwadze, że planując wejście na któryś z wybranych rynków należy przygotować odpowiednią strategię biznesową opartą o:

- wcześniejsza skrupulatna analiza rynku,
- zgromadzenie informacji handlowych,
- zaplanowanie procesu sprzedaży oraz wybór zespołu sprzedażowego,
- zaplanowanie planu logistyki i transportu,
- ustalenie ram prawnych i podatkowych oraz dostosowanie działalności przedsiębiorstwa do nowych typów transakcji,
- stworzenie bazy potencjalnych kontrahentów,
- przeprowadzenie kampanii reklamowej (direct marketing) i nawiązanie kontaktów handlowych,
- dopasowanie struktur, koordynacji działań i odpowiedniej alokacji zasobów;
- przygotowanie do spotkań z zagranicznymi kontrahentami i odpowiednie przeprowadzenie potencjalnej misji gospodarczej w celu finalizacji kontraktów.

Warto wspomnieć, że motorem napędowym rozwoju e-commerce w Azji jest nie tylko wysokie zaludnienie, a także chęć posiadania dóbr z krajów wysokorozwiniętych, które powszechnie uważane są nie tylko za dobre jakościowo, ale również wizerunkowo. Sprzedaż na każdym z rynków azjatyckich wymaga dostosowania się do specyficznego otoczenia w jakim przyjdzie handlować, mowa tutaj nie tylko o barierach ekonomicznych (waluty, kursy), ale przede wszystkim o barierach kulturowych i językowych, które istnieją aktualnie w Azji. Niemniej wejście na rynek wybranych krajów azjatyckich polskich przedsiębiorstw wiąże się z dużą szansą na rozwój przedsiębiorstwa na rynku globalnym.

Należy jednocześnie podkreślić niestabilną sytuację na rynku globalnym wywołaną pandemią koronawirusa w roku 2020. W momencie przeprowadzenia analizy nie można określić, jak dana sytuacja wpłynie na gospodarkę Azji oraz na przedsiębiorstwa wskazane w niniejszym opracowaniu. Nie wyklucza się zatem konieczności aktualizacji analizy.

Bibliografia

1. Arabia Saudyjska – przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A., Warszawa, 2019r.
2. How does TURKEY compare? Employment Outlook 2017, OECD Employment Outlook 2017r.
3. Income Tax Department, Income Tax Act, New Delhi, 1961-2019
4. Indie Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2016r.
5. Indie Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2016r.
6. Indie Przewodnik po rynku, Polska agencja inwestycji i handlu, Warszawa, 2017r.
7. Indie Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2017r.
8. Indie. Przewodnik po rynku. PAIH S.A, Warszawa, 2017r.
9. Indie. Przewodnik po rynku. PAIH S.A, Warszawa, 2017r.
10. JAPONIA. Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską. MINISTERSTWO ROZWOJU. Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Warszawa, 2020.
11. JAPONIA. Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską. MINISTERSTWO ROZWOJU. Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Warszawa, 2020.
12. Katarzyna Kaptur, Bariery w dostępie do rynku Chińskiego, PPP, Warszawa, 2016r.
13. Kazachstan. Przewodnik po rynku. PAIH S.A, Warszawa, 2019r.
14. Kazachstan. Przewodnik po rynku. PAIH S.A, Warszawa, 2019r.
15. KRÓLESTWO ARABII SAUDYJSKIEJ Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Warszawa, 2019r.
16. Labor Market Outcomes Kazakhstan, Victoria Strokova, Angela Elzir and David Margolis, International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington, 2016r.
17. Ministry of Law and Justice, The Central Goods and Services Tax Act, New Delhi, 2017
18. Ministry of Law and Justice, The Integrated Goods and Services Tax Act, New Delhi, 2017
19. Informacje praktyczne dla polskiego eksportera – Katar, Ministerstwo Rozwoju, warszawa, 2018r.
20. przewodnik po kazachstańskim rynku, Polsko-Kazachstańska Izba Handlowo-Przemysłowa, Warszawa, 2009 r.
21. Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, Ho Chi Minh City, 207r.
22. Przewodnik po rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2017r.
23. Wietnam Przewodnik po rynku, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, 2017r.
24. Praktyczny Przewodnik Biznesowy po Arabii Saudyjskiej, WYDZIAŁ PROMOCJI HANDLU I INWESTYCJI
25. Przewodnik po Indiach, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa 2017
26. Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, 2017r.
27. Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, Ho Chi Minh City, 207r..
28. Przewodnik po rynku Wietnamu, Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Ho Chi Minh City, Ho Chi Minh City, 207r.
29. Przewodnik po rynku Zjednoczonych Emiratów Arabskich, PAIH S.A, Warszawa, 2017r.
30. Przewodnik rynkowy dla przedsiębiorców. Chiny, Opracowanie EFS, Warszawa
31. Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski na lata 2015-2020
32. Rynek katarski Przewodnik dla polskich przedsiębiorców, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Doha, Doha
33. Rynek Katarski. Przewodnik dla polskich przedsiębiorców, Ambasada RP w Doha, Doha, 2013r.
34. THE FUTURE OF WORK How does JAPAN compare?, OECD Employment Outlook 2019

35. Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Indii w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu, sporządzona w Warszawie dnia 21.06.1989 r. (Dz. U. z 1990 r. nr 8, poz. 46 z późn. zm.)
36. WIETNAM Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską, MINISTERSTWO PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TECHNOLOGII, Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Warszawa, 2019r.
37. World Bank. 2013. Beyond Oil : Kazakhstan's Path to Greater Prosperity through Diversifying, Volume 2. Main report. Washington, DC
38. Zjednoczone Emiraty Arabskie. Przewodnik po rynku, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Warszawa, 2017r.

Źródła internetowe:

<http://rig.katowice.pl/files/Wsp%C3%B3%C5%82praca%20Mi%C4%99dzynarodowa/4.%20Chi%C5%84ska%20Republika%20Ludowa.pdf>
<https://china.trade.gov.pl>
<https://chinapower.csis.org/trade-partner/>
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Katar-Gospodarka;4574451.html>
<https://india.trade.gov.pl>
<https://japan.trade.gov.pl/>
<https://kazakhstan.trade.gov.pl>
<https://oec.world/en/>
<https://pl.tradingeconomics.com>
<https://turkey.trade.gov.pl/>
<https://uae.trade.gov.pl/>
<https://vietnam.trade.gov.pl/pl/podstawy-biznesu/podatki/253963,podatki.html>
<https://www.atkearney.com/gbpc/foreign-direct-investment-confidence-index>
<https://www.globalfirepower.com/proven-oil-reserves-by-country.asp>
<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/chiny>
<https://www.heritage.org/>
<https://www.investopedia.com/terms/o/oil-reserves.asp>
<https://www.nordeatrade.com>
<https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/gdy-chiny-zwalniaja/>
<https://www.opec.org/>
<https://www.populationof.net>
<https://www.rp.pl/Dane-gospodarcze/310219934-Zagadka-rynku-pracy-w-Panstwie-Srodka.html>
<https://www.statista.com/>
<https://www.trade.gov.pl>
<https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>
<https://www.worldometers.info/gas/gas-reserves-by-country/#saudi-arabia>

Spis wykresów

Wykres 1. Stopa zatrudnienia na przestrzeni lat w Arabii Saudyjskiej	109
Wykres 2. Stopa bezrobocia w Chinach na przestrzeni ostatnich lat	110
Wykres 3. Stopa zatrudnienia w Indiach na przestrzeni ostatnich lat	112
Wykres 4. Stopa zatrudnienia w Japonii w ostatnich latach.....	113
Wykres 5. Stopa bezrobocia w Katarze na przestrzeni lat.....	114
Wykres 6. Stopa bezrobocia w Kazachstanie w ostatnich latach	115
Wykres 7. Stopa bezrobocia w Turcji w ostatnich latach.....	116
Wykres 8. Stopa bezrobocia w Wietnamie w ostatnich latach.....	117
Wykres 9. Stopa bezrobocia w Zjednoczonych Emiratach Arabskich w ostatnich latach	119

Spis tabel

Tabela 1. Główne sektory gospodarki w Arabii Saudyjskiej	28
Tabela 2. Główne sektory gospodarki w ChRL	28
Tabela 3. Główne sektory gospodarki w Indiach	29
Tabela 4. Główne sektory gospodarki w Japonii.....	29
Tabela 5. Główne sektory gospodarki w Katarze.....	30
Tabela 6. Główne sektory gospodarki w Kazachstanie	30
Tabela 7. Główne sektory gospodarki w Turcji	31
Tabela 8. Główne sektory gospodarki w Wietnamie.....	31
Tabela 9. Główne sektory gospodarki w ZEA	32
Tabela 10. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Arabii Saudyjskiej.....	41
Tabela 11. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w ChRL	41
Tabela 12. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Indiach.....	43
Tabela 13. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Japonii	45
Tabela 14. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Katarze	46
Tabela 15. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Kazachstanie	46
Tabela 16. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Turcji	47
Tabela 17. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w Wietnamie	48
Tabela 18. Instytucje Otoczenia Biznesu działające w ZEA	49
Tabela 19. Tabela stawek VAT w Chińskiej Republice Ludowej.....	95
Tabela 20. Najważniejsze wydarzenia targowe w Arabii Saudyjskiej właściwe dla RIS	119
Tabela 21. Najważniejsze wydarzenia targowe w ChRL właściwe dla RIS	121
Tabela 22. Najważniejsze wydarzenia targowe w Indiach właściwe dla RIS	122
Tabela 23. Najważniejsze wydarzenia targowe w Japonii właściwe dla RIS	123
Tabela 24. Najważniejsze wydarzenia targowe w Katarze właściwe dla RIS.....	124
Tabela 25. Najważniejsze wydarzenia targowe w Kazachstanie właściwe dla RIS.....	125
Tabela 26. Najważniejsze wydarzenia targowe w Turcji właściwe dla RIS	126
Tabela 27. Najważniejsze wydarzenia targowe w Wietnamie właściwe dla RIS.....	126
Tabela 28. Najważniejsze wydarzenia targowe w ZEA właściwe dla RIS	127
Tabela 29. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku arabskim... 128	
Tabela 30. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku chińskim... 130	
Tabela 31. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku indyjskim . 131	
Tabela 32. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku japońskim. 133	
Tabela 33. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku katarskim . 136	
Tabela 34. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku kazachskim	137
Tabela 35. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku tureckim... 138	
Tabela 36. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku wietnamskim	139
Tabela 37. Wykaz najważniejszych potencjalnych konkurentów powiązanych z RIS na rynku ZEA	141
Tabela 38. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku arabskim	143
Tabela 39. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku chińskim	145

Tabela 40. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku indyjskim	147
Tabela 41. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku japońskim	150
Tabela 42. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku katarskim	151
Tabela 43. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku kazachskim ...	153
Tabela 44. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku tureckim	154
Tabela 45. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku wietnamskim.	155
Tabela 46. Wykaz najważniejszych potencjalnych partnerów powiązanych z RIS na rynku ZEA	157